

Harvard College
Library

The Gift of

LUCIUS NATHAN LITTAUER

Class of 1878

IN MEMORY OF HIS FATHER

NATHAN LITTAUER

FROM THE LIBRARY OF

RABBI HYMAN G. ENELOW

בית הבחירה
פירוש על פרקי אבות

עם

פתיחה גדולה

כוללת

סדר הקבלה מאדם הראשון עד אנשי כנסת הגדולה

וסדר תנאים ואמוראים

עם שלשלת רבנן סבוראי והנאוונים ויחוס הרבנים והחכמים בארץ וארץ עד
זמן ה' אלפים וס' ליצירה

לרבנו מנחם בר שלמה מפרפינגאן זצ"ל

מכונה בסתם

הרב המאירי

יצא שנית לאור מצד יוקר מציאותו עם תולדות המחבר וקורות ספריו

מ א ת

זלמן בן מו"ה נאממליב ׳ כ"ט נב"ת שטערן.

מילדי ישרון רעכניסץ יע"א .

WIEN, 1854.

Druck und Verlag von Adalbert della Torre.
(vormals v. Schmid'sche Buchdruckerei.)

Hel-3361.975.3

~~Harvard College~~

GIFT OF

LUCIUS N. DITTAUD

118:10 1937

הקדמת

המתקן והמסדר והמוציאו לאור.

הספר מכונה בית הבחירה, פי' על פרקי אבות עם הפתיחה הנדולה כוללת סדר דורות הקבלה תושבע"פ מאדם ועד אנשי כנסת הגדולה סדר תנאים ואמוראים בשני התלמודים בבלי וירושלמי ויחוס הנאונים ורבנים סבוראי ושלשלת הרבנים מרי דאורייתא והחכמים והפייטנים ממדינת ספרד וצרפת עד שנת ס' לאלף הששי, אשר אנכי נותן היום משוכלל בכל מיני יפוי הדפוס בידי הקוראים הנעימים דורשי מדע ואוהבי תורת חכונ"ל, הוא אחד הספרים היקרים הן מצד נפלאות ענינו ופנימיותו הן מצד יקרת מציאותו והן מצד גדולת מחברו ה"ה הרב דון וידאל שלמה שמו בקדושה ר' מנחם בר שלמה מפר פיננאן הנקרא בשלוח הרב המאירי, היה תורני ורב גדול בתלמוד ופסקי דינים חוקר נפלא במבעיות ואלחות מדקדק ומפרש עצום בספרי תנ"ך ומנקד דיוקן בחסרות ויתרות, והיה אחד מגדולי המחברים בזמן הרש"ב בארץ פרוינצא, ולא אתרחק להלאה מן האמת אם אומר שהוא הי' אחד שהי' יכול למלאות מקום הרמ"ב בספריו, אך לדאבון נפש כל מכירי ואוהבי תורה ומדע, לא הצליח שנתשטשו ספריו בכל ארצות הנולה ועליו נאמר המאמר המרני הוזכר בזוהר פ' נשא הכל תלוי במזל אפי' ספר תורה שבהיכל, ולכן הי' ממיר ונעלם מרוב חכמי ישראל, וישנו לומדי תורה שכמעט השם רב המאירי מוזר להם עם כי הרב בעל מדרש שמואל מזכירו הרבה פעמים.

הספר הזה הי' נגזר בכ"י בבית מדרשו של הרב הנאון ר' חיים פאלאני נר"ו בעיר סלוניק וחותנו כמוהירר יעקב רבי צורה לפני מותו שישתדל להוציאו לאור בדפוס וכן עשה ויצא לאור עולם בעיר ההוא בשנת תק"פא לפ"ק, והוסיף עליו עוד פי' על פרקי אבות מלאכת עצמו, וציין כל המקומות מש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים המובאים לרוב מהרב המחבר ולפעמים בין הפרקים באור לדבריו והערות שונות, והנה גם אחר זה הי' יקר במציאות כי חוץ שהמנהג הוא בערי שורקיא לרה"פ מרי מספר נכ אלה נשרפו כאשר יצא האש מן הבית ההוא שמונחים שמה לכן יקר הוא במציאות אצלנו. והנה מקרוב בא הגד"ה ידי הרב המופלג מ"ה נחמן נתן קורוניל ש"ר מירושלים הקדשה תו"ב והביא אותו בחיקו וקניתי ממנו במחיר גדול אשר השית עליו והרימותיו קדש להביאו לבית הדפוס להפיצו בין חכמי ישראל להנות מאור המחבר הזה שהיה נגזר ונעלם מעיניהם עד היום הזה. וזה משפט הספר ומעשהו, את הפי' של הרב ר"ח פאלאני הנזכר הסרתיו כלו כאשר הוא גדול הכמות ואיכותו איננו לפי דעת חכמי הפשט והבאור במדעתנו גם מה שכתב בין הפרקים בתוך דברי המחבר תחת שם א"ה (ר"ת אמר המניה) לא הנחתי כלו רק מעט אשר מצאתי נכון ומוכרח, ולא אתלבש בטלית שאינו שלי וגם לא אעבור על לא תנוול דל, לכן תקנתי כל מה שהוא תבונת כפיו של החכם הנזכר באותיות קטנות מוקפות משני חצי עגולים להיות נכרים ונזכרים לכל קורא ד"מ כל הציונים מבבלי וירושלמי ומדרשים ועוד כהנה הערות שונות, מלאכה גדולה ונפלאה וראוי הוא לאותו אצטלא ויקרא עליו שמו לזכרון עולם.

ואנכי כאשר זכיתי להיות בידי כנין כספי רוב ספרי המחבר הן הנדפסים

הקדמת המתקן והמסדר והמוציאו לאור

יהן עודם בכ"י ומצאתי וראיתי תוצאותיו ומובאיו, כתבתי בראשו תולדות המחבר וקורות ספריו בסיוול ארוכות וקצרות להודיע מעלת הרב הגדול הזה וחשיבות ספריו, ובסוף הספר מאסף תיקונים והוספות קראתי תקוני המשניות, ותקוני הפתיחה קראתי דלת הפתח והכל כיד השם עלי השכיל ולא אכרך את נפשי לאמר כי באתי עד קצו כי זה אי"א בעינים בכמו אלה התלים בחסרון ידיעה וקריאה בספרים הרבה ולפעמים בהשערות תליות באיור ולע"ן בספרים מה שאינם נמצאים בכ"מ וקשה מאד להשיגם מה שהוא לאחר בנקל בדרך מקרה שהוא נמצא במקום שישינו שם עקד גדול מספרים שונים ונכדומה לזה, אנכי עשיתי את שלי, מה שידעתי הודעתי ואשר נעלם ממני יגלה אחר היודע יותר לשער קרוב להאמת וספרים רבים בלתי ראוי עיני פתוחים לפניו.

גם הוספתי לפירושו פנים המשניות למען יהי כלי שלם ללמוד מתוכו פרקי אבות בשבתת הקיץ כמצדה עלינו מפי הפוסקים אשר מפיחם אנו חיים, ולהשלים נוסחאות המשניות והגרסאות עשיתי לו מספרת סביב, הנהות מס' מלאכת שלמה שהעתיק כל הגרסאות מהרב ר' יוסף אשכנזי הנודע לבעל מנקה ומתקן בנוסח המשניות ודבריו מקובלים מחכמי דור דור ודורשיו הזכירו לשוב ולדבר נפלא הרב ת"ר"ם (במס' פאה פ"א מ"ט), ולמען חרע מי הוא בעל מלאכת שלמה הנזכר וכי הוא בעל מלאכה שנוכל לסמוך עליו ועל דבריו אאריך מעט בספרו הרב המחבר מ"ש הוא הרב מוהר"ד שלמה עד נ"י כמ"ש הרב חיד"א (בש"ה) מערכת הגדולים דפוס ווילנא אות ש', "חד מרבנן קשישא בעה"ק חברון ת"ו תלמיד מהר"ד בצלאל אשכנזי והרב הרח"ו זצ"ל ותחילתו מערי תימן מעיד אודל שקורין כנעא חבר חבור גדול על המשניות וקראו מלאכת שלמה וכו' וחבר הספר שנת שפ"ב והרב חזון נחום כותב בספרו מ"כ לאחד קדוש וכיצא והן הן דברי הרב הנזכר כאשר בחנתי כמה פעמים עכ"ל, עודנו בכתובים ולא נעשה ממנו שום העתק והוא בכתב עצם יד המחבר עצמו והוא אותו שראת הרב חיד"א אנכי ראיתי ביד הרב ידידי רנ"ק הנזכר עינתי בתוכו ומצאתיו כלי חפץ לא ישקל זהב מחירו ושם נמצא על כל משנה ומשנה על כל ששה סדרים הנהות מה"ר יוסף אשכנזי, וידידי הנ"ל בסוכו העתיק אותן הנהות על פרקי אבות וגם קצת דבורים מהרב מהר"ש חמנלגליס להביא חתמה מר"י ונתן אותם לי כמתנה לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

על פרק ר' ספחתי, פ' ר' עובדי' ספורנו נדפס במחזור מנחם רומא. דפוס בלונא שנת ש"א למען יהי שלם להשתמש בו בשבתות הקיץ כי הרב המאירי לא כתב על זה הפרק כלום.

ובכן אסיים בברכה ובבקשה מכל קורא ומע"ן בפי' זה ובסדר תנאים ואמוראים ותרבה ידיעתו וימצא נחת בדבריו שאל ישבח לברך את הנאון הישיש הרב המוסל מו"ה חיים פאלאני מעו"ב סלוניק אשר הוציאו לאור פעם ראשונה ולולא הוא, ה' נעלם עד היום כי לא נמצא ממנו בכל העולם העתק אחר אף הרב אזולאי לא ידע אותו מעולם כאשר אכתוב לקמן, גם את האדון דעללא מאררע המרפס אל תשכחו כי בהשתדלותו ולאחבתו לחכמי ישראל איננו חס על ההוצאות למען העניק במלאכתו בספרים יקרים את חכמי ישרון ודורשי לשון עברי, השם יברך את עמו ישראל בשלום והחכמים ודורשי מדע בפרט.

פ ת י ח ה

לפי' מסכת אבות

להרב ר' מנחם בן שלמה יכונה הרב המאירי

כוללת

סדר הדורות מאדם הראשון עד אנשי כנה"ג, סדר התנאים חכמי המשנה המקבלים זה מזה קודם ואחר החורבן, מערכת סדר התנאים הנזכרים במשניות ע"פי סדר המסכתות, וסדר האמוראים בבבל וא"י, שלשלת רבנן סבוראי והנאונים, יחוס הרבנים והחכמים בארץ וארץ עד זמנו וחברה בשנת ה' אלפים וס' ליצירה:

מודע לבניה

[כל הזיונים המורים על דמי התלמוד וטימני פרשיות המדגשים ספרי ומכילתא וכדומה, תקונים ותוספות צלח והערות ותמיהות מוקפות צין שתי חלי לזנה וזכתה קסן ה' כלס מהרז הגלון והחכם כמה"ר חיים פאנאגו אחד מרגני סלוניקא יע"ח נר"ו המוליד לאור ספר זה צפעס ראשון ות"ס צין שני חלי מרגנים ונראשס — כ"ט — הוא ממני כותב תולדות הרב נחללה צראש הספר והמולידו לאור כעת פעס שנית].

אמר מנחם בן שלמה לבית מאיר יצ"ו

זאת המסכתא ר"ל מסכת אבות היא מסדר נזיקים והורגלו בלימודה אחר מס' הוריות לסיבה אשר הזכרנו בפתחת החיבור והיא כוללת ה' פרקים וסדרם לפי שיטתנו. א' משה קבל תורה. ב' ר' אומר. ג' עקביא בן מהללאל. ד' בן זומא. ה' בעשרה מאמרות. ויש בכפת ספרים עוד פרק ששי קרוי פרקי של ר' מאיר. ומתחיל שנו חכמים כו' ר"מ אומר אלא שאינו מן חמשה אלא בעין ברייתא. ואף בסוף פרק חמישי כתוב בספרינו קצת ברייתות שאמרו שם תניא ר"י הנשיא אומר עז פנים לנחנים כו' וכן תניא ר' יהודה בן בכא אומר אשרי מי שגדל בתורה כו'. [ן' כ"ט, עי' לקמן צקונים תקוני חסניות חריכות דגרים מהוספות חלס הנרייתות] וענין המסכתא הלזו הוא להעיר האדם להיות מדותיו והנהגותיו על תכלית השלימות כדי שיגיע מהן לשלמות אחרון ר"ל שלמות הנפשי עד שאין צורך לשום מדה הנוגה ומעולה שלא יבא ממנה רמז בזאת המסכתא. וכן יש בה רמזים נגזרים בעניני האמונות בקצת פינות תוריות והמושכלות אל החכם כמו שיתבאר. והוא שהפלינו בספור שבחיה במאמרם ז"ל (צ"ק ד"ל ע"ח) האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דאבות. ולא באה ממסכתא זאת נמרא לא בחיבור רבינא ורב

A

Beth Habchira.

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר

אשי בתלמוד בבלי. ולא בחיבור ר' יוחנן בתלמוד ירושלמי. ולא בחיבור ר' חייא ור' הושעא ובר קפרא ובריייתא ותוספתא. אלא שבאה עליה ברייתא גדולה לר' נתן קרואה אבות דר' נתן. וכן מה שנמצא בתוכה בקצת ספרים מן הבריייתא בפרקו של ר' מאיר ובפ' חמישי כמו שכתבנו. וכן אין עניני זאת המסכתא בנויים על ענין אחד ידוע רק דברים מקובצים. אלא שכלל עניניה בה ענין שלמות המדות ושלמות המעלות כמו שביארנו. ושאר הדברים שבאו בתוכה הם מתגלגלים על גב אלו הענינים והכל מתגלגל בענין אחד. ומתוך כך סדר עניני המסכתא לחלקים לא בכלל המס' ולא בפרטי פרקיה. אלא שנבאר פרטי המשניות אחת לאחת ונכלול בכל אחת להעיר עליו.

וקודם שנתחיל באור המסכתא ראוי להתעורר מה היתה הסיבה להודיע סדר הקבלה מאיש לאיש. ויראה לי בתשובה זה. שלא נעשה אלא למעלת המסכתא והוא שמצד שעניניה כוללים דברים לא תבא ראייה פרטית מן המקראות ולא מדרכי המחקר וההקש ושאר המדות כדרך שאר הדרכים התלמודיים רק זירזו על מידות חמודות ואזהרה על מידות הנמאסות אולי יחשוב עליהן שאין חסדות המשובחות נוף מצוה ולא המנוגות נוף עבירה ויקל ענינים באוני חשומעים ויכוזו לשכל מליהם עם היות הם הם מדריכות לאדם לאמת או להפכו כמו שביארנו בילדותינו בחיבור התשובה. [ו' כ"ט, ע"ג נעיל תולדות ה' נסיונות ספריו] ומתוך כך הוצרכו הדברים להיותם נסעדים במעלת ולהודיע שהם דברים מבוררים מחכמי קדם ומקובלים מפי הנבואה איש מאיש כדי לעיין בהם בעין החרוד להביט אל צור הוצבו ואל מקבת בור נוקרו ורמזו העיקר הזה בשם הספר ר"ל אבות הלומד שהם דברים יצאו מאבות העולם העמודים אשר בית התורה נכון עליהם. או דברים שהם אבות ויסוד ושורש ועיקר לכל חכמה ומצוה ודרך ושכל לכל מעלה כאומרים ז"ל האי מאן דבעי למהוי חסידא כו' כמו שכתבנו למעלה. כל שכן בהיות נגזרות בקרבה הרבה מפניות התורה ומשורשי האמונה שעם היות המאמרים האמתים אמיתותם בעצמם ונימוקם עמהם יהיה האומר משהיה. מ"מ יש קצת פניות דתיות תקיפים מבוכה ותסובב' לחיצה מצד העיון עד שיצטרך המשפיעם לזולתו ומלמדם להועיל לחזק אמיתתם בהודיע מעלת האומר להודיע כי מה' היתה לו כמאמר הכתוב סוד ה' ליראיו. וזו היא סיבת רצותו לבאר התיחסות הדברים לשלמים המקבלים איש מפי איש מפי הנביאים עד נביא האמת אדון הנביאים והוא משה רבנו ע"ה מפי הנבורה.

והנני מרחיב לך על יד זאת המשנה נבול סדר הקבלה מיום ברוא אלהים אדם עד הגה בדרכים כלליים כי הפרטים לא תקיף בהם ידיעה אפילו לדורות הקרובים. וכ"ש לרחוקים כאמרך. הגה דרך משל שיאושע מסר תורה שבע"פ לזקנים. ואותם הזקנים שקבלו מיאושע לא נוכל להודיע אפי' אחד מאלף אבל הכלל ידינו שמסרה לזקנים שהיו בימי והם הזקנים ויאסוף יאושע את כל שבטי ישראל ויקרא לזקני ישראל ויעבדו ישראל את ה' כל ימי יאושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יאושע והם מסרוה לזקנים אחרים דור אחר דור עד שהגיע לזמן השופטים ואף הם בכלל הזקנים ואע"פ שבאבות דר' נתן רמזה מדרגה אחרת לומר שהזקנים מסרוה לשופטים ושופטים לנביאים. ממשנה זאת יראה שהזקנים והשופטים נכללו בענין הזקנים ונתגלגל הדבר כן עד שהגיע לזמן עלי הכהן. והיה מראשוני הזקנים עתניאל בן קנז. ועלי הכהן היה אחרון שבהם ממוצע בין זמן הזקנים לזמן הנביאים וגם הנביאים לא נוכל להודיע מהם רק מתי מספר. וכבר ידעת אומרים במס' מנילה (ד"ד ע"ה) הרבה נביאים נתנבאו להם לישראל כפלים כיוצא

ב פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה את שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה ואפי' כמ"ש שם מ"ח נביאים עמדו להם לישראל כו'. לא נתברר אצלינו מניינם אלא שנתחבטו בה המפרשים ז"ל זה בכה וזה בכה כמו שביארנו שם.

ואחר שכן שלא נוכל להודיע מהם רק מעט על דרך מה שכתבנו מעניינם לפי סדר הזמנים. וכל שכן שלא נוכל להודיע כל חכמי התלמוד שהיו לאלפים ולרבבות. והנך רואה אומרם ז"ל במס' סוכה (דכ"ח ע"ח) שמונים תלמידים היו להלל הזקן כו' ולא נתברר שם מהם אלא יונתן בן עוזיאל שהיה גדול שבכולם ור' יוחנן בן זכאי שהיה קטן שבכולם. וכן ידעת אומרם ז"ל (ציננות ד"ס) ש"ב אלף תלמידים היו לו לרבי עקיבא. ואת חשוב שאנחנו יודעים או שמענו. וכל שכן זמן הנאונים שלא נודע לנו מהם אלא אחר מעיר ושנים ממשפחה לרב פרסום מעלתם. אבל נודיע העניינים דרך כלל זמן הזקנים והנביאים מפי קצת מקראות וזמן אנשי כנסת הגדולה וחכמי המשנה והאמוראים. ממאמרים לקוטים מן התלמוד ומן המדרשות עם עזר קבלת הנאונים. וזמן האחרונים נודיע בהם סדר הזמנים דרך כלל מפי תשובו' הנאונים עד באנו אל קצה הזמן אשר הניע אלינו אנחנו פה היום שנת ה' אלפים וס' לצירה. שהיא שנת ג"א ללידתנו היא השנה אשר השלמנו בה כל ענייני תלתא סדרי בשלימות הן בפירושן ובחידושין שחיברנו ופירשנו בבחורתינו הן בחיבור הגדול הזה הנקרא בית הבחירה אשר התחלנו בו שנת ל"ח ללידתנו והרואה ממנו בכל זה כדי שתעמוד על בירור העניינים ושימשך עוד מזה מה שתכיר בשכלך מה שראוי לסמוך עליו להורא' למעשה כמו שתראה או שתמצא בחיבורים או בספרים לקדמונים ולראשונים או לאחרונים.

ומעתה נתחיל בהודעת זה דור אחר דור כפי האפשר והנאמר. ראש הנבראים כעין האנושי ר"ל אדם הראשון עם העבירו קצת המכון ונטותו לתאוותיו הנשמיות הישלים לפי טבע האנושית ללכת בדרכי השם והוליד את שנת ק"ל כדמותו כצלמו ושת הוליד את אנוש בשנת ק"ה. והרי רל"ה. ובימי אנוש הוחל נמרוד ולקרא הכוכבים והמזלות להדרם למזלות ולשאר הכוכבים זה בכה וזה בכה ואף הוא ר"ל אנוש היה מן הטועים להדרם לכבודם ולפארם והיו חושבין דכמו שרצון המלך שיהיו העם מכבדים שריו ויועציו הדבקים בהם כן רצון השם שיכבדו נבראיו השפלים את העליונים ושכלם הנסכל השתחוה להם ועבדום על זאת הכוונה ויעש להם בתים וחיכלות להקריב להם קרבנות ולשומם אמצעיים בינם ובין השם ית' והיה העולם מתגלגל בזאת המבוכה עד דור המבול שהיה בשנת שש מאות לג' ועברו מן השנים אלף ותרנ"ו. ואחר המבול הוסיפו על חטאתם פשע ועמדו ביניהם נביאי שקר מתנבאים בשם ה' שהוא ית' ציוה להם שיעבדו מלאך פלוני או מזל פלוני ולעשות צלמו וצורתו והיו עושין כן ועובדים על כל ה' נכוח ותחת כל עץ רענן ויחסו להם יכולת וממשלה משותפת עם האל ית'. והיה העולם מתגלגל בזאת האמונה הרעה עד דור הפלגה ואז הפלינו במרד ועמדו ביניהם נביאי שקר מתנבאים בשם הכוכב ואומרים מזל פלוני או כוכב פלוני מצוה כך וכך ואז נעדר מציאות השם ית' וכל נפרד מקרב שכלם לו' לא ידענו את ה'. אמר נבל בלבו אין אלהים והוא שאמרו עליהם במדרש (33' סו' ס' נח פל"ח סי' ר') שאמרו אף אנו עושים ע"ז וחרב בידה כביכול כדי להרנו. ואצל רבותינו כשיונח על הנפרדים לשון הריגה הראה ענינה דמיון ומשל לציור קיום מציאות אלא שיחלישו כח ממשלתו כמו שביארנו בקצת חיבורנו במאמר החכמים

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

במס' חגיגה (דט"ו ע"ה) על מטטרון אפקרו ומחיהו כלומר שהחלישו את כחו בציורם וכשינוח לשון הרינה אם על איזה נפרד אם עליו ית' עניינה דמיון ומשל על ציור ובטול מציאות וזה היה בזמן דור הפלגה והוא ענין המנדל אשר בנו ראשו בשמים אבל לא ראו את ה' נצב עליו. והוא אצלי הרמוז באומרים (סס נ"ג) על המנדל שליש נבלע שליש נשרף שליש קיים רמוז לדעתי על ענין שלשה עולמות שהעליון מהם הוא רמוז על הנפרדים ועליו אמרו שנבלע ר"ל שנתכסה מהם ולא השינו בו דבר והוא מלשון אם אמר איש כי יכולע. והשני והוא עולם הנגלים כשבוש והוא משל על השריפה כמאמרם ז"ל (נחגיגה ד"ג ע"ה) יצא אש מחשמל ושרפו שנשתבש בהשנתו והוא ענין עוף שהיה פורח עליו מיד נשרף כלומר שאף קלי ההבנה ומהירי הלימוד לא היו עומדים מפניו אבל היה מעמידם לשעתם בחזקת משובשים. ועל השלישי והוא עולם היסודות אמר שהוא קיים כלומר שבאה השנתה עליו ביושר. והוא רמוז אצלי באומרו והחמר היה להם לחומר כלומר שלא נשתנה להם בזה דבר כי חמר וחומר הכל אחד אצל הלבנה והוא ענין הרמוז בלבנת הספיר היה להם לאבן נ"ל שנשתבשו בענינו. וכבר ידעת שהלבנה הוא דבר חדש מעשה ידי אומן ויחסו בה היותה כאבן שאינו מעשה ידי אומן. והיה זה אמנם בדור פלג שעברו בלידתו אלף ותשנ"ו. ועם כל זה היו בכל הדורות יחידים מחזיקים בברית ובאמונה ולא נתפרסמו אצלינו זולתי בקצת הדורות שהיו שם יחידים ונכבדים ונקובי שם. והם בזמן הראשון אדם ושת ובזמן שמאנוש עד דור המבול חנוך ומתושלח ונח. ובזמן שמן המבול עד הפלגה שם ועבר וכל אלה היה להם אחרות מרעים רבים ונכבדים נמשכים לדעותיהם. דרך למוד. לא זכו כל כך להשפיע דרך דרשת רבים וההשתדל להפוך אל העמים שפה ברורה רק דרך למוד בבתיהם לנמצאים ולהנמשכים אחריהם ואע"פ שבאה הקבלה בשם ועבר שהיו אוכלוס' הנמשכים אחריהם מרובים מ"מ רוב העולם נמשכו אחר אותם האמונות הרעות בהם ובני והיה העולם מתנונה והולך והולך ונדל בעקבות האמונות הרעות בהם ובני עליה הולכים ומתמעטים עד שהגיע הזמן לאברהם אבינו ע"ה שגולד אחר הזמן הנז' קצ"ב שנים. הוקדש מרחם ומלידה ומבטן ומהריון מבית אסורים יצא למלך ומאור כשדים ניצול להציל עם עצום עושה דברו לכבוד על עם ה'. ולהשיב את נדחו בתחילת למודו נגלה טוב מזנו ונתפרסם יושר הכנתו עד שכל יודעין קוו לו הבינו לאחריתו והוא אצלי אומרים ז"ל עליו (נדרים ד"ג ע"ה ונ"ר פ"ז ופס"ד) בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו רומז על פרסום הכנתו והיות כל העולם מכירים אחדותו הצליח בלימודו והשיג עד תכלית מה שאפשר לפי טבעו. והיה אז אברהם אע"ה בן ארבעים שנה. והוא אומרים ז"ל במקום אחר בן ארבעים שנה הכיר אברהם אה בוראו וכשראה את עצמו שלם עם ראותו קלוקל בני דורו לבשתהו רוח ה' וקנא בהכמתו בשם ה' וקבץ אלפים ורבבות לעבוד את ה' וליחד את שמו בעולם לבער אליילים מן הארץ והיה זה בשנת נ"ב ללידתו והיא שנת יציאתו מחרן ונשלמו אז מהשנים אלפים שנה. והם נקראים אצל רבותינו (ס' חק דל"ז ע"ה). שני אלפים תוהו שלא היה שם מי שקורא בשם ה' להשיב רבים מעון עד בוא אברהם אע"ה. ואז התחילו שני אלפים תורה וקראו את שלאחריהם ימות המשיח לומר שהם הימים שתיחל האימה בהם ימות המשיח לא שתעדר התורה בכך חלילה לאל משוב דברו אחר בכיטול דת. ניתנה מראשו לעולמי עד כל ימי שים אדם עלי הארץ ואמר אחד חרוב ורועה בו לפי דעתי על אחד מן הששה רומז בו על רוב צרות ומכוכות מועדות לאלף הששי מצד

ג פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

קבלתם. לא שיכוין בזה ענין חדוש דת ולא ענין חורבן עולם יהיה מה שיחיה מחורבנו וקיומו כרצון הנזיר והאומר עם היות בזאת ההגדה רמזים אחרים לקצת מפרשים. עם לשבע חכמות ויהיה אלפי מלשון ואאלפך חכמה ויוכירם זונות וזנות עד השביעית שלא תושג נרם בשוללות כל דבר נוספי. והוא המשל לחרבן על דרך אומרים ז"ל (ערוזין ד"ד ע"ה) אין הת' מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. וכן מה שאמרו הפלסופים. הרוצה להחיות את נפשו ימית והרוצה לחמית יחיה אם לשנות האדם שהם שבעים ויוקח לשון אלפים במקום עשירות להסתיר. וכבר יצאנו למהכונ' להציל המאמר לפי דרכינו מכף מלעיג ומתנבל ומחייב מלבו מצידה טענות מתנגדות.

ונשוב לעניינינו והוא שאם כל זה לא היה עניינו של אברהם אע"ה בדרך ציווי נבואי ושיהיה שלוח מאת השם ית' עד שיאמר להם כה אמר ה' או כה מצוה ה' לכם. אבל היה דרך למוד והודעת האמית' ברוח הקדש ולכתו הנה והנה בארצות לדרוש להם תורת ה' ולהביא אותם במסורת הברית בגדל העיון והשפעתו להם וחיבור ספרים בכיטול אמונותיהם הרעות ובקיום עבודת האל ית'. וכבר ידעת ההבדל שיש בין הנבואה לרוח הקדש סוף דבר התנבר ונצח מלכים אדירים בחכמתו והשיב רוח העולם לאמונת ה' ית' ולא בפניות העיוניות לכד המציאות השם ית' ואחרותיו והסתלק כל גשמות ממנו ית' אבל על הפניות התוריות נם כן. והוא אצלי מ"ש (צ"ד פס"ד) קיים אברהם אע"ה כל התורה כולה אפי' עירובי חצרות. רומז על הדבר הקל שבכל איסור שבת כלומר שכל הענינים הנמסרים בענין השבת שבהם אמונת החידוש שהיא הפינה הנדולה שבפניות הדתיות למד ומסר לעם הקדוש. וזהו ג"כ אצלי מה שאמרו ז"ל במקום אחר (ציומא דכ"ח ע"ג) בזה הענין בעצמו קיים אברהם אע"ה את כל התורה כולה אפי' עירובי תבשילין שהוא הדבר הקל שבכל ענייני המועדות.

רומז להיות ענין מועדות נגד אחר אמונת השבת והענין שהמועדות כולם ענינים סובב על ענין יציאת מצרים שבהאמנת ענייניהם יאמינו פניות דתיות בענין גמול ועונש והשנאה ושינוי הטבעי' שהכל נמשך אחר אמונת החידוש וכאשר השלימה כוונתו היה אברהם אע"ה בן ג"כ שנה כמו שכתבנו ולסוף מ"ח שנה שהיה הוא בן ק' שנה נולד יצחק כדמותו וכצאלמו על ברכיו ונדל בחק הנהגתו למדו ישר הנהגותיו והליכותיו הליכות אלי מלכי בקודש ומסר לו סודות חכמתו וקחותיו ותורותיו וכן יצחק ליעקב ויעקב לבניו ובפרט מינה על זה לראש ולקצין השלישי שבבניו הוא לוי הנלוה אל ה' הוא וזרעו לשרתו ולברך בשמו. ואחר זה באורך הזמן לפי מלאת רל"ח שנה לפרסם אברהם אע"ה אמתת יחודו ית' בעולם. נתגלגל הדבר וירדו למצרים ועמדו שם רד"ו שנים והארץ ההיא היתה תהו ובהו וחשך על פני הארץ ארץ לא משהוהה היא ארץ מגוללה בדמי האלילים ושאר האמונות הרעות על תכלית הרוע והיה בטול מציאותו ית' כדבר האמור למלך הבליעל לא ידעתי את ה' וחזרו רובם לסודות הרע הוץ משכב לוי כמו שאמרו ז"ל מעולם לא עבד שבט לוי ע"ז. ויחמול ה' על עמו לזכור להם ברית אבות וישלח נביא אמת משה רע"ה ויוציאנו ממצרים ונשלמו אז מן השנים ב' אלפים ותמ"ח מ"ח הנשארים שמלית יצחק לאברהם מואת הנפש אשר עשו בחורן שהוא השלמת הב' אלפים עד לידת יצחק ות' שמלד' יצחק עד יציאת מצרים והוא ע"ה קבל את התורה בשנת שני אלפים ותמ"ט בששה בסיון ולימד דעת את העם ואזן ותקן וחקר עד שהשיכם לאמונה הישרה תחילה באמונת מציאותו ית' ואח"כ בהאמנת תורתו ומצותיו כדרש (נמכילתא ס' יתרו פ"ה) משל למלך שנכנס למדינה

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

יצאו בני המדינה לקראתו ואמרו לו נזור לנו נזירות אמר להם קבלו מלכותי ואח"כ אני נזור עליכם נזירות כך אמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך כו' כלומר שתאמינו מציאותי ואח"כ לא יהיה לך ושאר הדברות. והוא אצלי אומרם ז"ל בברכות (ד"ג ע"ה) ואולם חי אני מלמד שאמר לו הקב"ה למשה החייתיני בדברך כלומר שהעמדתני אצלם במחויב המציאות. כי כמו שציור ביטול מציאות הנפרד יקרה בלשון הרינה כמו שביארנו (ח"ה וכו"כ) דהקדמתו לספר בית הצחירה נח"י (לדיוס ד"ג ע"ה יע"ט) [ו' כ"ט ע"י לעיל צדחס הספר וסס תחלח נדפס] כן הודעת התאמתות מציאותו אחר העדרה מהם יקרא דרך משל תחיה ועל זה אמר החייתיני כלומר פרסמ' התאמתות ומציאותי והעמדתיה אחר שנשכחה מהם והוא הרמז בראשית נבואתו אהיה שלחני אליכם. נתן השם ית' על ידו לוחות הברית והתורה והמצוה. והתנבא נבואה מפורסמת שלווחה לעם מאת ה' ית' נבואה שלימה אשר כדמותה לא נהייתה ואחריה לא תהיה כן. ואע"פ שנאמר לו ע"ה נביא אקים להם מקרב אחיהם כמך אין ענין כמך בדמיון גודל הערך חלילה שהרי אמר ולא הם נביא עוד בישראל כמשה. אבל מה שאמר זה על מין הנבואה והוא שתחילה אמר כי אתה בא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך לא תלמד לעשות כתועבות הגוים לא ימצא כו' קוסם מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעונני כו' ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך נביא מפרבך מאחיד כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון כלומר כמוני במין הנבואה ושיסיר מעליכם צורך הקסם וצורך ההכבשה אל משפטי הכוכבים. ויש מפרשי' בו כמוני שאני מקרב אתך כלומר שלא תצטרך לעם נכרי ללכת בחוקות הגוים אשר לא ידעת אתה ואבותיך. לא שיאמר כמוני לדמיון גודל הערך חלילה דלא קם לפניו נבוא כמוהו ואחריו לא יהיה. ואולי יקשה עליך אומרם (צספני צסוף' תחת צסנכה) דבישראל הוא דלא קם אבל בא"ה קם ומנו בלעם:

ואולם הט אוזן ושמע ממני ביאור זה הענין אע"פ שכבר ביארנוהו בקצת חיבורינו. והוא שכבר ידעת מספר החכמים שהשלם מעיקר יצירתו בכח השכלי עם היותו בלתי שלם בעיקר יצירתו בהכנת הכח המדמה הוא יהיה לפי טבעו חכם אם יתעסק וישתדל בצורכי הלימוד אבל לא יהיה לו מבוא כלל בנבואה. ואם הוא בהפך ר"ל היותו שלם מעיקר יצירתו בהכנת הכח המדמה עם היותו בלתי שלם בהכנת הכח השכלי או שהיה שלם גם בזה או שלא השלים עצמו בלימוד הוא יהיה כחו בקסם ובחלומות צודקים ובהנחת הנימוסים ומפלאי בפתרון חלומות אם הוא מן היודעים אע"פ שאינו שלם והוא מכת הקוסמים ונביאי השקר. ואם לא למד היה כחו בהנהגות מדיניות. ובשהיה שלם מעיקר יצירתו בשני אלה הכוחות וישלים נפשו בכל מיני השלמות. אם יגיעהו רצון האלהי להיות יטעף אלהי שופע על המדמה ועל השכלי יתנבא והוא מכת נביאי האמת. ובלעם כחו המדמה חזק מאד ולא היה הכח השכלי שבו חזק. כל כך והוא ששבחו הכתוב בחזק הכח האחד וקראו אותו שתוב העין כלומר פתוח העין ונזור ממנו לשון מה שאמרו ז"ל עד שישתום ויסתום וכדי שלא תטעה באומרו נופל וגלוי עינים אמרו ז"ל סומא באחד מעיניו היה להודיע שהכח השכלי היה חלוש שבו ולהפלת הכח המדמה אמרו ז"ל בישראל הוא דלא קם כו' והוא שאתה יודע שתורתנו השלמה באה להשלימו בכל מיני השלמות הן בשלמות המדות הן בדעות המושכלות והעיוניות. ושאר תורות האומות הקדומות ודתייהם אין עניינם רק הנהגות המדינה ונימוסים מונחים מצד בני אדם יודעים בענייני ההנהגות המדיניות

פתיחה למסכת אבות לרב חמאירי

ד

ונמצא אם כן שאנחנו ג"כ צריכין נביא אמת שלם בשני הכתות להשלימו בענייני תורתנו הקדושה הכוללת כל הנהגה מדינית וכל דעת מושכל ושאר האומות ההן ר"ל הקדומות לא היו צריכין דם לנביא מנהיגם הנהגות מדיניות ונמוסים נולדים משלמות המדמה ויספיקם זה לפי ענין דתותיהם הספקה שלימה והיה אם כן בלעם לפי הצורך באומות הסכליות שלם מצד הכנת סבכו כמשר' ע"ה לפי הצורך באומה הנכבדת. והוא אצלי ג"כ ענין אומרים ז"ל במס' ראש השנה (דכ"א ע"ג) בנביאים הוא דלא קם אבל במלכים קם ומנו שלמה והוא שהנביא והמלך שניהם מיוחדים להנהגת העם ואמר שכל מה שצריך למלך בהנהגת עמו ביושר ובמשפט יהיה שלמה המלך ע"ה שלם בו כמו שהיה משה למען שצריך לו בהנהגת העם ובהודעת האמתות לא שהיה שלמה במדרגת משה חלילה אין עוד מלבדו. וכבר העתקנו מכוונתנו לביאור נכבדים: ונשוב לדרכינו והוא שהנביא בציווי אלהי שלוח מאת ה' לעם הקדוש במופתים גדולים ובאותות חזקים נתפרסמו לכל שומעיהם וכ"ל לרואיהם כי מה' היתה לו וכי יד ה' נגעה בו כאומרים על כרחם אצבע אלהים היא לא מחכמת אדם רק פלא יועץ אל נבור אבי עד איש מלחמ' קנא ונוקם ועם מרות אנשי המונם תמיד עיני ה' משוטטו בהם מאירים להם כספירים לאורים ילכו חושך והפליג להזהירם במצות ה' תמיד להרחיק מע"ז לרוב הצמדם והדבקם בהם דור אחר דור. ואולם תתפלא בעד חכם איך היו מתמידים בטעות כל כך דור אחר דור. אבל תדע שטבע ההמון קרוב להאמין במה שהשינו יותר מי שאינו מאמין במה שאינו משינו ולכן היה הטבע מתקרב לע"ז שהיה נמשכת אחר הגלגלים והוא שאמרו באלה הדברים רבה שמא תאמר האומות יש להם במה לישראל אני במה אשאל הה"ד נביא מקרבך כו' כ"ש עם השינם הצלחה עמהם כמאמר קשי העורף אבותינו ומן אז חדלנו לקטר למלאכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל. וכן אמר הנביא על כן יזבח לחרמו ויקטר למכמתו כי בהמה שמן חלקו ומאכלו בריאה והוא שנאמר לאחר מן החכמים בפרק חלק (דק"ג) אי הוית בההוא דרא נקיסת שיפולך ורהיטת בתרה והוא שהיה ציר התורה סובב על זה תמיד כאומרו ופן תשא ענין השמימה כו' והוה הוא ע"ה מוסר התורה ופקודיה וסודותיה ונגזיה לאהרן ולאליעזר ופנחס ויאושע ולזקנים הנאמר עליהם אספה לי שבעים איש כו' ולכל העם והוא מה שאמרו במס' עירובין (דל"ד ע"ג) כיצד סדר המשנה כו'.

והעולה מדבריהם הוא שמרע"ה היה מקבל את המצוה עם כל פירושה ועניינה והיה כותב במצות ה' עיקר המצוה ועצמותה בתורה שבכתב וכיאוריה היה מלמד על פה והוא ענין תורה שבעל פה. כמו שתאמר דרך משל שהוא ע"ה כתב בתורה עיקר מצות הסוכה והוא ענין דכתיב בסוכות תשבו ז' ימים אבל למעלה מעשרים ולמטה מי"ד ושיעור האורך והרוחב והחיוב והפטור ולבוד ודופן עקומה ובמה מסככין ובמה אין מסככין וכיוצא באלו היה מלמד על פה כלומר הקב"ה צוה בסוכה ואין סוכה אלא בדרך זה וכן בכולם והיה סדר לימודו שתחילה היה מלמד לאהרן ואחריו נכנסים אליעזר ואיתמר ולומר להם במעמד אהרן ובניו כו' ואחריהם נכנסים כל מי שיצא מהמון העם ומלמדה להם במעמד כל הראשונים ואז היה משה יוצא ואהרן מלמד לכולם פעם אחת והיה אהרן יוצא ואליעזר ואיתמר חוזרין ומלמדין לזקנים ולעם ואין הבנים יוצאים והזקנים חוזרין ומלמדין לעם ונמצאו כולם למדים הענין מכולם ארבעה פעמים אהרן מפי משה ארבעה פעמים ובניו מפי משה ג' פעמים ואחת מפי אהרן והזקנים מפי משה ב' ואחת מאהרן

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

וא' מכניו ואחת מפי הזקנים. ויאושע בכר ידעת שלא היה זו מתוך האהל וכבר שמעה הוא ד' פעמים ממש וכן פנחס היה עם בני אהרן ובעת זקנותו והבינו לאחריתו בקרוב קץ אנושותו מסר סודות התורה והלכותיה עם כל ענייני תורה שב"ע ל'אושע ובסוף ארבעים שנה ליציאת מצרים שהיה סוף ב' אלפים ותפ"ח לבריאת עולם ביום השבת בשעת המנחה נעלם ענין כבודו ונראה שם את פני ה' וישב שם עד עולם. ויאושע היה להם לראש ולמנהיג מדריכם בחיים ומלמדם להעיל. ובבוא עתו מסרה לזקנים גם כן ולא לאותם שבעי זקנים שבימי משה שכבר חלפו והלכו אלא לאותם זקנים שבימי ושנשארו אחריהם הנאמר עליהם ויעבוד ישראל את ה' כל ימי יאושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יאושע לא נודע להם מספרם ולא עניינם אלא שעתיאל בן קנו היה מהראשונים והיה בזמן יאושע והיה מופלג בדורו עד מאד דרך הפלגה אמרו במסכת תמורה (ד"ט) דאלף ושבע מאות קלין וחמורין וניירות שוות ודקדוקי סופרי' נשתכחו בימי אבלו של מרע"ה וכולן השיבם עתניאל בן קנו מתוך פלפולו.

ולפי עניינם ענין משנה זו השופטים אע"פ שהיו דורות אחרי' נכללים הם בכלל הזקנים וחרי נאמר עליהם ויקם ה' שופטים וישיעו והתשועה סבתה בה כהנהגתם הטובה ובהדריכם אותם ללכת בדרכי התורה השלימה אשר נאמר עליה תורת ה' תמימה משיבת נפש. או שמא אף בדורות השופטים היו עמם זקנים והיה עלי הכהן מאחרוני הזקני' לדעתנו ממוצע בין זמן הזקנים לזמן הנביאים והגיע אז זמן הנביאים ונמסר' לשמואל התורה מעלי וחבריו ומהם לדוד וחבריו שהיו עמו זקנים ונביאי' ומהם לשלמה ולחבריו ואז הגיע זמן בית ראשון ועברו מן השנים אלפים ותתקכ"ח שנה ונמסרה הקבלה משלמה וחבריו לאחיה השילוני ושאר הנביאים שבימי שהתנבאו בימי רחבעם ומהם ליהוא בן חנני וחברין שהתנבאו בימי אסא ומהם לאלהו בן ימלה (נ"ל ימינו) וחבריו שנתנבאו בימי יהושפט וכן עובדים בימי אחאב ומהם לאלישע וחבריו שהתנבאו בימי יהושפט ויהורם ואחזיהו ומהם ליהוידע וחבריו שהתנבאו בימי יואש ומהם לזכריה בן יהוידע וחבריו שהתנבאו באותו זמן גם כן ומהם להושע וחבריו ומהם לעמוס וחבריו ומהם למיכה המורשתי וחבריו וכל אלו הארבעה נתנבאו בימי ד' מלכים עזיהו ויתם אחז יחזקיהו על הדרך שהזכרנו ומהם ליואל וחבריו ומהם לנחום האלקשי וחבריו ומהם לחבקוק וחבריו ושלשה אלו נתנבאו בימי מנשה על הסדר שהזכרנו ומהם לצפניה וחבריו שהתנבאו בימי יאשיהו ובדורו של ירמיהו כמ"ש רז"ל שלשה נביאים נתנבאו באותו הדור ירמיה וצפניה וחולדה. ירמיה היה מתנבא בשוקים וצפניה בבתי כנסיות וחולדה אצל הנשים ומהם לירמיהו וחבריו ומהם לברוך בן נריה וחבריו שנתנבאו בימי יהויקים ויהויכין וצדקיהו כמו שתראה ברוב נבואותיהם הזמן שנתנבאו בו אם במקראות אם במדרשי הקבלה התלמודית ואז הגיע זמן הגלות למלך יהויכין ולמלך צדקיהו ונמסרה הקבלה ליחזקאל וחבריו ואז השלימה זמן בית ראשון ופסקה המלכות מבית דוד והיה מהם עד זה הזמן דור אחר דור שלמה רחבעם אביה אסא יהושפט יהורם אחזיה יואש אמציה עזיהו ויתם אחז יחזקיהו מנשה אמן יאשיהו יהואחז יהויקים אחז יהויכין אחזיהו הוא יכניה וצדקיהו אחזיהו ובגלות בבל הוליד יכניה את שאלתיאל ושאלתיאל הוליד את זרובבל ואחריו לא נמצא בהם בכתוב מישל במלוכה אבל שנמשכה המעל' דור אחר דור בראשי גליות ההחזק מזרעם ומשורש מעלתם מדרך קבלה חזקה ואמתית עוד מהם בחזקת הקבלה הנוכרת גדולי נשיאנו שבגרבונה וכן עברו בזמן החרבן ממלכי ישראל כ"א

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי ה 6

אחרים והם שאול ואיש בושת ירבעם החד בעשא אלה זמרי עמרי אחאב אהויהו יהורם יהוא יהואחז יהואש ירבעם בן יואשיה זכריה בן שלום מנחם פקחיה פקח בן רמליהו הושע בן אלה וכל אלו היו מלכי ביאודה ובישראל מלבד השופטים שאחר יאושע וזמן יאושע ומרע"ה קצת נביאים שהיתה הנהגתם כעין מלכות: ונשוב לדרכינו והוא שבזמן חורבן בית ראשון עברו מן השנים ג' אלפים ושל"ח שהרי ת"י עמד בית ראשון בבנינו וכשתוסיף על אלפים ותתקכ"ח שבידך מבריאת העולם עד בניין בית ראשון יהיו ג' אלפים ושל"ח. ונמסרה יאן הקבלה לעזרא וחבריו שהם חגי זכריה וכבר ידעת שמלאכי הוא עזרא (מגילה דט"ו) והם היו נביאים. ואע"פ שאין נבואה שורה בחוצה לארץ. אולי התחילו במדרגת הנבואה בארץ. וכל שהתחילה בארץ אף היא שורה בחוצה לארץ. וכן תרגם יונתן ביחזקאל מי הוה הוה פתגם נבואה מן קדם ה' ליחזקאל בר בוזי דהוה בארעא דישראל תב תניינות ואיתמלל עמיה במדינת ארע כשדאי. ודע ג"כ דיש קצת הבדל במדריגת הנבואה באומרו מי הוה הוה פתגם נבואה מן קדם ה' לאומרו ואיתמלל עמיה ואף זה ברוב השתדלו' ובקושי ואל זה רמזו לדעת' באומרם ז"ל (והוה נמליה' ס' זא' והוה נילקו נניס וחקק'א) אין השכינה שורה על הנביאים בח"ל וכשנדבר להם בח"ל לא נדבר עמהם אלא על מקום שנאמר על נהר כבר. וכן ואני הייתי על אוכל אולי וכן ואני הייתי על יד הנהר. והתבונן בזה המאמר שהוא אמר דאין הנבואה שורה על הנביאים ואומרו אין הנבואה שורה ענינו על תכלית מדריגת הנבואה ואומ' על הנביאים ענינו ואע"פ שהתחילה נבואתם או הכנתם ושלמותם בארץ. ואח"כ אמר וכשהוא נדבר עמהם כל' שהוא לשון חלק שנבואה ולא תכלית נבואה ואמר שאף גם זאת במקום מהור. והוא ענין השתדלות הכנת עצמו וכחותיו אליה ופנותו מכל טרדה והבן זה. ומכאן נרא' שלא נחשב דניאל במדריגת הנביאים עם היותו גדול במושכלות והיותו כחו המימה בתכלית השלימות ומגיד נפלאות בעתידות. עם היות לנו בזה דעת אחרת בפתיחת ספר תהלים (עי' לעיל תולדות הדת המזנה, ו' כ"ט)

סדר אנשי כנ"הג

ונשוב לדרכינו והוא שהיו בעת החורבן חכמים גדולים עד להפליא החרש והמסגר דניאל חנניא מישאל ועזריה בן חכליה ישוע שריה בן רעליא מרדכי וזובבל והרבה כיוצא בהם. והם הנקראים אנשי כנ"הג ואז נבנה בית שני ועברו מן השנים בבנינו ג' אלפים ות"ח שנה שהרי ע' שנה עמדו בגלות בבל וכשתוסיפם על ג' אלפים ושל"ח שבידך מבריאת העולם עד חורבן בית ראשון יהיו ג' אלפים ות"ח. ואז נסתלקה הנבואה לרוב טרדותינו במלחמות המונעות השלמות במקצת והוא אצלי קצת הרמז לקצת דברים האמור עליהם במס' יומא (דכ"ח ע"ג) שהיו חסרים מבית שני אלא שנקר' עדין זמן אנשי כנ"הג מעט זמן והוא בתחילת בית שני כל ימי עזרא שהיה כ"ג ראשון לבית ב' וכל ימי שמעון הצדיק שהיה ג"כ כהן גדול אחר עזרא והוא היה ממוצע בין זמן אנשי כנ"הג לזמן חכמי התלמוד דהיה אחרון לאנשי כנ"הג וראשון לחכמים. והיה בזמן אלכסנדר שהשמיד מלכי פרס בשנת ארבעים לבנין בית שני. והוא שבשנת ל"ד לבנין הבית שנבנה במלכות דריוש מלך פרס. יצא אלכסנדר מלך יון למלחמה על דריוש והתחיל בכבוש מלכותו ובאותה שנה כיבש עילם המדינה שהיתה ראש למלכות פרס. ובשנת ארבעים לבנין מלכו בבל פרס ואז נשתקע שם מלכות פרס והתחיל מלכות יונים ובקש להשמיד ירוש' ובית המקדש בשנת ארבעים לבנינו. ויצא לפניו שמעון

B

Beth Habchira.

פתיחה לעצבת אבית לרב המאירי

הצדיק (כדליתא זיומא דס"ט ע"ה) והוא היה יהושע בן יהוצדק. (ח"ס ויל"ז וסוף סוף מילוטא דן יחולק וכמ"ס לעיל דף ודק) וכשראו הדרו ונשאו מפני שדמות דיוקנו היה רואה לפניו במלחמו' ונוצח והשלים עמו ורתנה שיהיו מונים שטרותיהם לתחילת מלכותו שהוא ש"ס שנה קודם החרבן. ודע שכל הזמנים שהוזכרו עד סוף זמן הנביאים והוא זמן חורבן בית ראשון לא ראו עצמם צריכים לכתוב דבר מן הראוי להיותו נמסר בעל פה. ולא היה להם כתוב רק התורה והנבואות כי כל דצריך להם מבאורי המצות התלמודים הכל היה נמסר להם איש מאיש בשלמות ומה שהיה מתחדש והצטרכו בו להתבוננות לפי חידוש הענינים נמסרו להם העקרים והמדות שמהם היו מוציאים תעלומותיהם לאור ומבררים כל הדינים ומה שלא הספיק בהם בו ההקש והסברא. לפעמים היו הולכים בו אחר הרוב באימרו אחרי רבים להטות. ולפעמים היתה הנבואה מבררת להם כל תעלומה כמו שידעת מדברי קצת חכמינו השלמים שהנבואה תניד הישנות עיוניות לא תוכל העיון להשיגם כל שכן הסברא. כי כמו שיגיע לבח המדמה השנה מה שלא יגיע אליו מן החושים כן יגיע לבח השכלי השנה מה שלא ישיגוהו בעיון ובהקדמו' ובהקש ובסברא. אבל מ"מ הם היו נושאים ונותנים בדרכי ההקש והמדות והסברא להוציא לאור תעלומותיהם וכ"ז באין מחלוקת ביניהם כלל כי היו אז נמסרי' לנביאים וסרים למשמעתם ונשמעים אליהם. ולפעמים היו סומכין על דברים שהיה ענינם מקובל להם שכך היא הל"מ והוא בדבר שאין העיון והסברא ולא אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהם שולמות בו. ולפעמים נ"כ היו סומכין קבלותיהם במקראות דרך אסמכתא בעלמא והכל היה נשאר להם דרך סבלה מאיש לאיש עם מה שיחדשו להם מנהיגיהם לפי הזמן ולפי הצורך המתחדש בלא מחלוקת.

ומה שאמרו חכמי המשנה בששי למס' שקלים (מ"ו) זה מדרש דרש יהודיע הכהן גדול כל שהוא בא משום חטא ואשמה ילקח בהם עולות שהבשר לשם והעור לכהנים. לא שכתב זה על ספר הוא המקבילים ממנו שלא היו צריכין לכך אלא שדם דרשוה מן המקרא הכתוב ביהודיע (ח"ס עין לז"ע דפי"ה סס דסקלס ודפתיור' דכ"ג יע"ס) והוא כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו עם שמצאנו בתורה דכתיב אשם הוא אשם אשם לה' ודרשו לקיים מקראות הללו שיהא הבשר לה' והעור לכהנים. וכן תפרש בכל כיצא בזה כי הלשון יתיר למה שהוא סיבת הדבר שיקרו לפעמי' פועל הדבר כמו שבארנו בקצת חיבורינו ולזה לא תמצא בהוראת איזו הלכה כך אמר נביא פלוני או בשם נביא פלוני ואלו לא היה הענין על דרך שכתבנו היה כל התלמוד מלא מזה. אבל כשהגיע הזמן לאנשי כנ"הג הכירו בהתחלת חסרונם והיו כותבים כל אחד לעצמו מה ששמע מרבו. אם ראשוני ההכמים במה ששמעו מאחרוני הנביאי' אחר שהרגישו בהעדר הנבואה והתחלת המחלוקת אם הבאים אחריהם במה שהיו שומעים איש מפי איש. והוא מ"ש בראשון של במות וד"ו ע"ה) אמ"ר דוסא בן הרכינס על מדוכה זו ישב חני הנביא ואמר נ' דברים חדא צרת הבת מותרת לאחים ואידך עמון מוטאב מעשרין מעשר עני בשביעית ואידך מקבלין גרים מן הקרדוים ומן התרמודיים. ולא נודע זה הספור אלא מדרך שנמצא כתוב בן שהרי ר' דוסא זה היה בזמן ר"ע ומזמן ר"ע לזמן חני קרוב לת"ק שנה. ואע"פ שאמרו שם שר' דוסא בן הרכינס שהיה זקן מופלג ביותר הוא הוא שאמר מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו כו' שמשמען של דברים שבפניא נאמר כן והוא היה המעיד אפשר שכך מצא כתוב והעיד מפי הכתב של איזה מומחה שאין לעדות של הוראה דקדוק

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ו

בענין זה כלל. וכיצא כזה מצאתי בראשון של מנילה (ד"ג ע"ה) תרגום של נביאים יתתן כן עזיאל אמרו מפי הני זכרי ומלאכי, וכמה דורות היו ביניהם וכן זמן יותר מנ' מאות שנה אלא שהענין שהוא תרגמו כמו שקבל מרבתי ורבתי מרבתי בשם אותם הנביאים ודונמתם בפ' כל הבשר (דקי"ג ע"ג) בשמואל אמ"ר אלעזר במה שאמרו שם אמר שמואל בשם ר"א מנין לכהן טמא כו' ושמואל לא ראה לר"א מעולם אלא שקבלה מרבתי בשמו כמו שפירשו שם גדולי הרבנים: ולגדולי המחברים ראיתי בפ"ה המ (והוא נהקדמתו לס' זרעים) שעשה לר' דוסא בן הרכינס שהזכרנו בדורו של שמעון הצדיק ובדורו של ר' עקיבא כפשוטו של שמועת יבמות. והרבה מתמהים איך הסכימו הם ע"ה ליחס להם מחיי העולם הזה שיעור כזה ולדבריהם היה להם לו ביונתן בן עזיאל כן:

ונשוב לענינינו והוא שבזמן אנשי כנ"ה התחילו לכתוב מה שהיו שומעי' זה מזה כמו שכתבנו בזה של יבמות. וכן מה שנאמר עליהם במסכתא זו בפ"ק מ"א הם אמרו שלשה דברים כו' ועם כל זה היה זה מעט זולת בדברים זדים המציאות עינים רחוק כי היה לבם רחב כפתחו של אולם והיו נשנעים על טוב מזנס ויושר הבנתם ורוחב לבם והפלגת שקידתם. וכאשר תמו הדורות ההם ונאסף עזרא הסופר אל עמיו הגענו לזמן אנשי חכמי התלמוד. וראשון שבהם היה שמעון הצדיק שהיה אחרון לאנשי כנ"ה וראשון לחכמים כמו שכתבנו. והתרחבה לו עוד זאת המדה לכתוב ענייניו כמו שהוגד מדבריו בזאת המסכתא. וכן שבא מספור דבריו הנכתבים בתלמוד דברים יש להם מבוא והשתלשלות לענייני מסכתא זו באומרים ז"ל במס' נדרים (ו"ט ע"ג) אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד פעם אחת בא אלי נזיר מן הדרום יפה עינים וטוב ראי וקויוצותיו סדורות לו לתללים אמרתי לו בני מה ראית להשחית שער זה נאה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי לשאוב מים מן המעיין והסתכלתי בבכואה שלי ופחו עלי יצרי ובקש לטרדני מן העולם. אמרתי ריקה מפני מה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך שסופך להיות רימה ותולעה העבודה הריני מנלחך לשמים אמרתי לו בני ירכו כמותך נודרי נזירות עליך הכתוב אומר נדר נזיר להזיר לה'. ולבאר הענין אחר שנתלכלל שאלו שם מאי שנא טמא משום דאחי על חטא כולוהו אשמות נמי על חטא באים. והשיבו כל הנודרים בנזירות נודרים כשהם טועים ר"ל מתוך כעס והקפדה וכשהם טמאים ורבים עליהם ימי נזירות הם מתחרטים ונמצאו מביאין חולין בעזרה. אבל זה מתוך ישוב נדר ופיו ולבו שוים. כלומר שהנודרים מתוך צער ותגר והקפדה כרוב הנודרים בזמנינו זו היא כונה בלתי רצויה ומתחרטים בנקל וכ"ש בחול עליהם סבה מארכת הזמן נדרם על המכוון מהם כסומאת הנזיר שהוא צריך למנות עליה נזירות מתחילה. אבל הנודרים על צד הכונה מעולה והוא בראותם עצמם נמשכים אחר התאוות מתכוונים להכניע יצרים שלא ישתקעו ברוע מעשיהם. הוא נדר נאות ונבחר ועל כיוצא בזה אמרו במסכתא זו נדרים ס"ג לפרישות (ח"ה ע"ט רנ"י המחבר ז"ל צ"ס) בית הסחורס נחי' (נדרים ס"ט ע"ה).

סדר התנאים חכמי המשנה המקבלים זה מזה

ואחריו של שמעון הצדיק ע"ה הגיע זמן אנשינו והיה ראשון לישיבת החכמים בזמן בית שני ולא היה לישיבתו כן זוג ומתוך כך לא נפל מחלוקות בישיבתו בזמנו (ח"ה ו"כ הכ"ה ר"י ז"ל נהקדמתו לס' נחלת חזות יע"ט) אלא שכל חבריו ותלמידיו וחכמי דורו היו נמשכים אחריו ואחר דבריו. ולכן לא

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

הוזכרו מן החכמים שבימיו אחד מני אלה. ואחריו היה הנשיא הממונה בדור וראש ישיבה ר"ל אב ב"ד זוג אחד ממונה על כל ענייני הנהגה הישיבות והוראות שבהם ואז הוחל זמן המחלוקות ונתמנו בתחילת הנהגה זו אחר אנשינגוס יוסף נ' יועזר ויוסף נ' יוחנן שקבלו ממנו עם הרבה חכמים שבדורם ואחריהם יהושע נ' פרחיה וניתאי הארכלי שקבלו מהם עם הרבה חכמים נ"כ ואחריהם יאודה בן טבאי ושמעון נ' שטח שקבלו מהם עם הרבה חכמים שבדורם. ואחריהם שמעיה ואבטליון גירי הצדק (ח"ה כח"ט צניטין ד"ן ע"ב חזני צניר טל סנחריז למדו תורה צדקים מלך ויניחו שטחי' וחצוניון) שקבלו מהם עם הרבה חכמים שבדור נ"כ וכל אלו הוזגות היה אחד מהם נשיא וחברו הנזכר עמו אב ב"ד וראש ישיבה והתרחב בזמנם המחלוקת מעט מצד שהיו הנשיא והראש ישיבה חולקים זה עם זה והיו התלמידים נמשכים אחריהם זה בכה וזה בכה ומה שנתפרסם ממחלוקותם בתלמוד הוא בסרבן הבא ב"ט (נחנינה ד"ו ע"ח) אם סומכין עליו אם לאו שבכל אלו הוזגו' היה האחד וסיעתו עמו אומרי' שלא לסמוך מפני שהסמיכה יש בה איסור שבות שהרי בשעה שסומך משמש כבעלי חיים שהרי לסמיכה בעי' בכל כחו והוא כעין רכיבה ואעפ"י שהסמיכה היא מצות עשה אין עשה דוחה שבות הבא מגזירת לאו ר"ל חתוך זמורה. ועוד שהרי היה אפשר לעשותה מבערב שלא היו סוברים תכף לסמיכה שחיטה. והאחר וסיעתו נ"כ היו מתיירין מפני שסוברים תכף לסמיכה שחיטה וא"ל לה לעשותה מבערב ומאחר דהותר הקרבן הותר נמי סמיכתו. ואחריהם עלה הלל הזקן ללמוד לפני שמעיה ואבטליון ונתמנה נשיא במקום בני בתירא. אז הוחל אור התכמה להחשיך וגדלו התעלומ' והתחילו המחלוקות להתרבות עד שבני בתירא הוצרכו להניח כתרם להעלם מהם דרכי התורה וההקש:

וכבר בא מזה בתלמוד דבר הראוי לכתבו בזאת המסכתא אחר שנתגלגל בידינו מפני שיש ללמוד ממנו מוסרים רבים נאותים לענייני זאת המסכתא. והענין המסופר הוא שאמרו בתלמוד פסח שני (פסחים דס"ו ע"ח) שזקני בתירא היו נשיאים בארץ ישראל וידועים במנהגים בכל הוראה ואמרו עליהם שפעם אחת נעלם מהם אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אם שיחיה הספק כפשוטו ואם שיחיה על איזה סוד נניו בתוכו. או שמה שנעלם מהם ידיעת הוצאת הדבר מן ההקשים התלמודיים והוצרכו לכך ע"י איזה שקנתר למחות בדבר ולא ידעו בני בתירא לעמוד על נצחון הענין ונתביישו בדבר ואמרו יש כאן אדם שידע אם פסח דוחה שבת אם לאו כלומר שידע לנצח המקנטר בכך בתשובה מן התורה או מדרכי העיון וההיקש או שיעיד כן מן הקבלה. אמרו יש כאן אדם אחד שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש לשני גדולי הדור שמעיה ואבטליון אפשר שיש ממנו תוחלת שלחו ושאלו לפניו אמר להם וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר מר' פסחים דוחים את השבת בכל השנה כלומר קרבנות הכבשים שהם דומים לסרבנות פסחים והם ארבעה בכל שבת שני תמידין וב' מוספין וז' כבשים בשבת שבתוך הפסח וי"ד בשבת של סוכות אמרו לו כבר אמרנו שיש ממך תוחלת אלא זו מנין לך ונאמר על זה בתלמוד המערב (פסחים ר"ט חלו דניס) התחיל דורש להם מהקש מקל וחומר מג"ש. מהקש תמיד קרבן צבור ופסח קרבן צבור מה תמיד דוחה שבת אף פסח דוחה שבת. מג"ש נאמר בתמיד במועדו ונאמר בפסח במועדו מה תמיד כו. מקל וחומר ומה תמיד שאין על מניעתו כרת דוחה שבת פסח שיש בו כרת לא כ"ש. ואמרו על זה בתלמוד המערב (סס צ"ח חלו דניס) שלשה הניחו כתריהם בעולם הזה וירשו העולם הבא יונתן נ' שאול ור' אלעזר בן עזריה וזקני בתירא אמ"ר שלא יונתן בן שאול אפי' נשים יודעות שרוד עתיד

פתוחה למסכת אבות לרב המאירי

למלך. ר"א ו' עזריה אישתייר ליה תנין לר' נמליאל כלומר שנשאר לו שני לרבן נמליאל אחד שהחזירוהו לר"ג הא לית לך אלא זקני בתירא שרון גרמון מן נשיאותא ומנוניה נשיא. אמנם מ"ש אפי' נשים יודעות שדוד עתיד למלך. עניינו מפני שדוד היה מזרע יהודה דכתי' ביה לא יסיר שבט מאודה כו' ולא נתמנה שאול אלא דרך אקראי וכעין אפוסטרופוסות מצד שלא היה באותו זמן מזרע יאודה ראוי למלך כמו שבארנו בחיבורינו זה למסכת הוריות. בענין מה שכתוב אלמלא אתם שאול והוא דוד אבדתי כמה שאול מפניו. ומ"מ נאמר עוד שחלקו עמו בראיותיו ואמרו לו אמרנו יש לנו ממך תוחלת ההיקש שאמרת יש לו תשובה לא אם אמרו בתמי' שיש בו קצבה תאמר בפסח שאין לו קצבה כלומר אלא כפי מה שהם. ואין לומר כזה אין משיבין על ההקש שלא נאמר כן אלא בהקש המקראות הסמוכים. קל וחומר שאמרת יש עליו תשובה לא אם אמרת בתמיד שהוא קדש קדשים תאמר בפסח שהוא קדשים קלים. נ"ש שאמר יש לה תשובה שאין אדם דן נ"ש מעצמו שאלו כן אף השרין טמא באהל והמת בכעדרה מנ"ש של בנד ועור האמור בשניהם. אע"פ שהיה נושא ונותן כל היום לא קבלו ממנו עד שאמר להם יכא עלי כך שמעתיה מפי שמעיה ואבטליון מיד קבלו ממנו והושבוהו בראש ומנוהו נשיא. ומכאן א"ר זעירא בשם ר' זעירי כל תורה שאין לה אב אינה תורה כלומר שאינה מקובלת מפי הראוי לסמוך עליו. ועוד אמרו שם מאחר שנתמנה נשיא דתחיל מקנטרן בדברים אמר להם מי נרם לכם לצורך לכבלי הזה ולהיות נשיא עליכם לא עצלות שהיתה בכס שלא שמשתם ב' גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהיו יושבי' אצליכם כיון שקנטרן נתעלמה הלכה ממנו אמרו לו שלח ולא הביא סבין מע"ש כיצד יעשה אמר להם שמעתי ושכחתי אלא הנח לבני ישראל שאם אינם נביאים בני נביאים הם כלומר וסומכים על מה שיעשו הם מעצמן למחר מי שפסחו טלה היה תוחבו בין צמרו מי שפסחו נדי קושרו בין קרניו נמצאו פסחיהם מביאים סביניהם עמהם כיון שראה מעשה נזכר הלכה אמר כך שמעתי מפי שמעיה ואבטליון. מכאן אמרו כל המתנאה אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא נבואתו מסתלק ממנו. וראה כמה מוסרים נכללו בענין זה. אחת שכל שנתמנה מנהיג על הצבור ראוי לו להשתדל בכל כחו להנהיג כראוי להנהיג המסורה לו. ואם נתמנה נשיא להנהיג את בני דורו בדברי תורה ובמילי דשמאי ראוי לו שיהיה שלם ובקי בכל ענייני הוראה ויודע להשיב לכל מי שבא לקנטרו. ואם מכיר בעצמו שאינו ראוי לכך שבח היא לו שלא יתבייש להניח את כתרו ולמוסרו למי שהוא ראוי. והשנית שאף המכיר בעצמו שהוא בקי ושלם ויודע להשיב בכל דבר לא יחליט הדברים מסברתו בהנחה פשוטה אלא בדבר שהשכל מורה עליו הוראה מוחלטת או מפי הקבלה המומחית. שכל שמורה הוראה מצד סברתו בלא הכרח נותן מקום ופתחון פה על עצמו לחלוק עליו כשאדם רואה בו שנשען על סברתו יותר מדאי. והשלישית שאף המוצא עצמו בקי ושלם ויודע להשיב ומקובל מפי גדול או מפי גדולים לא יקנטרם בדברים להתנשא עליהם יותר מדאי אלא כל שהגדילו הם מעלתו יהא הוא מדבר עמהם בנחת ומשפיל עצמו לפניהם ואם קנטר והתנשא עליהם נענש ומתבייש מתוך קנטורו: ואשוב לדרכינו והוא שאחר דור שמעיה ואבטליון נתמנה נשיא הלל הזקן ונתמנה בן זוגו לאב ב"ד מנחם אלא שיצא לעבודת המלך (חנינה זי"ו ע"ג) ונתמנה תחתיו שמאי הזקן. והלל זה עלה מבבל כמו שכתבנו והוא היה נשיא ג"כ מצד היחס ומבני שפטיה בן אביטל כמ"ש בחמישי של כתובות (א"ה) היי חמרו סג' דס"ג ע"ג על רבי דהתי חספיה בן חזיעל ור' הוה הוה סטי להלל כדעת גרולי

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר

המחזיקים זה שזיעו להלל כדעת רזינו החז"ל (למקן) אלא שלא היה בן אלא מצד האם וכמ"ש בתלמוד המערב (זירוש' דס"ט דלחיים וצפ' הנוסח וצ"ר ס' נח סל"ג ס"ה) ור' היה ענו ביותר והיה אומר כל מה שיאמר לי אדם אני עושה חוץ ממח שעשו זקני בתירא לזקני דשרון גרמיהון מן נשיאותא ומנוני ואי סליק רב הונא ריש גלותא לא שרינא נרמאי מן נשיאותא אלא אנא מותיב ליה לעיל מיניה דהוא מדוכריא ואנא מנוקביא כלומר שרב הונא והוא הנשיא שככל היה מורע המלוכה מצד האב ורבי הקדוש מצד האם כלומר שהיה לאחד מקדומי משפחתו אשה מבני שפטיה בן אביטל. אבל מצד אביו היה משבט בנימין כמו שנתבאר בתלמוד המערב במס' כתובות בפ' הנושא. ומ"מ בסדר הסבלה מצאתי שהלל היה דור ט"ו ליהויכין בדרך זה יהויכין שאלתיאל בנו וזוככל בנו משלם בנו חנניא בנו ברכיה בנו חסדיא בנו ישעיהו בנו עובדיהו בנו שכניהו בנו שמעיהו בנו ועדיהו בנו והלל היה אחיו של חזקיהו זה ואינו נר' בן מן הירוש' כמו שכתבנו. ונשוב לענין והוא שהיה לו ישיבה נכבדת מאד ספרו בתלמוד (צמנה דכ"ח ע"ח) שמונים תלמידים היו לו להלל שכולם הוו ראויים שתשרה שכינה עליהם. ולא נתברר לנו מהם אלא יונתן בן עוזיאל שהיה גדול שבכולם ור' יוחנן בן זכאי שהיה קטן שבכולם. וכן היה נ"כ לשמאי ישיבות נכבדות. עד שבימיהם התחילו המחלוקות להיות רבות יתר על זמן שלפניהם והוא שאף הם ר"ל הלל ושמאי נחלקו בנ' דברים כמו שזכר בראשון של שבת (דט"ו ע"ח) וזמן נשיאותו של הלל היה מאה שנה קודם החרבן של בית שני וכל אותם מאה שנה נמסרה הנשיאות להלל וזרעו וארבעה דורות ממנו היו נשיאים באותם מאה שנה. והוא מה שאמרו בראשון של שבת הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהנו נשיאותם בפני הבית ר"ל בעוד שהבית קיים מאה שנה כלומר שמאה שנה קודם הרבן התחיל נשיאותו של הלל ופרנסו כל אותם הדורות אלו הארבע (כמ"ס צפ"ק דצנז דט"ו ע"ח) הלל ואחריו שמעון בנו והוא רבן שמעון בנו של הלל ואחריו גמליאל בנו והוא רבן גמליאל הזקן ואחריו רבן שמעון בנו והוא אותו שנהרג עם הרוני מלכות (ח"ה עיין מ"ס הכז כפתור ופח ס"ה דט"ו ע"ח. ומ"ס הכז סס הגדליק ח"ה מע"ה צ"ת חות ח' יע"ס) ושאר זרעו פרנסו אחר החרבן תחילה רבן גמליאל בנו של רבן שמעון הנהרג והוא היה בר מחלקותו של ר"א ור' יאושע ושבקשו חכמים להעבירו כמ"ש בפרק תפלת השחר (דכ"ח ע"ח) ואחריו רבן שמעון ב"ג הנו' תמיד במשניות והוא היה נשיא בזמנו של ר' מאיר והוא הוא שכיונו ר"מ ור' נתן להעבירו כמו שנתברר בסוף הוריות (דף ע"ג ע"ב) ואחריו רב' הקדוש ואחריו היה גמליאל בנו נשיא והוא רבן גמליאל בנו של ר' יאודה הנשיא הנו' בשני של מסכתא זאת (מ"ז) ושמעון בנו חכם (צנזיות דק"ג ע"ב) כלומר אב ב"ד והוא הנו' בתלמוד ר' שמעון ברבי ואחריו ר' יאודה נשיא שהיה בנו של גמליאל זה. ונמצא ר' הקדוש שביעי להלל. וגדולי המחברים כתבו בפתיחת פ' המשנה שהוא היה ששי להלל. והדברים תמוהים. וסוף הדברים אחר שנפטר הלל הזקן נחלקו הישיבות והיו קצתם נגדרות אחר הלל ונקראו בית הלל. וקצתם אחר שמאי ונקראו בית שמאי אז פרח מטה המחלוקות ויצא פרח ויצץ ציץ נבה קומתו ותרבנה פארותיו ותרבנה סרעפותיו ונתחלקו הדיעות ברוב הענייני' והיו שאמרו כברייאא של חגינה (ויחז' צמספת צפ"ב) ובפ' אלו הן הנחנקין (דפ"ה ע"ב) בתחילה לא היתה מחלוקת בישראל אלא ב"ד של ע"א יושבין בלשכת הגזית ובתי דינין של ב"ג בכל העירות שבא"י ושני בתי דינין של ג' אחד בהר הבית ואחד בחיל נצרך אחד להוראה הולך לב"ד שבעירו אין ב"ד בעירו הולך אצל הסמוך לו שמעו ואומרים לו וא"ל הוא ומוסלא שבהן הולכין לב"ד שבהר הבית אם שמעו א"ל וא"ל

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי ח 9

הולכי לב'ד שבחיל שמעו אומרי' לו ואם לאו אלו ואלו הולכין לב'ד שבלשכת
הנזית שמעו אומרים לו ואם לאו עומדים למנין רבו המסדרים טהרו רבו המטמאי
טמאו משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צורכם רבו המחלוקין' בישראל
ונעשית התורה כשתי תורות. ורבן יוחנן ז' זכאי מאחרוני תלמידיו של הלל
ושמאי בישיבה הרבה מאותם מאה שנה שהזכרנו. והוא היה בשעת החרבין
ונשלמו מן השנים ג' אלפים ותתכ"ח שהרי ת"כ שנים עמד הבית בבניינו
וכשתוספים על ג' אלפים ות"ח שהיו בידך בשעת הבנין של בית ב' יהיו ג'
אלפים ותתכ"ח והוא שאמרו קע"ב שנה אחר חרבין חבית נשלמו ד' אלפים וכל
אלו הדורות שמאנטיגנוס ועד רבן יוחנן בן זכאי היו בבית ב' ונכללו בכלל
התנאים אחר אנשי כנהג והם ה' דורות. אחד אנטיגנוס וסיעתו ב' יוסף
ז' יעזר ויוסף בן יוחנן איש ירו' וסיעתם. ג' יהושע ז' פרחיה וניתאי הארכלי
וסיעתם ד' שמעאי ואבטליון וסיעתם. וה' הלל ושמאי וסיעתם ואז חרב המסדרש
ועלה ר' יוחנן בן זכאי שהיה מתלמידי שמאי והלל ליכנה והנהיג את ישראל הוא
והדורות הבאים אחריו עד סוף התנאים כמו שיתבאר. וחמלכיות שבבית שני
היו בדרך זה שהבית נבנה בזמן מלכות כורש מלך פרס והיו בני ישראל תחתיו עד
שהוצרכו לעשות במקדש צורת שושן הבירה ומלך זורבבל ואחריו נחמיה
התרשאתא מורע המלוכה. ל"ד לבנינו כיבש אלכסנדר עילם המדינה ולסוף
ארבעי' כיבש כל הממלכות ושלטה מלכות יון בעולם. והניחו ירושלים לכבוד
שמעון הצדיק כמו שביארנו. אלא שהיו כפופים להם עד שהוצרכו למנות
למלכותם ועשו שנת ראש החשבון שנת מ"א לבנין. ומשכה מלכותם קע"ד
שנה לבד מאותו שש שנים שמלכו בעולם. והיונים היו ממנים להם מלך
ולסוף קע"ד שנה שהיה סוף רי"ד לבנין מדר מתתיה בן יוחנן כהן גדול (ח"ה)
ועיין ז"ה י"ט) והוא הנקרא חשמונאי באנטיכוס מלך יון ועמד הוא ובניו על
הממונה שלו והרגניהו הוא וכל חילו בעזר הרומיים ועמדו הרומיים עמהם
בנאמנות כ"ג שנים ואח"כ נשתעבדו בהם ונמשכה מלכות בית חשמונאי עם
אותם כ"ו שנים ק"ג שנים והיו מהם הרב' מלכים חשמונאי והוא מתתיה בן
יוחנן כ"ג שמלך שנה אחת ואחריו יאודה בנו שמלך ו' שנים. ואחריו יהונתן
אחיו של יאודה שש שנים ואחריו שמעון אחיו ו' שנים ואחריו יוחנן בנו והוא
הנקרא הורקנוס ל"ה שנים ואחריו ארוסטובולוס בנו שתי שנים ובקצת
נוסחאות מצאתי שנה אחת ואחריו ינאי בנו כ"ח שנה והוא הרג הרבה מן
החכמים לסיבה מבוארת במס' קידושין (דס' י' ע"ה) ואחריו מלכות אשכנז ורומה
אלכסנדרה כשתי שנים ואחריו הורקנוס בנו ולא הניחיהו למלוך. אבל מנהו
לכהן גדול ונתנו המלוכה לאחיו ארוסטובולוס ומלך ג' שנים וחצי. ואחריו
נטל הורדוס את המלכות. ובתחילת מלכותו עיררוהו עליו בני חשמונאי בעזר
מלכים אחרים ובתחבולתו הרג את כולם ונתנו המלוכה בידו ונמשכה אותו
מלכות ג' שנה והוא לפי דברי רבותינו והוא שהורדוס מלך ל"ו שנה ויש
אומרים מ'. ואעפ"י שבס' חקבלה מצאנו שהיה בהם. ואחריו מלך ארקילוס
בנו אנטיפרס אחיו י"א שנים. ואחריו אנטיפס בן ארוסטובולוס שהיה מורע
הורדוס ג"כ כ"ו ואחריו בנו שהיה שמו ג"כ אנטיפס ז' שנים עם מונבו בנו
וי"א שמונבו בנו מלך אחריו ג' שנים ושניהם נהרגו ביד האויבים. ואחריו מונבו
בנו והוא אדם טוב אבל לא היה לו שם במלחמות על פני חץ. וכבר ביארנו
שעזרא היה בזמן מלכות פרס. ושמעון הצדיק בימי מלכות אלכסנדר וכן
התבאר בתלמוד סוטה שבימי ינאי המלך היה יהושע בן פרחי' והוא היה רבו
של ישי' הנו' במסומות בתלמודינו. (ח"ה עיין צוטה דמ"ז ע"ה צדסס וינילח יע"ס)
וא"כ אינו אותו שמוענין קצת האומות עלינו מעניינו לפי מנינם שחרי הוכר

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

בתלמודינו כזה קודם למניינם בס' או בע' שנה כמו שביארנו בחיבור זה **אחרון של סוטה ובקצת תשובתינו.**

ונשוב לעניינינו והוא שצריך שתדע שבכל הדורות שהזכרנו היו עם הנשיאים ואבות הבית דין חכמים גדולים לא נודע לנו מהם רק מעט מזער והוא שמתוך שלא היו שם מחלוקות לא הזכירו החכמים שכחותם הדורות ולא נתפרסם עניינם לדורות. והוא ישיבמי אנשיננום לא נמצא בתלמוד מי היה בימיו. אלא שנדולי המחברים מצאתי שכתבו שר' אלעזר ו' חרסום היה בימיו וכן בימי יוסף ו' יעזר ויוסף בן יוחנן לא נודע לי מי היה בימיהם ובימי יהושע ו' פרחיה וניתאי הארכלי. היה מן הנמצאים עמהם יוחנן ו' מתתי והוא יוחנן ג"כ הנו' בתפילת חנוכה. ובימי יאודה ו' טבאי ושמעון ו' שטח היו מן הנמצאים עמהם חוני המענל ואליהו ובימי שמעיה ואבטליון היו מן הנמצאים עמהם עקביא בן מהללאל וחנון ואדמון ור' מיאשא. ובזמן הלל ושמיאי היו נמצאים עמהם בני בתירה ומנחם וכן בג בני ר' פפייס וחנוניא בן חזקיה ונחוני' בן הקנה ובבא בן בוטא ור' יוחנן בן החורוני ור"ג הזקן. ונחום הלבדל ויונתן ב"ע והוא החל לחבר ספר והוא תרגום מנביאים ובזמן ר' יוחנן ו' זכאי באותו זמן ששימש קודם החרבן היו עמו ר' שמעון ב"ג הזקן והוא אותו שנהרג ור' אלעזר בן יעקב ור' צדוק ור' אלעזר בנו ור"ש ו' אלישע כהן גדול שהיה מהרזני מלכות ג"כ ואבא שאול ור"א המודעי ור' הנניה סגן הכהנים ור' חנניא בן אנשיננום ור"ח ו' רוסא ור"ח בן תרדיון ושמואל הקטן ור' אלעזר בן פרטא ור' אלעזר בן דמה וחנוניא בן חכניאי ור' יאודה בר אבא חולתם הרבה. ואז בחטאינו חרב מקדש וגלו החכמים גליות הרבה וקבעו ישיבה בביתר וחריבה גם היא וקבעו כיבנה ובהרבה מקומות ונתפרדו הישיבות ונתחדשו צרות כפולות ונתמעטו הלבבות וכל שכן שרבו המחלוקות וכמו שהזכרנו.

סדר התנאים אחר החרבן דור א'

[illegible]

דור ב ודור ג

ואלו הם הנקראים דור ב' לרבן יוחנן ז' זכאי ודור שלישי לר' עקיבא שהיה ראש ישיבה אחר הדור הב' (ה"ם עיני צעין זוכר מעג' ח' חות ז"ל ורוק) ור' טרפון ור' ישמעאל ור' מאיר שקבלתחילה מר"א ואחריו מר' עקיבא ור' ישמעאל ור' יאודה ז' בבא ור' יאודה ור' יוסי ור' שמעון ור' נחמיה ור' נתן ור' יוחנן הסנדלר ור' אלעזר בן שמוע ור' שמעון בן עזאי ור' חוצפ' התורגמן ואלישע בן אבויה ור' יאודה ז' דמה ור"ח ז' תרדין ור' ישכב הסופר ור' סימאי ובימייהם היה ר' יאודה בן בתירא, ובדור הזה היה תלמי המלך הנק' בטלמיס. וכן בדור

הזה עמד כוויבא ועשה עצמו משיח וטעו רבים אחריו ואפי' ר"ע היה נושא כליו ושלח בר כוויבא זה את ידו במלך רומי שהיה שמו (?) והרג את משנהו ומלך בביתר שנת נ"ב לחרבן הבית ומלך בנו אחריו וכן בן בנו. עד שעלה אנדריאנוס קיסר שנת ע"ג לחרבן והרג את בן בנו של בר כוויבא. ונהרגו בדור הזה ר' חנינא בן תרדיון ור' ישבב ור' יאודה בן בכא ורבי חוצפית התורגמן ור' אלעזר ו' שמוע ור' עקיבא מפני כעס בר כוויבא ור' יאודה ו' דמה ור' יאודה הנחתום.

דור רביעי

הוא רבי שמעון בן נמליאל אביו של רבנו הקדוש ובימיו ר' שמעון בן אלעזר ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ורבי יהושע ו' קרחה ור' יעקב איש כפר חסייא ור' פרידא ור' פדת ורבי זכריה ו' הקצב ור' מתאי בן חדש ואבא חנן ופלימו ור' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר הקפר ור' פנחס ו' יאיר וסומכוס. והרבה מלבד אלו. והרבה מאלו הנזכרים נמצאו בב' דורות או בג' לאורך ימיהם ולכן תמצאם בתלמוד נזכרים עם כל אחד מן הדורות כמו שמצינו לר' מאיר שהיה מן הדור הנ' והיה עדין קיים בזמן רשב"ג שהיה מן הדור הד' שהיה ר' שמעון ב"ג זה נשיא ור' נתן אב"ד כמו שמפורש בסו' הוריות (ד"ג ע"ג).

דור חמישי

הוא רבנו הקדוש זה שהוליד בחמלת ה' על עמו רבן שמעון שהזכרנו ושמו ר' יאודה הנשיא ונק' בפי הכל רבנו הקדוש והוא היה אדם מסויים כללי בכל חכמה ובכל מעלה. ודיה בזמנו בניו שהם רבן נמליאל בנו של ר' הנשיא הנז' בשני של מסכתא זאת ור' שמעון ברבי כמו שכתבנו והם הם שאמר בשעת פטירתו בכתובות (וק"ג) נמליאל בני נשיא ושמעון בני חכם. וכן בנו של נמליאל זה ונקר' שמו ר' יאודה נשיא והוא הנז' כמס' ע"ז בהתר השמן של גוים (דל"ו ע"א וע"ט נה"ט) ד"ה אשכ ונס' סדר הדורות מעל יו"ד דק"ח ע"א יע"ט ורוק) וכן היו באותו זמן רשב"ג אעפ"י שהיה בדור שלפניו נ"כ ור"א בנו ור' ישמעאל ב"ר יוסי אעפ"י שהיה בדור שלפניו ור"ש בנו של רבי יוחנן בן ברוקה ור' אליעזר בן יאודה ור' שמעון בן יאודה ור' יאושע בן קרחה ופלימו עם היותו בדור שלפניו ואיסי בן יאודה ור' אלעזר בן פרטא ור' ראובן אצטרובולי ור"פ בן יאיר נ"כ עם היותו בדור הרביעי נמשכו חייו גם בדור הה' וכן היו שם הרבה כיוצא באלו לאלפים.

וזהו דור האחרון של התנאים ובימיו מלך ברומי אנטונינוס בן אסירוס אחר אנדריאנוס. ואף אנטונינוס זה מת בימיו ומלך אנטיפוס ואף הוא מת בימיו ומלך תימריס. וכולם כבדוהו ונשאוהו מאד ובימיו היה גאלינוס. אבל אבוקרט היה בגלות בכל לפי מה שנמצא בספר הקבלה. ורבנו הקדוש זה קבל מאביו ומר' אלעזר בן שמוע וראה בזמנו צרות גדולות מתפשטות והתלמידים מתמעטים וחבר ספר המשנה בששה סדרים הידועים במאה ונ' שנים אחר חרבן כלל בו כל מה שנתקבל בתורה שבע"פ מבאורי התורה והמצות ומה שנתחדש בכל דור ודור ממה שנודע לו עם מה שמצא לכל החכמים הם מסכתות שלימות כמו שאמרו ביום שנתמנה ר' אלעזר ו' עזריא נשיא בו ביום נשנית עדויות וכמו שאמרו בסו' הוריות לדרוש לן סר מילי דעוקצין הן מה שלא מצאו מסודר וסדרו מתחילה הן מה שהוסיף בכח שכלו וסבתו. ואז הגיע זמן האמוראים וקודם שנתחיל בסיפור ענין האמוראים נאמר שהתנאים היו לאלפים ולרבות מהם שנזכרו תמיד במשנה כר' אליעזר ור' יאושע ור' מאיר ור' יאודה

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר

ור' יוסי ור' עקיבא ור' טרפון ור' גמליאל ור' שמעון בנו. ומהם שלא נזכרו במשנה כלל אלא שבאו דברי קצתם בסתם משנה או במילה הכללית ר"ל אומרים תמיד במשנה וחכמים אומרים כר' פנחס ו' יאיר ור' אלעזר ו' חרסום והרבה כיוצא בזה. ומהם שהוזכרו ג"כ בהרבה מקומות אבל לא בהתמדה כל כך כאלו שזכרנו. ומהם שהוזכרו ג"כ אבל מעט מזער שלא הוזכרו אלא פעם אחת או שתיים בכל חמשנה ומהם שלש וכן כל כיוצא בזה וכבר עלה ברעיוני להזכיר בזה כל אותם שלא הוזכרו אלא פעם אחת או ב' אלא שהוא ענין שהשגחה מצויה בו ויראתי פן יקרני עון וכ"ש בהמצא שינוי בין הספרי' וכ"ש שמשכתי את ידי מזה בראותי לנדולי המהברים ע"ה בפתיחתו לפי המשנה שכתב בחנניא ו' הכינאי שלא מצוי במשנה רק במס' כלאים. ואני מצאתי ג"כ באחרון של מכות (דכ"ח ע"ה) ובשלישי של מסכתא זאת (צ"ח) וכן כתב בר' אלעזר ו' חסמא שלא מצוי רק במס' תרומות ואני מצאתי ג"כ במשנה בשביעי של מציעא (דל"ג ע"ה) ובסוף פ"ג של מסכתא זאת (מ"ה) ובז' של נגעים (מ"ג ע"ה) וסמ"ר (מ"ג) ובשמיני של מקואות (מ"ג) וכ"כ בר' יוסי ו' המשולם שלא מצאנוהו אלא במס' תרומות ואני מצאתי ג"כ במשנה בשלישי של כתובות ובששי שם (ח"ה) צפתנות לא נמלך סוס רמז מזה כלל ול"ז שהיה צפנות צ"ב דכ"ד ע"ה סס צתסכה רס"ו דל"ז ע"ה וכת"ס צס' יוחסין) וכ"כ בר' אליעזר ו' יאודה איש ברתותא שלא מצוי רק במילה (ח"ה) ט"ס הוה ונ"ל צעלה פ"ק מ"ד) ואני מצאתי ג"כ במשנה בג' של טבול יום (מ"ד) (ח"ה) וכ"כ צס' יוחסין יע"ס) ובראשון של מכשירין אלא שאין בזה איש ברתותא (ח"ה) מ"ס צמס' מכשירין לא נמלך סס סוס רמז כלל המסכתא חז"ל הלאתי שהתכר' חלעזר ו' יהודה ח"ס צתתת צתתת פ"ב מ"ה חללות פ"ב מ"ה זניק"ב מ"ה טבול יום פ"ב מ"ה יע"ס) וכ"כ בנחום חמדי שלא נזכר אלא במס' שבת ואני מצאתי ג"כ במשנה במס' נזיר (פ"ה דל"ג) (ח"ה) גם התכר צ"צ צתסכה דל"ז ע"ה וכת"ס צס' יוחסין יע"ס) ואף בקצת ספרים שנמצא שם נחום איש מדי הוא. וכ"כ בר' חסתאי בר' ינאי שלא נכתב רק במס' ערובין ואני מצאתי במשנה בג' של מסכת זו (מ"ה) וכ"כ בשמעון התימני שלא נמצא רק במס' יבמות (דע"ד) והנה מצאנוהו ג"כ בד' של תענית ודי' ובראשון של ידים (מ"ג) וכ"כ בר' שמעון ו' יאודה שלא נמצא אלא בשבועות (ד"ז) והוא ג"כ במעשר ב' (פ"ג מ"ג) (ח"ה) וצס' יוחסין כתז טתת צס"ג דמכות ופס"ד דנגעים יע"ס וזניק' לא התכר ר"ס ו' יאודה צס"ד דנגעים חלל חזק סס צס' מ"ה יע"ס) וכ"כ בשמעון אחי עזריה שלא נמצא אלא בזבחים (ד"ז) לכדוהנה הוא נמצא בשמיני של טהרות ג"כ (צ"ח) וכ"כ בר' שמעון שלא נמצא אלא בתמורה (פ"ד דכ"ח) ונמצא איתנו ג"כ בשנים עשר של נגעים (מ"ג) (ח"ה) גם התכר צס"ד צתסכה דל"ז ע"ה) וכן ראיתי שלא הוזכר אצלם ר' יאודה חזקו ואנחנו כלליתו במה שעלה ברעיונו במנין זה והוא במס' ערויות בפ"ח (מ"ג). וכן מצאנו בדבריהם ר' יעקב בנגעים ולא מצאנוהו בס' המשניות שלנו אלא במסכתא זו בפ"ד (מ"ה) וכן נמצא לפי דבריהם ר' אלעזר ו' פיאכי בטחרו בפ"ז (מ"ט) וצס' דמשניות שלנו לא נמצא שם אלא רבי אלעזר סתם (ח"ה) וצס' יוחסין כתז דס' אפחות ר"ח ו' סלחזי ור"ח ו' סלחזי יע"ס) ולא שהיה שכתב לפני כסא כבודם אם שנודמנה שניאה בספריהם או בספרינו אע"פ שיש בידינו ספר המשנה הספרדיים ישנים ומונהים. אלא שמכל מקום ראינו ראינו כל החכמים חזקיהם במשנה הן שיוכר ע"פ עצמו ר"ל שיאמר הוא החלכה מענין אסור והתר או דאוב ופסור או טמא וטהור או כשר ופסול הן שיאמר דרך ארץ או מדה ומוסר. הן שיאמרו אחרים על שמו הן שיאמר הוא בשם אחר הן שיעיד על איה עגין מפי קבלתו שהוא כן או מפי אחד מומחה שאמר כך הן שיוכר ע"ה איה מעשה

4

ר' יהודה ז"ל ר' יחזקע ז"ל יוצא מתישע הכל דרוק).

ונתחדשו עו' במס' דמאי. כ"ה ר"ש שזורי רפ"ד (מ"ח). כ"ו רשב"ג והוא
אביו של ר' הקדוש. י"פ (מ"ג) אלא שיש להרניש שכבר הוזכר בברכות (ד"ע ע"ג)
ובמס' פיהא פ"ה מ"א ע"ש. ז"ך ר"א בן יעקב בפ"ב (מ"ט). בכלאים. כ"ח ר'
אלעזר והוא ר"א בן שומע (ח"ה נזיר) לא יס' ר"ח סתם ולא ר"ח צן שזוע צמ'
כלאים כ"ח ר' אינעזר ומה שכתב סתם ר' אלעזר הוא צמ' שזיעית פ"ג מ"ח יע"ט.
כ"ט ר' יוסי ו' החוטף אפרתי פ"ג (מ"ז). ל' חנינא ו' חנינא פ"ד (מ"ח). ל"א ר'
יוחנן ו' נורי פ"ו (מ"ח). ובמס' שביעית. ל"ב ר' הנינא ו' אנטיגנוס פ"ו (מ"ג). ל"ג
ר' חוצפית פ"י (מ"ז). במס' תרומות. ל"ד ר' אלעזר ו' חסמא פ"ג (מ"ה). ל"ה ר'
יוסי ו' המשול' פ"ד (מ"ז). ל"ז ר' נחמי' פ"ח (מ"ז) ל"ז ר' צדוק ט"י (מ"ט) ובמס' מעשר
ב'. פ"ב מ"ט הדנים לפני חכמים והתבאר בסנהדרין (נפ"ק ד"ז ע"ג) שהם חמשה
שמעון ו' עזאי ושמעון ו' זומא ור"ש ו' ננס וחנון וחנניה איש אונו. וכבר נזכר
בן עזאי בברכות ונשארו ארבעה מחודשים ול"ז שבידך הרי הם מ"א. מ"ב י"ב
שמעון בן יאודה (סס צמער צ' פ"ג מ"ו). מ"ג יוחנן כ"ג (סס פ"ד מט"ו) והוא אביו
של מתת'א החשמונאי הנזכר בנוסח תפלת חנוכה.

ובמס' ערלה. מ"ד ר' אליעזר בן יאודה איש כרתותא (פ"ג מ"ה), מ"ה דוסתאי איש כפר איתמה (פ"ג מ"ה) והוא בכלל בית שמאי וכמו שאמרו עליו שם שהיה כתלמידיו ב"ש. ומן התימא על גדולי המחברים שמנו את דוסתאי ולא מנו את יעזר.

ובמס' בכורים. מ"ו ר' יאודה בן בתירה (פ"ח מ"ו) (א"ה ע"ל אות כ"ד וק"ל).
וכן מזכר סם ר"ש צן נסם חלל שכזר הזכר צלל הדנין לפני חכמים ועיין לעיל אות ל"ז).

ומה שנתחדש בם' מועד

במסכת שבת. מ"ח חנניה בן חזקיה ז' גוריון (ד"צ ו"ג) ולא נאמר משמו דבר אלא דמאחר שהוזכר כל כך בכבוד שנאמרו כמה הלכות בעלייתו ושהלכו כל החכמים לבטרו נר' שהיה מן החכמים. וגדולי המחברים מנאוהו בפי"הם. ע"ט נחום המדי (סע"ד). נ' רבי והוא רבי' הקדוש (רס"ד ע"ג) (ח"ה נדר הוזכר צ"ט זעזים נחמכת שזיעית פ"ר ת"ד ונחמ' מעשרות פ"ג מ"ה יע"ט) ג"א ר' יוחנן בן זכאי (דקמ"ו). ג"ב וכן רבי דוסא (דק"ס) ג"ז אביו של ר' צדוק (דקנ"ז). ר"ן אבא שאול בן בוטנית ולא שאמרו משמו של שני אלו דבר אלא שנאמר שם בס' אחרון שבימיהם פסקו את המאור בטפיח כלו' ולא מיחו בדבר עד שמשם למדו היתר בדבר זה אלמא חכמים היו.

ובעירובין. נ"ה ר' יוסיבן יאודה (ד"ו ע"ג). נ"ו ר' יאודה בן בבא (ד"ג ע"ח).
 ז"ן ר' אלעאי (ד"ג ע"ח). ח"ן סומכוס (ד"כ ע"ג). נ"ט אבטילוס שהעיד משום
 ה' זקנים שספק עירוב כשר (ד"ה ע"ח ונזכרתיני חז"ל יומוס). ס' ר' דוסא בן
 הרבנים (ד"ט) ואינורבי דוסא סתם שהרי בשלישי של עדויות יראה שהם שנים.
 וכן נראה שאינו רבי דוסא קטנות הנזכר בס' סוטה (ד"ט ע"ח) הואיל ונזכר
 שם בשם לווי' (ח"ה נזכרתינו הוא ר' יוסי קטנותא ועמ"ל צ"ד). ס"א ר' דוסאי
 ב"ר ינאי (ד"ח ע"ח). ס"ב רבי יוחנן בן ברוקה (ד"כ ע"ג).
 ובפסחים. ס"ג רבי חנניה סנן הכהנים (פ"ק ד"ר ע"ח). ס"ד רבי פפיים
 (ד"ו ע"ח).

ובשקלים. ס"ח בן בוכרי. ט"ו ר' שמעון בן חסנן (ד"ז ע"ג) והוא בנו של רבי חנניה. וביומא. ט"ו זכריה בן קבוטל (דז"י) ולא שנאמר דבר בשמו אלא שאמר

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

הרבה קעמים מריתי לפניו בדניאל ונאמר בראש המשנה שאם אינו חכם תלמידי חכמים דורשין לפניו ואם יודע לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו. ס"ח מתיא בן שמואל (דכ"ח). ס"ט רבי מנחם (דמ"ג ע"ג). ע' רבי מתיא בן חרש (דפ"ג ע"ה). בבתעניות. ע' אשמעון התמני (דו"ט ע"ג). ע"ב רבי הלפתא (דט"ו ע"ה). ע"ג ר' חנניה בן תרדיון (דט"ו ע"ג). ע"ד חוני המעגל (דו"ט ע"ג). ע"ה שמעון בן שמח (סס).

ובחניניה. ע"ו ר"ש בן מנסיא (ד"ט ע"ה). ע"ז יוסף ז' יועזר (סס). ע"ח יוסף ז' יוחנן (דו"ט ע"ה). ע"ט יאושע בן פרחיה (סס). פ' ניתאי הארכלי (סס). פ"א יאודה בן שבאי (סס) וכבר נזכר בן זוגו. פ"ב שמעיה (סס). פ"ג אבטליון (סס). פ"ד מנחם (סס) אלא טיצא לעכודה ולא הזכיר דבר בשמו. פ"ה יוחנן בן נודנא (דח"י ע"ה) ולא מצינו לו דבר אלא שמעיד עליו שאכל חולין בטהרת הקדש כל ימיו ואין זה אלא בחכם וכן שמצאנוהו אחר כן ביבמות. ובסוכה. פ"ו יוחנן בן החורונית (דכ"ח) ולא מצינו לו דבר אלא מאחר שמביאין ראיה ממנו ודאי חכם היה וכן שמצינו בבביתא של סוכה אמר אלעזר בר צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן בן החורנית.

ומה שנתחדש בסדר נשים

ביבמות פ"ז ר"א ז' מתיא (דנ"ג ע"ה). פ"ח ר"י הסנדלר (דק"ד ע"ג). פ"ט ר' הורקנוס ולא נאמר דבר משמו אלא שהוקרה ע"י א' מן מקראות שבחליצה ולמדו ממנו (ק"ו). צ' נחמיה איש בית דלי (דקכ"ג ע"ה). צ"א יאודה בן אבא (ח"ה) נקטתי ולא מלאתי שהכיר שם ציצכות יאודה ז' חלץ חלץ ר' יאודה ז' צנא וחסד כדיון למה שטינו שם צדק"צ שאתר נחמיה חס צית דלי שמעתי שאין משיחין את ה"ס כו' ע"ס ע"ה חלץ יאודה ז' צנא כו' וגרים ר' יהמ' ז' חלץ צמקס יאודה צ"ג. וחלס רחיתי צס' יוחסין צחו' יו"ד שכתב ר"ל ר' יאודה ז' חלץ הוא חזירו של ר' יוסף הכהן ונסתפק לי חס זה ר' יאודה ז' צנא כי הכל שט ח' חמן אחד עכ"ל וזהו ר' תמיה עליו שהיו מצינו להרמז"ס ז"ל צמקתו לס' זרעים צס' ח' צמחות התנאים המכירים צמשה שמה לר' יאודה ז' צנא ורצי יאודה ז' חלץ ח"ט דתתי ניסור. וכן נראה דהוא דעת רצי' המהרז ז"ל.

ובבכתובות. צ"ב ר' זכריה בן הקצב (דכ"ו). ואע"פ שלא הזכירה שם שמועה משמו בששי של סיטה נמצא בו דבר וכן בבביתא של סוכה פ"ח. צ"ג ר' חניניה בן עסביה (דע"ח ע"ה). צ"ד אדמון (דק"ט) אבל חנן הנזכר שם כבר נכלל בדנים לפני חכמים (ח"ה עיין לעיל צחות ז"ל ועמ"ל צס"ד).

ובבבביתא מצינו נחום איש מדי (דל"ג) אלא שנראה לי שהוא נחום המדי הנזכר בבביתא (לעיל חות מ"ט) וכן נזכר שם בן זומא וכבר נכלל בדנים לפני חכמים (לעיל חות ז"ל) ולזה לא כללנום במנין. צ"ה ר' נהוראי (דט"ו ע"ה) ואף זה יש אומרים שהוא ר"מ (ח"ה עיין צעירונן דו"ט ע"ג).

ובבבבביתא. צ"ו ר' נחמיה (דל"ח ע"ג) (ח"ה הכה נזכר החכר צמס' תרומה מ"ח וגס ר' המהרז ז"ל הזכירו לעיל צחות ל' וגס החכר צמס' מעשרות צס"ב מ"ה וצמס' יומא ד"ס ע"ה וגס ציצמות ד"ע ע"ג ע"ס).

ובבבבביתא. צ"ז ר' אלעזר ז' פרטא (דכ"ח ע"ג) והוזכר שם חנניה איש אונו וכבר נכלל בדנים לפני חכמים (חות ל"ל לעי').

ובבבבביתא. צ"ח ר' אליעזר בנו ש"ר יוסי הנללי (ח"ך ע"ג). צ"ט רבי יאושע בן הורקנוס (סס). ק' רבי שמעון בן אלעזר (דמ"ח ע"ה) (ח"ה נזכר החכר צמס' נלחיס פ"ט מ"ח ע"ט). ק"א רבי ישמעאל בן פיאבי (דמ"ט ע"ה) ולא נאמר שום דבר ממנו אלא שאמרו עליו שמשמת בטלה זיו כהונה. ובבבבביתא. ק"ב רבי חנינא בן גמליאל (דס"ח ע"ה).

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ומה שנתחדש בס' גזיקין

בבא קמא. ק"ג רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה (דקי"ד ע"ה).
ובמציעה. ק"ד רבי יוחנן בן מתיה (דפ"ג ע"ג). ס"ה ידוע הבבלי (סס).
ובמכות. ק"ו רבי שמעון ברבי והוא בנו של רבנו הקדוש (דנ"ג ע"ג) ק"ז
רבי חנניה בן עקשיא (סס).

ובעדריות. ק"ח יאושע ו' מתיה פ"ה (מ"ז). ק"ט עקיבא בן מהללאל (פ"ה מ"ו).
ק"י ר"א בן הנד (ד"ה הנה צניקתנו שס צפ"ה מ"ו לז גרסי' חלעזר ו' הנד כ"ח חלעזר ו'
הנד שחמרו סס וחת מי נידו חת חלעזר ו' חנוך שפקק צנ"י. וזע"ס שכתב ר' המחזר ז"ל
לעיל צחר ו' דהספס שלא מנה לנחוי חיש תקוע שהיה חלות כו', וחננינום שהעלה צבורות ולא
קצלו ממנו וכ ולא שכל חלו חין סיסור המעסה מורה עליהן שהיו ת"ח כו' דז"ל דגס זהאי מעסה
מוכח שהיה ת"ח ממה שהעידו אחריו על שפקק צנ"י. וגם מזכיר ת"ק לומר שהוא היה עקיצה
ו' מהללאל וחס היה ע"ה לח הור מוחלף ליה וכת"ס הרצ סכ"ב צ"ד סי' של"ד הנ"ה חות
קכ"ז ועי' להרש"ן צמסטי החס סדר ד' דברים ר' חלעזר בן הנד ועמ"ס הרמ"ל צ"ה ת"ר פ"ו
וע"ס וסס רחיתי למרן הצ"ד ולהרצ צ"ח ולהרצ סכ"ב דברים חלעזר ו' הנד צניקת ר'
היחזר ז"ל ע"ט. קי"א רבי נחוניא ו' אלנתן איש כפר הבבלי (פ"ו מ"ג). קי"ב ר'
יקים איש חרדי (פ"ז מ"ה). קי"ג מנחם איש סגנאי (סס מ"ח). קי"ד ר"ש ו' בתירה
(פ"ח מ"ח) קט"ו ר' יאודה הכהן (סס מ"ג). קט"ז רבי יוסף הכהן (סס) והוא
תלמידו ש"ר יוחנן ו' זכאי.

ובאבות. קי"א שמעון הצדיק (פ"ה מ"ג). קי"ח אנטיגנוס איש סוכו
(מ"ג). קי"ט שמעון בנו של גמליאל בן רבנו הקדוש. קך ר' הלל (פ"ג מ"ג)
וה"ה וגירסתו הכלל חותג ועי' לרזי' המחזר מ"ס סס ומ"ס דבהותי סס. קכ"א ר'
שמעון נתנאל והוא מתלמידי ר' יוחנן בן זכאי (סס). קכ"ב ר' אלעזר
ו' ערך (סס מ"ח). והוא ג"כ מתלמידי ר"י זכאי. קכ"ג ר' חלפתא איש
כפר חנניא (פ"ג מ"ו). קכ"ד ר' יעקב (פ"ד י"ו). קכ"ה ר' אלעזר המודעי (פ"ג
מ"ח). קכ"ו ר' לויסם איש יבנה (ס"ד מ"ד). קכ"ז ר' ישמעאל בר' יוסי (פ"ד מ"ז)
ואינו רבי ישמעאל סתם. קכ"ח ר' יונתן (סס מ"ט). קכ"ט רבי ינאי (סס מ"ו).
קל' שמואל הקטן (סס מ"ט). והוזכר שם אלישע ו' אבויה אלא שיצא מן הכלל
ונפקד מן המנין (ח"ה וכו'אל צה כתב הרמז"ס ז"ל סס דהקדמחו לס' זרעיס דל"ר ע"ד וע"ס.
וצה פי' צעיותי צחי' לפסהדיון לדכ"ו ע"ה עמ"ס סס קשר רשעים חינו מן המנין ודוק ועיין
צ"ס עז החיים). קל"א ר' יוסי בן יאודה איש כפר הבבלי (סס). קל"ב ר' אלעזר
הקפר גמ"ה. קל"ג יאודה ו' תימא (פ"ה מ"ד). קל"ד בן בג בנ. (סס מ"ג) קל"ה
בן הא הא. (סס מ"ג) ובפרקו של ר"מ (שהיה צדיקת דר"מ). קל"ו ר' יאושע ו'
לוי (פ"ו). קל"ז ר' יוסי ו' ססמא (סס) ואע"ס שפרס זה אינו מעיקר המשנה
מכל מקום דואיל והוא לר"מ נדון הוא לענין זה כמשנה אלא שר"י בן לוי היה
בו מן האמוראים מתלמידי רבי יוחנן כמ"ש למטה (ח"ה הנה מנינו שהזכיר רי"ז
להדיח צמסנה צס' עוקלים ולמה ליה לרצינו המחזר לחתוי מצרייתא וחין לומר דס"ל דחין
זו מנסה שזכר' ס' עוקלים ומסיים המס' חלות דצט כחצר נחא דהכי סימנו קלת מההאגונים
שהיו הציח לקמן צחות קנ"ז לר"ס צן חלפתא והרי הוא מוזכר אחר רי"ז צחות ס' חלל ודחי
דכונת רצינו הוא דיען הצות קדם למס' עוקלים הוכיר לרז"ל צחלן שהוא קודם למס' עוקלים
והיו עומד דרצותא ותיכר הסתכחת צצרייתא וחת שהיה חסונה כחסנה ומה שיש לעמוד צה
לקמן צע"ה אכתוב כפי מה שידרנו מן השמים).

ומה שנתחדש בסדר קדשים

במס' זבחים. קל"ה יוסף ו' חנני (דס"ק ר"ג ע"ה). קל"ט שמעון אחי עזריה
(סת) והוא דודו של ר' אלעזר ו' עזריה.

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ורחולין. קמ"ר ישבב ודל"ג ע"ה). ובתמורה. קמ"א ר' אלעזר ב"ר שמעון (דכ"ג ע"ג) נח"ה כנר החכר צניס דל"ג ע"ג).

ובכריתות. קמ"ב בבא בן בוטא (דכ"ה ע"ה) ולא שאמרו במשנה דבר משמו אלא שאמרו עליו שהיה מתגרב אשם תלוי בכל יום והוא מתלמיד שמי'.

ובתמיד. קמ"ג רבי אלעזר ו' דנלאי (דל"ג ע"ג) ולא אמר דבר הלכה אלא שאמר עזים היו לבית אבא בהרי מכואר שהיו מתעטשות מריח פטום הקטור ומאחר שקראוהו רבי חכם היה.

ובמידות. קמ"ד אבא יוסף ו' חנן (פ"ג מ"ה). ובקנים קמ"ה שמעון ו' עקשיא (סו' פ"ג דכ"ה ע"ה).

ומה שנתחדש בס' מהרות

באהלות. קמ"ו ר' אלעזר ו' עזריה (ח"ה חזקתי ע"כ מס' המ' ולא נזכר סס ר"ח זן עזריה. נ"ה ס' ר' אליעזר וע"ק שזכר הזכירו ר' המחזר לעיל צחות ז' ונ"י). ובמס' טהרות. קמ"ז ר' אלעזר סתם (פ"ו מ"ט) ונדולי המחברים כחבורה בשם ר"א ו' פיאבי (ח"ה הוא הכתוב ז"ל דהקדמות לס' זרעים נסו' שכתב דכ"ח ו' סיחזי לח חכר כי תם נתיקס ח' נחם' טהרות ונזכר דה' ר"ח ו' פילח ועמ"ש ר' המחזר לעיל ונז"ל סס ע"ד הכתוב ח"ה).

ובמקואות. קמ"ח אבא אליעזר ו' דלעא (פ"ג מ"י). ובמכשירין. קמ"ט אבא יוסף אלקותרי איש טבעין (דפ"ק) (ח"ה ויגר' הוא חזק יוסף חלי קופני ח"ס טנעון). וכידים. ק"ן יוחנן ו' ישוע ו' חמיו ש"ר עקיבא (פ"ג מ"ה). קנ"א רבי יוסי ו' דורמסקים (פ"ד מ"ג).

ובעוקצין. קנ"ב ר' שמעון ו' חלפתא (נסו' המס'). ובפרה. אליהעני ו' הקף (פ"ג מ"ה). קנ"ג חנמאל המצרי (סס) ולא נאמר הלכה משמם אלא שנאמר עליהם שעשו כל א' משניהם פרה אחת. וצריך שתדע שבזמנו של רבינו הקדוש אחר שסידר הוא המשניו' סדרו אחריו ד' חייא ור' אושעיה ברייתות בכל שיתא סדרי והוזכרו בהם שמות חכמים שלא נזכרו במשנה. קצתם בכלל התנאים וקצתם בכלל האמוראים ובן קצתם הוזכרו בנמ' וקצתם לא הוזכרו ומה שנתחדש בהם משמות החכמים שלא הוזכרו במשנה והוזכרו בתוספתא ואלו הן

סדר תנאים כברייתות

בסדר זרעים

במס' ברכות. א' ר' אחאי (כס"ג). ב' ר' שילאי (סס) (ח"ה וגינסתיו ר' סילח) ג' ר' זכאי (סס). ד' רבי אלעזר ב"ר יוסי (כס"ג). ה' ר' מונא (פ"ד). ו' ר' זכאי. ו' חנניה ו' אחי (פ"ג). ר' יאושע. ז' אבא יוסי ו' דוסאי (פ"ג). ובדמאי. ח' ר' יאושע. ו' קבוסאי (פ"ח) (ח"ה עין נחום דע"ז פ"ה ר' יאושע ו' קפוסאי וכן גרסי' נס"ר ודמקואות ונזכר דוכתי ועיין צנורות דל"ג ודל"ט). ט' רבי נתן אחי ש"ר יוסי ו' המשולם. יוד אנקלוס הנר (פ"ה). ובתרו. י"א ר' יצחק (פ"ח) (ח"ה עין להר"ש צנעזין דק"ן). י"ב ר' י' שזורי (ח"ה לח נחל צנירסתינו ר' ישמעאל ו' שזורי חלח ר"ש זן שזורי ונפ"ה גרסי' נזי ישמעאל ור"ש שזורי וע"פ). י"ג ר' נתן בר יוסף (פ"ח).

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

זמנ' סתת כי סס תקימו דק"ד חס לא שנאמר שני' ר' המחזר היתה זמנ' פליחה זמקס
ר' יהודה ז"צ ר' יהושע ז"צ וצנה מתיסר הכל דוק).

ונתחדשו עו' במס' דמאי. כ"ה ר"ש שזורי רפ"ד (מ"ח). כ"ו רשב"ג והוא
אביו של ר' הקדוש. יפ"ז מ"ג אלא שיש להרגיש שכבר הוזכר בברכות (ד"ו ע"ג)
ובמס' פאה פ"ה מ"א ע"ש. ז"ך ר"א בן יעקב בפ"ב (מ"ט). בכלאים. כ"ח ר'
אלעזר והוא ר"א בן שומע (ח"ה צני' לא יס ר"ח סתס ולא ר"ח צן שמוע זמנ'
כלזיס כ"ח ר' חנינאי ומה סכתכר סתס ר' חלעזר הוא זמנ' סציעת פ"צ מ"ח יע"ס).
כ"ט ר' יוסי' ה' החומף אפרתי פ"ג (מ"ז). ל' חנינאי' חנינאי פ"ד (מ"ח). ל"א ר'
יוחנן' נורי פ"ו (מ"ח). ובמס' שביעית. ל"ב ר' חנינאי' חנינאי פ"ו (מ"ג). ל"ג
ר' חוצפית פ"ו (מ"ח). במס' תרומות. ל"ד ר' אלעזר' חסמא פ"ג (מ"ה). ל"ה ר'
יוסין' המשול' פ"ד (מ"ח). ל"ז ר' נחמי' פ"ח (מ"ז). ל"ז ר' צדוק פ"י (מ"ט) ובמס' מעשר
ב'. פ"ב מ"ט הדנים לפני חכמים והתבאר בסנהדרין (צ"ק ד"ז ע"ג) שהם חמשה
שמעון' עזאי ושמעון' זומא ור"ש' ננס וחנן וחנניה איש אונו. וכבר נזכר
בן עזאי בברכות ונשארו ארבעה מחודשים ול"ז שבידך הרי הם מ"א. מ"ב רבי
שמעון בן יאודה (סס זמנעס ז' ס"ג מ"ר). מ"ג יוחנן כ"ג (סס פ"ד מ"ט) והוא אביו
של מתתאי החשמונאי הנזכר בנוסח תפלת חנוכה.

ובמס' ערלה. מ"ד ר' אליעזר בן יאודה איש ברתותא (ס"ז מ"ה). מ"ה
דוסתאי איש כפר איתמה ופ"צ מ"ה) והוא בכלל בית שמאי וכמו שאמרו עליו
שם שהיה כותלמידי ב' ש. ומן התימא על גדולי המחברים שמנו את דוסתאי
ולא מנו את יעזר.

ובמס' בכורים. מ"ו ר' יאודה בן בתירה (פ"ח מ"ר) (ח"ה ע"ל חות כ"ד וק"ל.
וכן נזכר סס ר"ס צן ננס חלל סכר הוזכר צנלל הדנין לפני חכמים ועיין לעיל חות ל' ז').

ומה שנתחדש בס' מועד

במסכת שבת. מ"ח חנניה בן חזקיה' גוריון (ד"ז וי"ג) ולא נאמר
משמו דבר אלא דמאחר שהוזכר כל כך בכבוד שזמנ' כמה הלכות בעלייתו
ושהלכו כל החכמים לבטרו נר' שהיה מן החכמים. וגדולי המחברים
מנאווה בפ"ה מ. ע"ט נחום המדי (סס"ד). ג' רבי והוא רבי' הקדוש (דס"ד ע"ג)
(ח"ה נזכר הוזכר צס' זמנ' זמנ' סציעת פ"ו מ"ד וזמנ' מעשרות פ"ג מ"ה יע"ס)
נ"א ר' יוחנן בן זכאי (דקמ"ו). נ"ב וכן רבי דוסא (דק"ס) נ"ג אביו של ר' צדוק
(דקמ"ו). ד"ן אבא שאול בן בוטנית ולא שאמרו משמו של שני אלו דבר אלא
שנאמר שם בפ' אחרון שבימיהם פסקו את המאור בטפיח כלו' ולא מיחו בדבר
עד שמשם למדו היתר בדבר זה אלמא חכמים היו.

ובעירובין. נ"ה ר' יוסי בן יאודה (ד"ו ע"ג). נ"ו ר' יאודה בן בכא (ד"ג ע"ח).
ז"ן ר' אלעאי (ד"ג ע"ח). ח"ן סומכוס (ד"ו ע"ג). נ"ט אבטילוס שהעיד משום
ה' זקנים שספק עירוב כשר וד"ה ע"ח וצניסתינו חצני לומוס). ס' ר' דוסא בן
הרכינס (ד"ט) ואינו רבי דוסא סתם שהרי בשלישי של עדויות יראה שהם שנים.
וכן נראה שאינו רבי דוסא קטנות הנזכר בסו' סוטה (דמ"ט ע"ח) הואיל ונזכר
שם בשם לווי' (ח"ה צניסתינו הוא ר' יוסי קטנותא ועמ"ל צס"ד). ס"א ר' דוסאי
ב"ר נאי (ד"ח ע"ח). ס"ב רבי יוחנן בן ברוקה (ד"ז ע"ג).
ובפסחים. ס"ג רבי חנניה סנן הכהנים (פ"ק ד"ד ע"ח). ס"ד רבי פסיים
(ד"ו ע"ח).

ובשקלים. ס"ה בן בוכרי. ט"ו ר' שמעון בן הסנן (ד"ז ע"ג) והוא בנו
של רבי חנניה.
וביומא. ס"ז זכריה בן קבוטל (ד"י) ולא שנאמר דבר בשמו אלא שאמר

פתירה למסכת אבות לרב המאירי יא

הרבח קעמים קריתי לפניו בדניאל ונאמר בראש המשנה שאם אינו חכם תלמידי חכמים דורשין לפניו ואם יודע לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו. ס"ח מתיא בן שמואל (דכ"ח). ס"ט רבי מנחם (דמ"ג ע"ג). ע' רבי מתיא בן חרש (דפ"ג ע"ה). (בכתעניות. ע"א שמעון התמני (דו"ט ע"ג). ע"ב רבי חלפתא (דו"ט ע"ה). ע"ג ר' חנניה בן חרדיון (דט"ו ע"ג). ע"ד חוני המעגל (דו"ט ע"ג). ע"ה שמעון בן שטח (סס).

ובחניניה. ע"ו ר"ש בן מנסיא (ד"ט ע"ה). ע"ז יוסף בן יעזר (סס). ע"ח יוסף בן יוחנן (דו"ט ע"ה). ע"ט יאושע בן פרחיה (סס). פ' ניתאי הארכלי (סס). פ"א יאודה בן טבאי (סס) וכבר נזכר בן זוגו. פ"ב שמעיה (סס). פ"ג אבטליון (סס). פ"ד מנחם (סס) אלא טיצא לעבודה ולא הוזכר דבר בשמו. פ"ה יוחנן בן גודנא (דח"י ע"ה) ולא מצינו לו דבר אלא שמעיד עליו שאכל חולין במהרה הקדש כל ימיו ואין זה אלא בחכם וכן שמצאנוהו אחר בן ביבמות. ובסוכה. פ"ו יוחנן בן החורוניא (דכ"ח) ולא מצינו לו דבר אלא מאחר שמביאין ראיה ממנו ודאי חכם היה וכן טמצינו בברייתא של סוכה אמ"ר אלעזר בר צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן בן החורוניא.

ומה שנתחדש בסדר נשים

ביבמות פ"ד א' מתיא (דל"ג ע"ה). פ"ח ר"י הסנדלר (דק"ד ע"ג). פ"ט ר' הורקנוס ולא נאמר דבר משמו אלא שהוקרה ע"י א' מן מקראות שבחליצה ולמדו ממנו (ק"ו). צ' נחמיה איש בית דלי (דק"ג ע"ה). צ"א יאודה בן אבא (ח"ה) נקשתי ולא מלאתי שהחכר סס ציצכות יאודה בן חזא חלז' ר' יאודה בן צנא ואספר דכיוון למה טמינו סס צדק"צ שחמר נחמיה חס צית זלי שמעתי שחין מטיחין את ה"ס כו' ע"ס ע"ה חלז' יאודה בן צנא כו' וגדים ר' המח' ז"ל חזא צמקוס יאודה בן צנא. וחונס רחיתי צס' יוחסין צחו' יר"ד סכתת ח"ל' ר' יאודה בן חזא הוא חזירו של ר' יוספי הכהן ונסתפק לי חס זה ר' יאודה בן צנא כי הכל שט' ח' חמן אחד ככ"ל ואחרי המ' ר' תמיהי עליו סכרי מנינו להרצ"ס ז"ל צהקמתו לס' זרעים צס' ח' צמחות התנאים המכריס צמנה צמנה לר' יאודה בן צנא ורצי יאודה בן חזא ט"ו דתתי וינאו. וכן נראה דהוא דעת רבי' המחצר ז"ל).

ובכתובות. צ"ב ר' זכריה בן הקצב (דכ"ו). ואע"פ שלא הוזכרה שם שמועה משמו בששי של סיטה נמצא בו דבר וכן בבריית' של סוכה פ"ח. צ"ג ר' חניניה בן עקביה (דע"ח ע"ה). צ"ד ארמין (דק"ט) אבל חנן הנזכר שם כבר נכלל בדנים לפני חכמים (ח"ה עיין לעיל צחות ז"ל ועמ"ל צס"ד).

ובבבוי מצינו נחום איש מדי (דל"ג) אלא שנראה לי שהוא נחום המדי הנזכר בשבת (לעיל חות מ"ט) וכן נזכר שם בן זומא וכבר נכלל בדנים לפני חכמים (לעיל חות ז"ל) ולזה לא כללנום במנין. צ"ה ר' נהוראי (דט"ו ע"ה) ואף זה יש אומרים שהוא ר"מ (ח"ה עיין צעירונין דו"ט ע"ג).

ובבבבוי. צ"ו ר' נחמיה (דל"ח ע"ג) (ח"ה הכה כנר החכר צמס' תרומות מ"ח וגס' ר' המחצר ז"ל הנזכר לעיל צחות ז"ל וגס' החכר צמס' מעשרות צס' מ"ה וצמס' יומא ד"ס ע"ה וגס' ציצמות ד"ן ע"ג יע"ס).

ובבבוי. צ"ז ר' אלעזר בן פרטא (דכ"ח ע"ג) והוזכר שם חניניה איש אונו וכבר נכלל בדנים לפני חכמים (חות ז"ל לעי').

ובסוטה. צ"ח ר' אליעזר בנו ש"ר יוסי הגללי (דח"ך ע"ג). צ"ט רבי יאושע בן הורקנוס (סס). ק' רבי שמעון בן אלעזר (דמ"ח ע"ה) (ח"ה כנר החכר צמס' כלחיס ס"ט מ"חיע"ט). ק"א רבי ישמעאל בן פיאבי (דמ"ט ע"ה) ולא נאמר שום דבר ממנו אלא שאמר עליו שמשמת בטלה זיו כהונה. ובקידושין. ק"כ רבי חנינא בן גמליאל (דס"ח ע"ה).

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר

ומה שנחדש בס' נזיקין

בבא קמא. ק"ג רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה (דקי"ד ע"ה).
ובמציעה. ק"ד רבי יוחנן בן מתאי (דס"ג ע"ג). ס"ה ידוע הבבלי (סס).
ובמכות. ק"ו רבי שמעון ברבי והוא בנו של רבנו הקדוש (דכ"ג ע"ג) ק"ז
רבי חנניה בן עקשיא (סס).

ובעדריות. ק"ח יאושע נ' מתאי פ"ה (מ"ז). ק"ט עקיבא בן מהללאל (פ"ה מ"ו).
ק"י ר"א בן הנד (ד"ה) היה צניעותו שם צפ"ה מ"ו לז גרסי' חלעזר נ' הנד כ"ח חלעזר נ'
הנד שחמרו סס וחת מי נידו חת חלעזר נ' חנוך שפקק צנטי. וזע"פ שכתב ר' המחזר ז"ל
לעיל צדור' ד' דס"ס שאל מה לנחאי חיש תקוע שהיה חלוצת כו', וחלוצתו שהיה צניעות ואל
קצלו ממנו וכ' ולא שכל חלו חין סופר המעשה מורה עליהן שהיו ח"ה כו' זי"ל דגס זהאי מעשה
מורכ שהיה ח"ה וחס מהם שהעידו אחריו על שפקק צנטי. וגם מזכיר ח"ה לומר שהיה ח"ה עקיבא
נ' מהללאל וחס היה ע"ה לח הכה מוחלף ליה וכת"ה הכה שכן"ב צ"ד סי' של"ד הנ"ה חת
קצ"ו ועי' להרש"ן צמסטיי החכם שער ד' דברים ר' חלעזר צן הנד ועמ"ש הרמ"ל צ"ה ח"ה חת רפ"ו
יע"ש וסס רחמי לחרן הצ"י צ"ד ולהרש"ן צ"ה ולהרש"ן שכן"ב דברים חלעזר נ' הנד צניעות ר'
המחזר ז"ל ע"ה). ק"יא רבי נחוניא נ' אלנחן איש כפר הבבלי (פ"ו מ"ג). ק"יב ר'
יקים איש חרדי (פ"ז מ"ה). ק"יג מנחם איש סגנאי (סס מ"ח). ק"יד ר"ש נ' בתירה
(פ"ח מ"ח) קט"ו ר' יאודה הכהן (סט מ"ג). קט"ז רבי יוסף דכהן (סט) והוא
תלמידו ש"ר יוחנן נ' זכאי.

ובבבות. ק"יא שמעון הצדיק (פ"ק מ"ג). ק"יח אנטינוס איש סוכו
(מ"ג). ק"יט שמעון בנו של גמליאל בן רבנו הקדוש. קך ר' הלל (פ"ג מ"ג)
וה"ה וניספזו הלל חותג ועי' לרזי' המחזר מ"ס סס ומ"ס צנחתי (סס). קכ"א ר'
שמעון נחנאל והוא מתלמידי ר' יוחנן בן זכאי (סס). קכ"ב ר' אלעזר
נ' ערך (סס מ"ח). והוא נ"כ מתלמידי ר"י זכאי. קכ"ג ר' חלפתא איש
כפר חנניא (פ"ג מ"ו). קכ"ד ר' יעקב (פ"ד מ"ו). קכ"ה ר' אלעזר המודעי (פ"ג
מ"ה). קכ"ו ר' לויטס איש יבנה (פ"ד מ"ד). קכ"ז ר' ישמעאל ב"ר יוסי (פ"ד מ"ד)
ואינו רבי ישמעאל סתם. קכ"ח ר' יונתן (סס מ"ט). קכ"ט רבי ינאי (סס מ"ו).
קל' שבואל הקטן (סס מ"ט). והוזכר שם אלישע נ' אבויה אלא שיצא מן הכלל
ונפקד מן המנין (ח"ה) כיולא צה כתב הרמ"ס ז"ל סס צהקדמו לם זרעיס דנ"ר ע"ה יע"ש.
וצה פי' צעוהי צחי' למהדרין לנ"ר ע"ה עמ"ש סס קשר דעיס חינו מן המנין ודוק ועיין
צ"ה ע"ה חיים). קל"א ר' יוסי בן יאודה איש כפר הבבלי (סס). קל"ב ר' אלעזר
הקפר מ"ה ח"ה). קל"ג יאודה נ' תימא (פ"ה מ"ד). קל"ד בן בנ בג. (סס מ"ג) קל"ה
בן הא הא. (סס מ"ג) ובפרקו של ר"מ (שהיה צניעות דר"מ). קל"ו ר' יאושע נ'
לוי (פ"ו). קל"ז ר' יוסי נ' ססמא (סס) ואע"פ שפרס זה אינו מעיקר המשנה
מכל מקום דואיל והוא לר"מ נדון הוא לענין זה כמשנה אלא שר"י בן לוי היה
בו מן האמוראים מתלמידי רבי יוחנן כמ"ש למטה (ח"ה) היה מנינו שהוציאו ריז'
להדיח צמסנה צס' עוקלים ולמה ליה לרזינו המחזר לחתוי מצניעות ואין לומר דס"ל דחין
ז' מטה שצפ"ה ס' עוקלים ומסיים המס' חלות דצס כחצר נראה דהכי סימו קת מהרש"א
שהרי הדיח לקמן צחות קנ"ג לר"ס צן חלפתא והרי הוא מוזכר אחר ריז' צחות ס' אלח ודאי
דכונת רזינו הוא דיען הצות קדס למס. עוקלים הוכיח לרז"ל צחלן שהיה קודם למס' עוקלים
והיז עעמח דרצותה ותיכר הסתכחת צניעותה וחת שהיה חסונה כהסנה ומה שיש לעמוד צה
לקמן צע"ה אכתוב כפי מה שידענו מן השמים).

ומה שנחדש בסדר קדשים

במס' זבחים. קל"ה יוסף נ' חנני (דס"ק ר"ג ע"ה). קל"ט שמעון אדני עזריה
(סת) והוא דודו של ר' אלעזר נ' עזריה.

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ורחולין. קמ"ר ישכב (דל"ז ע"ה). ובתמורה. קמ"ר אלעזר ב"ר שמעון (דל"ז ע"ה) נח"ה נכר ההכר ציצית דל"ז ע"ה).
ובכריתות. קמ"ב בבא בן בוטא (דכ"ה ע"ה) ולא שאמרו במשנה דבר משמו אלא שאמרו עליו שהיה מתגרב אשם תלוי בכל יום והוא מתלמיד שמי'.
ובתמיד. קמ"ג רבי אלעזר נ' דגלאי (ד"ל ע"ה) ולא אמר דבר הלכה אלא שאמר עזים היו לבית אבא בהרי מכואר שהיו מתעטשות מריח פטום הקטור ומאחר שקראהו רבי חכם היה.
ובמידות. קמ"ד אבא יוסף נ' חנן (פ"ג מ"ה).
ובקנים קמ"ה שמעון נ' עקשיא (סו' פ"ג דכ"ה ע"ה).

ומה שנתחדש בס' מהרות

באהלות. קמ"ו ר' אלעזר נ' עזריה (ח"ה חזרתי ע"כ מס' הס' ולא נזכר שם ר"ח זן עניה. כי חס ר' אליעזר וע"ק שזכר הזכיר ר' המחזר לעיל צחות ז' ונ"י).
ובמס' טהרות. קמ"ז ר' אלעזר סתם (פ"ו מ"ט) וגדולי המחברים כתבוהו בשם ר"א נ' פיאבי (ח"ה הוא הרמז"ס ז"ל צהקמתו לס' זרעים צמו' שכתב דר"ח נ' טיחזי לח' נזכר כי חס נזקקים ח' נזמס' טהרות ונזכרפזט היה ר"ח נ' פילח ועמ"ס ר' המחזר לעיל ונזמ"ס סס ע"ד הרמז"ס ח"י).
ובמקואות. קמ"ח אבא אליעזר נ' דלעא (פ"ג מ"י).
ובמבשרין. קמ"ט אבא יוסף אלקותרי איש טבעין (דפ"ק) (ח"ה ויביר' הוא חזק יוסף חלי קופרי חס טענות).
ובידים. ק"ן יוחנן נ' ישוע נ' חמיו ש"ר עקיבא (פ"ג מ"ה). קנ"א רבי יוסי נ' דורמסס (פ"ד מ"ב).
ובעוקצין. קנ"ב ר' שמעון נ' חלפתא (צמו' המס').
ובפרה. אליהו עני נ' הקף (פ"ג מ"ה). קנ"ג חנמאל המצרי (סס) ולא נאמר הלכה משמם אלא שנאמר עליהם שעשו כל א' משניהם פרה אחת. וצריך שתדע שבזמנו של רבינו הקדוש אחר שסידר הוא המשני' סדרו אחריו ד' תינא ור' אושעיה ברייתות בכל שיחא סדרי והוזכרו בהם שמות חכמים שלא נזכרו במשנה. קצתם בכלל התנאים וקצתם בכלל האמוראים וכן קצתם הוזכרו בנמ' וקצתם לא הוזכרו ומה שנתחדש בהם משמות החכמים שלא הוזכרו במשנה והוזכרו בתוספתא ואלו הן

סדר תנאים בברייתות

בסדר זרעים

במס' ברכות. א' ר' אחאי (רס"ז). ב' ר' שילאי (סס) (ח"ה ונזכרפזט ר' טיחזי ג' ר' זכאי (סס). ד' רבי אלעזר ב"ר יוסי (רס"ג). ה' ר' מונא (פ"ד).
ובפיאה. ו' חנניה נ' אחי (פ"ג). ר' יאושע. ז' אבא יוסי נ' דוסאי (פ"ג).
ובדמאי. ח' ר' יאושע. נ' קבוסאי (פ"ח) (ח"ה עיין צתום דע"ז פ"ה ר' יאושע ו' קפוסאי וכן גרסו' צמ"ו ודמקולות ונשאר דוכתי ועיין צכורות דל"ה ודל"ט). ט' רבי נתן אחיו ש"ר יוסי נ' המשולם. יוד אנקלוס הגר (פ"ה).
ובתרר. י"א ר' יצחק (פ"ח) (ח"ה עיין להבדל"ס צערוצין לדק"ן). י"ב ר' י' נ' שזורי (ח"ה לא נמזל צנזכרפזט ר' יצחקאל נ' שזורי חלח ר"ס זן שזורי ונפ"ה גרס' ר' יצחקאל ור"ס שזורי וע"ס). י"ג ר' נתן בר יוסף (פ"ח).

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ובשביעית. י"ד ר' יוסי בן כיפר (פ"ח) (ח"ה ביר' רבי יוסי ו' כיסה וצ"ג גרסי' ר' יוסי ו' כיפר). ט"ו ר' שמעון בן כיפר (ח"ה צנירסתינו לח נמלח צמסכתא וזת ר"ס חלח ר' יוסי סס צפ"ח וצ"ג). ט"ז ר' דוסתאי ב"ר יאודה (פ"ג). ט"ב שמעון ו' כחנא (סס פ"ה). ח"י יאודה ו' ישעיה הבשם (סס). ובכלאים. י"ט ר' יאודה ו' אנרא (פ"ג) כ' אבא יוסי ו' חנן איש יאני (רס"ג). כ"א איסי הכבלי (פ"ה):
ובמעשר א'. כ"ב ר' נהוראי בן שיניה (רס"ה). ובמעשר ב'. פ"ג ר' יאודה בן גרים (פ"ה).

ובחלה. כ"ד ר' יוחנן ונראה לי שהוא בן כג בגשהיה שמו ר' יוחנן (ח"ה חזתי על המקח ולא תלחתי צני' סנ' רבי יוחנן סתס חלח ר"י צן גורי. חנן מלחתי צתוספתח דתס' כהוצות צפ"ה סהזכר סס להדיו יוחנן צן צג צג וצרייתח הלזו חיתח ג"כ צספרי ס' קרח יע"ט).

ונתחדש בסדר מועד

במס' שבת. כ"ה הלל בן גמליאל בנו של ר' הדרוש (פ"ח) (ח"ה עיין לעיל חות ק"ן). כ"ו מונבו (רפ"ט). כ"ז ר' יוחנן בן נזיף (רפי"ד) ולא נאמר משמו דבר אלא מאחר שקרא אותו ר' אלמא חכם היה ונחבר עוד שם יוסף בן סימאי שם ולא הוזכר שם משמו דבר אלא שמופר עליו מעשה חסידות ושלח חסיד היה ולא חכם. כ"ח נתן הכבלי ושמא הוא רבי נתן (ח"ה צתוספתח סכ תני חמ"ד נתן כסהייתי צמדינת קפוטקיה היתה סס חסה חחת שהיתה יולדת זכרים והס נמולס ומתס כו' שלסי הצחתו לפני רחיתיו שהיה ירוק נסהכלתי צו כו' ומלורו וחיה והיו קירין אותו נתן הצלי על שמי עכ"ל. וכי הלי עוצדח מייתי לה תלמודא צצת דקל"ד ע"ח יע"ט הכי דר' נתן כך היה שמו נתן הצצלי מדקרחו לתיווק צסס נתן הצצלי והכי צחותו מעשה מזכר ר"נ סתס. וכן מזכר עוד סס לעיל חזה צסס ר' נתן סתס וצסו' צצות וצצחר דוכתי החכר ר"ג סתס והיה חז צ"ד ציציצתי של רצנ"ג חצרו של ר"ג כמזרח צסרף הוריות. והאמת דר"נ סתס חיהו גופיה ר"ג הצצלי המחכר צכמה דוכתי. וכן מצוחר ממ"ס צגיטין דס"ה ע"צ על צנייתח דקתני סתס ר"נ סתס קחמרי סס צס"ס חמר רצח ר"נ צצצלה היה כו' ריע"ט צצס"י ז"ל וכן היה דעת הרצ ס' יוחסין והרצ סדר הדורות מער' נו"ן דקל"ד ע"ח יע"ט). כ"ט רבי אחא (ספי"ר) (ח"ה כצד החכר מקידס צתס' תרומות צפ"י). ל' ר' זכריה בן אבקולס (רפי"ז) שאמרו עליו בהנבחה עצמות וקליפין. ולא היה נוהג לא כדברי ב"ש ולא כדברי ב"ה. ל"א אלעזר ו' תדאי (סס). ובשקלים. ל"ב ר' יאודה בן לקיש (סס"ג) (ח"ה כצד החכר צתוספתח דצצת סי"ד יע"ט). ג"ל ר' אלעזר ו' חרסום (פ"ה).

ובסוכה. ל"ד יוחנן בן אלעאי (פ"ק) ולא נאמר משמו דבר (ח"ה צתוספתח צנידינו סס גרסי' ר' יוחנן צן חליעזר ו' קוסריון צצס צס"ס צפ"ק דו"ך ע"צ ומייתי לה להך צרייתח גרסי' ר' יוחנן ו' חלעחי כגי' רצו' המחצר ז"ל יע"ט).

וביום טוב. ל"ה ר' אבא (פ"ק) (ח"ה נר' שהיה רצ כמ"ס הערוך צער' רצ מתטר' רצו' חלוי גחון וכו' צצתל' יוסף חומן סי ת"ו יעמ"ס הרצ חסדי דוד צפי' התוספתח סס יע"ס ולהרצ י"ג חות תקנ"ג). ל"ו רבי עזריה (סס). ל"ז תודוס איש רומי' (סנ"ס). בר"ה. ל"ח ר' חנינא בנו של ר' יוסי הגללי' (פ"ג):

ובמגילה. ל"ט רבי מנחם ב"ר יוסי (פ"ג) (ח"ה כצד החכר לעיל צתוספתח דצצת צפי"צ יע"ט):

ובחגיגה. מ' יוחנן ו' דהבאי (רס"ק).

ונתחדש בס' נשים

במס' יבמות. מ"א ר' יאודה ו' יאיר (פ"י). מ"ב אלעזר ו' מהבאי (פי"ד) (ח"ה כצד החכר לעיל צתוס' דצצת סי"ג יע"ט).

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ובסוטה. מ"ד אלעזר ו' ירמיה (רפ"ק) (ח"ה צמפרים שלפנינו גרסי' ר' אלעזר סתם חזל סס צס"ס דסוטה ד"ד ע"ח גרסי' ר"ח זן ירמיה כנ"י ר' המחזר ז"ל יע"ש). מ"ה חנן ו' פנחס (י"ס צפ"ק). מ"ו פלימו (סס). מ"ז ר' אלעזר ו' מתיא (פ"ח) (ו"ה הכי התכר סס צתוספתא ר' יחודה חומר ר"ח ואלעזר זן מתיא וחנניה ו' חכינאי עמוד על אותם האזנים כו' יע"ש חזל הוא תימא שכר הזכיר ר' המחזר לעיל צחות פ"ו צתנאי' סמכרו צמסנה ולתה ליה לחזור ולמנותו ואפסר לומר דכונת ר' המחזר ז"ל הוא על ר' אלעזר זן תימא שהתכר סס צתוספתא צפ"ז ריז"ז חומר משס רזי אלעזר זן תימא יע"ש ונפל ט"ס צדרי ר' המחזר וז"ל צמקום זן מתיא זן תימא והאותיות טוה הן). מ"ח בן פטיר (רפ"ו) (ח"ה סס גרסי' ר' יחודה חמר משס פטירי חזל צסו"פ פ"ה תני חמר ר' יהושע כן היה דורש יחודה זן פטירי יע"ש).

ובקידושין. מ"ט מנימין גר המצרי (פ"ד) (ח"ה ה"ג סס צתוספתא חמר יחודה צנימין גר המלרי היה לי חצר מתלמידי ר"ע כו' יע"ש) ג' ר' אלעזר המודעי (ספ"ד) (ח"ה כזר הזכירו רזי' המחזר לעיל צמסניות חות קכ"ה יע"ש):

ונתחדש בסדר נזיקין

בבא קמא. ג"א יאודה בן נקוסא (פ"ד) ב"ן ר' חליפאי ו' אנרא (פ"ט). ובסנהדרין. ג"ן אלעזר בנו של ר' יוסי (פ"ד). ד"ן ר' יאודה איש כפר אבום (סו' פי"ג).

בשבועות. ג"ה נחום איש גם זו (פ"ק) (ח"ה וצגירסתינו הוא מנחם חיס גם ויע"ש). ג"ו ר"י בן בתירא (סס פ"י) (ח"ה כזל הוזכר צמסנה וכתצו ר' המחזר לעיל חות ת"ז יע"ש).

ובעבודה זרה. ז"ן ר' שמעון ו' נודע (פ"ה).

ובסדר קדשים

במס' חולין. ח"ן אלעזר ו' דמא (פ"ג). ט"ן יאושע ו' ישעיה הבשם (פ"ג). ובמנחות. ס' ר' יוסי איש יאסין (פ"ק). ס"א ר' יאודה החתום ובגיר' ר"י נחתום (סס). ס"ב ר' אלעזר ו' שמוע (פי"ח) (ח"ה היה רזי' המחזר ז"ל לעיל צחות כ"ח הציח מה שמכר צמסנה סתם ר"ח דהוא ר"ח זן שמוע (פי"ח) ור"כ היכי דר ומני ליה ממה שהוזכר צתוספתא ואי תשום דמפורש להדיא צסס זן שמוע הכי הכי הפן ליה להדיא צתנאי' דצחות ס"ד מו"ז ר"ח זן שמוע חומר יהי כנוד תלמידן כו' יע"ש). ס"ג רבי יוחנן בן תורתא (סו' פי"ג).

ובערכין. ס"ד רבי יוחנן בן קרחא (ח"ה וצגירסתינו לא נמלא ר"י זן קרחא כ"ח צס צפ"ד תני רש"ג ורזי יוחנן ו' צדוקה יע"ש). ס"ה רבי יוסי ב"ר חנינא (פ"ה).

ונתחדש בס' טהרות

בכלים. ס"ו רבי שמעון בן חנניה (פי"ד). ס"ז רבי חנניה בן תרדיון (סס) ס"ח יאודה בן שמוע (צסו' המסכתא).

ובאהלות. ס"ט רבי יאודה בן פתירוס ונ"ל שהוא רבי יאודה ו' בתירא (פ"ד) (ח"ה היה צגירסתינו גרסי' יהושע ו' פתיר ראש ולא יאודה וצגירסתינו הלנו הוצאם ג"כ צמס' מזיר דנ"ו ע"ז והכי תניא לה התם חמר חליעזר כשהלכתי לערסקיח הלאיתי חת יהושע ו' פתיר ראש שהיה יושב ודן לפני רזי מאיר צהלכה כו' וסו"ר דצגירסתינו זאת מתניא ג"כ צתוספתא צפ"ה דמיר וגרסי' התם רזי יאודה זן צתירא להדיא כדצרי ר' המחזר שכתב וטמא הוא ר"י זן צתירא ודוק גם ראיתי צס' צתירא יעקב צגירסתינו למיר צס' ובל יעקב שהציח כ"ח זן פתיא ונ"ל רזי יאודה זן צתירא יע"ש ומה שיש לעמוד ע"ז עיין צס' סדר הדורות מע"ר

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

י' דק"ה ע"ה (ח"דוק). ע' אבא יודן איש צידן (פח"י). ע"א ר' חנן (סס) ע"ב ר' זריקא (סס) ע"ג רבי פנחס בן יאיר (סס).

ובננעים. ע"ד רבי שמעון בן יאודה איש כפר עכאם (פ"ו). ע"ה רבי חייא (פ"ח) (ח"ה) היה כנר החכר בתוספתא צפ"ק דניחא יע"ש ומה תמנו עמ"ש הכז 3 שלם צרים ספרו משם הכז נצו מהירא"ן ז"ל דר"ח לל החכר צרייתא ונ"ע ועמ"ש הכז יוסף אוחן סי' מ"ו ולהכז י"ח חות תקנ"ן יע"ש. ע"ו בן שלקית (פ"ו).

ובטרהרות. ע"ז רבי מרינוס (פ"צ).

ובמבשריו. ע"ח חלפתא בן קבינה (פ"נ). ע"ט אוונמים (סס פ"י) אחיו ש"ר יאושע הנרסי.

(ח"ה) היה צבירסתניו סס בתוספתא גרסי' חמ"ר יוסף חמ"ר לי חינומים אחיו של יאושע הנרסי. ח"ך בתוספתא צבורות פ"ק ד"י ע"ז הוצא צרייתא זאת וסס גרסי' חמ"ר יוסף סח לי ניומוס אחיו של ר' יאושע הנרסי יע"ש. ונר' דהא מיהא צין לבירסת ר' המחצר וצין לבירסת' וצרייתא בתוספתא דל"ה גרים ניומוס יס להגיה צס"ס דצבורות כשהוצא צרייתא הלז ונ"ל חינומים כני' בתוספתא או ארומים כנירסת ר' המחצר וצו מיוסד קוסית הכז סדר הדורות צמע' י"ו דק"ה ע"ד שהוצא סוניח דצבורות הלז שהוצא צרייתא זאת דגרסי ניומוס ותמ"ה יקרה ד... נקרא צסס זה דנימוס שהוצא סס גוי כמ"ס צאצות דר"ן וצמ"ר ניומוס הנרסי והוצא גוי יע"ש דהאמת הוצא דל"ה גרסי' ניומוס והוצא צבור וצמ"ש).

ובזבים. פ"א רבי אלעזר ו' ינאי (פ"ק). פ"ב רבי אלעזר בן פנחס (פ"צ):

(ח"ה) חבצ גירסתי צבורא להגיה חכני הרחא דחיכא עוד שמות התנאים אשר נתוספו צמ"ל דהנה לעיל צורות ז' צס' המסנה הזכיר ר' המחצר לר"ג וקנו של רבי' הקדוש וכו"ל להזכיר לר"ג הוקן המוכר צמסנה צמ"ס גיטין דל"ה ע"א רד"ז צ' גס צורות א"ך צחרו דר"י צן קרהה ור"י צנו של ר"ע תתי הור יע"ש וצורות ג"ן הזכיר ר' המחצר ו"ל לחצא שחול צן צרטיית ולא הזכיר לחצא שחול סתם המחכר צמ"ס כלח"ס פ"ז מ"ג וסס צצנת דק"ן ע"א כלל חמ"ר חצא שחול כל שחני וצחי צמיתיו כו' וצמ"ס צויה דכ"ע החכר צרטייתו צחד משנה וצפסחים דז"ן ע"א וצמו כן בתוספתא דמנחות פ"ג. וגס צרמ"ס צהקדמתו לס' צרעים מנח"ס לטנים. וכן נראה מצורח דעת ר' המחצר ו"ל מזהבית לחצא שחול צן צרטיית שחכר צמסנה דלקמן וכו"ל להצוא מנ"ס הקדוש לכן. זאת ועוד שר' המחצר ממה שהצויה להא דחצא שחול צן צרטיית מדקנ"ז כתז ולא שחמרו צמסנה דצ"ר כו'. והרי הו"ל להצויה ממה שחמכר סס להצויה דצ"ר הלכה משח"ס מ"ה דהא דחצא שחול צן צרטיית הוצ' לחור. ועמ"ש הכז פ' יוחסין וצמ"ר הדורות מע' סי' דקמ"ח ע"ג יע"ש).

וצורות ס"ח כתז ר' המחצר צמסנה דמ"ס החכר צני דוסא קטנותא יע"ש ולגירסתנו שהוצ' ויסי קטנותא כמ"ל ואינו לל רבי יוסי הכהן חסיד ולא ר"י הגלילי ולא רבי יוסי סתם. וצירות' צכ' המניח קירחא לרבי יוסי קטנותא יוסף הצנלי ועיין צס' יוחסין וצס' יד מלחכי ס' תקפ"ז וצס' פתח עינים סס צמסנה וצס' יעיר חזן מע' ר' חות י"צ יע"ש ועמ"ש לקמן צמנין שמות התנאים שהוצרכו בתוספתא חו' ז"ך יע"ש ודוק.

וצורות ז"ד כתז ר' המחצר חצל חנן כו' וק"ל דהא תנן צהיח אדמון וחנן צן אציסלס. ואינו חנן המלרי שהרי סס צדק"ע צ' רמי ומקסי מהצרייתא דקתני ג' דיוני בזלות היר צירות' אדמון צן גדוה וחנן המלרי וחנן צן אציסלס וסריק צלמח תלת חתני לל קסיח דחסיז ליה קתני כו' וכתצוה התוס' סס צד"ה דחסיז כו' דחסיז ליה צתר הכי דחיווי מתני' צהר חנן חומר צ' דצרים אדמון חומר צמסנה קתני דלל חסיז ליה כגון חנן המלרי שלל דיוצר כלום לל קתני יע"ש.

וצורות ק"ו הזכיר לר' שמעון צ"ר והוצא צנו של ר' הקדוש ויס להקשות אחיה לל הזכיר לר"ג צנו של ר' יאודה הנשיא שחכר צמ' אצות פ"ז מ"ב.

וצורות קמ"ז כתז ר' המחצר ו"ל חילוף הביסחוי צד"ה סתם דיש גרסי' ר"ח צן סיחצי. ולפי מה שנתחא כתז צניקת' הוצ' ר"ח צן פילח כמ"ל.

הרי לך צמנין צמסנה תנאים. א' ר"ב הוקן. ב' רבי יאושע צנו של ר"ע. ג' חצא שחול. ד' ר' דוסא קטנותא. ה' חנן צן אציסלס. ו' ר"ח צן פילח לסי גירסתנו. ז' ר"ג צנו

ס' יאודה הנשיא:

והרי לך למפרק תוספתא על העיקר צממות התנאים אשר נכרו בתוספתא שלל הזכיר ר' המחצר ונ"ל. א' חנוניה צן עקיבא צתוס' ונ"ל דס' דצרכות וצשאר דוכחי סס. ור"ג לל צצנת ד"ן ע"א דר"ס ע"ז וצצורות דר"ן צס"ח יע"ש. ב' ר' יאודה צ"ר יוסי סס צס' צתרי יע"ש.

וצלחוס ב' רבי יוסי צן גולחוי צס"ב. ד' רבי יסעאל צן חלעזר סס צס"ב. ה' חצא חלקיה מן קרויה סס צמעשר צ' פ"ד. ו' ר' חלעזר צ"ר ילחק צצנת פ"ז. ז' חודה צנו של ר"ג צנו

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

של רבי מקדוש שם וצ"ה. ח' יוסף בן פרידא צעירונצין רפ"ק. ועי' שם צ"ה ד"ר ר"י
 ו' פרידא תלמיד ר' אליעזר יע"ש. מ' ר' יוסי בן הצטולאס שם צ"ה. יוד' רבי מנחם חיים
 גליא שם פ"ח וצמורה פ"ה יוחנן בן החרצות חזל צ"ה שם צ"ה דימות ד"ר ע"ה ברסין התם
 ר' יוחנן בן החורנית יע"ש ועמ"ל ר' המחצר ז"ל צתנאים שנוכרו צמניות צלות פ"ו יע"ש.
 י"א ר' אלעזר בן מתתיהו ספחים פ"ה וצ"ה סוף פ"ה החרס שם יספיה חיים טיזנה וע"ש.
 נוהב צמיות כר' יע"ש. י"ב ר' שמעיה צ"ה ס' ס' חלל דשם צ"ה דע"ה ע"ה ברסין
 כצ"ה יע"ש. י"ג ר' שמעון בן יחודה חיים כפר חיצום צ"ה ש"ה ומס' קצנות פ"ה י"ד ר'
 יחשע בן לקיס סנהדרין צ"ה. מ' ר' יחזיה שזיעות צ"ה. מ"ה? מנחם בן פינני עדויות
 פ"ה. מ"ו ר' חנניה בן פרו שם. ח"י ר' חידקה סוף פ' צתרח דע"ה. י"ח רבי יחשע ו'
 ממל צנויר פ"ה וחלהות פ"ה. כ' ר"ח צנו של ר"ה הקשר חילין פ"ה. כ"א ר' יוסי צרבי צלילין
 מס' קצנות פ"ה. כ"ב ר' שמעון הלנוע צללים רפ"ק. כ"ג רבי. שילא שם פ"ה יעני"ש לעיל
 ר' המחצר ז"ל ציות צ"ה וסם צ"ה צ"ה החרס שאל נספיה חיים טיזנה וע"ש.
 כ"ד ר' יחודה בן יעקב מצית גוצרין חלהות פ"ה. כ"ה יעקב צ"ה יחזק מצית גופסין שם
 וצנענים צ"ה החרס שם ר' חנניה בן צינאי שחרר משם ר"עק רצשצתי דע"ה הוא וצ"ה ר'
 חנניה בן חכיה. ובחסר דמיתי בן מלחתי צה"ה ז"ל צרפ"ה דננעיס דברים בן להודא יע"ש.
 וכן יס להביה צ"ה דיידה ורמ"ש שם צ"ה דנ"ה ע"ה. כ"ו בן סלחה פרה פ"ה. כ"ז רבי
 יוסף הצנלי שם פ"ה ועיין לעיל ע"ה צינו המחצר צלות פ"ה ועיין ציומא דן ע"ה. כ"ח
 רבי אליעזר בן שמעיה חיים כפר שטנאי שם פ"ה וסם צ"ה חמור ר"ש ו' כהכל ור"ה הוא
 וצ"ה ו' כהנא: וכבר הזכירו צינו המחצר ז"ל לעיל צלות טו"ה יע"ש: כ"ט רבי יוחנן בן
 יוסף נודה פ"ה וסם צ"ה צ"ה רבי יוחנן בן יוסי יע"ש. ל' רבי יחודה צנו של ריז"ה
 שם צ"ה וסם צ"ה רבי חנניה ו' חנינה. וצנויר הוצאה צרייתא הלנו וסם ל"ה חלל מעשים
 צרבי חנינה שהזירו חזירי כר' יע"ש. ל"א ר' שחרל שם פ"ה. ל"ב רבי שמואל מקולורת פ"ה.
 ל"ג חזק שחרל ו' חניני שם פ"ה. ל"ד חזק יוסף החורני שם ל"ה רבי יוחנן ו' יוסף ס' פ"ה:
 וחסה צלל חלה שטים זו שמעני צתו של ר"ח ו' תרדיון צתוספתא צללים ס"ה מ"ד וכן
 שנית צ"ה חומרת שומטה ר' רחמנ רבי יחשע יפה חמדה צרוויא צמסכת כלים צ"ה:
 צמרק קמח יע"ש.

וצמכילתא א' ר' חייא ו' עקיבא מ' צה ועיין ציומא דן ע"ה. ב' רביחייא צרבי נחמנו
 שסו. ג' ר' צנאה סדר צלח. ד' ר' חצטולס הזקן שם. ה' שמעון חיים קטיון שם. ו' חזק
 יום המחחי שם. ז' רבי חנינה ו' חלניני שם. ח' ספוס שם. ט' חייא בן שמי שם.
 יו"ד. חיסו בן יחודה שם. י"א רבי יוסף המודעי שם. י"ב רבי יעסיה שם. י"ג רבי יוסף בן
 זמר שם. י"ד רבי חנינא ו' חירי שם. מ' יחודה חיים כפר עכו סדר יחור. מ"ז רבי יוסי
 צרבי חסי שם. מ"ח רבי חחאי בן חסיה חיים כפר עכו שם. ח"י רבי חסי שם. י"ח ו'
 הצטולאס סדר משפטים. כ' חייא בן צוריה שם ועיין ציומא דנ"ה ע"ה יע"ש.
 וצ"ה כ' א' חזק אלעזר סדר ויקרא. ב' רבי יחודה בן שמעון סדר שמיני. ג' חנינא בן
 יחודה שם. ד' חזקיה חזיעקס שם וצצנורות דל"ה. ה' רבי יחודה בן רוען סדר תרומה. ו'
 חזק יוסף בן דוסתאי סדר טהרה. ז' רבי ירמיה סדר אחרי מות. ח' יוסף בן ספסס סדר
 חמור. ט' חנינה בעינאי שם. יו"ד רבי אורדיומס צרבי יוסי יע"ש.
 וצספרי. א' חייא בן מנחם סדר נשא. ב' חייא בן עקיבא שם. ג' רבי חידקה השקמוני
 סדר צהלותן. ד' שמעון השקמוני סדר שלח נך. ה' חזק אלעזר בן גמליאל סדר קרח.
 ו' רבי יחודה בן נחמן סדר פסחם. ז' חזק כהן צנדלח סדר צדקים: ח' יודן צרבי סדר רחא.
 ט' אלעזר בן דינאי סדר שופטים. יו"ד רבי זעירא סדר כי תלח. י"א רבי חנניה בן גמלח
 שם. י"ב רבי יחודה חיים טיזנים סדר האזינו.

וצצלות דל"ה. א' רבי יוסף בן צציה צ"ה. ב' רבי רחזון בן האצטורצולי פ"ה. ג' חזק
 שחרל נסם שם. ד' ר' יעקב בן חנינה שם. ה' רבי יחזק בן פנחס שם. ו' רבי שמעון ו' יוסף
 פ"ה ומדוע צציה כי זה כצצתי דרך העצרה צקורח להגיהה וכחותה על הבחלים וחילי
 המדקיק ימלא עוד מה ואנכי לא יכולתי לדקק עוד צזה כי העת נחון ועת לקלר ודי צזה).

וכן חברו קצת חכמים אחרים חתף לאותם הזמנים ברייתות אחרות משנת
 המשכן ודרך ארץ רבא וזוטא ומס' סופרים (ח"ה עיין מ"ה הכז צ"ה צח"ה סימן
 שס"ה וצספר יד מלחכי דקע"ד וצס' שם הב' ח"ה מער' מ"ס חות ו' יע"ש) וצספרא
 וצספרי ואבל רבתי (ח"ה זוהי מס' שמחות וצמ"ה הכז הליכות חלי חות ע"ה) וצפרק
 כלה וסדר עולם וברייתות של ל"ב מדות והוזכרו ג"כ מקצת שמות החכמים
 שלא הוזכרו במשניות של רבינו הקדוש ובברייתות של רבי חייא ורבי הושעיא.

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

וכל שכן שבנמרא של ארבע סדרי כבלית וירוש' הוזכרו שמות אמוראים הרבה אלא שאין הכונה רק הנכללים במשנ' ובברייתא וכן היו הרבה חכמים שלא נודעו לנו כמו שביארנו וכמו שאמרו במסכ' מקואות עמדו ל"ב זקנים וטהרוהו. וכן נתחברו באותם הזמנים ברייתות אחרות שלא נודע לנו. וכן בר הפרא חידוש תוספתא בכל שיטת סדרי כעין ברייתות של רבי חייא ורבי הושעיא אין בהם הפרש כלל אלא בלשון לא בסידור ולא בענין זולתי בקצת מקומות מועטי והיא הסיבה שלא נמצאו אותם התוספתא' בשלימות בידינו היום וכן זו היא הסיבה שהרבה פעמים אנו מוצאים קצת ברייתות בש"ס שלא נמצאו בברייתא' של רבי חייא ורבי הושעיא ולא ידענו איזהו מקומן. ונגם במשניות אירע כן בקצת מקומות והוא שהדבר מקובל שכל שמצינו בו תנן הוא משנה וכל שנאמר בו תניא או תנו רבנן ורמינהו היא ברייתא וכל שנאמר בו תנא או תני פלוני היא תוספתא ובקצת מקומות אנו מוצאים תנן שלא נזכר ולא נמצא במשנה ואחת מהם דתנן מחיצת הכרם שנפרצה כו' (נ"ה הל"ה ה"ז ד"ס"ג ד"ז"ג ועיין ס"ס דתוס' ונח"י הכנ"ץ ז"ל ועיין דמ"ט ח"ג יד עני דהנהו' ל"ט דתוס' ד"ס"ג ד"ז"ג) העולה' נעת על מנחה הדפוס דס"ו מ' ע"ט) וכן נאמר תמיד בתלמוד ותניא שאין אנו מוצאים אותו בברייתא ואף לפעמים מצינו תנו רבנן שאינו בברייתא של רבי חייא כמו שתמצא בשלישי של חולין (ד"ס"ה ע"ה) ת"ר ארבה זה גובאי כו' וקורא לה באותה סוג' תנא דבי רבינו (ה"ה וזניקסתינו הוא דבי ר' יע"ט ד"ס"ה ז"ל) הוא שאותה ברייתא היא בתורת כהנים בפ' שמיני ולא בברייתא ש"ר חייא כלל. וכן מצינו תנא שלא נודע לנו מקומה מפני שהרבה מן החכמים היו עושים משניות וברייתות מעצמן אנו קורין אותם תוספתא מהם בפסכיות מפורדות ומהם בשמועות מיוחדות הן קודם זמנו של רבי חייא כמו שאתה רואה תמיד תנא דבי רבי אמי תנא רב שריא בדיושין דבי לוי תנא דבי רבי ישמעאל תני רבה בר מרי בדסה לוי במתניתא ובכלל תני תנא קמיה דפלוני וכן היו שואלין זה לזה תנית מידי במילתא פ' כמ"ש אשכחיה רב ששת לרבא בר' שמואל אמ"ל מי תנית מידי בשכיר אמר ליה תנינא כו' וכן תמיד איתמר בש"ס ר"פ אחא ואיית' מתניתא בידיה. וכל אלו וכיצא בהם הם ברייתא' שלא הוקבעו ולא נתפרסמו אלא שהיה כל אחד מהם כותבם כמו שהיה מקובל מרבו או ממה שהיה למד הוא מעצמו.

ומתוך כך לא סמכו עליהם וכמו שאמרו כל ברייתא דלא מתניא בי ר"ח ורבי הושעיא לאו ברייתא היא ולא מותבינן מינה בבי מדרשא מפני שהם היו מיסודו של רבי ומדבריו נעתקו והשאר לא היו חיבורים מפורסמים אלא כל אחד שונה כרצונו מהם בדרך קצרה כמו שאמרו משנה ר"א נ' יעקב סב ונקי ומהם בדרך ארוכה ומהם שהיה שונה משנה אחת בדעת שני תנאים כאומרם מי ששנה זו לא שנה זו וכן הא מני ר' פלוני היא ורבינו הקדוש ידע הכל כמ"ש במסכת נדרים (דמ"ה) רבי הוא גמיר תריסר אפי' הלכתא וקבצן בכחו ובחכמתו וברר מהם הראוי לברור מדברי הקודמים עם מה שהוסי' הוא עליהם לפי דעתו הרחבה ושכלו הגדול וסדר את הכל אחת לאחת לפניו לא היה איש אשר יקח כמוהו ואשר יעשה במתכונתו ואחריו לא יהיה כן וסדר את הכל פעם בלשון סתם פעם בהוכיח שם הקדומים בעל המאמר. ולפעמים הוא מזכיר דברי היחיד בסתם כדי שלא יפקפקו לקבוע הלכה כן. וכמ"ש בחילין (ד"ס"ה ע"ה) ראה רבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם וכתבם בלשון חכמים וכן הרבה ואח"כ באו דבריו של רבי חייא לתוספת ביאור. ומ"מ כל שמצינו בהם מחלוקת עם המשניות של רבינו הקדוש אין סומכין עליהם כמו שאמרו מחלוקת במתני' וסתם בברייתא אין אומרי' בה הלכה כסתם שהרי רבי

לא שנה רבי חייא מנ"ל כלומר שאין סומכין בה כל כך לדחות המשנה מפניה והוא
 שאמרו במס' עירובין (ד"ו ע"ג) בענין ופרץ בעומד תיובתא רב פפא והלכתא
 רב פפא והקשו עלה תיובתא והלכתא ות' אין משום דדייקא מתני' כוותיה.
 ונמצא מכל מקום שהמשנה היא סירור רבי' הקדוש והבריית' עיקרה
 מר"ח ור' הושעיא ומה שאמרו (נפסדו דין דס"ה) סתם מתני' ר"מ סתם ברייתא
 רבי נתן סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יאודה סתם ספרי רבי
 שמעון וכולהו אליבא דר"ע. תדע שהמשניות סדרן רבינו הקדוש אחת לאחת
 וחבין למשניות ופרקים על דרך שכתבנו ואחז' בחיבו' דרך ר"מ בקבלתו מפני
 שהיו דבריו אצלו המבחר שבכולם וכן ר"מ אחז' אותו הדרך מר"ע וכן ר"ח ורבינו
 הושעיא בברייתא ובר קפרא בתוספתא ורב בספרא ובספרי. ואלו הם החיבורים
 שראוי לסמוך עליהם יותר אחר המשנה אבל שאר הברייתות שהיו עושים כל
 אחד לעצמו נדחו להם ואף אלו אינם אלא כעין פירוש למשניות והרחבת לשון
 ומגן והכל נכלל ברמו או בקיצור במשנה וכמ"ש (נכתובות דס"ט ע"ג) אלפא
 תלה נפשיה באיסקריא דספינתא אמר אי' איכא דבעי מילתא בדבי רבי חייא
 ורבי הושעיא ולא פשיטנא ליה ממתני' מפילינא נפשאי מאיסקריא וטבענא.
 וכן התלמוד עצמו אף משני הראשונים היה להם תלמוד משא ומתן בהלכות
 שהיו גורסים ושונים זה לזה בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם ובכל הצריך לכך
 וכמ"ש (נפסדו דכ"ח ע"ה) ברבן יוחנן זכאי שלמד הויות דאביי ורבא כלומר
 כל מה שהם צריך לתלמוד אפ' מה שהיו עתידים לפלפל בענין הבאים אחריהם
 ולישב אצלם בדברים והוא שקראו דבר קטן וכמ"ש בתלמוד (נ"ג דג"ל ע"ה) אין
 לך מדה גדולה מזו והקשו עליה ממה שאמרו הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד
 ותירצו בימי ר' נשנית משנה זאת שראה שהיו מגיהים את המשנה ושנה להם
 כן כדי שתהא משנתם סידורם בפיהם וכן בימי רשב"ג אביו של רבינו הקדוש
 (נפסדו ד"ג ע"ג) אמר ר"מ לר"ג למחר לימא ליה ליפתח לן מר בעוקצין
 וכן בימי זקנו ר"ג במחלוקתו של רבי הושע אמרו (נכתובות דכ"ח ע"ה) עדויות
 בו כיום נשנית כמו שביארנו למעלה אלא שהוא סדר את העניינים וקבצם ועשה
 מהם חיבור ברלל.

ועם כל זה נתמעטו הלככות מרוב הצרות והוצרכו האחרונים לחבר אחריו
 דרך ביאור והרחבה ולפעמים דרך סתירה ות'קון כשהיו חכמי הדור מסכימים
 לכך ממה שרואים בו קושיא חזקה כמ"ש במסכ' יום טוב (דכ"ה ע"ה) אמר
 שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף. והקשו והא' אנן תנן
 מן הקרפף כלומר ואפ' מן המספור ות' מתני' יחידיה היא וכן אמרו סמי
 מכאן כך וכך וכן אמרו פרת חטאת אינה משנה וכן בפרק חחולץ (דמ"ג ע"ה)
 על משנת מסרק של פשתן שנשטעו שני האמור' במהרות (נכתובות נ"ג ע"ה)
 רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אינה משנה. וכן תמיד איתמר חסורי מחסרא
 כו' וכן ולאו תרוצי מתרצת לה תריץ ואימא הכי וכן הרבה כיוצא באלו כמו
 שנעשה היום אף אנחנו מראשינו וזקנינו הקודמים ועוברים לפנינו ועל ראשינו
 וכמ"ש דרך כלל מקום הניחו לנו כו' כלומר שאין השלימו' נמצא בנכראים
 ואפ' במובחר' שבהם עד שלא יהיו אחרוני' רשאין לחלוק עמם בקצת דברים.
 ונשוב לעניננו והוא שאחר שרבינו הקדוש חבר המשנה ורבי חייא
 הברייתא ומשכו אחריו קצת חכמים וחבר רב חיבור בספר ויקרא וקראו ספרא
 להיותו מחובר הזה אל תורת כהנים להיו' כל ענייני הקרבנו' וסדר העבודה
 וראיית הנגעים נכללים בזה הספר. ועוד חבר חיבור אחד בספר במדבר סיני
 ואלה הדברים קראו ספרי להיותו מחובר על שני ספרים ר"ל במדבר סיני ואלה
 הדברים ונילה בהם מצפוני המשניות שבאותם העניינים ואז יר רב לכבל

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

בין שנה אחר החרבן ומצא שם ר' שילא ולא קבל לחיות ראש ישיבה עד שנפטר. וכן לא רצה לקבוע ישיבה בנהרדעא לפי שהיה מקומו של שמואל וקבעה בסוריא שהיא מתא מחסיא. ורבי חייא ורבי הושעיא חברי הבריתא ושאר החיבורים שזכרנו. ונתחברו שאר חיבורים שלא הוזכרו כגון מכילתא ופסיקתא ומדרש השכם וספר המדרשות כגון רבה ותנחומא. ומדרש תחלים ומדרש חזית ומדרש נחמות ומדרש תמורו וס' הבהיר ושיעור קום ופרקי חכילות ובהגיע תור ימיר הקדוש שהיה סוף התנאים כמ"ש ז"ל ור' נתן סוף התנאים. והתחיל זמן האמוראים רב ור' חייא ור' הושעיא ובר קפרא ואבוב דשמואל ור' אלעזר הקפר ולוי ורבי אפס והם היו ממוצעים בין התנאים ובין האמוראים. ומהם שהיו בכלל התנאים כמ"ש רב תנא הוא ופליג אע"פ שלא מצאנוהו במשנה (ח"ה דיוק ר' המחזר ז"ל לומר נמשנה דננייתא כד נמלא צסס ר"ח כמ"ל צחות ז"ה יע"ט) וכן בניו של ר' הקדוש (ח"ה עיין נמשכת צחות פ"ג מ"ז ומ"ט דצינו המחזר ז"ל לעיל צס' התנאים המכונים נמשנה צחות ק"ו) והשאר כולם נקראים אצלנו אמוראים. ומתוך כך אין דור זה לא מכלל תנאים לגמרי ולא מכלל אמוראים לגמרי אלא אמצעי מהם בכלל תנאים ומהם בכלל אמוראים ומהם בכלל תנאים ובכלל אמוראים כרבי.

סדר דור האמוראים והוא דור א'

אבל אחריהם התחילו דור האמוראים והדור א' מהם שמואל ור' עוסבא ורבי יוחנן וריש לקיש ורבי ינאי ורבי חנינא בר' חמא ורבי אפס ור' חייא ויחנן באותה שעה קמן וקבל בתחילה מרבי הושעיא ואח"כ מר' ינאי וחבריהם הלמוד ירושלמי בכל הששה סדרים לבד מהרות בק"פ שנה אחר החרבן וגדולי המחברים כתבו בש' שנה ולא רצה לקבל להיות ראש ישיבה בימיו שלא להחליש דעתו ונתבקש בנהרדעא ולא רצה מפני כבודו של שמואל והלך לסורא והוא מתא מחסיא והיה שם לראש. ושמואל (ח"ה כזן נמלא חלק קלת וננ' דהוח על ישיבתו של שמואל כמותן מדני ר' ה' ז"ל סכת) והוא ענין שתי הישיבות. ובסדר הקבלה של רבינו נסים מצינו שירידת רב לבבל היתה בשנ' תק"ל לשטרות שהיא ק"ן לאחר החרבן שהרי ש"פ שנה קודם החרבן מתחיל מנין השטרות למלכות היונים ושפטרות היתה בשנת תקנ"א שהיא קע"א אחר החרבן ושהושבת ר' יוחנן בא' לראש ישיבה היתה בימיו של רב בשנת ת"ץ שנת ק"י אחר החרבן ומלך פ' שנה ונפטר בשנ' תק"ע שהיא שנת ק"ץ אחר חורבן ושמואל נפטר בשנת תקס"ח שהיא שנת קפ"ח אחר החורבן.

סדר האמוראים דור ב'

ואחר כך קם דור שני מהאמוראים ומהם בבבל מתלמידי רב ושמואל רב הונא ור' יאודה ורב כהנא הראשון ור' חמא בר' חזקאל ורמי בר חמא ורבי אלעזר ורב נחמן ורבה בר בר חנא ורב אדא בר אבהו ורבה בר אבוא ורב אדא בר אבוא ורב ענן ורב ששת ור' מתנא ורב שימי בר אשי ורב חייא בר אשי ורב יצחק בר אשיאן ור' חמא בר גוריא והרב' עמהם שלא הזכרנום הן שהוזכרו בתלמוד הן שלא הוזכרו ולא נודעו כמ"ש כי הו' מיפטר רבנן מבי רב הונא חו' פיישי תמני מאה רבנן ואחריהם ר' חסדא ורב ששת עם היותר בדור שלפניו ג"כ ורבי זירא. ואחריהם רבה ורב יוסף ואחריהם אביו ורבה. ואחריהם רב פפא ורב כהנא השני ורב נחמן בר יצחק ורב הונא בריה דר' יאושע ואחריהם רבינא ורב אשי ומר בר רב אשי.

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי 17 מו

ובארץ ישראל משיבת רבי יוחנן ריש לקיש וריב"ל ורב דמי ורבה בר אבוח ור' אלעזר ו' פדת ואחריה' עולא ור' ינאי ור' בר דמי ושמואל בר נחמני ור' אבהו. ואחריהם ר' אמי ור' אסי ומה שאמרו בס' כל הבשר (יק"ח ע"ג) דרבי אמי תלמידי דרבי יוחנן הוא פירושו מתלמידי תלמידיו ומקבלתו ומשיטתו. ואחריהם רב זביד וכולם היו עמהם מן החכמים אלפים ורבבות מהם שהוזכרו בנמ' ומהם שלא הוזכרו ורבינא ורב אשי חברי התלמוד בבלי נאח ומתוקן בארבעה סדרים חוץ ממסכת שקלים בס' מועד ואבות ועדויות בס' נזיקים ותמיד ח"ה ט"ס ה"ה וליך (לשמיט תיבת תמיד שהיו יס גמ' והוא נדור) ומדות וקנים בס' קדשים וכן חברו גמ' במס' ברכות מס' זרעים ובמס' נדה מס' טהרות ומצינו בקבלה שפטי' רב אשי היתה בשנת השל"ח לשמרות שהיה שנ"ח לחורבן חמץ ישיבתו היתה ס' שנה וחיה אס כן בש"ך שנים או ש"ל אחר החורבן. ויש מי שכתב כ"ח שנה אחר החורבן ומפני שרבינא היה בחור בזמן רב אשי והיה לו כתלמיד חבר וחי אחריו הרבה. ונפטר בס' תת"א לשטר' שהיא שנת תל"א אחר החורבן והוא סיימו והוא היה סוף האמוראים.

סדר דור ראשון אחר האמוראים ונקראים רבנן סבוראי

ואחריהם התחיל זמן רבנן סבוראי ונשלמו אז מן השנים ד' אלפים ורל"ט שנה והם היו אחר רבינא ורב אשי. מר ימר ומר בר רב אשי והוא רב שבימי ורב אידי בר אבין ורבא תוספאה ורב משרשיא ורפרס בר פסא ורב סמא ורב עינא ורב גביהה מדי כתיל. וזה הדור היה ממוצע בין האמוראים ובין רבנן סבוראי מהם שהיו נקראים חכמי התלמוד ומהם שהיו נקראים רבנן סבוראי אע"פ שהיו באותו הדור. וכל החכמים הנכתבים בתלמוד שלא זכרנום אתה יכול להבין מן הענין שזכר בו או מן האחר הנזכ' עמו באיזה זמן היה והכלילו בשכלך עם הדור שיראה לך היותו ממנו ורב אחאי היה סוף החכמים הנזכרים בתלמוד וראש לרבנן סבוראי ח"ה עיין (להרז סס הגדולים ח"ה ריש מע' ח' ונס' ועי' לחכמים ח"ה מע' ח' צחות ד' יע"ס) ומהם רבה יומי ורב אחאי בר הונא ורב שמואל בר רבא ורב חמא ורב עינא ורב חנן ורב מרי ורב חיננא ומה האנו ורב ששנא ורב דוסאי והרבה מהם דרך כלל חמשה דורות היו והמשך ימיהם ספ' שנה. ואחריו שבהם היה רב ששנא ממוצע בין זמן רבנן סבוראי לזמן הנאונים ונמצא בהתחלת הנאונים שעברו מן השנים ד' אלפים ותנ"א בשל כבוד ישיבת התלמוד ותעבר הרינה והוא שכל ימי רבנן סבוראי היה כבוד גדול בעין מלכות לראשי הישיבות והיו עדיין לומדים התלמוד על פה כי לא נתפשט מכל וכל חיבור הגמ' (ח"ה עיין לה"ה עט"ר מ"ו נה"ו נס' חק"ל חח"ה סי' י"ג וצחי"ד ח"ה צקוני' כונן לחקר דט"ז ע"ה).

סדר הנאונים

ואחר זה התחיל זמן הנאונים ומראשוניהם מר בר רב חנן ומר רב מרי ומר רב הונא ורב חיננא מנהר פקוד ורב אהילאי הלוי ורב יעקב מנהר פקוד ורב מונא בר יוסף ורב הייא ממשן מר ינוס' ורביה בר רב גטרונאי ואחריהם מר רב יאודה נאון שכתב כמה סוגיאאות ופסקים בנמ' והיה בזמן ד' אלפים ותצ"ט ועמו רב ושמואל בר מרי ואחרים הרבה עמו ואחריהם רבי שמעון סיירא שחבר הלכות גדולות ח"ה עיין להרז ו"מ צח"ז דקע"ה יע"ס ועיין צהרז סס הגדולים ח"ה מע' ה' צחות ג' והיה בשנת ד' אלפים ותק"א ואחרים עמו. ואחריהם מר רב גטרונאי ואחרים עמו. ואחריהם רב אחא משבחה והוא חיבר ספר השאלות

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

כולל הרבה מדיני התלמוד והוא מן החיבו' שראויים לסמוך עליהם ברוב דבריו. ובסוף ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ותק"ב שנה ואחריהם רב מרי הכהן ורב צמח ואחרים עמו וכימיהם יצאו שני מינים בעולם ענן ושמואל וחברו ספרים כנגד התלמוד והטעו הרבה בני אדם עד שהוכר טעותם וכלה ענן וילך ושמואל ירד שאול ולא יעלה ואחריהם רב בבי הלוי ורב חנינא בר משרשיא ורב מלכיא ורב חייה הלוי ורבי יוסף בר שילא ורב מרדכי הכהן וכן הרבה דור אחר דור. ואחריהם רב נחשון ורב משה הכהן ואחרים עמו וכן דור אחר דור עד שהגיע הזמן לרבינו סעדיא הובא מארץ מצרים לארץ ספרד ויחבר ספרים הרבה עד אין קץ בתורה שבע"ס ויהי ויש לו חינוך גדולי טענות כמ"ס הר"י הנ"ל נספ"ק ד"מ יע"ט) ובתור' שבכתב ובדקדוק ובקצת חכמות חיצוניות ורב ספריו ראויים לסמוך עליהם אלא שבס' האמונות כת' קצת דברים בלתי מקובלים ואין ראוי לבעלי הדת להמשיך אחריהם ואמרו עליו שהוא מזרע רבי חנינא ז' דוסא (ה"ה ע"י לה"י ועד לחכמים מע' ס' חות כ"ח ע"ט) והוא היה בימי דודן זכאי הנשיא ונתקוטט עמו הרבה ובס' ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ות"ש, ואחריו רב האי בר דר' ולאחריו רב כהן צדק ורב עמרם וכן דור דור ודורשי עד שהגיע הזמן לרבי' שרירא אביו של רבינו האי והוא מזרע רבה בר אבוח מנזע בית דור והיה ר' שרירא אביו של רבינו האי והוא מזרע רבה בר אבוח גדול יותר מאד בחכמ' ובמעש' ובעושר ונשיאות מזרע זרובבל והארץ ימים עד שסילק עצמו מהישיבה והושב בחייו בנו הקים תחתיו לכל דבר שבקדושה ר' האי ז' ל' יושב על כסאו ועיניו רואות גדול והוסיף והרכיב תורה על כל אשר היה לפניו וחי' צ"ט שנה ונעלם כבודו ערב יו"ט האחרון של פסח וחבר ספרים מעט מהם ספר הדינין וספר השבועות וסתר מקח וממכר אלא שהרבה בתשובות שאלות מאד ורוב חנמצא ממנו מחיבוריו ומתשוב' הם דבריו ראויים לסמוך עליהם והיה מרובע בנאוניות רב האי נאון ז' רב שרירא נאון בן רב חנניא נאון בן רב יאודה נאון ובס' ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ותשפ"ח ויש אומרים תשצ"ח והוא היה סוף הנאונים:

סדר הרבנים

ובימיו היה ר' שמואל ז' חופני (ה"ה עיון להנ"ל סס הגדולים ח"ה מעב' ט"ז חות 3) וגם הוא חיבר ספרים הרבה אלא שאין עניינם ראוי לסמוך עליו כל כך וכן היה באחרית ימיו הנגיד ר' שמואל הלוי היה מפרטכ"א וברח מצד גזירות למאליק"א ומצד הפלגת מליצותיו נתגלגל הדבר ונעשה קרוב למלכות בגארנאט"א וגם חיבר ספר בכל התלמוד קראו הל' גיבראטא והוא ראוי לסמוך עליו ברוב דבריו ועלה ענן כבודו בשנת ד' אלפים ותתט"ו ה"ה עיון מ"ס הר"י ס"ה ח"ה מעב' ה' חות 3 וצ"ט ועד לחכמים סס מעב' ה' חות 3 יע"ט:)

ואחריו היה ר' חננאל ואביו היה מארץ ספרד ושמו רבי' חושיאל ונסבה ונתגלגל הדבר שעבר לארץ אפריקא במדינת לקירוא"ן והוליד שם לד' חננאל הנז' ופירש תלמוד סדרי בנירסא ישרה אלא שקיצר בפי' מאד (ה"ה עיון להנ"ל סס הגדולים ח"ה מעב' ה' חות 3) ובאותו פרק נשבה נ"כ רב משה ז' חנוך ופדאווה קהל פרטכ"א ורב שלום הכיר חכמתו וסלק עצמו מן השררה ומנהו לראש והיה מתלמידי ר' יוסף ז' אביתום והיה באותו הזמן ר' נסים שקבל מר' האי ז' ל' ה"ה עיון צ"ט ח"ה מעב' ה' חות 3 וצ"ט עור סס צחות נו"ן חות 3) וראוי שתדע שעד הנה היו הישיבות גדו' ונכבדות והתלמידים מרובים תורתם אומנותם וכל שכן ראשי הישיבות גדולות ונכבדות והנסמכים בנאונות שלא היה מדרכם למוש מתיר האהל יומם ולילה והיו יודעים כל התלמוד על פה או

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי יז

בקדמ לזה דברי התורה כולה והתלמוד סדורים בפיהם כפרשת שמע. ומתוך כך לא היו רואים לעצמם דצריכים להאריך בחיבוריהם שכל הפירוש היה סדור בפיהם והיה בעיניהם כתיבת פי' הדברים כמי שיכתוב בזמנינו זה לעז המלות וגרם לרם זה שלא היו כותבים רק מעט הן בדרך פי' הן דרך פסס ואף נם זאת לא היו מוסיפים עצמן לכך אלא לבניהם או קרוביהם שלא היו בתכלית שאר התלמידים והיו כותבין להם חיבורים קצרים להיות להם לפה מהם באיסור והיתר מהם בדינים לפי הענין המבוקש. וקבלנו קבלה ברורה על רב אחא ז"ל שהיה לו בן ולא היה לבו חפץ להיותו שוקד כלל וחייבו בעבורו ספר השאלות כדי שבכל שבת ושבת כשיקראו הסדר יבאר לו בו הלכות ידועות מן התלמוד וכן קבלנו ברבינו מעדיה ז"ל בספר הפקדון שחברו לאחד שנתמנה דיין בעירו והעיר ההיא היו כולם סוחרים ומפקדין ממנום זה לזה והיו חלוקי' תמיד בענייני פקדונותיהם ומתקוטטים והיה אותו דיין נבוכ לפעמים וחשתדל עמו לבאר לו דיני הפקדון בכלל וכן היה הדבר ברוב חיבוריהם ולא שיהיו מכוונים לתועלת כללי לכל האומה מפני שלא היו צריכים לכך כי הישיבות היו קבועות וכל הקהלות היו מתנדבים להעמיד שם התלמידים בכבוד גדול עד שכל הארצות היו מהם הרבה שהיו שולחים בניהם ללמוד וכשלוּמדים כל צורכם לפי רצונם היה כל אדם שב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ומתוך כך מלאה הארץ דעה את ת' מהם בתלמוד תלמוד סדרי ר"ל מועד נשים נזיקין והוא היה נקרא אצלם חכם ומהם בתלמוד ד' סדרי ר"ל בתוספת סדר קדשים והוא היה נקרא אצלם רב ומהם בתלמוד בש"ס בתוספת זרעים וטהרות ואז היה ראוי שיקרא נאמן רמז לששים מסכיות שבש"ס כמנין נאמן (ח"ס עין להדג"ז סי' ק"ז ונס' קורא' הדורית ד"ה ע"ז ונספר יד מלכזי דקע"ד ע"ג יע"ט) אלא שאע"פ כן לא היו סורין כן אלא אם כן נסמך מפי' נאמן אחר בהסכמת הישיבה וראשי הישיבות היו אז נאונים יודעים כל התלמוד על פה וכשהיו שונים לתלמידים בישיבתם היה חץ שנון לשונם לא היתה פנימת הפסק בדבורם בכדי שתחנור בה צפורן. וכאשר שכב האיש ההוא עם אבותיו היו בוחרים מן הראויים לנאונות חבקי' שבהם והראוי להצליח במלאכה יותר מחבירו ולפעמים ראש הישיבה בחוליו כאשר ירניש במותו ויבין לאחריתו יאמר להביא לפניו כל התלמידים וימנה להם א' מהם ויסמכוהו לנאון מאותה שעה. ולפעמים היו קובעים ישיבה בעיר אחת גדולה ולפעמים שתי' בשתי עיירות והיו התלמידים חוזרים והתורה מתפזרת ומתפשטת בכל ארצות ספרד מקצה ועד קצה ומורה כל אחד במקומו. וכאשר יאירעו הספקות והמחלקות היו שולחים לישיבות והתשובו' באות לשעתן לאלפים ולרבעות אין פרץ ואין יוצאת ולכן לא היה עד העת הנו' כח ידיעתם ותוקף מעלת ביאוריהם וראיית בחיבוריהם עד שאם לא היה טינם נודע בקבלה ומפורסם מפי השמועה לא היו מחזקים כל כך בתכלית השלימות מצד חיבוריהם. מהם שלא ראינו כתוב ממעשה ידיהם כלום ומהם שלא ראינו מהם רק תשובות שאלות למדנו מהם הרבה לענין פסק והוראה ומהם שראינו מהם פירושין בקצת מסכיות או לפעמים בקצת פרקים או לפעמים בקצת שמועות והלכות מפורזות מהם שראינו קצת חיבורים בעניינים פרטים בלתי כוללים כל התלמוד או רבו מהם בפי' התלמוד אבל ברמזים ודרכים קצרים אין בהם שבר רעבון המתלמידים כלל.

והיתה זאת המדה בספרד ובצרפת שהיו שם נ"כ רבנים גדולים כרבינו גרשון הזקן ז"ל ורבינו יעקב בר יקר ז"ל ורבינו לוי הזקן. ואחריהם חרבה כיוצא בהם אלא שלא היה שם באותן הזמנים ישיבו' מפורסמות על דרך שהיו בספרד. וכן אחריהם בארץ הזאת שהיו בה נ"כ גדולי' עולם ונקובי' שם ר' משה בר' Beth Habchira.

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר

יוסף מנרבנא ונדול שבזקנינו הרב ר' אברהם אב ב"ד מנרבנא ג"כ והרב ר' משולם בר' יעקב מלוניל והרבה כיוצא בהם אלא שלא היו ישיבותיהם מפורסמות ודרך כלל תמצא זה בכל מה שנתחבר בספר מן הרב אלפסי ז"ל ולמעלה. ובצורת השכנה בכל מה שנעשה מן התייד הנדול רש"י ז"ל ולמעלה. ובארץ הזאת בכל מה שנתחבר מן הרב זקנינו הנדול הראב"ד ז"ל ומן הרב הנדול דנשיא אלברצלוני הרב ר' יאודה בר' ברזילי ארבעה הנה מטיבי לכת ולמעלה אבות התלמוד אשר התחילו לחבר חיבוריהם להועיל תועלת כללי לאומה תועלת בנבולו ומהם נספה בל הארץ. ודרך כלל אני אומר ככל מה שלמעלה מהם ולא מפייהם ולא מפי כתבים ומפי סופרים ולא מפי ספרים.

ונשוב לדברינו והוא מהזמן הנו והנה ר"ל מעת באינות ר' חננאל והנה נתמסר ידיעת החכמים ודרכיהם מעלת החיבורים והפירושים מפני שזמן סמירת רב הא"י גדלו הצרות ונגב לב הבריות לתת את העולם בלכס מרוב צרותם אליו לרוב העולים והמסים והתשחורות והנזרות ומעמם האומות עלינו ועבר זמן המאונות והגיע זמן הרבנות והוא שלא נתעסקו בישיבה מפורסמת דק בארבעה סדרי ומהם בתלמוד סדרי למד ונם מהם היו עוזבים קצת מסכיות. תמצא בתשובת שאלה לאחד מן הישיבות בענין נדר הביאה הרב הנשיא אלברצלוני בחיבורו הנדול (ח"ה עין צ"ג ס"ג ח"ג ע"י ו"ד חות ז' ז"ע"ט) וכתוב בה דעו נאמנה שלא נשנית מסכת נדרים בישיבה זה מאה שנה ונתמעטו החכמים ובחמלת ה' על עמו בקום אחד מעיר ומוצא עצמו שלם רואה עצמו מחוייב לפי זמנו להועיל לאומתו כאשר יוכל והיה מתקין עצמו להרבות בחיבורו במכתבו מהם דרך פסק ומדע בדרך פירוש וחי' החיבורים המפורסמים במעלה בדרך פסק בראשם וביאר הלכות הרב אלפסי ז"ל עם צירוף ספר ההשלמה (ח"ה ע"ט ס"ג ט"ב ח"ה מע"י ח"ה ע"י) אשר הוסיף והשלים עליו הרב הנדול אבי כל יושב אהל הרב ד' משולם בן הרב ר' משה ע"ה מבדרי"ש ואע"פ שיצא עליו ערער מצד החבור אשר חבר עליו הרב הנדול ר' ירחיה הלוי ז"ל הנקרא ספר המאור. הנה נסערו דבריו בספר העזר לאחד מנדולי משפחתנו הרב הנדול ר' מאיר בר יצחק משראנקאטל"י ש' הוליו אביז מקרקש"ונה לארץ פרוונצנ"א לשנות עם הרב הנדול הראב"ד ז"ל ונתעכב שם כל ימיו ונעשה לו תלמיד חבר עד ששלח לו פנים בספרו על ענין בט מאוסר (מעוטה) שארע בו מחלקות בין שניים והראב"ד כתב אליו במיקל בכבודו והשיב לו אל יספרינו אדוני בשעת הדין ואל יקל בכבודי שאם הוא יחיד ברבנים אני אחריו יחיד בתלמידים וכל שאני מודה לרבינו ומסכים עמו כל הרוצה להשיב יבא וישיב. ואם אני חולק עמו יודה מי שיודה ושם עדיין המחלקות במקומה עומדת ואף הוא הוליד בן בדמותו כצלמו עשה פרי למינו הרב הנדול ר' נתן דשראנקאטל"י ש'. ועמנו ג"ב לזה הענין ספר המלחמות להרב הנדול הרמב"ן מנירנב"ה ומבין כולם יראה לך האמת בפסק רוב התלמוד בכל מה שיעמוד בזמנינו זה. וכן נתחבר חיבור כולל בדרך פסק לרב הנדול ר' יאודה בר ברזילי אלברצלוני ברוב עיני התלמוד ארוכה מארץ מדינתם ורחבה מני ים. וסוף לכל החיבורים האלה ר"ל שנתחברו דרך פסק ספר הרב הנדול נר מערבי עדות לכל העולם רב רבינו משה ז"ל הודיע פסקי כל התלמוד דרך קצרה ודרך סבלה בסידור נאה מאד עם קצת סמך מהירושלמי והתוספתא כמו שמועז ומתפרסם.

וראש לכל החיבורים שנתחברו דרך פירוש הם ס' רש"י ז"ל ואם רבו הלוחמי עליו בלי יגיע עליו ותשובתו מתוך דבריו בולם נכונים למבין אין

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר יח

מעלתו גברת רק ליחידים כי במלה אחת יכלול לפעמים תירושים של חבילי קושיות אלא שלא כיוון בהם לענין פסק הלכה כלל. וראש לכל החיבורים שנעשה דרך הרכבת פירוש הם פירושי הרב הגדול הראב"ד ז"ל ופירושי הרב אבן מינאש ז"ל ופי' רבי מאיר הלוי מטולישולא ואחריהם כמה חיבורי מהם כלליים ומהם פרטיים לחכמי הדורות אשר לפנינו בנרכונה ובדיר"ש ומנטספ"ליר וברצלונ"א ונירונד"ה ויתר סביבותיהם ובצרפ"ת ואשכנז הוציאו לאור כל תעלומה כי היתה כונתם להאיר לבאים אחריהם ולהשלימם בהודעת צפוני התלמוד על צד שביארנו.

ונשוב לדברינו והוא שבימי ר' תנאל היה נ"כ ר' נסים והוא נ"ב חיבר פירושים בקצת מסכתות הנ"ל לירבנו מהם פירוש מסכת עירובין והוא היה מתלמידי ר' האיי ז"ל ואילו השלשה ר"ל ר' תנאל ור' נסים ור' שמואל הנביד היה דור ראשון אחר הנצונות ונקראו רבנים ובאחרית ימיהם מלאו מקומם הרב ר' יצחק בר' ברוך והרב ר' יצחק בר' יאודה ז' נאמ"ז ז"ל והיה הרי"ץ בר' ברוך והרב יצחק בר' יאודה וז"ל עיין צ"כ ח"צ מעד' יו"ד חוה י"ט) והיה זה החכם גדול בחכמת התכונה ג"כ והגיע לידינו מספרו סיד העבור וביאור אותם השמיעות שבמסכת ראש השנה בענין נילך קודם חצות ואחר חצות וכ"ד שעי מיכסי סיהרא הבא בארובה נבא בקצרה ולאן קרנייא נוטית והדומות להן. וחיבר עוד ספר גדול קראו קופת הרוכלין בפי' הלכות חמורות שבתלמוד לא הגיע לידינו הרב רבי יצחק ז' אבן גיצת גם הוא חבר הלכות קצרות בתלמוד והיה פי' גדול. ואחריהם הרב רבי יוסף בר' אבן צדיק. והרב רבי יצחק ברבי ראיבן אל ברצלונ"א והיה חכם גדול ופי' הגיע לידינו מפי' ביאור קצת פרקים מכתובות ואזהרות בקצת מועדות במנין המצות. ואחריהם הרב רבי יצחק בר' יעקב אלפסי בעל ההלכות והוא מתלמידי ר' נסים ור' חננאל ויצא טבעו הרבה בעולם ונתפרסמה חכמתו הרחבה ונסבה למעלה והעמיד תלמידים הרבה לאין קץ ומנדוליהם ר' אפרים והרב ר' יוסף הלוי אבן מינאש והרב יוסף הלוי זה הפליג בפי' התלמוד בפי' מלא ובפסקים אעתיים יש מהם אתנו פי' מסכת יטבעות ופי' מסכת ב"ב ונפטר הרב אלפסי ז"ל בשנת ד' אלפים ותתפ"ג (ח"א עיין להצט"ן ח"א סי' ע"ג) והרב אבן מינאש הנזכר ישב לפניו והיה נער בן י"ד שנה עד שנפטר הרב ז"ל והנחילו בחייו בסא כבוד ישיבתו וישב על כסא בסימן של אותה שנה ונפטר שג' ד' אלפים ותתק"א (וכ"כ להצט"ן סט) והשאיר אחריו ברכה וחיים עד עולם נר ישאל תלמו דו הרב הגדול רבינו פשה אבן מיימן ונפטר בשנת ד' אלפים ותתקס"ה (ח"א עיין להצט"ן סט) סימן הפרט בכ"א אב"ל משה ואז שממו הישיבות מספרד מרוב המלחמות והגזירות וגלו הנה והנה גם הרב הנו' ע"ה יצא מארצו ונחלתו ומבית אביו לארץ נוף ונעשית לרגלו יפה נוף משוש כל הארץ האיר כל הנלות מכבודו ותהלת ספריו וחיבוריו מלאה כל הארץ ואחריו היו נ"כ הבכנים גדולים בארץ המערב ובארץ ספרד אלא שלא כתבנו רק אשר יצא טבעם בעולם ונתפרסם פרסום כללי אלא שמרם נתפרסמו מצד מלאכות אחרות בחכמות ובמישב השיד ובדקדוק כמו החכם ר' יאודה חיוג והחכם ר' מרינום אבן גנג ומהם החכם ר' שלמה בן יאודה נבירול אשר היה בימי ר' שמואל הנגיד ובימי הרב רבי יצחק אבן נאית והחכם הכללי רבי משה ז' עזרא והחכם רבי יאודה הלוי בר' שמואל והחכם רבי אשר כתבו ללמד ולהועיל בפירוש ובפסק כרכי יצחק הזקן בעל התוס' ורבי' שמשון אשר פירש סדר זרעים וסדר טהרות רבינו יעקב אשר נודעה מעלתו הלא היא כתובה על ספר הישר ור' שמואל

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

אחינו והרבה אחריהם עד אשר הגיע הזמן לר' מאיר מרנסניבור סראש' שיבת כל ארץ צרפת הרבין תורה והגדיל עד למעלה. ואחריו הרב ר' פרץ עד היום תלמידיו מאירים ומחזיקים בתלמוד בצרפת וכן בארץ הזאת היו חכמים גדולים בימי הרב הגדול זקנינו הנבחר רבי אברהם בר' יצחק אב ב"ד ונפטר בשנת תתק"ט בעשרים במרחשון וחתנו הועלה בחכמתו מעלה מעלה זקנינו הגדול הראב"ד ז"ל. ומהם הרב ר' זרחיה הלוי והרב ר' מאיר דטרנקאטלייזש והרב רבי יהונתן הכהן והרב הגדול רבי משה בר' אודה. ואחריהם בנו הרב ר' משולם מבדיר"ש והרב ר' שלמה בר' אברהם מן ההר ותלמידו הרב ר' דוד בר' שאול ועוד בנרבוני"א כמה וכמה אלפים ומהם הרב הגדול רבי יצחק בן מרון הלוי ונכדו הרב הגדול רבי משה ברבי יוסף בן מרון לוי והרב רבי יצחק בר' אודה והרב רבי אברהם בר' חיים והרב זקנינו רבי שלמה הישיש: ובראש כולם דגל מחנה הנשיא הגדול מרנאורבנא שודרש ובנו האדון האדיר מרנא ורבנא הנשיא ר' לוי ויתר ראשי הנשיאים. ואחריהם הרב רבי יצחק הכהן אשר היה מתלמידי הר' הגדול הראב"ד ז"ל ויסד פי' ירושלמי בדב' תלתא סדרי הניע לדינו מהם קצתם והוא אשר ישב לפניו הרב הגדול אשר אני היום קטן אצבעותיו ומשירי מעשה ידיו החכם הכללי אדוני רבי סו"ה החכם הכללי רבי ראיבן בן כבוד החכם הישיש הנעלה רבי חיים היה בקי בכל התלמוד בקיאות מופלג וחכם ברוב החכמות וסודות ספרות רבות בתלמוד מכל שכלו כי היה פלפולו מדלג על ההרים מקסיק על הגבעות. והרב הגדול ר' יוסף בר' גרשון והרב הנעלה והנשיא ר' שמואל בר' שלמה. ובבדיר"ש אדר היקר הרב הגדול המופלג ר' משולם בר' גרשום חבר ספר כולל כל פסקי התלמוד טראו שלמן והרב הגדול רבי שמואל והרבה עמהם בכל המקומות חדל לספור. וכן בקטלינו"ה אחר הרב הנשיא אלברצלוני שמענו שמע ה"ה ר' יונה ושמע דרב הגדול ר' משה בר נחמן אשר נתפרסמה חכמתם בעולם.

ומתלמידיהם שמענו שמע הרב רבי יצחק בר' אברהם נרבוני אשר חבר ספר פי' הלכות הרב אלפסי ועוד אתנו פירוש מחשוכי תלמידיהם שני המאורות הגדולים. האחד הרב הגדול נפן אדרת ה"ה ר' שלמה ברצלוני בכמהר"ר אברהם אדרת אשר הרבין תורה והרחיב נבול התלמידים וחבר חיבורים הוציא לאור כל תעל מה ועל ידו החזקנו לבאר כמה הלכות עמוקות בכמה מסכתות בנדרת לבו אשר הטח חסדו עלינו בנועם תשובותיו מוסף על שלימות ספריו וחיבוריו והרב ר' אהרן הלוי ז"כ ואחרים עמהם והן היום בנבולותינו מרביין תורה במונטפס"ל ויתר סביבותיה עד אשר הגיע הזמן עלינו אנחנו היום שהשלמנו מן השנים ה' אלפים וס' היא השנה אשר השלמנו בה זה החיבור הגדול בכל תלתא סדרי והיא שנת ג"א ללדתינו אשר היה בסוף השנה התשיעית לפרט האלק (החמישי) [הששי] סימן השנה ובא לציון גואל כמנין וב"א והתחלנו בו שנת ל"ח ללדתנו מלבד חידושין ופירושין וקצ' חיבורים אחרים שחיברנו בס' בחסד עלינו. יזכנו האל וישים חלקינו במביני סתרי וידעי סודות תורותיו ויתן לנו מהלכים בין העומדים האלה אמן כן יעשה ה' :

פ' הרב ר' מנחם בר שלמה המאירי

על

פרקי אבות

והוא חלק מספרו הגדול

בית הבחירה

[ציוני סמני הדפים והפרקים מבבלי וירושלמי ומדרשים המובאים לרוב בדברי רבנו הגדול המאירי בכתב קטן ומופגרים בשתי חצאי עגול המה כולם מהנאות ר"ח פאלאני נר"ו המוציאו לאור בסעם ראשון, ומה שנמצא למטה בשולי המשניות הן הנה הנהות ותקונים כנוסח פתשן המשנה מס' הרב מהר"ש עדני בספרו מלאכת שלמה ומהרב ר' יוסף אשכנזי עודנו בכתובים ויחיד בעולם ולא שזפתו עין זולת הרב חיד"א. וזה ר"א הנזכר יזכר לטוב בדברי הרב מו"ט פאה פ"א מ"נ ע' בהקדמה כי שם הארכת'.]

ה משה קבל תורה מסיני ומסרה לזקנים ויהושע לזקנים
(א) משה קבל תורה כו' אמר המאירי
אחר שציארונו צפיתו חסד סדר הקבלה היאך
היתה נסוץ לצאר פוטי המסניות אחת
אחת על דרך שיעדנו והמשנה הראשון
תייחס לאנשי נכסת הגדולה שלשה מאצרים כללים
לדעתנו מה היתה הסיוע צדודיע סדר הקבלה נזאת המפכתא יותר משאר
המפכתות ולסייע שהחברה שמה קבל תורה עסיני ומכרה ליושע ודבר זה
פירושו תורה שזעל פה שתורה שכתב כד כתב משה צחיו"ז ס"ת במנין השגים
ונתן ספר לכל שזעל ושזעל ועוד ספר אחד שגזו צאדון וז"ל בשנתה לו התורה
ומלכות צחיו"סן נתנו לו כלם וחברו שדרשו (צחיו"ד"ה ע"ה) ולתנה לך את לוחות
האזן והתורה והפלוס התורה זו תורה שכתב והמליה זו תורה שזע"פ והוא
פירוש המלוה והלכותיה ההשל צזה שטילת לולב צחג היא מלוה כתוצה צתו' אצל
ענין שיעדו והצדדים הפוסליון צו לא נכתבו צתורה ונפסד לו צע"פ וכן צכל
המלות ואמר שצעת מותו מסרה ליושע שצדד למדה צענו צחיו וסיכוי צה אחדיו
את העם :

ויושע מסרה לזקנים פי' לא לע' זקנים שכתב משה שנאמר חסכה לי שצעים
איש שצקני ישראל שחות הזקנים לא למדו מפי יאושע אלא מפי משה ואחרן
סכן שנינו צערוצין (ג"ז ע"ז) כילד ס' המסנה משה למד תורה מהצורה נכנס
אחרן ושנה לו פרקו נסתלק אחרן ויש צו לשגאל משה נכנסו אלעזר ואיתמר
ושנה להם משה הפרק נסתלקו צניו יצ צלעזר לימין משה ואיתמר לשגאל אחרן
נכנסו זקנים ושנה להם פרקו נכנסו אחריהם כל העם ושה להם משה פרקו
נמאל ציד אחרן ד' וציד צניו של שצד וציד הצקנים שנים וציד כל העם ה' נסתלק משה
שנה אחרן לכולם את פרקו נסתלק אחרן שנו צניו צדקס לטולס נסתלקו צניו שנו
זקנים לכל העם את פרקו נמאל ציד כל אחד ד' עד שמכיון למדו שס צמדת הלימוד

Beth Habchira.

שחייב אדם לשון לתלמידו ד' פעמים ולא נזכר
בס' זה הלימוד יאושע מצדאי יאושע לא היה זו
מאלל משה והרי היה שם עמו כל ד' פעמים
שלמד ונמלא ע"מ שזקנים אלו הנזכרי' לא אלו
ע' זקנים היו אלא זקנים אחרים שהיו רודים

את העם צימי יאושע וצמנותו ונחש"ל) הרי הם אלו שנה' עליהם ויאסוף יאושע כל
שצטי ישראל ויקרא לזקני ישראל וכן ויעצרו ישראל את ה' כל ימי יאושע וכל ימי
הזקנים כו' אחר יאושע ואמר שילושע צעת מותו משרה לאותם הזקנים ועתניאל
בן קנז היה מראשוניהם ועלי הכהן מאחרוניהם עד זמן החרצן צגלות צבל החדש והמסגד
צבלל הזקנים כמו ציארנו צפתיהם ומכס נמסרה לצניאיש שהיו שמואל מראשוניהם
ומצניא לצניא. ומכס לא ש"י כנ"ב שהיו צעת החרצן צגלות צבל החדש והמסגד
דניאל וחצרו ונחמיה ישוע שריה דמליה מדרכי זרצבל הרצה עמכס וצתחולת
צית שני כל ימי עזרא ושמעון הדקיק שהיו מאחרוניה' וראש לחכמי התלמוד כמו
ציארנו כל זה צפתיה' ואמר על אלו שאמרו שלשה דברים ופירושן. הראשון
הוא מתוני' דין כלומר שלא ימחר לחתוך את הדין עד שיתיישצו דבר ואין לדין
לו' גם אם אין פ' הדין צרור להם שיאחרונו עד שיתצדד להם שזה אינו לדין
לפנים אלא אפי' כשהדין צרור להם לדעתם ותדע שלא דברה המשנה אלא מלל
הטענות והראיות מפני שצבע האדם הישר מתחמם ללעק' העצק' עד שיתחיל' היו'
דבריו אמתי' לג.צו וכמעט שאינו רואה זכו' לעושק וצדק' זה טבע האדם הרמאי עד
מתפרה ומקבל חולש' להתנלל' המתנלל' והומם לספור קורותיו ותלכותיו עד
שיטהר דלנו להמנע מלחייבו וכמעט שלא יראה לו חוצו ומתוך כך הזהיר הדיין או
הדיינים להתיישצו צדדים ולישא וליתן מתן שלא לחתוך את הדין עד שיתיישצו צדד
אס' העשוק ירצה צלוחיו ולהצדיל השומע צענותיו להפי' כעסו ולהולי' כלי זעמו
על העושק:

וכן אם יש צהתנלל' בעושק שפתי חלקות צלשן דמיה ויהשיר טצצו הכוטה
מן האמת לאחת מאלו הסיצות ומתוך כך יתיישצו צדד ולא יחתוך הדין אלא כפי
מה שיתחייב היושר ולא יעור כעסו או רפיון טצצו וחולשה כחותיו את עיני שכלו.
וכבר הוהירה התור' צדומה לזה (צמחצדין ד' ע"צ) שלא תשמע דברי האחד שלא
צפני חצירו כדי שלא יכנסו הדברים צאנו וישתקעו טצצו שהרי' יש צהם דברים
הרצה תלויים צצצדא וצצקול דעת הדיין ואלו הדברים גורמים להשתקע מחצצה
אחת צלצו שלא יוכל לסור ממנה וטצצו משתדל להפך לזכו' או לחוצה ציתר מן
הראוי להעמיד מה שנשתק' צמחצצו וזו היא סדר דבותי' ז"ל (צמחצדין ד' ע"א)
אשרו חמוץ אסרי הדיין שמתמין את דינו וצאצות של ר"נ הוסיפו צדד שלא דין
לצד נאמר כן אלא שהיה אדם נוחן מתוך צכל דבריו ולא יהא נמחר להקפיד על
דבריו שכל הכועס סוף שהוא משכח את דבריו וכ"ש שצכלל זאת המדה כל ענין
הורג' שלא יהא מחר להשיצ לשאלו עד שיתיישצו צדד ואם אחר ההתיישצות ימל'
עצמו להשיצו ויציג ואם יהא נחש ונותן עם חציריו. או יעיין צצפרים עד שיתצדד
לו הענין. וכמה ראינו שובים צהוראה וטועים למחידותם ומחטויאיש לסכלות
ועל זו אמרו שגבגת תלמוד עולה זדון (ח"ה ע"ה) צצו המחצד לקמן צפ"ד ח"ה):

המאמר הב' הוא אוצרם והעמידו תלמידים כלומר שידרו ציציצה כדי שיעמיד'
תלמידים הרצה ולא תהא תורה משתכחת ולא יתקדקו יותר מדאי שלא להוסיצ
צפניהם אלא צעלי תריסין אלא יסצירו פנים לכל הצא לפניהם שהעניס קטנים
מדליקין לבדולים ולא אמרו שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון (חולין דק"ג) אלא
צמי שמדותיו מבוטות שזה צדאי ראוי להרחיקו הרחקה ויתירם ויש לפרש והעמידו
תלמידים הרצה שהוא סוצצ על ענין הדין שהנחר וכן צכל הוראה שיעמידוהם

והעמידו תלמידים הרבה ועשו
 סגל לתורה.
 ששמעון הצדיק היה משרי
 תלמידים הרבה לישא וליתן דבר בדי שיתנדר
 הענין מצד כולם ועל הדבר שאלמדו (בספריו)
 ד"ר ע"ג) דב [הנהגה] כי הוא אתי ס' ערפתא
 לקמים הוה מכניף ציה עשר' אמר כי היכי
 ליתמיניהו-שיצא מכסודה :

המאמר הב' שינעו סייג לתורה שער אותו זמן לא היו עושין סייג לאסור
 את המותר מחשש שאל יצאו לידי איסור ומתוך כך תמיד היו צאים לבגד העצירות
 כמו שמצינו להם בנשואי נשים נכריות בם' עזאל ונחלול שבת ונכמה דברים ועתה
 נבלות צבל התחילו לעשות תקנות וגדרים לקדם עלמן צמותר להם שלא ליגע באיסור
 תורה. וכבר הולילוהו מן התורה כמו שדרשו רז"ל ושמרתם את משמרת עשו משמרת
 למשמרת וצאצאת דל"ג פ"ק פירשו עשה סייג לדברך כדרך שהקצ"ה עשה סייג
 לדבריו ויראה לי' צניאור זה שהוא הזכיר להיות כל אדם שומר פתחו פיו לתת
 להם כל יבציד השומע' זהם וכ"ס כשמדבר דבריו תורה שלא ידבר זהם אלא בזמן
 הראוי בשעור הראוי וצמק' הראוי לו וצדרי' הראוי' לו אם מלרו אם מלד השומע
 וצמטלי בער צ אמרו על חכס א' שהיה מאריך דבריו וית' מדלי ושאלו לו ימדוע
 אתה עוצר הגבול להאריך כל כך ואמר להם כדי שיצינו הפתאים אמרו לו צעור
 שיצינו הפתאים המשכילים יקולו". ואמרו כדרך שעשה הקצ"ה סייג ליצדיו
 ענינו כמו שהקצ"ה נתן התורה והמלות והחקים כפי מה שראוי לאדם לסבול
 לפי המוכח צטבע עליו איך להוסיף וממנו איך לגרוע כן יהיו דברי האדם צמדה
 צמשקל וצמשורה וכ"ס דבריו תורה ואלע"פ שהדברים נאים מלד עלמן יס אומרים
 שפשוטה של סוגיא מוכחת שאף זו פירושה כענין מ"ס צתחילה אלא שמוסיף
 זה שאין צכל דרכיו ומדותיו של אדם יעשה זהם סייג עד שלא יציאוהו
 הנהגותיו למדות פחותות כמו שצאדנו צהיצור התשובה צמאמר דוד לפעולות
 אדם דבר שפתח אני שמרתי אורח' פריץ והוא אומרו שס איז עשה סייג
 לדבריו שכל' וסר מרע מלמד שהדחיק מדבר המצוי לידי עצירה מן הכיעור
 ומן הדומה לכיעור ושאר מה שהציאו שס כוללם כדעת הראשון והוא שאלמד אדם
 הראשון עשה סייג לדבריו שהקצ"ה א"ל לא תאכל ממנו והוא אמ' ואל תגענו צו
 עשתה התור' סייג לדברים שאל' ואל אשה צמדת עומאת לא תקרב יכול יחזקנה
 ויחשקנה או ידבר עמה דברים צעלים ת"ל לא תקרב כו' יכול תרחץ פניה ותכחול
 עיניה ותתקטע עלמה ת"ל והדור צמדתה כל' צמדתה תהא. משה עשה סייג לדבריו
 שאל' הקצ"ה וקדשם היום ומחר והוא 'בוסוף' יום אחד מדעתו ואמר לשלש
 ימים כתוצים עשו סייג לדברים הרחק מעליה דרך כלומר דרך אפי' דרך העברה
 חכמה עשו סייג לדברים שהרי ק"ס עד עמוד השחר והס' אמרו עד חלות.
 ומ"מ שס שמים שמוכחין צפידו אף כמ"ס וסס הראשונה מה שאלמד הקצ"ה
 עשה סייג לדבריו ואמרו על מה עשה ה' ככה כו' על אשר עזצו כו' בלוי וידוע
 לפני הקצ"ה שעתידים הדורות לומר כן לפיכך אמ"ל הקצ"ה כתוצ והנח לדורות
 כלומר הוא לא ראה לכתוצ כן ציעודי התורה עד שצא משה ואמר צמשנה
 תורה הא למדת שהוליו הקצ"ה סדר דריותיו צשלוס כלומר שלא יעד להם היותם
 לעג וקלס צין האומות אלא צמשנה תורה שאלמד משה מלמד שהקצ"ה ראה
 להביא מקום שלא לומר תכלית כל מה שאפשר וכן אמרו צניאים עשו סייג לדברים
 שאל' בגבור יעיד קנאה וודאי יתר מגבור הוא מעיר אלא שנותן שיעור לדבריו
 ולו' שראוי ליתן שיעור צכל דבר אפי' צתוכחת שגס ה' כתנה צתו' ישראל ואפי'
 דבר שצח שהרי הכציא נתנו צצצח הצודא. נמלא ששני הפירושים אפשר לכללם
 צמשנה זו אם צדצור דבריו תורה ליתן שיעור ולשמור זהם מקום הראוי אם
 נגדים או סייגים לעצירות או אפי' למדות ופכל אמת למצינים :

ב) שמעון הצדיק היה משרי כנסת הגדולה ר"ל מאחרוניקים שהרי הוא היה

צתחילת ננין צית צ' והוא היה כ"ג אחר עזרא
הוא היה אומר כו' כלוי היה רגיל לו' כן על
דרך שאמרו מדבאל צפומיה' וכן צכולס והיה
מזהיר דרך כלל על ב' דברים אלו שהוא מזכיר
שהעולם עומד עליהם על התו' ועל העבודה
ועל גמילות חסדים. והנה למטה תני רש"ג א'

על ב' דברי' העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום ולדרך' לעיין היאך נחלק
רש"ג עס שמעון הלדיק שהיה מאנשי כנ"ה ודאוי' לפ' שאין כאן מחלוקת ושני
הלשון יורה כן שצו אמרו לשון עומד ושם אמרו לשון קיים. והענין שצבאן דצרו
על כוונת מליאות האדם שהוא להיות צו שלימות ואע"פ שאין בהתד מוחלט לצקש
תכלית למליאות זולתי רגון הש"ת מ"מ כל שיגיע תכלית המענה לו' כן רזה השם
עם דעתנו שהפעול' המכוונות כשפיעלם שלם יש להם תכלית טוב יתכן לומר
טבתכלית מליאות האדם הוא להשלים עולמו השלימו' שאפשר לו ויתכן דדרך הרחצה
לו' על כל המליאות התחתון שכולו נצרך צציל האדם שהוא שלם שצאלעשות שצו
הוא לעבודתו ית' כמאמר הכתוב כל הנקרא צצמי לכבודי צצלתיו כו':

וחבו לדעתי ציחור מה שאמרו (צ"ג פ"א) מלמד שהיה הקצ"ה מציע צתורה
וצורא את העולם כלומר הצעתי לדעות התורה שהם שלימות. האדם הציאני לצורא
את העולם אשר צו מצחר זאת הצריאה. כענין שאמרו צמקום אחר (צתורא דע"ה)
צן נסתכלתי וצרתתי את האדם נקצים נקצים ואמר זה צפרע על מלך לוד לתכלית
באותו כלומר שידעתי דרך גאורצו זאת הצדיה הציאני לצורא דדרך שיהיה נצזה
צעניו ונמאס עד שיאמר צענמו ונקלוצתי עוד מוצאת ובייתי שפל צעניו או אז יבנע
לצו הערל וישצו אל ה' וירחפכו אל זאת הכוכה נקראת התורה לדעתי ראשית
דרכו וקדם מפעליו כי התכלית יקרא צצחכמה העצמי' התחלה על לוד אחר והוא
מלך שהוא המניע להתחלות והוא אמרו אם לא צציתי יומם וליילה חקות שמים
וארץ לא שמתו ולא שיהיו שמים וארץ נצדאי' צבאל האדם חלילה שאין השלם נצדא
צבאל הפחות אלל שאלם גם כן מכוונים לעולם ותכליתם גם כן לעבוד את השם
ולשצצחו כלארס השמים צספדים כצוד כל ואף כשתדלה לסקל צקשת התכלית לגמרי
ולחביע הכל למאמר כן רזה השם תוכל לפ' שדמו הכה על כלל העם הנצחד לצד
שעמידה וסצת קיומו הוא זכות התו' היא שעמדה ללאצותיו ולצו צצכל יום ויום
כו' והוא אומרם (צפ' חלק ד"ד ע"ג) וחוצל עול' מפני שצן חוצל עילוי של סנחריו
מפני שומנו של חזקיהו וסיע' וכן כי לה' מלקי ארץ וישת עליה' תצל אלו העוסקים
צתורה וישת עליהם תצל שצצותם העולם עומד והשלימית אמנם הוא צב' דברים
שלימות המדות והוא הרמז הנה צגמילות חסדים. ואע"פ שהיה ראשונה צצמן
הצדיה צצחרו' להיות האחרון קודמות צמעל' והשני ידיעת הפניות העיוניות
צמליאות השם ואחרותו והעדר כל גשמות וכל תוספת וכל דצוי ממנו והוא הכרמז
צמילת תורה כלוי' דצד שיש עליו מלך השכל והשלישי' ידיעת הפניות המקובלות
צאמונת חי העולם והנמשצים אחריו צאמונת גמול עונם והשגחה וצינו העצמים
שהם נמשכות אחר אמונת חידוש העולם והוא הכרמז צעבודה כי הקצננות והדויין
ומיני התעלות וההדרה על המעשים הרעים והתשובה מהם הם תולדות זאת
האמונה והוא לדעתי מה שאמרו ז"ל (צתענית ד"ה ע"ג) אלמלא מעמדות לא
נתיקו שמים וארץ. ואמר שמים וארץ דרך הרחצה על שזולתם לא היה מליאות
האדם עומד והוא הענין שהיו קורים פדשה אחת צכל יום ממעשה צרש' כמו
שהקדמנו צצם' תענית ותכו לשון עמידה אם שהם סיצת מליאותו או סיצת עמידתו
עד שצולחם יצוטל לגמרי, אלל מה שאמרו על ב' דברים העולם קיים לא דצרו
דק על דברים הנבגים ורולה צל' קיים קיום מדיני שהעול' מתקיים צצם צצדי

וְאֶנְיֻנָּגוֹם אִישׁ סִבְזוּ קָבֵל
מִשְׁמָעוֹן הַצִּדִּיק הוּא הָיָה אִמְרָא
אֶל תְּהִיבָעֲבָדִים הַמִּשְׁמָשִׁין אֶת
הָרֵב עַל מִנָּה לְקָבֵל פְּרָם אֶלְא

מלאכת שלמה

אננינגם קד הניה הר"ר יהוסף חשכמי :

שָׁרִיךְ לַבְנֵי אִדָּם שְׁהִיִּינָן וְשְׁלִימוֹ צִינִיָּהם צַפְסָרָה כְּדִי שִׁסְתַּלְקוּזָה מִזֶּה צֶשְׁלוֹם וְיַפְטָר אֶחָד
מִחֲצִירוֹ צֹהֵב' כִּךְ נִרְאֶה לִי צִפְרוֹת שְׁתֵּי הַמִּסְתִּיּוֹת לְהַשְׁלִי' צִינִיָּהם. וּבְדוּלִי הַמִּחְצִירִים רִאִיתִי
שְׁפִירָתוֹ עַל הָאֵמֶת מִכְּלוֹ' שְׁכָלִיו וְצִשְׁלוֹם מַעֲלַת הַמְדוּ' וְאִ' כֹּחַ' שְׁתִּיבָן אֶחָת וְלֹא יִרְאֶה כֵּן:
(ג) אֲנִיֻנָּגוֹם אִישׁ סִבְזוּ כו' אֵל תְּהִי כו' כְּלוּמָר שֶׁלֹּא תִהְיֶה עֵינֶךָ עֲצוּדָת'
נַעֲשִׂית הַמְלוֹת לְתַקּוֹת הַבְּמוֹל כְּנַעַר שֶׁאִינוֹ מְכִיר מַעֲלַת הַחֲכָמָה וְאִינוֹ רוֹג' לְלַמּוֹ'
עַד שִׁיחֲדִירוֹ צִפְרוֹת אוֹ צַמְעוֹת אוֹ לְהַשִּׁיג זֶה כְּצוּר וְחוּעַל' שֶׁכֵּל זֶה הוּא שֶׁלֹּא לִשְׁמ'
וְעַל זֶה אָמְרוּ עַל תַּעֲשֶׂם עֲשֶׂרָה לְהַתְּבַדֵּל צֶהֱס כו' אֲזַל שִׁילְמָד לַמַּעַל' הַחֲכָמָה וְהַתּוֹרָה.
וְכֵן הִזְכִּיר צַעֲזוֹת הַצּוּרָה צָקִים הַמְלוֹת שֶׁתִּהְיֶה לַמַּעֲלַת הַמְלוֹה וְלֹאֲהַצֶּה הַמְלוֹה
צֶהֱס מֵאֲהַצֶּה בַּמּוֹרָה כְּאִדָּם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל תָּמִיד לְהַפִּיץ רִנּוֹן מִי שְׁחוּשָׁק צוּ מֵאֵל וְהַשְׁכֵּר
אִמְנָס יֵצֵא מֵאִלּוּי וְהוּא שֶׁאִמְרוּ (צס"ק דע"י ד"ט ע"ה) צַמְלוֹתֵינוּ חֲפֵץ מֵאֵל וְלֹא צַסְכֵּר
מְלוֹתֵינוּ וְאִמְרוּ צַסְפִּרִי (ס') פֶּקֶד וְהוֹצֵא צַמְדִּים דַּס"ז) שֶׁמֶל תִּפְאֶרֶת הִרְיִנִי לִימָד תו' צַסְצִיל
שֶׁאֲקָרָא רַצִּי שֶׁאִהִיָּה עֲשִׂיר שֶׁאֲקָצֵל שֶׁכֵּר לַעֲוֹלָם הַבָּא ת"ל לֹאֲהַצֶּה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ
כֹּל שֶׁאֵתָם עוֹשִׂים לֹא תַעֲשׂוּ אֵלָּא מֵאֲהַצֶּה וְהַכֵּל זֶה שֶׁלֹּא יִפְרֹק עוֹל הַמְלוֹת מַעֲלִיו
אִפִּי' שִׁיגִיעַ לוֹ עוֹנֶשׁ מִזֶּה כְּמֵאֲמָר הַכְּתוּב צִכֵּל נִפְשָׁךְ אִפִּי' הוּא נִוֶּעַל נִפְשָׁךְ (וּבִדְרִית'
צַמְדִּים' דַּס"ג פ"ז) וְהִ' שֶׁנִּכְלָל צֹהֲרָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה כּוֹנֵנוֹ צַעֲזוֹת הַעֲצִירוֹת לִירְאֵת
הַעוֹנֶשׁ וְאִ' כִּי אָמְרוּ וְהִי מוֹרָא שְׁמִים עֲלֵינוּם פִּי' שֶׁלֹּא תִקְלָקֵל אֲהַצֵּ' אֶת הַסּוּר' לַעֲשׂוֹת
עֲלָמוֹ אֵלָּל הַשֵּׁם כֵּכָן צִית אֵלָּל יַעֲמוֹד לִפְנֵינוּ צִירָא צִדְתָּת וְצִיעַ כְּמִכִּיר שְׁפִלוֹתוֹ
וּמִילַת פֶּרֶם צֹהֵב הִנֵּה צַעֲנִין שֶׁכֵּר וְהַתּוֹכֵר צַצְרִיתָא לִצְרוֹת שֶׁל ר"ג שֶׁהִיוּ לִזֶּה הַחֲכָם
שְׁנֵי תַלְמִידֵיהֶם הָאֶחָד שְׁמוֹ דְּרוֹק וְהַשְּׁנִי שְׁמוֹ צִייתוֹם וְהַשְּׁנִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְאִדָּם
בְּמִיל צַמְעָשִׁיו וְלֹאֲהַצֶּה צֹהֵב מֵה רָאוּ דְרֻתֵינוּ לִימָד כִּךְ אֲפֻשֵׁר לַפּוֹעֵל שֶׁעֲשָׂה כֹּל הַיּוֹם
וְלֹא יַעֲזוֹל שֶׁכֵּר עֲרֻצִית לוֹ הִיָּה עוֹלָם הַבָּא וְתַחֲו' הַמַּעַל' לֹא הִיוּ אוֹמֵ' כִּךְ עַמְדוֹ
וּפִרְשׁוֹ כְּלוֹ' צֹהֵב מִזֶּה לְכַפִּירַת בְּמוֹל וְעוֹנֶשׁ וּפִרְשׁוֹ מִן הַתּוֹרָה וּנְפִרְשׁוֹ מֵהֶם שְׁתֵּי
מִשְׁפָּחוֹת לְדוֹקִים וְצִייתוֹסִים וּמִלָּד עֲרֻמָּתָם לְדַעֲתָם שֶׁאֵלּוּ יִחַלְקוּ עַל הַתּוֹרָה לֹא יִהְיֶה
שׁוֹם אִדָּם שׁוֹמֵעַ לֵהֶם הוֹדוּ צַתוֹרָה שֶׁצִּכְתָּב וְחִלְקוּ עַל הַקְּצֵלָה וְעַדִּין מֵהֶם צַעֲלוֹם
נִקְרָא' קֶרֶס הַיּוֹם כְּלוֹ' מֵאִמִּינִי הַמִּקְרָאוֹת לְצַד וְהַחֲכָם ז"ל יִשְׂרָאֵל מֵאֲמָרֵינוּ לְדוֹקִי' יִלְכוּ
צֶם וְעוֹשִׂים יִכְשְׁלוּ. צֶס שְׁהוּא ע"ה לֹא כִיוּן לְהַפְקִיעַ אֲמוֹנַת בְּמוֹל וְעוֹנֶשׁ אֵלָּא
שֶׁהַעֲזוֹד' מִכֵּל מִקּוֹם לֹא יַעֲזוֹדוּ לְתַקֵּי' בְּמוֹל וְעוֹנֶשׁ דְּזוֹ אִינֵה עֲצוּדָה לְשִׁמָּה לְגַמְרִי
אֵלָּא שֶׁעֲזוֹד מֵאֲהַצֶּה וְהַשְׁכֵּר יֵצֵא מֵאִלּוּי וְכֵן שִׁיעוּזוֹ הַעֲצִירוֹת מֵאֲהַצֶּה וְהַעוֹנֶשׁ
מִסְתַּלְק' מֵאִלּוּי וְהַצֵּא מִילַת ע"מ כְּמוֹ עַל דַּעַת כְּלוֹ' שֶׁלֹּא יִהְיֶה דַּעַתוֹ צַשְׁעַת הַעֲזוּדָה
עַל הַשֶּׁאֵר וְלֹא עַל מִנָּה מִמֶּה שִׁירָאֵה כֹּאֵלּוּ הַדָּר מוֹתָנָה לְגַמְרִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שֶׁכֵּר
וְיֵשׁ גּוֹרֶסִין מִתּוֹךְ חֲשָׁה זֹאת שֶׁלֹּא ע"מ לְקַצֵּל פֶּרֶם כְּלוֹ' שֶׁלֹּא תַחֲזִיקוּ הַדָּר אֲלֵלְכֶם
כְּמוֹתָה שֶׁתַּעֲלוּ שֶׁכֵּר אֵלָּא שֶׁתַּעֲזוֹדוּ סַתֵּם צֵלָא תַנְחִי וְאִין לִוְרֵךְ צִכֵּךְ :

וְיִרְאֶה לִי לְפִרְשׁ אִפִּי' צִנִּי' הַרְאָשׁוֹ' צַעַל מִנָּה מִמֶּה וְהִיתָה כּוֹנֵן' הַחֲכָם שֶׁלֹּא
יִתְצַלֵּל הָאִדָּם צַעֲנִין לְדִיק וְרַע לוֹ רַשָּׁע וְעוֹז לוֹ וּמִתּוֹךְ כִּךְ הִזְכִּיר שֶׁלֹּא יִהְרָה
צַמְדוֹ' הַשֵּׁם צֹהֵב שִׁירָעֵנוּ מִן הַסִּיצוֹת וְהַפְסִידוֹת וְהַמְזִיקִין עִם הַפִּלְגָת עֲצוּדָתוֹ
וְחַסִּידוֹ' וְאִפִּי' כְּשִׁיעוּזוֹ יִחַסוּז צַעֲלָמוֹ זֶה וְכַמְתִּיבָה צִפִּי' לְהִיֹּת עֲצוּדָתוֹ צַחִינִס
וְהִי אֵלּוּ לִשְׁוֹן פֶּרֶם מִלַּת פֶּרֶם תּוֹנָה צַתְלַמָּד עַל אֲרוּחָה תַמִּידִית כְּאוֹמֵ' ז"ל צַסְסַכְתָּ

חיו בעבדים רחמשישין את
הרב שלא על מנת לקבל פרס
ויהי מזרא שמים עליכם:

ד יוסי בן יעזר איש צדח
ויוסי בן יוחנן איש ירושלם
קבלו מהם יוסי בן יעזר איש

מלאכת שלמה

וה"א ע"מ שלא לקבל פרס הבה הוה
נוסחת דס"ו והמחירי ז"ל גם הר"י יוסף ז"ל
הביה ע"מ שלא לקבל וכתב בן מנחם:

יוסף בן יעזר איש צדח ויוסף בן יוחנן
איש ירושלם קבלו מהם יוסף בן יעזר איש
צדח ויוסף בן יוחנן איש ירושלם ז"ל.

שמים עליכם שאפי' נשעת העבודה תהיו נדחצי' שמה יס עזירו' צידכם תתענושו עליה'
ולא תפקדו עס כל זאת לומר למה זה אנכי מה העבודה הזאת שכבר נאמר דדרכיו
ית' אשר לא יקח שוחד ופי' צו שוחד מלות כלומר שאם עשה עבירה אחת וצא
אח"כ לעשות מזה כנגדה לא תחשוז שאתה מלוה תעציר העושה של אותה עבירה
אצל עונש והעבירה שמור לצעלי' וגמול המלוה במקומו עומד וה"ה עיין לקמן ספ"ד
ומזה הלך הגמול והעונש ופרטי פעולותיהם נעלמים מצני אדם אצל שידע שמדרכי
ה' ללדיק להענישו צעלי' הזה על מה שצדו מן העצירות כדי שינחיל העו"ה
נחלה נלחית תמידית וכן הרע יגמלוהו צע"ה על קלת זכיו' שצדו כדי שתתמל'
סאתו לעולם הצא כמאמר ומשלם לשנאיו אל פניו להשמד' עדי עד והלדיק אס
הוא לדיק גמור כלומר שלא תבא צידו טוס עניד' יגמל לעצדותו צוה וצנא ואס
יס עצירות צידו יענש צע"ה מלך עצירות שצדו ושכר עצרותו לפון לעו"ה
ולפעמים יגמול קלתו צעולם הזה כאמרס ז"ל (צד"ק דפיה) אוכל פירותיו צע"ה
והקדן קיימת לעו"ה וצאלו הדרכים להצין כל הילוד כי כל הצא לידו יצא ציושר
וצמשפט אל אמונה ואין עול אלא מפני שמפטיו ית' נעלמים ממנו.

ד יוסי בן יעזר איש צדח וכו' יהי ציתך צית ועד לחכמים כו' זה שאמר
איש צדח וכו' גדול העיר ומנהיגה כדרך שאמרו קרי שגואל עליה דרצי יאודה
בגון דין צד נס וכו' שדרסו (צצירות ד"ה ע"ז) דע אנשים בצד צבוצדן וקצלו מהם
פי' מלנעיגנום וצית דינו יהי ציתך צית ועד לחכמים פי' צית מועד שיתקצלו
סס החכמים כל' שיהא ציתך מזומן להם לקצוליהם אז להיות להם לאכנסיהם הכל
לפי מה שהוא האדם ויעלה צידך מוסף על שכר כצדס שתלמוד מהם ומהנכותיהם
דצדי תורה ומדות והצדירו שאס רוצ רבילותו צהס לא יקל צעלמו שלא לערוה
צתשמיס וכן כשיצא לשמש לא יראה עלמו כמי שהתשמיס אללו עורח וכן שלא
ישמשם אלא צתשמיס נכדיו' אלא כל עוד שיהא רביל עמהם ידבה צצודס
ויראה עלמו כשתשמש דרך חפץ ושתוקקות והוא הרשל צהתאצקות וכן שמשם
צכל תשמיס אפי' שאינו רביל לאיס כערכו והוא המשל צעפר רבליהם וכו' שנאמר
פה אלישע ה' שפט אשר ילק מים עי' אליהו ודרסו צו (צצירות ד"ה ע"ז) אשר למד
לא נא' אלא אשר ילק מלמד שגדול' שמוזה יותר תלמודה שכל מה שמשמש אדם
לעלמו לפני ת"ח עילוי הוא או רלה צו שפילו אס אינו דלוי ללמוד מהם דצדי
תורה לא ימנע מזה צך שמ"ע יהנה מתוך דצריהם צמוסר וצמדות והוא הדמיון

זעפר רגליהם וכן כהניו שגסוהו שומע
דצריהם ולומד מהם לא יבא הדבר אללן עם
רוז רגילותו כמי שהוא קן צענין אללן כל
עוד שיהא אדם לומד מהם יהא למד כסוף
וכשתוקקות והוא שאמר והיו שותה זלמא
את דצריהם ר"ל כאלס זלמא והוא אמרס
(צספרי ורס"י: ז"ל סדר וחתחנן. ס' עקד וס' כי
תנא) היום הזה אני מלך בכל יום ויום תהא
חציבה צעניך כאלו היום ניתנה והוא ענין
דמיון התורה לעל שהוא יורד בכל יום ואין
אדם קן צו והוא אמרס ז"ל (צס"ק דתענית
ד"י) כתיב יערוך כמטר וכתי' תול כעל כאן
צתלמיד הגון כאן צתלמיד שאינו הגון כמו
שצילרנו צילדונו צחיצור התשובה וצמקומה
צמס' תענית (ד"ה ע"ה):

(ה) יוסי צן יוחנן איש ירו' אר' יהי ציתך
פתוח לרוחה כל' שיהא מלוי ליכנס צו
עוצרי דרכים תמיד להאכילם ולהשקותם
ולהשביעם ואמר לרוחה דרך הפלגה כלומד
ליכנס שם הרצה זלל שיעור וכן פירשוהו צצרייתא (צחצו' דר"ג צס"י) דרך הפלגה
שיהא פתוח לארצע רוחות וכצד ידעת מה שגאמר ציחזקאל על המצנח זה השולחן
אשר לפני ה' ודרשו צסוף חגיג' (ד"ך ע"ה) פתח צמצנח וסיים צשולחן לר' כך צשעה
צצה"מק קיים מצנח מכפר צשעה שאין צ"המק קיים שולחן ככפ' ואמר ויהיו עניי'
צני ציתך כל' שתרביל העניים צציתך ולא סוף דצר להאכילם ולהשקותם שזו לא
הולדכה אללן אף כשתלטרך לעשות מלאכות שבור מהם וזוח לך שתהיה אוחס
להיות להם שדר טוב צעמלס משתקנה עצדי' כנעניים להיות מלאכתך ע"י והוא
שגאמר צמקום אחר (צסוף ס' הוצה ד"ס ע"צ) אל תרצה עצדים ושפחות לשמשך אללן
תן עניים צמקומס וישמאוך וצצריית' (צס) [אד"ר ס' ע"י] זה שהוא מוסר על הכנסת
אורחי' כל' שתתמיד צזה כל כך עד שדוד שיחת העניים תהא מענייני ציתך עד
שידמה כאלו הם צני ציתך ואמרס שס כשפגעים זה את זה אומרים זה לזה
מהיכן אתה צא מצינו של פ' ואתה להיכן הולך לציתו של פ' ב"כ וכן אפ"ל שספסיר
פנים להם עד שיעמדו צלל צוס' כאלו הם צני צית והוא שגאמר על איוב כשצא
עליו הסודרנות אמר לפני הקצ"ה רצש"ע לא האכלתי העניים ואוכל פתי לצדי
כו' לא הלצשתי ערומי' ומצו כתיב יתחמס אל' הקצ"ה ואעפ"כ לא הגעת לאצרהט
אוכצי אתה יושצ צציתך והעניים צאים אללך את שדרכו לאכול פת חטים אתה
מאמי' פת שעוריס את שדרכו לאכול צצר את מאכילי ידק את שדרכו לשתות יין
אתה משקהו מים אצרהס וילא פתפח ציתו ומחזיק אחריו' וכשמוציאן מכניסן לציתו
ומעמידס כצני צית ואת שדרכו לאכול פת שעוריס מאכילו של חטים את שדרכו
צירק מאכיל כצני צית שדרכו ציון ושכר משקהו יין וכן פ' שס עניים מלשון ענוה
כלות' שיהיו צני ציתך כנעניים להם ומאספס אוחס צפיוס דצרים:

חבו שגאמר שס למד צני ציתך ענוה צומן שגאמר ענותן וצני ציתו ענותנים
צא אדם עני ועמד על פתחו ואומר יס כאן פלגי אצרכס אף הם משיצים יס ויס
תנה את ידך בכנס צשלוס וכשהוא ככנס שולחן ערוך לפניו אכל ושהה אולי
יצאהו אללן אציהס עד שספער צאצבה ממנו כשהס קפדני' צא העני ואמר יס
אצרכס צכאן אומרים לו מה לך ולא צא אינו כאן גוערים צו ומוציאין אותו צצניס'

צורה אומר יהי ביתך בית ועד
לתכמים וחיו מתאבק בצפר
רגליהם והיו שותה בצמא את
דבריהם:

כ יוסי בן יוחנן איש ירושלים
אומר יהי ביתך פתוח לרוחה
ויהיו עניים בני ביתך ועל תרבה
שיחה עם האשה באשתו אפרו

מלאכת שלמה

והיו שותה בצמא: והגיה הר"ר יבוסף
ז"ל צעפר רגליהם ושותה בצמא וכו'.

באשתו: וכתב החכם הר"ר יבוסף
אשכנזי ז"ל י"ס דברים צסופס כל המרצה
שיחה חס האשה בשווא צדה גורס וכו'.

קל וחומר באשת חברו מפאן
אמרו חכמים כל המרבה שיחה
עם האשה נזרם רעה לעצמו
ובזמל מדברי תורה וסופו יירש
ביתם:

ו יחושע בן פרחיה ונתאי
הארכלי קבלו מהם יחושע בן

מלאכת שלמה

ונתאי הארכלי: ומלאתי שכנז החכם
הר"י אשכנזי ז"ל שדורס הספרים גרסין
מאתאיה זמ"ס וחל"ק ותי"ר וחל"ק וי"ד
וה"י:

ואמר ואל תרצה שיחה עם האשה והשיחה היא מונחת אללי על דבור שאין
צו לדרך ועיקר כמו שאומרים תמיד שיח' צטלה וכן אמרו (צפ"י ד"ס ע"ג) צת"ח
שיחתם לריב תלמוד כלומר שאפי' הדבור ההמוני היוולא מפייהם שיראה שאין צו
עיקר יש צו כדי ללמוד זמנו איזה ענין או מזה או מוסר והוא אללי מה שיהיה
דור מוחם על עצמו תמיד זאת המיל' אפי' צד"ת אמר עצדך ישיח צחקיך כל היום
היא שיחתו ורבים כאלה של דור עונתנו' היה משפי' עצמו עד שהיה קור' הבייתו
צתורה שיחה כאלו הוא חסר הידיעה צעניו ולא יהיה צהם צדורו עיקר ולזאת
הכונה הזכיר הכה לשון שיחה להודיע שלא הזהירו לדבר עמה כפי הדרך אס מעט
ואס ברצה צמה שיש מקום לדבר עם האשה צעניו נורכי הנית צכללו וצפדטיו
ועניינו הוללותיו ושאר הדברי' הכל לפי מה שהוא ולפי מה שהיה שכל שדורו עמה
צדדים היריבים אין הדבר גורם רעה כי המחשבה ערודה צלורך הענה על דרך
אומר' ז"ל (צמ"ד ד"א ע"ח) צעצדיתיה ערוד אלל הזהיר על הדבור שאין צו לדרך
צדצי שלום ודברי הצאי כספור המאורעות וכיוולא צאלו ואמר שאס יקרהו לדבר
צדרך מקרה לא ירעה צכך ואפי' צאשתו אמרו קן שלא לגרום רעה לעצמו להעריך
מחשבתו צשעה הראויה למלאכתו או לתורתו לפי מה שהוא האדם וכ"ס צאחרת
אפי' צפנויה ואין ל"ל צאשה איש ויעד צזה גורמת רעה לעצמו וצוטל מד"ת ונהל'
בהינם כלו' כל א' כראוי לה שגורמת רעה לעצמו צפחיתות המידות וצטול מלאכתו
או תורתו ואצור עסקיו הוא צכולן ונחלת בהינם הוא צאשת חצירו או שמה אפי'
צראשונות עצירה גורד' עציר' והתמדתו צהצלי תציאהו להמשך צעניינים אלו עד
שיצא מהם לזאת התכלית והוא ענין אומרו וכופו כלו' שימשך צכך עד שסופו שיצא
לידי כך ויש מפרשים צאשתו אמרו צאשתו נרה ואין לריך צכך וצדרי' אמרו אדם
צא מצית המדרש ולא נהגו צו כצוד או שערעד עם א' מחצירו אל ילך ואמר לאשתו
כך וכך ערעתי עם חצרי או כך וכך ערער חצרי עלי מפני שצוה את עצמו ואת
אשתו ואת חצירו:

ו יחושע בן פרחיה כו' עשה לך רצ כו' אמר שתועלת הלאה הוא צלומד מזולתו
כי הידיעה התקבלת עם צחינת הלאה ופולפל צהם הוא השלמות וצתלמוד הבערי'
(צפסחים פרק חלו עורין) אמרו כל תורה שאין לה אצ אינה תור' (א"ה עי' ח"ס ר'
חמנ' לעיל ציים סחיחתו למסכת זו) וצמדדש אמרו אינו' דומה לומד תור' מפי עצמו
ללומדה מפי אחר' היות' מפי אחרים תלמודו עומד כלו' של' הוא צדרך קיים
והעמדה לא כאדם שלצו נוקפו ואינו משתכח. הסתום מתגלה מסולק מן הספק הלאה

פְּרָחִיָּה אֵימַר עֲשֵׂה לְךָ רַב וְקַנְה
לְךָ חֵבֶר וְהָיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם
לְכַף זְכוּת:

מִי עָלְמוֹ אֵין תַּלְמוּ עוֹמֵד ר"ל שֹׁאֵפִי הוּא
אֵינוֹ צוֹמֵחַ צוֹ וְלֹצוֹ נֹקֵפוֹ וְסוֹכְחוֹ וְסַפְחוֹ דְּרוֹת
עָלְיוֹ וְאַחַד. שֶׁהַקָּבָל כְּשֶׁהֵיטָל עַל הַשְּׁלִימוֹ לְרִיבָה
צ' דְּצָדִים הֵא' שִׁילְמוֹר הַעֲנִין מִפִּי הַדָּב וְהַצ'
כְּסִיסוֹר מִלְּפָנֵי הַדָּב שִׁטְצָ צִינוֹ לִנְקֵן עָלְמוֹ וְיִסְדֵּר
עֵנִיכָה עַל אֹפְנִיָּהם וְהוּא הַשְּׁנִיָּה לְרִיבָה לְחַדֵּר שֶׁמֶה שִׁטְכָה הֵא' יִהְיֶה חֲדָדוֹ מִזְכִּירוֹ וְאֵין
כְּנוּגָה שְׂכָל־ס וְחִפְּסָ ה' צִדִּים יִנְלָח. וְהֵם שֶׁאֵמֵר לִשְׁחָן עֲשִׂיהָ עַל הַיָּד וְקִנְיָן עַל הַחֲדָר וְיִרְאֶה
שֶׁתְּכַלִּית הַעֲמָל עַל הַדָּבָר הוּא עֲשִׂיתוֹ וְהַקָּבָל שֶׁזֶה הוּא רִכִּיתוֹ מִן הַמִּלְאָלִי וְהַעֲשִׂיהָ אֲמַנֵּם
תֵּאֵמֵר עַל מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹלֵא הַדָּבָר כִּנְאוֹת לוֹ וְיִנְטָרְךָ לַעֲשׂוֹ ע"י עָלְמוֹ אֵין ע"י זֹלָתוֹ
וְהַקִּנְיָן יֵאֵמֵר עַל מִי שֶׁיִּמְלֹא הַדָּבָר הַמִּלְאָל לִזְמַן וְאֵינוֹ לְרִיךְ לְהַתְעַמֵּל בְּהַשְׁדָּלוֹ
עֲשִׂיתוֹ וְלִכְּנָן מִה שֶׁהוּא מִתְעַמֵּל בְּעֲשִׂיתוֹ אֵין ע"י עָלְמוֹ אֵין ע"י זֹלָתוֹ הוּא חֲדָדוֹ
לְאֵדָם וְיִקַּח מֵאֲשֶׁר יִזְדַּמֵּן לוֹ זֶלַל עֲמָל וְכֹוֹתוֹ צוֹה שֶׁאֵין לֹא יִמְלֹא פִּה דָב הַקּוֹן וְשֶׁלֹּם
יִתְעַמֵּל צוֹה וְיִשְׁתַּדֵּל צִדָּר עַד שִׁיכָל לְלַמֹּד הַדָּבָר הַקּוֹן וְהַפְּלִיג צִדָּר עַד שֶׁלֹּא יִמְלֹא
יִשְׁתַּדֵּל עִם הַתַּלְמוֹד אֵין עִם הַתִּיק לְעִדּוֹ לְהַשְׁלִים עָלְמוֹ עַד שִׁיכָל הוּא אֲחִיכ
לְלַמֹּד מִמֶּנּוּ וְהֵם וְהֵם יִנְטָרְךָ בְּכָל לַעֲזוֹ וְלִסְמִיךְ יִדּוֹ יַעֲשֶׂה כְּדִי שִׁקְבֵל חֲכָמָה מִן הַשֵּׁלֶם
וְהוּא עֲנִין הַעֲשִׂיהָ וְהוּא שֶׁדָּמּוֹ צִלְמֵם (וְחִנִּיָּה דִּי"ע"צ) אֵין בְּדָב דּוּמָה לְמִלְאָרָה
לְצִלּוֹת תּוֹרָה יִקְסֹן (תַּסְחִיָּה) וְאֵין לֹא כו'. אֲזַל הַחֲדָר אֵינוֹ לְרִיךְ לְהַתְעַמֵּל צוֹ כָּל כָּךְ אֲזַל
יִקַּח מֵאֲשֶׁר יִמְלֹא כִי אֵין הַכּוֹנֵה צוֹ אֵלֶּה לְהַסְמִיךְ אֲחֵד בְּחִדּוֹ בְּהַזְכָּרָת הַעֲנִינִים וְהַפְּשָׁר
לִפ' הַמִּילּוֹת ר"ל הַעֲשִׂיהָ וְהַקִּנְיָן בְּהַשְׁךָ ר"ל לְהִיטֵר הַעֲשִׂיהָ בְּקָבָל שֶׁאֵין הַכּוֹנֵה הַגִּמּוֹר
אֵלֶּה הַכַּחַת שֶׁם כְּמוֹ שֶׁיֵּאֵרֶנּוּ צָמֵס יו"ט (דִּכ"ד ע"צ) אֲפִי כְּתוּרִמוֹס הוּא לֹא בַּשְּׁאוֹנִי
צִנִּי שֶׁהַתּוֹרֵמוֹס הוּא שׁוֹלְקֵן אֲוֵתוֹ ז' פְּגִמִּים וּמִתְמַתֵּק וְהֵם הַלּוֹקִי אֲוֵתָם ז' פ'
וְאֵינֶם חֲדָדִים כְּלִמְדָר לֹא הֵיחֵד לִיחֵם לִיחֵם אֵף פּוֹעֵל הַתּוֹרֵמוֹס וְכֵן צִדָּרָם (ד"ה הִנִּי
יִחֵתָ בְּסִכָּה חֵלֶק דִּק"א ע"א) כָּל שֶׁאֵדָם קִירָא דָּבָר זֶלַל עֵתוֹ מִקְדָּשׁ לִוְהָ לִפְנֵי הַקָּבָה
וְאֲוֵתָר עֲשִׂאוֹנִי צִנִּי כְּמִין זֶמֶר וְהַקִּנְיָן צֹא ע"י טוֹרַח וְהוֹלָאָה וְיִהְיֶה צִדָּר
הַשְּׁמוּעָה לַעֲנִין הַכּוֹנֵה מִדִּינִית וְהוּא שִׁטְצָ אֵדָם עָלְיוֹ א' מִן הַכְּחִים לֹאזְוֹלָאָה
לְהִיטֵר כְּשֶׁמֶה אֲלִיוֹ וְלַעֲזוֹתוֹ כָּל עֲנִינֵיו וְיִהְיֶה עֲנִין הַעֲשִׂיהָ מוֹחָה עַל שׁוּמֵר עָלְיוֹ
לְרִאֵשׁ וְהַלֵּךְ שֶׁזֶה דָּבָר נִמְלֵא לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁכָּל אֲדָם חִפְּסָ בְּכִדּוֹר וּמִקְבָּל בְּקָבָל לְהִיטֵר לֹאזְ
הַכְּכָדִים וְצִנִּי הַמַּעֲמָל מַע"ה לֹא הַזְכִּיר לִשְׁחָן קִנְיָן וְהוּא אֲוֵתָר עֲשֶׂה לָךְ דָּב אֲזַל
אֲחֵר עֲלֵת הַדָּבָר לְרִיךְ בְּעֲשִׂית הַדְּצָדִים לְחַדֵּר יִסְדֵּר עֲמֹ עֲנִינֵיו שֶׁאֵין אֲפִשָּׁר לְאֵדָם
זֶלַל חֲדָר יִגְלֶה עֲמֹ סִתְרוֹ וְסוֹדוֹתָיו וְלִרְכִּי לְחַדֵּר כִּלְמֵן רוּחַ מֵאֵד יִהְיֶה לוֹ כְּעָלְמוֹ
כְּמֵאֵמֵר הָאוֹרֵב אֲחֵר הוּא אֲחֵת וְהַלֵּךְ שֶׁאֵין זֹאת הַהִגְדָה מִלּוֹהֵם בְּקָבָל וְכֵן מֵאֵד הִיטֵר
הַחֲדָר טַפֵּל אֲלִיל וְיִנְטָרְךָ לָךְ רִיוּחַ עַל זֶה טַרְחָ דָּב עַד שֶׁדָּב פְּעֵמִים יִנְטָרְךָ לְקוֹנוֹתוֹ
וְהוּא שִׁעֲזוֹדָרָו כְּפִי הַדְּאוֹי וְיִהְיֶה בְּכָל עֲשֶׂה לָךְ דָּב דָּב אֲחֵר וְהוּא דִּאֲפִי חֲכָם
שֶׁבְּחִכְמִים דִּאֲפִי שִׁטְצָם עָלְמוֹ אֲוֵתָה שִׁדְּרוֹ לֹאזְ וְלְרִאֵשׁ אֲע"פ שֶׁאֵינוֹ מוֹלֵא כְּמוֹהוֹ
יַעֲשֶׂה לוֹ אֲדוֹן מַשְׁלֻמָּה הַמִּנּוֹ כִי הָאֵדָם אֲפִי חֲכָם שֶׁבְּחִכְמִי אֵינוֹ רוֹאֵה בְּעֲנִינֵי עָלְמוֹ
מִה שִׁדְּרָהוֹ וְזֹלָתוֹ וְאֲפ' ג"כ שֶׁזֶל עֲשֶׂה לָךְ דָּב כְּלוֹ אֲפִי שֶׁאֵינוֹ דִּאֲפִי לְהִיטֵר לָךְ
לֹאזְ עֲשִׂהוֹ אֲחֵת לֹאזְ וְחִכְמִי הַמּוֹסֵר אֲמֵרֵי יִהְיֶהוֹ שֶׁמִּלְכִּים לְרִיךְ לַעֲשׂוֹ וְהַפְּשָׁר ג"כ
צִנִּינִן הַחֲדָר שֶׁהוֹלִיאוֹ בְּלִשְׁחָן קִנְיָן כִי הַחֲדָרָה הוּא שִׁיטְצָ זֶה צוֹה צְשׁוֹה וְתִיבָה
הַכַּחַת זֶה בְּחִדּוֹר כִּהְנִיתָ חֲדָר צוֹ וְנִמְלָאוֹ קוֹנִים אֵין אֲחֵת זֶה. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ עֲשֶׂה לָךְ דָּב
כו' כְּלִמְדָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה זֶה בְּזִילּוֹת לְמוֹדוֹ דִּק ע"ס דָּב אֲחֵר מִפְּנֵי שֶׁחִילּוֹק הַקָּבָלִי יִצֵּל
לְדִי חִילּוֹק הַכּוֹדֵאוֹת וּבְכָר יִדְמֵת מִה שֶׁאֲמֵרֵי בְּחִילּוֹן (דִּי"ח ע"צ) דִּדְךָ צִינּוֹ מִלְּמֵן אֲמֵרָה
יוֹסֵף צ"ד הִיטֵר מְכֻלִּי עֲלֵתָה גִמִּיר עַד שֶׁאֲמֵרֵי עָלְיוֹ שֶׁמֶר ד' יוֹסֵף וְלִיִּקְפֵּד אֵינוֹ מִכ"ע
גִּמִּירָלָה אֵלֶּה מִרְצָ יִאֲוֹדָה גִּמִּירָלָה דִּאֲפִי סְפִיקִי דְּבִגְדֵי גִיִּים כְּלִמְדָר שֶׁהִיב מְדוּיִק
צִינֵתָר. וְצִנְרִיטָא (דִּאֲזוֹת דִּי"ר פ"ה) אֲמֵרֵי הַלּוֹמֵד תּוֹרָה מִרְצָ אֲחֵד דּוּמָה לְמִי שֶׁבְּקִעְתּוֹ
צִמְקוֹס א' חֲרָק צִמְקָלָתָה חֲטִים מִקְלָתָה שְׁעוּרִים מִקְלָתָה נֹוֹעֵ עֲתִים מִקְלָתָה

בפנים מקלטה חילנות כמלא האדם יושב
 במקומו וזיתו מלא טובה וזכרה הלמד מהרבה
 דומה לאדם ששדותיו מפורי' כשהוא צוה לזו
 נקפו על האחד ואינו מתייבש על אופן אחד
 ואף צחצר אפשר לפ' כן שאין ראוי לו לגלות
 סודותיו ולפניו לזו רק לאחד.

מלאכת שלמה

הרחק משבן רע, מלאחי שכתב החכם
 הר"ר יהוסף חשכני שיש ספרים דברים
 רחוק משכן רע ע"כ:

ואמ' והיו דן את כל אדם לכף זכות כלו'
 כשתראה איזה פעול' יולאה מאיזה אדם ותהיה
 הפעולה צעלת שני אפשריים אחד טוב וא' רע
 ויהיה ענין צעליה צלתי נודע אללך ראוי
 שתכדיע הפעולה לכף זכות ואל תדינה לכף חובה ואין לריך לו' כשנודע פועלה
 באדם כשר שאל יחשדורו דצדד חטא צמחשצתו כאומדן ז"ל (צטת דל"י) החושד
 צכשדים לוקה צבופו. ואפי' היתה הפעולה נוטה לזד רע ראוי לסמך לזכות
 ולחזור אחר הכרח הטוב בכל מה דאפשר וכבר הביאו הדעה מעשים צמסכת
 שצת (דקל" ע"ג) אידע לחסידים והיו שואלים לתלמידיהם צמה דנתוני והיו
 משיצים להם איזה טענה של זכות ואף הם היו משיצים העצודה כך היה ואתם
 שדנתוני לזכות כלומר אפי' שהמעשה היה דומה צעין כל דוארו רע המקום ידון
 אחכם לזכות אצל כשהיה פועלה נודע ומפורסם לרשע ראוי ג"כ לדון פעולותיו
 לכף חובה צלי ספק כי לא ילדק מעשה לעושהו ולא יתפאר בגרזן על החולצ צו
 והנה שלמה אמר כי יחנן קולו אל תאמן צו כו' וחכמי המוסר אמרו "הזהר מחלקת
 לשון הנצלים כנזהר מן הקטת אשר כל עוד שיוסיף להכניע יוסף להכות".

זו היתה האדצלי אומר הרחק מש"ר ואל תתחצר לרשע ואל תתלאש מן
 הפורענות אשר הרחק משכן רע לשתי סצו' אחת כדי שיסמור מנוקין והצ' שלא
 ילמד ממעשיו כי חצרת הרעים תקנה פחיתו' המדות ודרך כלל אמרו (צמס' נגעים
 סי"ג ה"ו) אוי לרשע אוי לשכנו וכן אמרו ז"ל (צטת דס"ג ע"ה) אם עם הארץ חסיד
 אל תדור צשכונתו ופי' צצרייתא דר"כ (צפ"ס סס) אחד שכן צצצית וא' שכן צחון
 ואחד שכן צצצדה שאין הנגעים צאים אלא צציתו של רשע והיו עונותיו של רשע
 גורמין לסתור כותלו של לדיק. ואע"פ שאין מן הדרכים התוריים להענגש איש
 צאחיו אף בי איש צשכנו מ"ע אף הוא ראוי ליענגש צעלנו מלד חצרתו עמו ושמא
 תאמר הריני נזהר מלדור צשכונתו שהוא התחצור' תמידיו אלא שאני מתחצר עמו
 לעניני סחורה ופרקמטיא לפעמים דרך עראי וכיוצא צאלה לכך הוא חוזר ומזהיר
 ואל תתחצר לרשע כלומר צצוס חצרה צעולם ופי' צצרייתא של ר"כ (סס צסו' פ"ס)
 אל תתחצר לרשע אפי' לרצרי תורה וצספרי המוסר אמרו "החצר רע מצקש
 תואנות" וכן אמרו "חצרת השוטה סכנה" ואמרו ג"כ "חצרת הנצל חדטה" וצדרש
 (צאצות דר"ג ס"ס) אמרו אל יתחצר אדם לרשע שהרי מלינו יהושפט שנתחצר לאחאץ
 צרמות גלעד וכעס הקצ"ה עליו שגאמר הלא רשע לעזור ולשונאים תלהב נתחצר
 לאחזיה ופרץ את מעשיו שג' צבתחצרך עם אחיה פרץ ה' את מעשיך וכן מלינו (סס)
 צאמנון שנתחצר ליגדצ והשילו צעלתו.

ואל תתלאש מן הפורענות אפשר דאחר דהזכירו על מניעת חצרת הרשע הוא
 מזהירו צהשתדלות קיין החצר טוב מלך שאי אפשר לאדם צלא אובצ שיספר לו
 קורותיו ויתקן ענייניו צעלתו שאפי' משכיל צצמשכלים לריך לעלת זולתו ודרך לחות
 אני אומר כל הנגעים אדם דואר חן מנגעי עלמו ואמרו ז"ל (פ"ק דצ"ז דס"ז ע"ג)
 או חצרה או מתותה וחכמי המוסר אמרו "אדם צלא חצר כשמאל צלא ימין" ואמרו
 ג"כ "הטוב צצכוסים לריך לרסן הכצדה צצנשים לריכה לצעל והפחח צצאנשים לריך
 לענה" ואמר החכם לצניו "אל ימעטו צעיניך שונא אחד ואל ירצו צעיניך אלף אוהבים"

ח יהודה בן מִבְּאֵי וְשִׁמְעוֹן
בן שִׁמְחָה קָבְלוּ מֵהֶם יְהוּדָה בן
מִבְּאֵי אוֹמֵר אֵל תַּעַשׂ עֲצָמָה
בְּעֶזְרֵי הַדִּינִין וּבִשְׂיָהִיו בְּעַלֵּי
הַדִּין עֹמְדִים לִפְנֵי יְהוָה בְּעֵינֶיהָ

מלאכת שלמה

והגיה ה"ח ז"ל בגמיהו בעלי הדין
עומדים לפניו יהיו צענין כדעשים וכספספסו
מלפניו יהיו צענין בצדיקים שקבלו וכו' :

אלא יבא אדם מתפחד ככל יום ויאמר אוי לי שמא היום תבא עליי פורענות ה"ח
לשמי אדם מפחד תמי' ויש שפי' על אזהרת הכפס שלא יתבאר זרואתו הללחתו
ויתבונן כי מה' היתה לו וצדו לשנות עתים ולהחליף זמני' כמו שאמר השמר לך
פן תשכח את ה' אלהיך כו' פן תאכל ושבעת כו' וצקקך ולאנך ירצון כו' ורס
לצנך ושכחת כו' ואמרת כלבך כחי ועולם ידי כו' כלו' ותחשוב שאמר שהללחתך
באה מלד דעתך ושכלך לא תסור ממך ויגדוס לך זה לצלתי הכנע לשם ית' לשון
מדרך הדעה כתאמר הכתוב על כן יצח לחרמו ויקטר למכמתו ולכן הזהירו
להסיר המהשגה זאת מלבו והוא אומר וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כו'
וצדו להפך ידו עליך לרגלו. וכן אפשר לפרש שזרואתו הללחתו יתפחד שמא
עונותיו מרובים ומקבל שכר קלת הנאות צחייו להיות יולא נקי מנחלת הטוב הלפון
והוא שאמר ז"ל צפרק שלק (ה"ח ע"ח) כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לצקרו אמר
להם חימה עזה יש צעולם התחילו צוכים ור"ע משחק אמרו לו מפני מה אתה
משחק אמר להם ומפני מה אתם צוכים אמ"ל אפשר שאת תורה שדוי צלער ולא
נצבה אמר להם ולכן אני משחק שכל זמן שאני רואה את ר' שאין יינו מחמיץ ואין
פשתנו לוקח רואין שומנו מצאיש אמרתי שמא ח' קבל ר' את עולמו צחייו עכשיו
שאי רואה ר' צלער שמח אני כלומר שהוא מתנקה צלער ממקלת עצירות שצדו
אמ"ל עקיבא כלום חסדתי מן התורה כלו' אמ"ל למדתו רצונו אין לדיק צאדך
אשר יעשה טוב ולא יחטא. ובצרייתא של ר"נ (ס"ס פ"ט) אמרו צומן שאדם רואה
עלמו מלפניו וצא אל יאמר ממה שזכיתי נתן לי הקצ"ה כך והקדן קיימת לכו"ה
אלא יאמר אוי לי שמא לא נמלאתי לי זכות אחת ועליו הקצ"ה נותן לי כך שאמר
מן העולם הבא.

ח יאורה' עזאי אומר אל תעש עמך כו'. אמר על תעש עמך כעורכי
הדיינין. והם אותם שמסדרים הטענות לתוצע או לנתבע ולא סוף דד שהזהיר
זה מאתו אלא אף משאר בני אדם וכמו שזכרנו לר' יוחנן (נחמדות דצ"ן ע"ג) שאמר
טענה א' לאחד מקרוביו ונתחרט ואמר עשינו עממינו כעורכי הדיינין שהרי כל מי
שהוא עושה כן מלמד לצדיות לשקר ולהכחיש האמת ונמלא בורס לו תקלה ועון
ולפי זה ראוי לקרות הדיינין צו"ד אחת לצד והוא סס כתיבה מילת דיינין הוא
צמקוס טענות ורוב העולם קוראים דיינים צסם התאר כלו' דיינים הפחותים
העושים כך אע"פ שממונים להיות נחתך הדין על פיהם ויש מפרשים אותו על
הסופרים כאלו אמר הסופר הדיינין והוא שהיה להם לדיינין צ' סופרים אחד כותב
טענות המזכים ואחד כותב טענות המחייבים ונמלא זה מסדר טענותיו כפי צרכו
וכן זה לשכנגדו ויש מפ' שעל הדין הוא אומר כן ואפי' שנדעה לו על הא' שהוא

בְּרָשָׁעִים וּבְשֹׁנְפִמִּים מְלֻפְּנִיָּה
יִהְיוּ בְּעִינֵיהָ בְּזָאִין בְּשִׁקְבָּלוֹ
עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:

ט שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁמְחָא אָמַר הָיוּ
מְרַבֵּה לַחֲקוֹר אֶת הָעֵדִים וְהָיוּ
זֹהִיר בְּדִבְרֵיהָ שְׁמַיָּא מִתּוֹכָם
יִלְמְדוּ לְשִׁקְרָא:

י שְׁמַעְיָא וְאַבְטָלְיוֹן קָבְלוּ
מִהֶם שְׁמַעְיָא אָמַר אֵתְבָּא אֶת

מלאכת שלמה

וְסֵפֶה הַת הַרְצוֹת וְקִדְדוּ הַכ"ר יְהוֹסֵף
ז"ל וְהַכ"ר מַנְחֵם דִּי לִומָאֵנוּ וְשִׁנְאָה הַנֶּזֶק
בְּקִמָּן:

הַדִּין הַמְּזִיק לַשְּׁעוֹת וְנִשְׁעָנָה וּנְפֻטָּר דִּמְיָא אֶחָד מֵהֶם שִׁקְרָא עַכ"פ מ"מ הַמְּזִיק כְּלָדִיקִים
אֶחָד שֶׁהֵם מְקַבְּלִי אֶת הַדִּין. וְיֵשׁ גּוֹרְסִים כְּמִי כו' כְּלו' שֶׁקָּבַל מֵאֵלֵיהֶם מִתְחִי' וְזִרְיָתָא פִּי'
כַּעֲמִין אֶל תַּעֲשׂ כַּעֲדוֹכֵי הַדִּינִים דְּרִמּוֹת זַעֲמִין שְׂהוּא לְמַד אֲלֵל רָצוֹ שֶׁלָּא יִהְיֶה דְרוֹף לְהַמְשִׁךְ
אֶחָד דַּעֲתוֹ כְּאֵדָם שֶׁלָּא לַעֲרוֹךְ דִּין עִם חֲצִירוֹ שֶׁמְחִיזֵר לְהַשִּׁיז לְפִי זִכְרוֹתוֹ אִם אִמֶּת אִם שִׁקְרָא
לֹא יִתְזַנֵּן זַעֲמָנוּ הַיָּדָא רָחוּץ לִפ' אֶת הַדָּבָר אִם כַּדַּעֲתוֹ אִם כַּדַּעֲתוֹ חֲצִירוֹ וְיִוְדֵה עַל
הָאִמֶּת וְלִשְׁוֹן הַזִּרְיָתָא (זַחֲזוֹת דְּרִיפִי) הִיא אֶל תַּעֲשׂ עֲלֵמָךְ כַּעֲדוֹכֵי הַדִּינִים כִּינֵד
אִם זֹאת לִצִּית הַמִּדְרָשׁ וְשִׁמְעַת טַעַם אִי הֵלֵכֵךְ אֶל הַזֶּהֱל לְהַשִּׁיז אֲלֵלָא כּוֹי יוֹשֵׁעַ וְשׂוֹאֵל
זַחֲזוֹת טַעַם אֲמַרו.

ט שְׁמַעוֹן י' טַעַם אָמַר הוּא מִדְּבַר לַחֲקוֹר אֶת הַעֵדִים וְהוּא זֹהִיר דְּזִרְדִּיק שֶׁמֶל
מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ לְשִׁקְרָא. אֲמַר תַּחֲלִילֵה שִׁירָה לַחֲקוֹר הַעֵדִים וְאֵע"פ שֶׁהַחֲקִי' יִדְוֹעוֹת בֶּן
וְהֵן קָצֵעַ וְכוּלָם תַּלְוִיּוֹת זִמָּן וְזַמָּקוֹם כְּמוֹ שֶׁזֶּאֱמַרְנוּ צִנְסְכֵדִין (דְּמִיָּא ע"ה) וְעֵלֵיהֶם
אִין לְבוֹסִיף זֹאת הֵנֶכּ הַחֲקִירָה צִנְקוֹס צִדִּיקָה כְּלו' שִׁירָה צִדִּיקוֹת הַיָּדָא הִיא וְהִיא
הִיא לְבוֹשׁ הַבּוֹרֵב אוֹ הַבְּהֵרֵב וְכִיּוֹלָא זֵאלוֹ כְּדִי לְפַשְׁטַשׁ צַעֲדוֹתָם אִם נִמְלָאוּ מִכּוֹנִים
וְהַזִּכִּירוּ אֲחִי"כ כִּיזְכֹּר צַחֲקִירָתוֹ וְצִשְׁאֵר דְּזִרְיוֹ שֶׁמִּדְבָּר עִם הַעֵדִים שֶׁלָּא יִצִּינוּ מִדְּבָריו
יִשְׁמַעוּ וְיִוִּסְפוּ צִשְׁקָה הַמֶּשֶׁל זֶה הוּא שֶׁהַדִּין מֵאִיִּים אִוֹחַם וְאִוֹמַר לֵהֵם הַזִּכְרוּ צַעֲדוֹתֵכִי
שֶׁאִם תִּמְלָא שׁוֹם הַכֶּחֶשֶׁה צִינִיכֵם תִּהְיֶה עֲדוֹתְכֶם צִטְלָה וְאִזּוּ הֵם מְרַגִּישִׁים צִכְךָ
וּמִתְלַחֲשִׁים צִינִיכֵם לְכוּיֵם עֲדוֹתָם צִכְל דְּזֵר וְכֵן כֵּל כִּיּוֹלָא זֶה.

י שְׁמַעְיָא וְאַבְטָלְיוֹן כו' שְׁמַעְיָא! אָמַר כו' אֲמַר תַּחֲלִילֵה שִׁיחָה אֶת הַמִּלְאכָה
כְּלו' שֶׁאִם הוּא לִדְרִךְ לֵב נֹחַ לוֹ שִׁיזֹן מַעֲמָלוֹ וְיִהְיֶה מִיִּגְיָעוֹ וְלֹא יִשְׁרָךְ לִזְוֹן מִן הַדִּקְהָה
אוֹ שִׁלְסִטִּים אֶת הַזִּרְיָא וְשִׁמְעָא לֹא נִמְשָׁךְ מִה שֶׁאֲמַר אֲחִי"כ וְסִנְאָה אֶת הַרְצוֹנוֹ כְּלו'
דְּאֶחָד דְּהוּא לִדְרִךְ לְמִלְאכָה לֹא יִהְיֶה מִדְּקָק צִנְקִיּוֹת הַמִּלְאכָה מִלֵּד בְּאוֹתוֹ אֲלֵל יִרְוּחַ
צִכְל מִה דְּאִפְשָׁר לוֹ צִנְסְרוֹת כְּמוֹ שֶׁאֲמַרו פֶּשׁוֹט צִינִיכֵם צִשְׁקָא וְלֹא תִימָא כִּהְנֵא אֲנָא
בְּזִרָא דְּבֵה אֲנָא חִילָא צִי-מִילָתָא (צִי"צ דִּק"י) וְיֵשׁ לִפ' אֲהוּזָא אֶת הַמִּלְאכָה אִפִּי'
לַעֲשִׂי דְּכִלּוֹמֵר שִׁתְעַסֵּק זַחֲזוֹת דְּזֵר שֶׁל תּוֹעֵלֶת וְלֹא יַעֲמֹד צִטְל שֶׁהַצִּטְלָה גּוֹרֶמֶת לוֹ
דְּזִרִים קִשִּׁים וְאֶחָד כֵּךְ הַזִּכִּירוּ שִׁיחָה אֶת הַרְצוֹת כְּלִוְמֵר שֶׁלָּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה מִפְּתָבוֹ
לְנֶקֶם הַנִּזְוֹת וְהַסְדְּרוֹת צִוִּיתֵר מִדְּלִי שֶׁזֶה יִצִּיאָהוּ לְשִׁנְאָת רָצִים עֲלָיו לֹא יִרְפוּהוּ עַד
זַעֲלוֹ דְרוֹקוֹ וְכֵן שִׁיחָא לִיעוֹל אִימָא וְיִתִּירָה עַל הַנְּצוֹר שֶׁלָּא לֵהֵם שְׁמִים שְׂהוּא עוֹן גְּדוֹל

המלאכה ושנא את הרבנור
ועל התודיע לרשות:

י' אבטליון אומר חקמים
הזהירו בדבריכם שפא תחובו
חובת גלות ותגלו למקום מים
הרעים וישתו התלמידים
הבאים אחריכם וימותו ונמצא
שם שמים מתחיל:

י' הלל ושמאי קבלו מהם
הלל אומר הרי מתלמידיו של

והוא אמרם ז"ל כיון שנתמנה להם פרנס על
הכבוד נעשה רשע מלמעלה כל' דמן הסתם
הוא מטיל אימא יתירה שלא לשם שמים
וצדרייתא (נאזות דר"ן פי"ה) אמרו דרך לחות
אפי' להם בראשון לא טעם כלום עד שנעשה
מלאכה שנאמר ויניחוהו צנן עדן לעזרה
ולשמרה וכן ע"ס אמרו כשם שהתורה ניתנה
צדריית כך המלאכה ניתנה צדריית ר"ל שהיא
צכלל מלוא והציאות דרך אסמכתא מדכתיב
ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ופי'
ענין שנאת הרבנות על ת"ח שלא יהא משתבח
בעלמו יתר מדאי והוא שאמרו מלמד שלא
יניח להם עטרה לראשו מעלמו אבל אחרי
יניחו לו שנאמר יהלך זר ולא פיך נכרי ולא

שפתיך ואמר עקיבא כל המגזיה עלמו על דדרי תורה דומה לנצילה המושלכת דדרך כל
עוזר ושז עניח ידו על חוטמו ומתרחק הימנה ה"ל לאס נצלת זה הנשא והוא העניין אשר
דמיונו דמיון תורת מי שאינו הנון למער שכל בני אדם קמים זו אחר שירד להם צדרי
לדרכן. ואמר אח"כ אל תתודע לרשות ר"ל שלא ישתדל שיהיו בני המלכות והסולטנות
יודעין זו ומכירין אותו כי לטון התפעל על אחד. מדריכו יורה על הוי' מסצ
האדם לעלמו מה שאינו כענין מתחזק מתאמן מתכבד ואמר שמאחר שאינו נודע
להם לא יהא הוא משתדל בכך שהקודמה למלכ' תציאנהו להתרשל מכל דבר רק
לעזרת' ולהפכו' כל ימיו לצטלה אפי' שלא יכנס צעורה שימוש נותנים עליו
עיניהם צממונו והוא שאמרו למטה שאין מקריצין את האדם אלל להנאתם וכמ"ס
צפ' המלך את צניכס יקח ושם לו צמרכתו בו' ולחידוש חרישו ולקלור קלור ולעשות
כלי מלחמתו בו' ואת צנותיכס יקח לרחקות בו' ואת שדותיכס בו' וצדרי' (סע)
אמרו לא יתכון אדם ליעול את הרשות שאע"פ שצראונה פותחין לו פתח ומליין
לו קשה היא באחרונה.

יא) אבטליון אומר חכמים הזהירו צדריכ' בו' פי' הזהירו לצדרי דברים היוצאים
מפיכם עד שלא יהא המאמר סובל בשום פנים לפרסם צד שיהא השומע נוטה
עלה למינות שאם תאמרו מה לנו ולהם ואם יש להם ספק צדרינו יצאו וישאלו
על כוונתנו שמה לפעמים יאדעו להם דברים צמקוס שאין השומעין חפצים לשאול
ואדברה הם כונו' לאוחס הרעות ודעתם נוטה צד ומפני שכן הסתם מקומו של
חכם אינו חשוד בתלמידים כאלו לכך אמר שלא תתחייבו למקו שיסוצו משוקעים צדרי
שתבלו ממקו' לאינו סיבה ואפי' שתבא גלותהם למקום שישוצו משוקעים צדרי
המינים ויקחו מאמר' כפשוטו לסעד צדריהם ולא עוד אלא שיחזקו דעותיהם צדרי'
הנוטה להם מתוך צדריהם ולא יצאו לשאול אלא שיסתו להם כוס ומוליין אותו
צדרינו עם הצוצ אשר צתוכו ואפי' התלמידים הבאים אחריהם ר"ל אחר מיתתכם
ישתו ממנו ונחל' עס שמים מתחלל על ידיכם ורמז צוה אה' שארע לאנטיגנו'
מלדוק וצייתוס כמ"ס למנולה וכצד הלשון מורגל צדרי דעותינו. לקדוש לצדרי מינות
מיס הרעים נמשך למה שימשלו צדרי תורה למיס והוא שאמרו ז"ל צספדי צפ' עקצ
שתה מיס מצורך מוצאך כד"ס ע' מנסייא שביה אומר שתה מיס ממי שצדריך
ואל תשתה מיס עכורים להמשך על צדרי המינים.

יב) הלל ושחאי בו' הלל או' הוי מתלמידיו של אבהן בו' פי' מן הממשיכים
אחר הנהגותיו אובח שלום כלומר צין אדם לחצרו ורודף שלום צעסקי עלמו עם
שאר בני אדם ופי' צדרייתא (נאזות דר"ן פי"ז) צענין שימת שלום שאפילו שינוי

אֶהְיֶה אִיְהוָה שְׁלוֹם וְרוּדָף שְׁלוֹם
אִיְהוָה אֶרֶץ. הַבְּרִיזִית וּמִקְרָקָן
לְתוֹרָה :

יג הוּא הָיָה אִיְהוָה נְגִיד שְׁמָא
אֶבֶד שְׁמָה וְדָלָא מוֹסִיף יֶסֶף
וְדָלָא יִלְיָהּ קִמְלָא חֵיב וְדָא שְׁתַּמְּשׁ
בְּתַנָּא חֲקָף :

יד הוּא הָיָה אִיְהוָה אִם אֵין

דברים כותבה זו אמרו רז"ל כשהיה אהרן
דלחה צ' בני אדם מריצים זה עם זה הולך
לו ויושב אלל אחד מהם אומר לו בני ראה
חצרך מה עשה מטורף את לצו וקורע את
צבדיו וחונק את עלמו ואומר אוי לי היאך
אשא פני ואראה את חצרי צושי ממנו שאני
הוא ספרחתי עליו וכן אלל האחד עד שמסיר
הקנאה מלצו של כל א' ואחד וכשפוגעין זה
עם זה מגפפין והנשקין זה את זה חבו שגל'
עליו ויצנו כל בית ישראל ואילו צמטה כתיב
בני ישראל כל לא כתיב.

איהב את הצדיו' כלו' להוכיחם צנחת
ולהשיצם מעון. אמרו עליו רז"ל (סס) כשהיה
מהלך בדרך פגע צהם רע נותן לו שלום
למחר ראה אותו האיש לעצור עצירה אומר
היאך אשא פני ואראה פני אהרן צושי ממנו שנתן לי שלום נמלא אותו האיש
נמנע מעון על ידו וככלל ענין זה כמין האהבה על שהיה מאחד דעתם עם
דעתו ובצר ידעת שבגר האהבה הוא שווי הלך.

מלאכת שלמה
נגד שקא אחד שקא כך הגיה הר"ר
יהוסף רז"ל :

ומקרבן לתורה כלומר שהיה מתחצר עמהם עד שהיו צושים ואומרים אוי
לנו אלו ידע אהרן מה אנו מה חיינו כודת היה צדית לעיניו שלא יתחללו צדאי'
פנינו אלל שצדאי הוא חושב עלינו שאנו בני אדם חשוצים ועל כל פנים ראו
לנו לאמת את מחשבתו והיו מתוך כך נמשכים צחצחתו ולמידים תורה הימנו.
(יג) הוא היה אומר ר"ל הלל נגד שמה אחד שמה כלו' כל שעוסק צתור' כנגד
פרסום השם ר"ל שלא לשמה אלל להתבדל ולקנות שם אחד שמה כלומר תפסק
מעלתו ויאצד שמו ויש מפ' נגד מלשון המשך כלומר כל ששמו נמשך הדעה ועולה
לבדולה יתירה אחד שמה כלו' שמן הסתם הוא הוא מנהיג עלמו צדצנות ולוקה
עליו והדאשון עיקר.

ודלא מוסיף יסוף כלו' שאינו משתדל תמיד להוסיף צמעלתו יסוף כלו' יסוף
זכרו והוא לשון קללה ומכאן אמרו שדאי להוסיף על משנתו תמיד ואם למד כמה
משכחות או כמה דברים יהא נכסף ללמוד את הנשאר וכן צכל הצדרי' זה אחד
זה וכן הנהיגו מכאן להוסיף צמשיה וללמוד צלילו' מט"ו צאצ ואילך (כמ"ס צתעני'
דל"ח ע"ח).

ודלא יליף כלומר דאינו לומד כלל כלומר אינן בני קללה שאפי' צדי אדם
ראוי הוא להורגו ואמר זה דרך הפלגה ואמר אה"כ ודישתמש צתבא חלף פי' כל
שהוא מקבל תשמיש מזורבא מרצן שהוא נקרא עטרה על שם שהוא מעטר את
מקומו ומתדרו חלף ר"ל שיעטש צכך אלל א"כ הוא תלמידו ויש מפ' תבא על התורה
כל שנהנה צצוד התו' כמו שמלינו צדצי ערפך שהיה לועק אוי לי שנהייתי צצוד
התו' וכ"ש הוא מתכבד צה ומתבדל על שגניו צסיצתה וכן צצרייתתא פי' שכל המשתמש
צסם המפורש אין לו חלק לעולם הצא ודאשון עיקר.

יד הוא היה אומר אס אין אני לי כו' כלומר אס אני צעמני אינו מעורר
נפשי למעלות מי ישתדל צעדי להטיצ אורחותי והרי הצחיר' צידו ואין עלי מכריע
ומונע צמעשי אלל הכל צדי אס ארנה להיו' מלאכתי צחק הנפש ושליומותה אס
צדרכי גופי לצד ושאני לעמלי מה אני נ"ל לפ' כלומר ואחר שהכל צדי אס אני
לעמלי ר'! להתעם' צדרכי גופי לצד מצלי שאשניח צזה לעצדות האל ולשלימות
הנפש צה אני והנה נחשצתי עם זאת ההנהגה צצקמה והכוונה להיות האדם משתדל

אָנִי לִי מִי לִי וּבְשָׁאֲנִי לְעֶצְמִי
מָה אָנִי וְאֵם לֹא עָבָשׁוּ אִמָּתִי:
טו שְׂמִי אוֹמֵר עֲשֵׂה תוֹרָתָךְ
קִבֵּעַ אֲמוֹר מַעַם וְעֲשֵׂה הִרְבָּה
וְהָיוּ מְקַבְּלִים אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֶבֶר
פְּנִים יְפוֹת:

זחק נפשו השתדלות תמיד ונלכתי גופו כפי
ההכרח לצד ואף גם זאת זכונת להיות תכלית
כוונתו לשלימות הנפש וכמו שזיכרנו בחיבור
התשובה ואמ' אח"כ ואם לא עבשיו אימתי
כלו' אם החטיאתי ילדי להיות לעלמי ר' לזהיו'
כל השתדלותי צדדתי גופי מצלי השגחה אל
תכלית טוב וזוהי שלימות הנפש ואני נשען
זאת ההגהנה על מה שצדדי לתקן מעיוותי
צטרם יצא חצל קלי ויתאחד השתדלותי

צתיקון נפשי על סמך זאת המהשגחה ואם לא עבשיו אימתי כלומר אולי זמן תקותי
ישמע מצין ידי ולו תאצל נפשי ותזעק מכאז לצל לומר גוי נתתי למכיס ונצדי
דעתי אי אכן מציגה וחשדון ודעת וחכמה צשאל אשר אתה הולך שמה וכמו שזכרנו
(צ"ק דע"ר ד"ג ע"ה) מי שטרם צע"ס יאכל צצצת שאין השגת מעלה וכבוד ינפש
אם לא כפי שהושלמה צהיותה עם אצדי גופה והיא כונת הלדיק צחיי העולם
זה והוא ענין התקן עומך לפרוודור כדי שתכנס לעדקלין וגדולי המהצרים פי'
צפי"ה צ אם לא עבשיו אימתי אם לא אקנה המעלות צצחדותי מתי אעשה לציתי
ועת הזקנה קשה להוליא צו האדם מן ההרגל שהוטבע צו וכן פי' וכשאני לעלמי
מה אני כלומר אחר צצחדותי להיות נפשי לאיזה צד שצורה מה עשיתי מן ההצגשי'
להשלים עמתי והנני נעור ורק תשולל מן המעלה ויש מפ' וכשאני לעלמי מה אני
כלומר אפיו' כשהמתעסק צצמעל הטוב שהוא לי לצדי מה אני כלומר איך יספיק
לשלימו' נפשי ומה אתן זה לפי ארח עולם צצהילצי צצמטט לפינו יתצדק וצצריית'
אמרו עוד עליו שהיה אומר אם אני כאן הכל כאן ואם אין אני כאן מה כאן
כלו' ותכלית הכל הוא הצחכמה ונמצא דהצחכס הוא הכל צאמרו ולדיק יסוד
עולם וכן אמרו שם אף הוא ראיה בולגולת אחת כו' וא"ל על דאטפת אטפון וסוף
לדמטיפך יטיפוניה הכונה להאמין על המאורעות והסיצות שהם כולם מלד העונש
לא צצמקרה וצפעולות הדע יצוצו צראש עושיהם כצארז"ל (צצפועה ד"ה) צצדה
שאדם מחד צה מודדים כו' וכן כי פועל אדם ישלם לו כו' לתת לאיש כדרכיו וכשדי
יעלליו כו' כי פרי מעלליו יאכל כו' אע"פ שצדאשון ראוי להענש לא הוכרח הצ'
להרבו אלא מלד צחירתו ולכן הוא ראוי להענש ג"כ.

טו שמיא אומר עשה תורתך קבע כלומר שתהא מלאכתך ערלי וכאשר צדמן
ותור' קבע עד שאפי' צעת מלאכה תהיה כותך למע שאתה צריך לה לקיום גוסך
וציתך עד שתפנה אחרים מחצצך להתעסק צתורה וצחכמה.

אמר מעט ועשה הדעה שזו היא מעלה קנויה לנו מומן אצינו הא' אע"ה
שאמר ואקחה פח לחם (וכז"ס צצ"מ דפ"ה ע"ה מבין דלויקים אומרים מעט ועושים
הדעה דעשים אומרים כו' ואינם עושים) והם השיצוהו כן תעשה כאשר צדצת כלומר
פת לחם לצד ואח"כ נאמר ויקח חמאה וחלב וצן הצקד אשר עשה כו'
והוא הדין שכן צכל הדצדים יהיו מעשיו יחידים על הצצחתו והדעע עושה
צצפך כענין עפרון שאמר השדה והמעדה אשר צו לך נתתיה וצצעת המעשה
דנה ממנו יתר מכדי שזיה ד' מאות שקל כסף וכיוון לשעדה צאומד צאומרו ארץ
ד' מאות שקל כסף כו' מה היא.

והיו מקבל את כל האדם צצצר פנים יפות כלו' שאפי' לא היה לצך שמה
צכך הראה את עומך לפניו כשמה על ציאתו עד שיהא סוצר עליך שיהיו פניך
מציצות לשמחתך על ציאתו וצדדש אמרו (צצחות דר"ן פסי"ג) נתן אדם
לחצירו כל מתנות שצעולם ופניו כצושות צקרקע מעלה לו כאלו לא נתן לו
כלום אצל המקצלו צצפנים יפות אפי' לא נתן לו כלום כדי הוא כאלו נתן לו
כל מה שצקש ממנו.

טו רבן במליאל היה אומר
עשה לה רב והסתלק מן הפסק
ואל תרבה לעשר אפרות:
טו שמעון בנו אומר כל ימים
גדלתי בין החכמים ולא מצאתי
לנוף טוב משתיקה ולא הפדרש

מלאכת שלמה

לעשר חומות פ"ח עומדות ה"ח ז"ל:
לנוף טוב משתיקה י"ח אלא שתיקה
וכן הבנה ה"ח ז"ל:

מה דאפשר ואם אין מולאין צידוד צענין ויטרכו עכ"פ להוליאם מן הסדרה מ"מ
נסתלק הוא מקצלת כל העונש ונתפזר צין כולם כאומרים ז"ל (נפיהדין ד"ו ע"ג)
מיכניף עשרה מצי רב אשי כי היכי דלימטייה שיצא מכשורא.

ואמר אח"ז ואל תרצה לעשר חומות כל' שלא יוליא מעשרותיו מתוך
האומד דגם זה מכנים עלמו בכלל ספק וק' לי לפרש לשון אומדו אל תרצה כל'
אל תהא מתמיד צדך שהרי אפי' העושה כן לא עשה כלום שהמעשר אינו נוטל
באומד אלא צמדה או צמסקל או צמנין ואם נטל מאומד אם פחת לא עשה כלום
ומפרשים מאותו מעשר אחד מעשרה שזו ומן הנשאר צברי אחד מעשרה שזו ב"כ
שלא חל שם מעשר כלל לא על עלמו ולא על הנשאר צברי ואם הוסיף פירותיו
מתוקנים מלך שבצר חל המעשר על הראוי אלא שהמעשר מקולקל שהרי יש
צו חלק שלא חל עליו שם מעשר ונמלא המעשר שטבל מעורר צו ואסור לכל
אדם ואין לו תיקון ואע"פ שלרעת קלת מפרשים יש צו תיקון כמו שציארכו צשני
של קדושין (ד"ג) מ"מ הרי לא עשה כלום לענין המעשר עד שיתקן ומה הולך
להזהיר שלא יתמיד צדך ושמא על התרומה הוא אומד כן שניטל' מאומד ואם
פחת או הוסיף תיקון מ"מ והול' צלשון מעשר אבז שיטפיה או שמא על הדיקה
שהיו רבילים לתת עשירית מהדיוח והזהירו שלא יתמיד לעשות כן דרך אומד
שמא לצדו מאמץ וידו נקפלת ואינו אומד זה כדאוי או. צהפך שמא לא הרויח כל
כך ונמלא מצוצו. ואע"פ דאפשר לו לצוצו עד חומש כמו שהתצאר צכתוצות
(ד"ו ע"ח) מ"מ דרך מלוע הוא צמעשר והמוסיף לא ילא מכלל מצוצו אלא ידקדק
צחסצון ויולא מעשרו לדיקה ואפשר לפ' ג"כ שרמז צענין ההוראה שפי' שלא
יתמיד להורות צמה שלא נתצדד לו דרך אומד וסצדא אלא יפספס צהלכות עד
שיתצדד לו הענין או שילך עמו אחרים ע"ד שציארכו.

יז שמעון בנו אמר כל ימי כו' ולא מלאתי לנוף טוב משתיקה כלומר אין
צמדות גדולה ממעטו הדיצוד וזה. שרצו הדיצוד מרגיל הלשון לדבר טעות או
שביאה או תפלות או שזיקכו כאומרו צדוצ דברים לא יחדל פשע וכן אמרו
וקול כסיל צדוצ דצרי' וצרותיו אמרו (מנייה דח"י) מלה צסלע משתקותא צתרי.
וכן אמרו (צחיוס דע"י) מייחסות' דצכל שתיקו' וחכמי המוסר אמרו יאצור לשונך
כאשר תאצור ממוך" וכן אמרו צהמעט האדם את דצדיו וימעטו שביאותיו
ואמר אחר יש מלה שהיא נקמה כלומר שהאויצ צדוצ דצדיו ילא מלך דצדיו
עליו נקמה. ואמר ח' צחנתי חלקי הצדוצ ותועלתו והזיקו ומלאתיו נחלק לר'
חלקים מהם דצרים שתקנה תועלתם ותיולא מאחרי' כענין מי שמדצד כנגד אחד
לעצד שכנגדו וראוי לו להניח התועלת מחשש הנזק אפי' כי צדוצ פעמים לא
יספיק התועלת לנוק.

עקר אלא הפעשה וכל המפרה
דברים מביא חמא:

יח רבן שמעון בן גמליאל

מלאכת שלמה

רש"ז ב' ח' פ"ב דברים העולם קיים, ירושלמי
ס"ד דתעניות וס' זני העיר וע"ש דתשמע

והשני שתקוה מהם נזק ולא תועלת כלל
כדברי נבז' ולשון הרע צלח צלי השגחה לצד
אחרים כלל ולורך הנחת זה הדיבור מכוער
בנפשו ומהם שלא תקנה מילא נזק ולא תועלת
כסיפור המאורעו והמקריי' והמתחדשים צומן
המלחמות ושאר הסיבות אם תעזב תקל
משאם מעל גופך. ומהם דברים תקוה מהם
תועלת צלא נזק כלל צחמה וצמידות וצוה
לצד לורך הדיבור ונמלא שחיסרנו מן הדיבור ג' חלקים והתדנו הדביעית לצד. ומבדולי
חבמינו ע"ה ו"ה הוא הכח"ס ז"ל נסי' דמתני' הלנו יע"ס חלקו הדיבור לה' חלקים
הא' מותר ממנו כעוד' שקד ונ"ה ורכילות והקלל' וכו' נמאס כסיפור הנזלים צמוסו
הללים ושאר מיני שיחה צעיל'. והב' מותר צעיני האדם צעסקיו ופרנסתו וסחורתו ולריך
שימעטו צו הדברים ולא יעשם עיקר. והד' אהוב והוא לשבח המעלות אם מעלות שכליות
וגנות העצירות והמדות הפחותות. והחמישי מלוו צו בקריאת התורה וללמוד דרכיה
ומלותיה ואמר הכח"ס "תחילת החכמה היא השתיקה" כל' שיטה אנו לשמוע דברי
חכמים ומלך שהיה זה החכם צאמרו זה המאמר צתחילת למודו ונדל צן החכמים
שצח אז מדת השתיקה להטות אזנו ולצו לשמוע הדברי' מפי החכם כמאמר הע
אורך ושמע דברי חכמים ולצד תשית לדעו'. והכמי' המוסר אמרו טובה עלות השתיק'
מעלת הדיבור ודצים נחלצלו צציאור המאמר' כי עללות הדיבור אולם הוא שיהא ענל
מלצר חו הוא השתיקה עד שפי' עללה מענין מתיקות נבזר מלשון הערצ אצל אללי
לצד צו טובה עלות השתיקה ר"ל עללה שהשתיקה נמשכת ממנה מעלת הדיבור
ר"ל עללה שיהא הדיבור נמשך ממנו חו כי העללה צ' מינין אם עללה במורה
ואם! עללה קלרית והמאמר הנה נאמר על לימוד החכמות והעללה הגמורה הוא
שלא השתדל צלימוד כלל והקלרית הוא שילמד אצל שיתעלל צהצנת למודו למרדף
וצצחינת הדברים על אמיתתן ויחשז צהצלת הענין שהעללה הגמורה היא ויתר
רע והפליג צוה החכם ואמר שצענייני הידיעת העללה הגמורה שהשתיקה נמשכת
ממנה טובה מהעללה קלרית שהדיבור נמשך ממנה שהגמורה לא צציאור להשחת
הדברים וישאר צעלמו אויל מחסרי לא יזיק לזולתו והקלרית ידמה ויחשז צעלמו כידוע
הדברים על צוריו וידבר ויפרסם שגיאותו ויזיק לו ולאחרים הפתאים השומעים דבריו:
ואמר אח"כ ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. הזהיר שיהי מעשיו של
חכם שום לדבריו ושלא יספיק לו הדיבור' דברים המלומים והנאכצים הדיבור לצד
אצל הדיבור והקיום כמאמר נאה דורש ונאה מקיים וכן נאים הדברים היואלים
מפי עושיהם וכן אמרו (צמדרש רות) חכמת המסכן צויה ודבריו אינם נשמעים וכי
חכמתו של דבי עקיבא שהוא מסכן צויה היא אלא מסכן צמעשו הרי שהוא לווח
דורש לא תעה משפט והוא מטה כל אלמנה ויתוס לא תענון והוא מענה חכמתו
צויה שהרי מציא עלמו שאם יאמר טול קיסם מצין עיניך ואמרו לו טול קורה מצין
עיניך חבו שאמרו דרש עד שלא חטא אדם נותנין לו יראה משחטא אין הצריות
מחידרות ממנו ח"א הלא אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רוצן ובצר
פי' זולתי שאת מלשון אז תשא פניך ממוס כלומר אם תטיב מעשיך אתה רשאי
לישא פניך לפני כל אדם אצל אח"כ לפתח חטאת רוצן כו' כ"ל שאם חטאת
החטא שעינית עומד רוצן על פתחי פיך ויגרום לך להחריש צמקום הראוי לדבר
וע"ה הך אמר שהמעשה עיקר ומ"ש תלמוד גדול רנו צו מפני שהוא קודם והוא
שפי' הטעם דתלמוד מציא ליד מעשה וקיים דבריו צמדת השתיקה והוא אומר וכל
המדרש דברים מציא חטא כל' שמרצה צטעות וצטגיות ע"ד שציאורו.

יח רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' ואמר זה אחד שנתחכם והוא שקראו

Beth Habchira.

אומר על שלשה דברים העולם
קים על האמת ועל הדין ועל
השלום שנאמר אמת ובשפט
שלום שפטו בשעריכם:

(משנת ר"ח צן עקרי תחלוא צורף פרק ששי)

פרק שני

ה רבי אומר איזו היא דרך

מלאכת שלמה

שלח היו גורסים תלתי הדרש"ג שנאמר וכו'
ובס הכסס הר"ר יהוסף חשכמי ז"ל מחקו
לחשי שגאמר ממשנתו וכח דכנל הספרים
ל"ג ליה ע"כ:

יעה לקלה האי ממנה יקרא כסיל ולא יהא לו תפארת מלך המעשה צעלמו שהוא
רע ואם יעה אחר קלה האחרון יותר מדאי אע"פ שהמעשה טוב לא יהיה לו תפארת
אלל האדם. אדרבה יחזיקוהו בחסיד שטעה המלך צוה אם יהיה כלי יותר מדאי לא
תהיה תפארתו מלך המעשה צעלמו ואם יהיה מפזר יותר מדאי אע"פ שהוא מפזר
ללוקות ורומיין והמעשה טוב צעלמו מ"מ צני אדם לא ישחורו צנך אלל יהיה
אללם עניינו מותר ומין ממני השעות וכן צכל הדברים:

ואמר אחר והיו זהיר צעלמו קלה כצחמור' שאין אתה יודע מ"ש של מלות
זה הענין הוא צמלות עשה שהלאוין דצים עונשם מיוחדים צתו' ומלך עונשיו
ידוע חומר ענינם שהסקילה חמורה מכולם ואחריה שריפה ואחריה הרב ואחריה
חנק ואחריה מיתה צ"ש ואחריה מלקות ארבעים ואע"פ שיש לאוין שאין צבם מלקות
מ"מ יש לדמות עונשם שצדי שמים כעונש אשר הלאוין או קרוז לכן אלל מלות עשה
לא נחצא' שבר עשייתם צתו' ולא עונש מניעתם רק צפסח ומילה שיש צמניעתם
כרת וחזו להיות זהיר צמנו' קלה כצחמורה ותלה הטעם מפני שאין אתה יודע
מ"ש מ"מ והטעם שיש מלות קלה צעניך שתמשך ממנה פיכה מפנות התו' כמו
שפאמר דרך משל שזכירת היום צקידוש של שבת הוא קל צעניך והוא רב משקיע
בלצות אמונת החידוש שנתמשך ממנה ג"כ אמונת שנוי הטעמים ונמלא שיולא ממנה
מה שיולא תענין הפסח ג"כ וכן כיולא צזה:

ואמר אחר והיו מחשב הפסד מלוא כנגד שכרה ופי' גדולי המחצדים צפי"הם
שהוא צמשך למ"ש והיו זהיר כו' שאע"פ שלא התצאר חיובו המלוא על מלוא
כמו שציטרכו. וכמו שאמרנו מטעם זה העוסק צמלוא פטור מן המלוא וכן אין
מעצריך על המלות מ"מ יש צקלתם לך הקשה והוא שכל מלות עשה שיש צמניעתו
עונש חמור כגון פסח ומילה שהנמנע מעשייתם צמוזר חייז כרת שבר עושיו
גדול משכר אשר המלות שאין צמניעתם כרת כגון אם נמנע מלעשות מעקה שאינו
חייז אלל עונש שמים צכדי עונש מלקות אם היה הלאו שיש צו מעשה והוא אללי
אומדס ז"ל כשם ששכר תלמוד תורה גדול משכר כל המלות כך עונש ציטול תורה
גדול מכל העצירות והיו הפסד מלוא כנגד שכרה כלומר שתענין ההפסד המיוחד
צזהער' וכנגדו יערך השכר צקיומה וכן אמרו ושכר עצירה כנגד הפסדה' שאם
נאמנה עצירה לידו ונמנע ממנה מטוב לצו וכשם ילדו כפי העונש המניעו אם
עשה העציר' יהיה שכרו גדול צהנחה והוא שאמרנו (צקידושין דע"ל ע"ג) כל היושז

ישרה שיבור לו האדם כל שהיא
תפארת לעשה ותפארת לו מן
האדם והיו זהיר במצוה קלה
בבחימה שאין אתה יודע מתן
שכרן של מצות והיו מחשב
הפסד מצוה פגוד שכרה ושכר
עברה פגוד הפסדה. הסתפל
בשלישה דברים ואין אתה בא
לידי עברה דע מה למעלה
מפך עין ראה ואזן שמעת וכל
מעשיך בספר נכתבים:

מלאכת שלמה

שאל אתה יודע וכו' ואין אתה יודע
מתן שכרן של מצות ועונשין של
עבירות כך הניח הר"י יוסף ז"ל עוד כ'
הסתכל בשלש דברים מ"א בארבעה דברים:

ולא עזר עצירה כותבין לו שכר כנגד עושה
מורה והוא אללי ג"כ אומ' ז"ל (צירושלמי סו'
פ"ק דקדושין) אף לא פעלו עולה דרכיו
הלכו כיון שלא פעלו עולה דרכיו הלכו
ואע"פ שהדברים אמתים מלך עלמס און
כדאס כן לענין פירוש ש"כ שהרי זה סותר
אף הויזהיר בקלה כצחמור' שאין אתה יודע
כו' שהרי יש לו לדעת מתן שכר מלך זה
וכן שהיה לו לומר לפי' זה שכר מורה כנגד
הפסדה כלומר לפי העונש המגיעו צמניעתו
יהיה שכר עשייתו. ויש לפ' שהוא מאמר
אחר נמשך כלל לענין הויזהיר כו' אלא
מאמר מיוחד לעצמו וציאורו הוא שזא להעיד
על עשיית המלך והנח' העצירו' כל' התעור'
צעשי' המלות והכאז לכך צמניעתך מעשיית
צחיותך מחשצ צהעדר' השכר שתפסיד ויהיה
צעניך כאלו היה שכר עשייתך צידך והפסדת
אותו צידים. ואפי' אם לא יגיעך כך עונש
אחר די צוה וכן שכר עצירה כנגד הפסדה
זא להעיד לאדם להמנע מן העצירות. ואמר
והוי מחשצ צהעדרה מה שיעדר ממך העונש
לאחר שכר צמניעתו די כך צוה וכ"ס שיגיעך שכר כמו שציאורו ויש מפ' ג"כ
שהוא מאמר מיוחד לעצמו וציאורו הוא שאם תראה שיגיעך הפסד צעשיית המלך
יהיה אותו הפסד קל צעניך צערך השכר השמור כך צעשייתו וכן אם תודמן עצירה
לידך ויגיעך ריוח צעשייתו יהיה אותו ריוח קל צעניך צערך העונש המיוחד כך
צעשייתו כענין ערצ לאיש לחס שקר ואחר ימלא פיהו חלץ.

ואמר אח"כ הסתכל צב' דברים ואין אתה זא לידי עצירה כלומר אחד שהודיע
דרך כלל לאדם הנהגתו צמידות היאך ראוי שתהיה והוא צמלוע הדרכים ושהעידו
אח"כ להיותו זהיר צעשיית המלות הקלות כצחמורות מלך העלם מתן שכרם:
ושהעידו אחר כך צעשיית המלך ומניעת העצירה מדרך אחרת הפליגו עוד
צהערה להיות מחשצתו תמיד פונה אל אלו הדברים אשר הזכיר ולא יצא לידי סעף
כלל ואמר ע"ז הסתכל צב' דברים ואין אתה זא לידי עצירה והס' דע מה
למעלה ממך כלומר שתאמין מציאותו ית'. צ' עין רואה ואזן שומעת כו' ר"ל
שיאמין צהשגחתו וציושר משפטיו לדעת ולהצין כי צצוה מעל צצוה ה' וספל יראה
ר"ל שהוא משגיח צתחתונים להאכיל כל איש פרי מעלליו כגמול ידיו ישיצ לו. ג'
וכל מעשיך צס' נכתבים ר"ל שאם עשית עצירה אי אפשר שלא יתענש עליהם אם
לא תשצ ממנה ואי תזהר מעשייתך שזא לעשותה על סמך התסור' כצד הוא
מדרכי ה' שלא להספיק צידך לעשותה וכן שיש עצירות דאין התשוצה מונעת
עונשם לגמרי כמו שציאורו צחיצור התשוצה וזהו ענין וכל מעשיך צס' נכתבים
כלומר דאין החוצ נמחק צלי פדעון כך דרך משל דאין העין נמחק לגמרי צלא
עונש קלת וכן צעשיית המלך לא תעצירה כאו' ז"ל אשר לא יקח שוחד ויש שוחד
מלך (א"ה לק"מ צס"ד) אלא נענש על העצירה וגמול על המלך וזה מפ' שוחד
צעניך כתי' המעשים צספר שהוא משל על היותם נודעים אלליות' ואין כלל כן שאלו
כן זהו ענין עין. רואה ואזן שומעת אלא הב' דברים הוא שיאמין מציאותו

ית' וידיעתו והשגחתו צעולם התחתון ושליח לו מנוס להלכת העונש ע"ד שציאורו.

(ב) דרן במליאל זנו של רזי יאודה הקדוש פי' והוא שאלו עליו במליאל זני נשיא יפה ת"ת עם ר"א יש מפ' דרך ארץ התעסקות צפרנסתו וסחורו' וצא על דרך עוצה חכמה עם נחלה ואמר שיביע' שניהם משכחת עון כלומר שכל לז העון נעדר ממנו שמלך תורתו הוא יודע צמה שהוא לדיך לזה' ומלך הסתפקותו אינו לדיך ללדד צעלמו שום תחצולה ועדמה לצקש זה את טרפו והוא שאמר ח"כ שכל תור' שאין עמה מלאכה סופה צעלה שהרי לורך פרנסתו וספוק ציתו דוחקים אותו וגודרת עון שלדיך ללדד עלמון תחצולו' ועדמו' להיות טרפו מזוי לו : וכמ' שסופ' מלססס הצדיות חס לפ' דרך ארץ מוסר ומדות ואמר שיביעת שניהם משכחת עון כי החסם מלך הוכיחו שאר זני אדם כמה נצלים מקנאים צו ומחפשי' מומיו כשהוא מוכיח דרך כעס וקנטור (ח"ה חכ"ה צס' קדושים הוכח תיכח את עמיתן ולא תשא עניו חסד וק"ל) אצל כשהוא צעל מוסר ומוכיח דרך חצה' ולאזהרם הם נזהרים כצדורו

הצדור והזהר משכחת עון והזהר שאמר (צתענית ד"ו) כתיב יערוך כמטר לקחי וכתיב תזל כעל כר' ל"ק כאן בתלמיד הגון כאן בתלמיד הגון דצויו אלל זני אדם כעל אשר הוא מתמיד בכל יום ושליח שום אדם קן ממנו ושליחו הגון הוא כמטר שאינו צא כ"א לעתים רחוקות ואפי' כשהוא צא אדם קן צו תכף שירדו להם צדוי הלוך כך תכף שיצאה מפיו הודאה הלריכה להם ממנו הולכין להם ומניחין אותו כמו שהוא :

והוא ב"כ ענין מ"ש (ציוחא דכ"צ) אין ממנין פרנס על הצדור אלא ח"כ קופא של שרז' תלויה לו אחריו שאם יאמר דצר שאינו הגון יאמר לו שפיל לאחורך כלו' וישתדל מפני זה להוכיח צנחת וצערצות ולפי' זה יהיה ענין וכל תורה שאין עמה מלאכה ענין אחד מיוחד צפני' עלמנו צלתי נמשך למה שלפניו אלא שמלך ענין משכחת עון וגודרת עון יראה שהכל מאמר ח' וכפי' הראשון אלא שלענין הפי' הצ' טוץ מלך עלמנו. והזהיר ח"כ וכל העוסקים עם הצדור ר"ל הממונים על הצדור שיהיו עוסקים לש"ש ולא להתפאר ולהתגדל ולהטיל אימה יתרה לכדור עלמן שכל שהוא עושה כן אינו חס על צדור צדור ותועלתם אלא לתועלת עלמנו לכ' וח' ולהתגדל עליהם אצל כשהוא לש"ש הוא מנהיגם צהנהבה ישרה ומנחילם חקים ישרים ותורות אמת ואמר שזכות אצותם מקייעתם כלומר שאע"פ שעסקי לצדור מנחילים אותם לפרוק עול כמה מלות זכות אצותם מקייעתם ומלטרפת עם זנותם להעלות להם כמי שעשאוהו האיל וצדורכי לצדור הם עוסקים ואמר זכות אצותם מפני שמן הסתם אין ממנין אלא מי שיש לו זכות אצות :

ואמר ח"כ ואתם מעלה אני עליכם כאלו עשיתם והוא דרך משל ספור דצר ה' לאותם העוסקים צדורכי לצדור שהוא מעלה עליהם שזר צאותם המלות שפרקו עולם מעליהם כאלו עשאוהו אחד שלעסקי לצדור נדחו מהם והוא שאמר (צצנת ד"י ע"ה) כל דין שזן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה צדאשית

צ רבן במליאל פנו של רבי יחודה הנשיא ואמר יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שגיגעת שנייהם משפחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה צעלה וגודרת עון וכל העוסקים עם צדור יהיו עוסקים עמהם לישם שמנים לשונות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד ואתם כעלה אני עליכם שזר הרבה פאילו עשיתם :

מלאכת שלמה

סופה צעלה וכו' והגיה הר"ר יהוסף ז"ל במלה לברר עון וכתב שכן מלא צדור הספרים. והעמלים ס"ח העוסקים ואתם מעלים עליכם שזר כאלו וכו' וכתב שכן מלאכת צל הספרים :

והוא ב"כ ענין מ"ש (ציוחא דכ"צ) אין ממנין פרנס על הצדור אלא ח"כ קופא של שרז' תלויה לו אחריו שאם יאמר דצר שאינו הגון יאמר לו שפיל לאחורך כלו' וישתדל מפני זה להוכיח צנחת וצערצות ולפי' זה יהיה ענין וכל תורה שאין עמה מלאכה ענין אחד מיוחד צפני' עלמנו צלתי נמשך למה שלפניו אלא שמלך ענין משכחת עון וגודרת עון יראה שהכל מאמר ח' וכפי' הראשון אלא שלענין הפי' הצ' טוץ מלך עלמנו. והזהיר ח"כ וכל העוסקים עם הצדור ר"ל הממונים על הצדור שיהיו עוסקים לש"ש ולא להתפאר ולהתגדל ולהטיל אימה יתרה לכדור עלמן שכל שהוא עושה כן אינו חס על צדור צדור ותועלתם אלא לתועלת עלמנו לכ' וח' ולהתגדל עליהם אצל כשהוא לש"ש הוא מנהיגם צהנהבה ישרה ומנחילם חקים ישרים ותורות אמת ואמר שזכות אצותם מקייעתם כלומר שאע"פ שעסקי לצדור מנחילים אותם לפרוק עול כמה מלות זכות אצותם מקייעתם ומלטרפת עם זנותם להעלות להם כמי שעשאוהו האיל וצדורכי לצדור הם עוסקים ואמר זכות אצותם מפני שמן הסתם אין ממנין אלא מי שיש לו זכות אצות :

ואמר ח"כ ואתם מעלה אני עליכם כאלו עשיתם והוא דרך משל ספור דצר ה' לאותם העוסקים צדורכי לצדור שהוא מעלה עליהם שזר צאותם המלות שפרקו עולם מעליהם כאלו עשאוהו אחד שלעסקי לצדור נדחו מהם והוא שאמר (צצנת ד"י ע"ה) כל דין שזן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקצ"ה צמעשה צדאשית

מן הצבור ואל תאמין בעצמך
עד יום מותך ואל תדין את
חברך עד שתגיע למקומו ועל
תאמר דבר שאי אפשר לשמוע
שסופו להשמע ועל תאמר
לכשאפנה אפנה שפני לא
תפנה:

מלאכת שלמה

שאי אפשר להשמע וכו' ונקוד הרי"א שאי
אפשר לו להשמע שסופו להשמע:

ולא חסו' בסנהדרין (י"א ע"ג) וכן לא יכח מה שעלה צידו מן המוסר והמדות
ומן החכמה כשיאמר כזר עלה זה צדי אלא יתמיד צמעותיו כמה שיוכל שהכל אפשר
שיסוד ממנו ושלא יאמין בכל אלו כלל עד יום מותו. והוא ענין טוב שם משמן
טוב ויום המות מיום הולדו שאין ראוי לאדם לצטח צעלמו וכן שאי אפשר להאמין
בו ולסמכו צלדיק לעולם עד יום המות והרי אמרו ז"ל (צנכות דכ"ט ע"א) ציוחנן
כ"ג ששימפ"ט שנה צבהונה גדולה ונעשה לדוקי.

ואל תדין את חברך עד שתיגע למקומו כלומר שאלו ראית שזא דבר עצירה
לידו לסיצת ההבנה שהציאות לכך ופרלה שקראחו אל הדין אותו לכך חוצה לומר
להחזיקו דרשע גמור שלפעמים אין אפטרופו' לעצירה ושמה אף אתה אלו זא
לידך כך לא היית שולט צעלמך ואין הכל יכול לעמוד בנסיון וכמ"ש צפ' חלק
(דק"ז ע"ג) אי הוה צבהיה דרזא הוה נקיטת שיפולה דגלימך ורהיטת צתדאי ואל"כ
לא תדין את חצירך עד שתיגע למקומו דהיינו להיותו כסיון צעלמו וכללת הימנו
וכ"ש אם אידע לו זה מלך האונס אפי' שיהיה הענין מהדברים שהיה ראוי ליהרג
ואל יעצור וקלה רצותי פי' לי ואל תדין את חצירך כו' שאלו ראית אדם נכרי
צעירך ואתה רואהו מסולסל ומתהדר ומתראה צמדות חסודות אל תעמד הדין
צעלמך לדונו אל"ך כמותחן צלותם הדברים עד שתיגע למקומו שהוא דר צותדאה
הנהגותיו צמקומו אם מסכימות לכך ואז תוכל לדונו כן וכמה פחותים והדיוטות
מדליים עלפיהם צמקוס אחד ומתחסדים ומתדליים כמו שאינו.

ואמר אח"כ ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע כלו' הוצר
כלומר דבר שאינו הגון והוא ענין שאי אפשר לשמוע כלומר שאינו ראוי לשמוע
או שאתה אי אפשר לך לאומרה צמקו' שנשמעתה שאלו תאמר פן יהשוך שומעך ואל
צטח לומר שתאמר צינך לצין עלמך שאע"פ כן סופו להשמע כי עוף השמים
יוליך את הקול וכל דבר לא יכחד אין אומר ואין דברים צלי נשמע כולם:

ויש גורסים אל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע וסופו להשמע כלו' שלא יאמר
דבר כחוס צגלוי סודות התורה צ"דים צצטחון שאי אפשר לו לאדם לשמוע ר"ל
להצין מתוך עושק הדברים ודצורו צצמזים נעלמים שסופו להשמע על *די איחוד
והצננות דצ ויהיה זה סיבה להבטת הדבר ליריעת מי שאינו ראוי לו שזה אינו
ראוי דצור עם היחידים השרדיקים אשר ה' קורא צצם וכבר אמרו (צחגיגה ד"א ע"ג)
אין דורשין צמע' צראשית צצ' ולא צצמרכ' ציחיד:

וכן יש גורסים אל תאמר על דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע כלומר
שאלו תצא לידך דבר תורה שאפשר לשמועה וללמדה עכשיו אל תאמר שסופו להשמע

בית אבות פ"ב מ"ה ו' ז' הבחירה י' יב

הוא היה אומר אין בור
 ירא חטא ולא עם הארץ חסיד
 ולא הפישן למד ולא הקפדן
 מלמד ולא כל המרבה במחזרה
 מחכים ובמקום שאין אנשים
 השתדל להיות איש:

י אף הוא ראה הגלגל את אחת
 שצפה על פני המים אמר לה
 על דאמפתא אפסוד וסוף מטיפין:
 ימופון:

הוא היה אומר מרבה בשר
 מרבה רמה מרבה נכסים מרבה

מלאכת שלמה

השתדל ס"ח השתדל דרי"ט וכן משמע
 דברים רד"ק שכת' בס"ס השרשים השתדל
 כמו השתדל וגם הרמז' צ"ס' משפטים צ"ס'
 כי יפתה כתב דיש נוסחאות דברים השתדל
 דרי"ט וכן הבית הרי"ח ז"ל צ"ס רצ הספנים:
 דאטפת, צערוך הציחו צערק עטף צע"ן
 על רעמפת:

מדה נכסים מדה דון כך הוא הגרסא
 צערוך תרגום יבון דוונא, מדה ענה מדה
 תורה כך ז"ל וכן הבית החכם הר"י אשכנזי

כלו ואשמענה פעם אחר ולא עכשיו אלא
 קבלה מעכשיו וזהו סגן לה אל תאמר
 לבשאפנה אשנה כו' שלא יקח מתוך צעמו
 צלימו' התורה והחכמה על סמך פגלי הזמן
 העתיד כי הזמן הולך ונשמט מצין ידיו
 וכבר אמר החכם הזמנים שלשה העוזר הנה
 תם לריק כמו ההווה והוא כלל עוזר העתיד
 ולא תדע אם תביע אליו ולא סוף דבר שלא
 יניח הלימוד מלך התענו' והתאוות אצל גס
 מלך העסקים שאל תניחו לו לעסקך תוסיף
 עסק על עסקיו ויאזר הכל אצל שיגשה תו'
 קצב ומלאכתו ערלי הראשונים שעשו תור'
 קצב ומלאכתו ערלי זה וזה נתקיימה צידס.

הוא היה אומר אין צור ירא חטא ולא
 ע"ה חסיד כו' כבר ביארנו צחצור התשובה
 כי צור יקרא מי שאין לו שום מעל ולא ה"ה
 צטבעו לצא לידי מעלה כענין שיה צור שאינו
 מלניח וכן ש"י אפשר לו להלמיח אפי' ע"י
 זריעה אחר שלא הוכן לכך צעזרות היד וריק
 הוא שיש הכנה למעלה' אלא שלא למד כ"כ
 כשהי' היד שאל יזרעו צו ילמח וכשלא יזרעו
 לא ילמיח כלום וגולם הוא שהוכן לכך ושלמד
 אלא שאינו מיושב צתנוער' והגהותיו צלתי
 מסודר כמו שיתבאר צזאת המסכתא וע"ה
 קתמו הוא שיש לו הכנה ציונית ושלמד מעט
 אצל שהוא מתעסק בצורכי העולם צעסקים
 וסחורות צרוז הזמן צזמנו זה.

ואמר שאין צור ירא חטא שאין מעורר מלך צעצו לא מלך הכנה ולא לימוד ואינו
 יודע מהם הטוב כדי שידבק בו ולא הרע כדי שיתרחק ממנו וע"ה אע"פ שאפשר שיש לו
 יראת חטא מלך שהוא מתערב עם צני העול' צמניע' המזהר ופסית המחוייב מ"מ אינו
 חסיד כי החסידות היא מדה תצא האדם לעשות צכל ענייניו לפנים משורת הדין
 והנהג' העול' צעסקי וסחור' לא תסבול זה ודרכי' ידוע' אללם צמידה צמשקל וצמסורה
 ואמר אח"כ ולא הציטן למד כלומר שצושתו תמנעוהו לשאול מה שלא ידע וישאר כסכל.
 ולא הקפדן מלמד ר"ל מי שמקפיד ובעסן ומדקדק צהנהג' תלמידיו יותר מדאי
 שהקפדתו ימנעוהו מהיות דבריו ערצים לשומעיו שלא יוכלו לשאת ולתת עמו צמשנתם
 כראוי ולא כל המרצ' צסחור' מחכים שטרדותיו ימנעו' וכו' שאלמו (ערויין ד")
 ולא מעבד לים היא לא תמלא צסוחדין ותגדין ואל"פ שהוא עולה על מדרגת
 הציטן שזה צשעת שהוא אלל הרצ (חינו צו) משל"כ צצייטן מכל אינו מחכים וצמקום
 שאין אנשים השתדל להיות איש כלו' שאל לא תמלא חכם ללמוד ממנו השתדל
 ללמוד מעלמך כמו שתוכל עד שתעשה איש והוא אמרו ז"ל (צרכות דס"ב ע"ה) צזאתר
 דלית בצר תמן תהא בצר ויש מפרש' שיתחזק להבצר עד שלא ישוב מרמץ לרגלי
 ע"ה ואיש פי' גדול ונכבד כענין זרע אנשים שדרשו צו (צרכות ד"א ע"ה) בצר
 צבוצין וכן כבון דין צר נש והוא איש לדידה איש ירושלים ודומיהן כלומר גדול העיר
 ויש גורסין כאלו.

ו' אף הוא דלה גולגות אחת וכו' משנה זאת כבר ביארנו אותה צפ"ק מי"ו יע"ש:
 ח' הוא היה אומר מדה צצר כו' צא להעיר לאדם שאין ראוי לו להיות תכלית

דאָנה. מַרְבָּה נְשִׁים מַרְבָּה
פְּשָׁפִים. מַרְבָּה שְׂפָחוֹת מַרְבָּה
זִמָּה. מַרְבָּה עֲבָדִים מַרְבָּה גִּזְלֵי.
מַרְבָּה תּוֹרָה מַרְבָּה חַיִּים. מַרְבָּה
יְשִׁיבָה מַרְבָּה הִכָּמָה. מַרְבָּה
עֲצָה מַרְבָּה תְּבוּנָה. מַרְבָּה צְדָקָה
מַרְבָּה שְׁלוֹם. קִנְיָה שֵׁם טוֹב.
קִנְיָה לְעַצְמוֹ. קִנְיָה לֹא דְבָרֵי תוֹרָה
קִנְיָה לֹא חַיִּי הַעוֹלָם הַבָּא:

ח רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זִכְיָא קָבֵל מֵהִלֵּל
וּמִשְׁמֵי הוּא הָיָה אוֹמְרָאם לְמַדָּת
תּוֹרָה הִרְבָּה אֶל תַּחְזִיק טוֹבָה
לְעַצְמָהּ בִּי לְכָךְ נִצְרָתָה. חֲמִשָּׁה
תַּלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן

מלאכת שלמה

ז"ל ורחיטו שיהיה הר"ר יהוסף ו"ל גברוס
מרצה שפחות מרצה זמה מרצה עצדים מרצה
גזל קידם ואח"כ מרצה נשים מרצה כספים.
גם כתב מרצה תורה מרצה חיים ס"ח מרצה
לדקה מרצה חיים ומחק ממלות מרצה ושינה
עד מילות מרצה שלום וכמה דברוס הספרים
ל"ב זה וי"ס דגברוס מרצה חכמה מרצה ושינה
מרצה לדקה מרצה שלום קנה וכו' ע"כ קנה
דברוס תורה קנה חיי העולם הזה כך הגיה
הרד"מ' ומחק מלת לו :

תהזולותיהם ונמלא עושרו שמור לו לרעתו ואמר על הכונה הג' מרצה עצדים
מרצה גזל כל' שיגברו ויגזלו ממנו וכן מרצה שפחות מרצה זמה ותמיד וכלה
ממנו עם נואפין ונמלא כל אלו הכונות להשחתת ציתו וא"כ ריצוי ההלכות
אלו אלא גרמת הזק והפסד והכל תלוי בכוונת המעל' והוא שאמר מרצה תו' מרצ'
חיים ר"ל נחיי' צהשיגור מכבוד דוראו צמה שאפשר. ומרצ' ושיצ' ללמוד חכמתו מרצה
חכמתו צעולם מרצ' עלה עם זולתו מן החכמים מרצה תצונה מרצה לדקה ושאר
המור' מרצה שלום קנה שם עוז והוא מעלת המדור' קנה לעלמו ר"ל לתועלתו
להיות' לו מצא ושזיל צלימוד התו' והחכמה וע"ז אמר שאם קנה לו דבריתו' קנה
לו חיי העולם הבא :

ט דרן יוחנן בן זכאי כו' הוא היה אומר אם עשית תורתך הדעה כו' שלכך
ניולדת כלומר שכונת מולדות זה העולם אהבם היא לכוין תכלית השלימות על הדרך
שיתצא' וכדכתי' עם זו יולדת לי תהלתי יספרו וכן כל הנקרא צמתי לצדדי דרשתי
ילדתיו אף עשיתיו וסיפר אח"כ :

י חמשה תלמידים היו לו לו"ר"ל חשונים הרצה שצלא ספק הרצה תלמידים
היו לו' אלא שלל כיוון עכשיו אלא לאותם המסויימים והמפורסמים צמעלה יתיר'

והיה מונה שנים הראשון ר' אליעזר בן הורקנו' וסנחו זכרונות והוא שקראו צור סיד שאינו מאד טיפה. והוא שהיה מנהגם לדרוך ענבים צביות וצור דראש הבת שבהיון כמסך הולך לצור וכשהצור סוד צמיד אין מן היין נבלע בתוך הצור וכן הוא לא היה טובה כלום ממה שלמד וצביותא (צביות דר"ן פי"ד) אמרו קנקל צפותא שמשמרת את יינה והבי רבי יאושע בן חנניא ואמר עליו אשרי יולדתו ומלת אשרי נאמרה על הללכה כללית וכן סנחו צביותא צלותא הנה מרוצ פתיחות לצ וצביותא ופפול סקצון שלשתם הללכה כללית צלילתו והוא שאמרו עליו צביותא קרס לו והחוט במשולל צביותא ינתק. הב' ר' יוסי הנה וסנחו צביותא וסנחו צביותא והוא שלימות מידות צביותא האחרון. כד' ר' שמעון בן תלמי וסנחו צביותא חטא והוא רומז על מילוע הדרכים ואינו יודע מהו השנה המופלא לת"ח בך.

ללא צביותא דרשתי שיתחם עליו (ח"ה) הנה צביותא גרסי' ולישמעאל ו' חנניה קרא לו גרע כו' וצדחיי דט"ס הוא ו"ל ולר"ט בן חנניאל קרא לו כו' וכדגרים דני המחזרין (ל) גרע שצמד צד שמהזקת העיס ר"ל מקיס לשנצדן שכל המיעוט נגדרות לשם ורומז אל בית קצול רחצ ומשתמר. הב' ר"ל בן ערך סנחו צביותא מופלג דצדור צביותא וצתורה והוא עין מעיין בתתבצר ופי' צביותא שמימי מתגדרים ויולאים לחץ כדכתיב יפתו מעינותך חולה ודרך כלל שנה על כל שנה השבועים ר"ל ו' הורקנוס לרוב ידיעתו ואמר:

הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל צבך מאזנים ור"ל ו' הורקנוס צבך שניה הוא מכריע את כולם ואצא שאל אמר משמו

ופי' ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנוס רבי יהושע בן חנניא רבי יוסי הכהן רבי שמעון בן גתנאל ורבי אליעזר בן ערך: הויה הנה מונה שבחם רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד מפה רבי יהושע בן חנניא אשרי יולדתו רבי יוסי הכהן חסיד רבי שמעון בן גתנאל ירא חטא ורבי אליעזר בן ערך במעין המתנביר: הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל צבך מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס צבך שגיה מכריע את כלם: אבא שאול אומר משמו אם יהיו כל חכמי ישראל צבך מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמהם ורבי אליעזר בן ערך צבך שגיה מכריע את כלם:

ס אמר להם צאו וראו איזו היא דרך טובה שיירפק בה האדם. רבי אליעזר אומר עין טובה רבי יהושע אומר חבר טוב רבי יוסי אומר שכן טוב

על רבי אליעזר בן ערך לרוב שפע לשונו והללחת הלומדים לפניו להפליג ערך דבורו. ואח"כ אמר:

טו אל לאו וראו איזוהי דרך טובה שירצק צה אדם להיותה צדוק לכל מידות הטובות ואמר אליעזר עין טובה כל' שיהא נהנה צדוקת זולתו שאז יתאבד לכל אדם ויהיה ענינו מקוצל אלל הכל והכל מקוצלי' אללו והאצת העולם הוא שורש כל המדור' ואמר יהושע חדר טוב שיתייצן עמו צכל עניו ויובחנו מכל שגיותיו וידריכונו על הטובות וצו יושלמו ענייניו ואמר יוסי שכן טוב לאיתם הכונה צעלמו כי הסך רואה תמיד ענייניו ואם הוא טוב יאשרהו צמה שיעשה כראוי ויובחנו צהפכו ויטלים עלתו וענייניו עמו צהתחד צו בהאבה והסכונה ואמר ר"ט הויה את הכול כמאמר החכם שאמר יחצרו אל אדם שכלו ופעל השכל צמדותיו והסכונותיו הוא שיהא רואה את הכול צכל דבר שיעשנו וערס עשות הפעולה יצונן התכלי'

רבי שמעון אומר הרוואה את
הנזילד רבי אלעזר אומר לב
טוב. אמר להם רואה אני את
דברי אלעזר בן ערף מדבריכם
שבכלל דבריו דבריכם: אמר
להם צאו וראו איזו היא דרף
רעה שיתרחק ממנה האדם.
רבי אליעזר אומר עין רעה רבי
יהושע אומר חבר רע רבי יוסי
אומר שכן רע רבי שמעון אומר
הלזה ואינו משלם אחד הלזה
מן האדם פלוגה מן המקום
שנאמר לזה רשע ולא ישלם
וצדיק חינו ונותן רבי אלעזר
אומר לב רע. אמר להם רואה
אני את דברי אלעזר בן ערף
מדבריכם שבכלל דבריו

הראוי לזאת ממנה וכל אשר יעשה כן לא
יהטא וישלמו ענייניו והיכנותיו על לז דאוי
ושלם וכד דבריו צקלת חזרונו כי דרכי
העלה ד' מינים הא' ההשתדלו' שלא יהא לדיך
לעלה ד' העלה קודם עשות הדבר הב' העלה
עם הדבר והד' העלה אחר הדבר כמו שתאמר
דרך משל צענין הכהג' הצדק' ודרך הרפוא'
שהטוב שבעלות וההשגחה והקודמת צומן
וצמעה הוא שיתבהב צפת צג וציץ משתיו
אשר לא יתגבל צהם צממות או צאיכות וינהיג
עלמו צמאלים קלים דקים וטובים וצאיעור
צינוני וצומן דאוי ואז יהא צטוח מן החולאים
ולא ילטרך לעלה והד' שאם נכשל צזה לדיך
ליעול לעלמו עלה צמיני הנקוי והדקות
צומעיל ידועים טרס יתלירו החולאים לצא
ישתל צעניני רפואתם צטרס שיתקע ההולי
ולא תצא רפואתו צנקל. והד' שאם התרשל
והניח חוליו להשתקע לדיך לעלה עכ"פ
ולכנל מהם צמיני רפוא' החזקות והמכוננות
וכן צכל ענין וענין כה"ש צזו למטה צפ"ג
משנה טו"ז וענין הרוואה את הנוול הוא
שישתדל צכל עניניו צכלל עד שלא ילטרך
לעלה והוא צצח מופלג לכל ענין וענין צכלל.
ואמר אלעזר' ערך לז טוב כל' שיתמיד
הפעולות היווללות מלז טוב וידוע אלל
החכמים שמעלות המדות ופחיתותם ילאו
מאחד מכחות הנפש והוא הכח המתעורר
ומצוא זה הכח הוא צלז וכשהוא צטוב המצב
ימלאו צוכלל המעלות המדות שכל המצבנות
צכללס והוא אומרו שצכלל דבריו דצדיכם:

י הם אמרו שלשה דברים

מלאכת שלמה

ולדיק חינו ונותן כל' לז חנו ה"ר יהוסף
ז"ל כתב צרוב הספרים ז"ל רק ולא ישלמונו:
הם אמרו שלשה שלשה דברים כל' לז.
וסז יוס אחד לפני מיתתך כתב הר' יאשכמי
ז"ל ס"ח וכי יודע אדם באיזה יום ימות
ויעשה תשובה אלא בכל יום ויום יעשה
אדם עצמו כאלו למחר הוא מת ונמצאו
כל ימיו בתשובה ע"כ:

ה"ל לאו וראו איזוכי דרך רעה שיתרחק
ממה האדם ואמר כל אחד מהם צהפך מה
שייחס צטובה חן מר' שמעון שאמר צטובה
הרוואה את הנוול ואמר על הרעה הלזה ואינו
משלם יש טפ' צהפך מה שאמר' כי מי שהוא
לוב ואינו משלם אינו מולא אח"כ מי שילוכו
צשעת הדחק ונמלא מפחית מדותיו מלז שלימו רוחה את הנוול וכן כל הדברים
שאינו מתכוון לאחריו' ולהפלי' צבנות זאת המדה והיותו חוטש להיות האדם מיקל
זה לעכס צירו מלז שאינו גוזל וגונז ושלא לידו צתורת טרס איסור נאמר'
עליה אחד הדבר מן האדם כלזה מן המקום כלומר כאלו עזר זה על מלז ממלות
התורה שהרי הכתוב קראו רשע ולא ישלם:

י הם אמרו ב' דברים כל' כל אחד מהם ואע"פ שצדדיר' א"י יש צהם יותר
משלם יש מע' שכללה צדדיר' ר"ל והיו מתסמס אינס מכלל דבריו של עכסיו אלל
צמקום אחד אמרה ומנייה הספרים ערצוה כאן עמהם מלז שהיא ככללת למאמר
יהי כצוד תלמידך כו' (ח"ה נר' דרנזו המחנך ז"ל גרים יהי כצוד תלמידך וכן גרי')

מהרי"ח חלל דק' סהרי מצייר צאנות דר"ן דעיקר הנידסא היא יהי כבוד חזירך וגם ר' המחזר ז"ל הזכירה למטה לענין אחר ועיין צ"ס מדר"ט) כלומר שכונו שמזהיר ומאלו התלמיד להתחמם כנגד אורן הזהיר לרז ג"כ שלא יקל צכצוד התלמיד אזל יסביר לו פנים ויעזרוו צלימוד וכן יש לפרש שכל אחד מהם אמר ב' דברים למיעור' חלל שהיה מהם מי שהוסיף על שלשה חס מפ' שכבוד התלמיד חצי עליו ואל תהי נוח לכעוס אחד הם כלומר שלא תצא לידי כעס עמו כענין לא הקפדן המלמד ונמלא שאינן חלל שלט ורשטון עיקר ורואה לרצו צאנות דר"ן (פ"ט"ז) שלא התכירו זס חלל שלט ורשטון' אזל לא זו של הוי מתחמם כו' כלל דצדרי ר' אליעזר חלל שצוסף ההלכה אמרו ר' יאודה צ"ר חללעזי משום חזיו שאמר משום ר"א הבדול שזי יוס' ח' לפני כו' והוי מתחמם כו' וציאור הדברים הוא שר"א אמר יהי כבוד

רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליה פשלה ואל תהי נוח לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתה יהוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והוי זהיר בגחלתן שלא תפנה שששיבתן נשיבת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם בגחלת אש:

מלאכת שלמה

והוי מתחמם וכו' עד סוף המסנה כצ"ה ר"מ די לומאחא ז"ל מחנך עד סוף המסנה ודאם חס"ס דחדר"ג שחינו משנה וצבני חתי פסיר דלא פסור מ"ב ע"כ:

תלמידך חצי עליו כשלך כלו' טרואי לך להיות כונהך להסלימו צאנתך צהשלמת עומך וכשאתה עושה כן אף בצורך חצי עליו ציותר והוא נשמע לך וצא לידי שלימות. ואל תהי נוח לכעוס לפי' שלישי הוא מאמר' אחד עם כבוד תלמידך כלו' שלא תכעוס עמו ולשאר הפי' מאמר' אחד עם כבוד תלמי' כלומר שלא יהא נוח לכעוס עם שום אדם ולשום דבר כלומר שלא יהא כועס צנקל חלל לעתים רחוקות על דבר גדול. וכן הרחיק זאת המרה מלד עלמו ג"כ כחאמר ז"ל (פסחים דס"ג) כל הכועס אם נציא הוא כצוא תי מסתלקת ממנו ואם חכם הוא חבמתו עסתלקת ממנו:

שזי יום אחד לפני מיתתך וסאלי עליו צתלמוד (צצת דקכ"ב ע"ח) וכי יודע מתי ימות והסיצו כ"ט יסוז היום שמה ימות למחר ונמלאו כל ימיו צתשובה:

ואמר חס"כ והוי מתחמם כנגד אורן של ת"ח כו' והענין שהודיעה בהתקדצות לחכמים למדורה אין להתרחק ממנה יותר מדאי כדי שיהיה מן החסם ואין להתקדצ צה יותר מדאי מן יכוה וכן החכם אין להתרחק ממנו יותר מדאי חלל כדי שיהיה צחמתו ולא יתקדצ יותר מדאי פן יקל צעיניו ויעגש. והוא שאמר החכם לאחד מציו שנתמנ' לעצור' המלך צני שים לנך עצודת הארון אתה עובד לפניו כמדורת אש אל תרחק ממנה יותר מדאי פן ימלאך נזק הקור' ואל תתקדצ יותר מדאי פן תוקד אש. וכבר ידעת מאמר' איזו סי' כ"ט אשחק עליהם ולא יאמינו כלו' כשהייתי

משעבטשע לא היו מאמינים שאני אשתעשע עמהם ולא היה הפני זה מוראי מחמטש וסר מעליהם וכן ענין מ"ט רז"ל (פסחריין דר"צ ע"ג) צתחילה דומה לו לקיחון של זהב ולכן אמר הוא שיהא מתחמם כנגד אורן כלומר שיקח מצבוס כפי לודך ההכרחי לשאלתו ולהודאה אזל לא יתקדצ אליו יותר מדאי עד שידמה צעיניו אנוש כערבו. והוא אומרו והוי זהיר צגחלתן שלא תכזה כיומר שלא יעגש על שהקל צכצודו:

ואמר חס"כ ששיבתם נשיבת שועל כלומר אפי' שלא ירגיש צעונש לשעתו צקירוד זמן יביעהו עונש חזק ע"כ עונשי שזר צני אדם והוא ענין דמיון נשיבת שועל שהשועל שניו דקות ועקומות כלפי פנים וצשעה שהשנים נכנסות צצשר אין צצשר מרגיש צנשיבה כל כך מרוד דקות כזן וחלק לקותה מלד כפיפתם אזל כצנח להוליא את השנים מן הצשר נאחו הצשר צשנים שהם כפופים והוא נעתק עמהם והוא אז מרגיש כצז גדול על נשיבת שזר צעלי חיים והעקדז מעיל אדם מלד העוקן

ומתוך כך נהרג עקילה. והסרף והוא מין
 נחש הוא מטילו מפיו דרך לפלוג ומתוך כך
 נקר' לחיטה והאדם מרוז דקותו אין הצד
 מרגיש צו לשבתו אלא שאחר כך נוקד ויורד
 ומתפשט ומבליז כאז חזק מתמיד ומסוכן
 ואחר כך כלל שכל דצריה' נגהלי אש כלומר
 שכל ענין שבהם אשה נדיך לזאת ההנהגה
 וזהו מאמר ר"א:
 (יא) ואמר רבי יהושע עין הרע והוא
 לרות עין וחמדת ממון ויזר הרע על העריות:
 ושנאת הצריות מוליחין את האדם מן
 העולם כי חמדת הממון תטריח צמח שלי
 אפשר לו לסבול ויזיז ימית לו את צד
 מרגיש עד שתהרבה וצדרייתא (נצחית דרבי נתן סי') פי' צעין הרע כל שעינו דעה
 לאחר' עד שגורם לבס תקלה. וקשה לפתור שזה בכלל שנאת הצריות היא (ח"ה)
 ע"ש צמח הסק סי' שנאת הצריות כפשוטו וגם ר' המחזר הזכיר הצריות' הלזו למטה וא"כ
 הרי יש הסוס ודוק כי קצתו מחד) וכן האריכו צענין יזר הרע שיטתל להשליט עליו
 יזר העוז ולנלוש שילד הרע כחו גיול צבוק האדם וגל צו מעת הלידה ומוטצע
 צו ועחריו דעים שם ולריך לזר העוז להתנכל עליו וצתחולות יעשה מלחמה
 והוא אומרים ז"ל י"ב שיה יזר הרע גדול מילד העוז שילד הרע ממעי אמו של אדם
 גדול וצא עמו מחלל שצות ואין מוחה צידו כו' וכן בכל הדברים והוא שאמרו שם
 צדרייתא יזר הרע דומה לצדל כל זמן שהוא צאור עושין ממנו כל מה שירצו כן יזר
 הרע אין לו תקנה אלא צדרי תורה לסוף י"ב שיה נולד לו יזר העוז כשמחלל
 שצות אומר לו ריקה הרי הוא אומר מחלליה מות יומת כו' וכן בכל הדברים צומן
 שאדם הולך לצד עזירה כל אצרי נשמעים לו שהוא מלך על דמ"ח איברים. הולך
 לצד מלך כל איצרי מתדוללים ולריך לו שיתבצר יל"הט צענמו וימשול צו כמו שעשה
 יוסף צלשת פועיפר שהיתה משתלתו וכן הרבה שמתכרו צדרייתא וכשיל' הרע מתבצר
 סוף שהוא כלה ויז"הט עמו. והוא אללי אומר צאיו צימן ד' הלא נסע יתרים צם
 כלומר שאפי' הדבר הראוי להשאיר ממנו הלך והלך לו וז"ש שם צדרייתא למה יז"הר
 דומה לשני צני אדם שנכנסו לפונדק ונתפס אחד מהם לליסעות אומרים לו מי
 היה עמך יכול שיאמר לא היה אדם עמי אלא אומר הואיל ואני נהרג יתבד חצרי עמי.
 כך יז"הר אומר הואיל ואני אונד מן העולם הריני מאבד את כל הבגד. וכן אמרו
 צנאת הצריות שיה אובד את הכל חוץ מעוצרי עזירה. ולשונם צוה לא יאמר אדם
 אהבתי את החכמים ואשנא לתלמידים אהבתי את התלמידים ואשנא לעמי הארץ אלא
 אהבתי את הכל וזנאו את המונים ואת המשומדים הוא שגא' הלא משנאין ה' אשנא
 וכתיו ואהבתי לרעך אס עושה מעשה רעך אתה אהבו ואם לאו אתה שונאו ואח"ך
 הוכיח צדרי:

(יב) רבי יוסי אומר יהי ממון חצריך חציו עליך כשלך שזו המדה מורה על טוב
 לצ והוא מאמר כללי דומה לענין כו' צלל התורה דעלך סני לחצרך לא תעצור
 וצדרייתא פירש שלא יוליא שם רע על נכסי חצירו עד שיהא סיבה להרחיק הקרפלי'
 מהם שאלו אדם על פירות חצירו והם שוים ישצחם ללוקח ואם אינם יפים יאמר
 לו איני יודע וכן פי' שיהא חס על הלל ממון חצירו כשלו. וזה את ספינתו
 מעורפת צים או טוענת צנהר דליקה נפלה לו צחצרו וצירו להליל יהא טורח ומזיל:
 ואמר אחר כך התקן עמך ללמוד תורה שאינה ידועה לך כלומר אפי' שהיו
 לצותין ת"ח לא תאמר הרי הדבר מוטצע צי ודי לי צמעט העין שאינה ידועה לך
 אכמה נהרות יצנן כמה סלעים ילאו מהם מים:

ובי' רבי יוסי אומר יהי ממון חצריך חציו עליך כשלך שזו המדה מורה על טוב
 לצ והוא מאמר כללי דומה לענין כו' צלל התורה דעלך סני לחצרך לא תעצור
 וצדרייתא פירש שלא יוליא שם רע על נכסי חצירו עד שיהא סיבה להרחיק הקרפלי'
 מהם שאלו אדם על פירות חצירו והם שוים ישצחם ללוקח ואם אינם יפים יאמר
 לו איני יודע וכן פי' שיהא חס על הלל ממון חצירו כשלו. וזה את ספינתו
 מעורפת צים או טוענת צנהר דליקה נפלה לו צחצרו וצירו להליל יהא טורח ומזיל:
 ואמר אחר כך התקן עמך ללמוד תורה שאינה ידועה לך כלומר אפי' שהיו
 לצותין ת"ח לא תאמר הרי הדבר מוטצע צי ודי לי צמעט העין שאינה ידועה לך
 אכמה נהרות יצנן כמה סלעים ילאו מהם מים:

ואמר אח"כ וכל מעשיך יהיו לש"ס והוא
מאמר חשוב וכולל מאד עניינו שהאדם צריך
לרדף להתעסק בענייני העולם וניסוח המדינ'
לדרכי הגוף. והזכירו שאף כשמתעסק
בעניינים אלו לא יהא כונתו אלא להשלמת
הנפש ומלאכת זוכה אפי' צעת מעשה ההוא
אחר שכונתך זו אינה לשם המעשה ההוא
אלא להשלמת הנפש והוא ענין אומרו
(צרכות דף ס"ב ע"ה) צכל דרכיך דעבו אפי'
לדבר ענינה קרא התעסק צאמוניות דבר
ענינה והוא ג"כ אומרים (סס דף"ה ע"ג)
ואהבת את ה' אלהיך צכל לצנך צשני ילדך
ציל"הט וציל"הט כלומר שאפי' צעת שתעסק
בפעולת הילד תהיה כונתך לתכלית טוב
וע"ז הלך יקרא היל"הט טוב כלומר ז"ל
(צ"ב פ"ט) וירא אלהים את כל כו' והנה
טוב זה יל"הט וכי יל"הט טוב מלמד שאמלא
ילד הרע לא היה העולם מתקיים והוא ג"כ
אללי אומר ז"ל (צפ"ק דצרכות ד"ה) כל האוכל
צט' כאלו התענה ט' ועשירי כלומר שאחר
שאכילתו צט' היתה לכונה כדי שיוכל להתענות
כראוי צעשירי נמלא שהוא זוכה צאבילתו
והוא כאלו התענה ט' ועשירי ואחר כך הזכיר
דברי ר"ט:

יג) דני שמעון אומר הוי זהיר צק"ש
וצתפלה כלומר כשהתמדתך צכך תכיר צוראך
ותתאצ' אליו כפי היכול והזכירו אחר כך
כשיתפלל לפניו לא יעשה תפלתו קצע ר"ל
מלות אנשים מלומדה כאדם הצא לפרוע חוזה
וממחר להקל משאו והולך לו אלא דרך תפלה
וצקשה ותאכזה ורחמים ותחנונים ואמר ע"ז
שנאמר כי אל רחום וחנון הוא כל' כשיטפ'
הוא דרך רחמים ותחנונים יעשה הוא רחום
וחנון ואמר אח"כ אל תהי רשע צפני עלמך
כלומר שכל שהוא פחות ורשע אלא עלמו
ומחזיק עלמו כאדם נקלה וחסר לא יח' לשו'
פחיתו' שיעשהו ואח"כ הזכיר דברי ראש"ע:

יד) (ראש"ע) אומר הוי שקוד ללמוד תור'
כל' הוי מתמיד ללמוד תורה. ודע מה
שתשיצ לאפיקורו' כל' דמוסף על מה שצריך
לך צה צציאור המלות וצתלמוד לרדף שתלמד
את אפיקורוס החולק על התורה צמופתו'
להכניז מופתיו צמה שיצא להרוס צהס מן
הפינות התוריו' וכן שחדע לאמת לו מופתו'
וצא הנה ידועה צמקוס התצונות כלומר

י) רבי שמעון אומר הוי זהיר
בקריאת שמע ובהפלה
ובשאתה מתפלל אל תעש
תפלתך קבע אלא רחמים
ותחנונים לפני המקום שנאמר
כי חנון ורחום הוא ארך אפים
ורב חסד ונתחם על הרעה:
ואל תהי רשע בפני עצמך:

י) רבי אלעזר אומר הוי
שקוד ללמוד תורה ודע מה
שתשיב לאפיקורוס ודע לפני
מי אתה עמל ומי הוא בעל
מלאכתך שישלם לך שכר
פעלתך:

מלאכת שלמה

כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב
חסד ונחם על הרעה, כך לשון הפסוק צתרי
עשר צספר ויהא חכן סס צס' ויחל לשון
הכתוב כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב
חסד ונחם על הרעה וצמסנה לא נקטח לא
לשון זה הפסוק ולא לשון הפסוק צדיונה
כאשר ענין רואות ויש להסתפק אם יש
עניות צלשון משנה חו' הוא פסוק מורכב
וצקלת דפוסים מלחתי דנקט ממש לשון
הפסוק צספר ויחל:

י) אליעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה,
חית דלה ברמי מלות תורה ודע מה שתשיצ
כל' ולפי מה שראיתי צס' מסורת התלמוד
סס צסנהדרין (ד"ח) דלה ברמינ מלת תורה
כין יורד לברום מלת דע ומ"מ חינו יודע
מי הביד לו זו הברסא וצמסנ' פ' ויקרא צזי
חלצו חזניה כצנה צלשון זה הוי שקוד
ללמוד תורה כדי שתשיצ לאפיקורוס:

וכאמך צעל מלחכתך וכי' ומלחתי מרגה
דגרסי' ומי הוא בעל מלאכתך ותו' לא
מידו ע"כ וכן מלחתי שהגיה החכם ה"כ
יהוסף חשכמו ז"ל ודע לפני מי אתה עמל
ומי הוא צעל מלחכתך ומחק השאר ע"כ:

צה מן הדברי' העיונים מה שתשוצ צהס
כחצים חו' צלתי חותבים עד שתדע
הפינות התוריו' וכן שחדע לאמת לו מופתו'
וצא הנה ידועה צמקוס התצונות כלומר

טו רבי מרפין אומר היו
הצד והמלאכה מרבה והפועלים
עצלים והשכר הרבה ובעל
הבית דוחק:

טז הוא היה אומר לא עליך
המלאכה לגמור ולא אתה פן
חורין להבטל במנה אם למדת
תורה הרבה נוחגין לך שכר
הרבה ונאמן הוא בעל מלאכתה
שישלם לך שכר פעלתה ודע
שמתן שכרן של צדיקים לעתיד
לבא:

(משנת ר"ח בן עקאי' תמלא צדוק פרק ט"ז):

פרק שלישי

א עקביא בן מהללאל אומר
הסתפל בשלשה דברים ואין
אתה בא לידי עברה דע מאין
באת ולאן אתה הולך ולפני
מי אתה עתיד ליתן. דין וחשבון.
מאין באת ממשפח ברוחה ולאן
אתה הולך למקום עפר רמה
ותולעה ולפני מי אתה עתיד
ליתן דין וחשבון לפני מלך
מלכי המלכים הקדוש ברוך
הוא:

מלאכת שלמה

ולאן אתה הולך וכו' והביא הר"ר יהוסף
ז"ל ולאין גם הביא מאן צאתה מליחה
מרוחה שזו הביא לפני מלכי המלכים צדק
הוא וכתב בן מנחם.

ונקצו ושאר הדברים הנמאסים שזו עוד צחיים חיותו ומתוך כך שזו צננייתא
(צננות דר"מ ט"ז) הסתכל צד' דברים ואמר עליהומה עתיד להיות כלומר אחד בצל
לעולם והוא שאמר עליה למך שצנה פלטרין ושכללם וציצ של צורסקי עוצרת צחוכו
ונפלת על פתחה כל עוצר ושז אומר כמה נאה פלטרין זה אלמלא שציצ זה של צורסקי
עוצר' צחוכו. כך צאדם ומה עכשיו שמוציא העיין סרוח מתגל' על הצד'ו' אלו היה מוציא

שלא יצחילך טורח לימוד זה עד שתשאר נצור
ופיסח לקול דעותיהם אצל תחשוב כי כזה
וכזה מן הטורח והבתלמודי דלוי לך להארתו
ולכבודו יתצדך וכן שתדע שבעל מלאכתך ר"ל
המזיקך לך יסלם שכר פעולתך.

טז רבי טרפין אומ' היום קלד כו' צא
להעיר לאדם לביתו חרוך וממהר לת"ת כי
זמן היי האל' הוא קלד ומלאכת הלימוד מרובה
ארוכה מאדן מזה ורחצה מיני ים ופועלים
עללים ר"ל שהלומדים טעם בן לרז הטורח
והלדיכות לזמן רז והשכר מרובה ודלוי לו
שישתול עליו להרויחו ובעל הבית דוחק ר"ל
מורה ומורו ומתרח ובהפליגו עוד צהערה
ולזהויר על התרשלות חזר ואמר

טז לא עליך המלאכה לגמור כלומר שלא
תאמר איך אתחיל דצדד שלא אוכל לצא עד
תכליתו שאיך מחוייב לצא עד תכלי' ולעשות
ציתר מן היכולת וכן אם תאמר איני מוכן
לכן לרדך ע"כ פנים שתשתדל כפי מה שתוכל
שאיך בן חורין להצטל מכל וכל ממה שגולרת
עליה ושכר טוב מ"מ שמור לך אם מעט ואם
הרבה והוא שאמר אם למדת תורה כו' ונאמן
הוא בעל מלאכ' שישלם לך שכר פעול' בן
צע"ה בן צע"ה צמי שחייצו אופני משפטיו
ית'. והוא שאמר ודע נתן שכרן של לדיקים
לע"ל וצא הנה לעתי' לצא צמקום עולם הצא
אע"פ שעיקר הנחתו לזמן ימות המשיח אלו
השמות ר"ל בע"ה ונתיית המהים ולע"ל
מתחלפי' תמיד זה תחת זה כמו שציארכו צקל'
מקומות: נשלם הפרק:

א עקביא בן מהללאל אומר כו' שלשה
דברים אלו יציאכו להשתדל צמידות וצתורה
ער שיגיע לשלמות מזכירתו הצא מטיפה
סרוחה יציאכו להשמד מן הבאזה שהיא שורש
המדות הרעות. והסנוכלות צאחדיתו ודעתו
שהוא הולך צמקום וימה ותולעה יציאו לצוות
קנייני העולם הזה והצננות שהיא מעותד
ליתן דין וחשבון ע"כ פסולותיו לפני הקצ"ה
יציאכו להשתדל צתור' וצקיום מלותי' וכלל
צמאמר מאין צאת פחיתו' מלך מלאכת תופיו

מענין של שמן אפרסמון או פליטון על אכ"ו
והוא אללי ת"ש צמחשי של צתר' (דע"ה ע"ה)
על ענין מלאכת לוד מלאכ' תפיד וקציד ציוס
הצרך כוננו א"ל הקצ"ה לחידס נך נסתכלתי
ווצרתי נקציס צדס.

(ב) דצי חנינא סגן הכהנים אומר כו'
אחד שהזכירו הכה צבדו החכמים ומוראם
הודיע זה החכם דלריך לדרך עמה כבוד
השלטוני ומוראם ולהוסיק זה עד שיתפ'
בשלומם שהנהגת בני אדם אמר' היא חלוקה
לשני חלקין הנהגת תורית והיא המסורה
לחכמים והנהגת מדינית והיא המסור'
לשלטונים ולשוכטי' וכשתחסר הנהגת החכמי'
אמנם לא תחסר הנהגת המדינית נכך אצל
כשיחסר המדינית יחסרו שתיחוד כל שאין סם
מוראת מלכות כל אחד מתמיד' מחזרו להנכל
ולהתבולל עליו וכל זמנו זהליו ערדותיו
זהשתדלו' הלאמו והוא שהפליג זה להשתפל
עליה ולא סוף דבר במלכות ישראל אלא אפי'
בשל אומות העולם שהרי אפי' התורה רמזה
לנו בהקדמת ע' פדים של חג ודרשו צו כנגד
ע' אומות וצס' עזרא כתוב דילכוון מקריצין
נחוחין לאלה שמיא ומללאין לחיי הלכא וצנוה:
דצי חנינא ו' תדדיון אומר שנים שיושבים

כו' אחד שכל צ' שיושבים ואין ציניהם ד"ת
קרוי מושב לני' כדכתי' וצמושב לנים לא ישב
וכתיב צתדיה כי אס צתורת ה' חפלו אלמא כל
שלין סס ד"ת מושב לני' הוא אע"פ שאין
מתלולין הואי וישיבה של גטילה הוא אצל
שנים שיושבים ויש ציניהם דברי תורה שכינה
שרויב ציניהם כלומר שמתוך דברי תורתם
משיבים מבדוד צוראם שגא' אז נדדו ידלו
ה' איש את רעבו והרי איש את רעבו שנים
משמע וגאמ' צהם ויקשז ה' וישמע ומנין
שאפי' אהר יוש' ועוסק צתורה שהקצ"ה קוצע
לו שבר שגאמ' יש צדד וידוס כי נטל עליו כל'
נטל שבר עליו וענין וידוס פי' קול נמוך
מענין קול דממה דקה והוא לימוד צינו לצין
עלמו ולי נראה לפרש וידוס מלשון שצח כמו

שתרגס הידוס' וידוס אהרן ושצח אהרן ורלה צכל זה שהתור' מבינה עליו ושומרתו מן
העצירו וצריית' (צחצח דר"ג ס"ך) אמרו כל הנותן דבר תורה על לבו מעצירין ממנו
הרהור חרז הרהור שעות הרהור' זנות הרהור ונ' כר הרהור אשה רעה הרהור דצדים
צטלים הרהור צהר ודס וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו נותנין עליו כו' ור"ש
אמר ע"ז:

ג ד"ש אומר שלשה שאכלו כו' ר"ל שלשה שאכלו על שולחן אחד ג"כ ולא

ד רבי חנינא סגן הכהנים
אומר הוי מתפלל בשלומה
של מלכות שאלמלא מוראה
איש את רעהו חיים בלעז:
ד רבי חנינא בן תרדיון אומר
שנים שיושבין ואין ביניהם
דברי תורה הרי זה מושב לצים:
שנאמר ובמושב לצים לא ישב.
אבל שנים שיושבין ויש ביניהם
דברי תורה שבינה שרונה
ביניהם. שנאמר אז נדדו
יראי' איש אל רעהו ויקשב
וישמע ויכתב ספר זכרון
לפניו ליראי' וילחשבי שמו.
אין לי אלא שנים מנין אפילו
אחד שיושב ועוסק בתורה
שהקדוש ברוך הוא קובע לו
שכר. שנאמר ישב בדרך וידום
בי גמל עליו:

ג רבי שמעון אומר שלשה

מלאכת שלמה

ר' חנינא סגן הכהנים מלחתי שהגיה
החכם הר"ר יהוסף חשכמי ז"ל חניניה גס ר'
חניניה צן תדדיון גס ר' חניניה צן חנינאי
גס ר' חניניה צן דוסא:
אצל שנים וכו' מנין שאפילו אחד וכו' עי'
צתי' שחילופי גרסאות צזה אצל הר"ר יהוסף
ז"ל הבין אצל שנים שהיו וישצין' ועוסקין
דצדי תורה השכינה ציניהם שנאמר אז נדדו
וגו' ומחק כל השאר המסנה וחה"כ כתב ס"ח
אחד שיושב ודורש מעלה עליו הכתוב כאלו
קייט את כל התורה שנאמר ישב וגו' ע"כ:

שְׁאָכְלוּ עַל שְׁלֶחַן אֶחָד וְלֹא
אָמְרוּ עָלָיו דְּבָרֵי תוֹרָה בָּאֵלוּ
אָכְלוּ מִזִּבְחֵי מַתִּיּוֹם. שְׁנָאֲמַר
כִּי כָל שְׁלֶחַנוֹת מְלֹאוֹ קִיא צִאָה
בְּלֵי מְקוֹם: אֲבָל שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ
עַל שְׁלֶחַן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו
דְּבָרֵי תוֹרָה בָּאֵלוּ אָכְלוּ מִשְׁלֶחַנוֹ
שֶׁל מְקוֹם. שְׁנָאֲמַר וַיְדַבֵּר אֵלָיו
זֶה הַשְּׁלֶחַן לִפְנֵי יי:

י רַבִּי חֲנִינְיָא בֶּן חֲכִינְאִי אוֹמֵר
הַנֶּעֱזַר בְּלִילָה וְהִמְהִיל בְּדֶרֶךְ
יְחִידִי וּמִסְפָּה לְבוֹ לְבַשְׁלָה הָרִי
זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ:

ה רַבִּי נְחוֹנְיָא בֶּן הֶקְנָה אוֹמֵר
כָּל הַמְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל תוֹרָה
מִעֲבָרִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל
דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ
עוֹל תוֹרָה נוֹתֵן עָלָיו עוֹל
מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ:

י רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶּן דְסָא אִישׁ
כָּפַר חֲנִנְיָא אוֹמֵר עֲשֶׂרָה
שִׁינֵי שְׂבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה שְׂכִינָה
שְׂרוּיָה בֵּינֵיהֶם שְׁנָאֲמַר אֱלֹהִים
נֹצֵב בַּעֲדַת אֵל. וּמִצֵּין אִפִּילוּ
חֲמִשָּׁה שְׁנָאֲמַר וַאֲנִדְתּוּ עַל אֶרֶץ

מלאכת שלמה

ר' חנינא בן חנניא, צידושלמי דחנינא
חנניא וכתו שכתבתי צדוש פרקינ צדוש הרי"א
ז' וכתב עוד הרב המכר ז"ל וחסנה לצו
לצטלה לפי הכרסא ז"ל סך פירושה של חסנה
זו שחסנה לצו לצטלה חתר על שניהם וה"ק
הניעור צלילה חר המהלך דרך וחסנה לצו
לצטלה צאחד חסניהם ה"ל מחחיז ע"כ:
צמ' ר"ע ז"ל וי"ס שכתב צדוש וכו' חמר
המלקט עי' תוס' ס' ק דמוכה ר' י"ג: עוד

אמרו עליו ד"ת הרי הם כאלו אכלו מזרחי
מתים ד"ל תקרובת ע"ז שנאמר כי כל שולחנות
מלאו קיא לואה צלי מקום ד"ל כשהן צלא
הזכרת מקומו של עולם אכל שלש שאלו על
שולחן אחד ואמרו עליו ד"ת כאלו אכלו
משולחנו של מקום ועליו נאמר זה השולחן אשר
לפני ה' ואע"פ שעל העצם נקרא כן וקראו
שולחן על שם שמנחתן הכתמים צו מ"מ
הולילו צלאן שולחן לומר שכל שעוסק בשולחן
צדדיו תורה הוא נקרא שולחנו של מקום:
(ד) דצי חנינא ו' חנינא לומר ואמר הנעור
צלילה כו' צלא להעיר האדם שאם האמינו
היות כל ענייני האדם מושגחי' אם לבטול
אם לענוש ראוי לאדם שלא לפסוע צעלמו
ולזהר מן המקרים שהחוק מלוי להיות צדס
וכזי' מהם הנעור צלילה ד"ל כל הלילה כי
התעורר יותר מדאי היות מלד והשיעור
המוצא להעיר צלילה לד"ת הוא צכדי
שיסלי' צה עם היות תעורת שש עשרה שעות
ושן שמונה שעות שסם שלש היום השלם
ד"ל כ"ד שעות. והמהלך צדדך יחיד יס צו
סכנה גדולה ב"כ כי הדרכי' צחוק' ליסעוה
וכשיהלך יחיד יפגעו צנקל והמפנה לצו לצטל'
ד"ל שלא יתעסק צס' דצר צעולס יצא מזה
לידי תדומת לצ והסתומות המחשבה:

ה) דצי נחוניא ו' הקנה לומר כל המקצב
עליו עול תורה מעציון כו' חמר שעול תורה
תעציר ממנו עול מלכות כי המלכות לא
תעריחור לעצותה חמר שהיא נותן לצו
להתצודדות. ועול דרך אלך ד"ל התעסקות
צענייני העול' כי חצרו ושכניו וקרציו ועסקו
צמלאכתו ויעזורו צה עד שלא יעטרך הוא
ליצטל ממנה שדרשו צחקוס חמר (לקמן ס"ז)
חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות
כל' שהחירות משעבוד המלכות והומן יקרהו
צעבור דצר הלוחות וכל הפורק ממנו עול
תורה ד"ל שמאצד צמנו צעסקי העולם ולינו
נוחן לצו להתצונן צתו' וצדרכיה וצמלותיה
נותנין עליו כו'

ו) דצי חלפתא איש כפר כו' עשרה שיושצין
ועוסקין צתורה שכינה שרויה ציניהם כלומר
שיושב להם מכצורו יתצרך כפי עניינם ש"כ
אלהים נלצ צעדת אל, ועדה מלה מונחת על
עשרה מישראל ומנין שאפילו חמש שנאמר
ואבדתו על אלך יסדה ואברהם שס מונח על

אלצבות. ומנין שא"כ' ג' שנאמר בקרב אלהים
ישפט והוא מוכח על הדיוני' שהם ג' ומנין
שאפילו צ' ת"ל אז נדברו ידלי' ה' איש את
רעהו וכמו שזכרנו למעל' ומנין שאפי' אחד
שנאמ' בכל המקום אשר מזכיר את שמי והוא
צמקים אשר מזכיר כלומר אפילו אתה יחיד
ויש גידסין מנין אפי' ה' שנאמר בקרב אלהים
ישפט והם ג' דיינים וצ' צעלי דקין ומנין אפילו
ג' שנאמר ואגודתו כו' ואגודה ג' קלחים הוא
כמו שנתצאר צענין ארז.

ז' רצי אלעזר (צ"י) איש צדקתא אומר
תן לו כו' הוא שזל להעיר האדם שלא יהא
עינורה צנתי' הדקות והולאת ממנו לכבוד
ה' ושיכיר הא מיהא כי משלו הוא נותן לו
ואם כן ראו לתן כדוחצ לצ' וצמחה וזהו
שאמר צמדרש מי הקדימי ואשלם כלום עשית
מזהה עד שנתתי לך צית מעקה עד שנתתי
לך גב לילית עד שנתתי לך טלית.

רצי עקיבא אומר המהלך כו' ומפסיק כו'
הכונה להעיר דאין לפסוק מד"ת ללוד' עסקי
הזמן רק לפי הנוהג בהכרחי ואפי' כשיג'י'
הנוהג לא יתיר לעצמו להפסיק לשיח' צטילה
ולמה שאין לוד' לו צו ואמר שלא סוף דצר
צעוטה משנה קצע שאין לו להפסיק לעסקי
העולם אלא אפילו צמשת ערלי כגון המהלך
דדרך להכרח לרכיז וסוגה דדרך הלכו אין לו
לפסוק ממנה לשיח' צטילה ואם עשה כן
מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב צנפשו כלום
כאילו אינו עוסק צדורה כלל שהוא המתחייב
צנפשו על דרך האמת והע' שצנעו של אדם
נמשך אחד ההצלים והשיחות צטילות וימשך
ממנו צזה עד שיפדוק עול תורה לבגדיו והוא
סמך לו מאמ' ר' דוסתאי כו'.

ח' רצי דוסתאי צר' ינאי משום ר"מ
אומר כל השוכח כו' מע"ה כאלו מתחייב
צנפשו שנא' רק השמר לך ושמור נפשך מאד
פן תשכח כו' אפי' תקפה עליו ממשתחו
כלום' אם שוכח הדברים מחמת אונס או מחמת
קושי העינין ודקותו ת"ל ופן יסורו מלצנך

רחצ' וכו' ע"ש גס זנכ' והמאירי ורי"א יעקב
יעקב עוד הביא הר"ר יהוסף ז"ל מעלין עליו
דנמחין:

יסדה. ומנין אפילו שלש-
שנאמר בקרב אלהים ישפט.
ומנין אפילו שנים שנאמר אז
נדברו יראי יי' איש אל רעהו
ויקשב יי' וישמע. ומנין אפילו
אחד. שנאמר בכל המקום אשר
אזכיר את שמי אבא אליה
וברכתיה:

י' רבי אלעזר איש ברת-זאת
אומר תן לו משלו שאמרת ושלך
שלו וכן בדרך הוא אומר כי
מפה הפל ומידה נתנו לך: רבי
עקיבא אומר המהלך בדרך
ושוניה ומפסיק ממשנתו ואומר
מה נאח אילן זה מה נאח גיר
זה מעלה עליו הכתוב כאלו
מתחייב בגנפשו:

ח' רבי דוסתאי בר ינאי משום
רבי מאיר אומר כל השוכח
דבר אחד ממשנתו מעלה עליו
הכתוב כאלו מתחייב בגנפשו
שנאמר רק השמר לך ושמור
נפשך מאד פן תשכח את
הדברים אשר ראו עיניך. יכול
אפילו תקפח עליו משנתו
תלמוד לומר ופן יסורו מלצנך

מלאכת שלמה

צמירושו ז"ל כי נטל עליו לטון סכך חמר
המלקט זו הניסחא של רחיות מסוכך כי נטל
לא נחלאת חללי צמס מקום חלל צמחני' דלעיל
בצי חנניא צן תרדיון:

כ"ש אומר המהלך וכו' צס' מדר"ס גרס
ר' יעקב אומר וזהו ר' יעקב הוא חזיו של
גס תחם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הביא
כאילו מתחייב וכו' וכן הביא ג"כ צמחני'

כל ימי חייה האמינו מתחייב
בנפשו עד שישב ויסירם מלפניו:

ט רבי חנינא בן דוסא אומר
כל שיראת חמא קודמת
לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל
שחכמתו קודמת ליראת חמא
אין חכמתו מתקיימת: הוא
היה אומר כל שמעשיו מרביין
מחכמתו חכמתו מתקיימת וכל
שחכמתו מרבה ממעשיו אין
חכמתו מתקיימת:

י הוא היה אומר כל שרוח
הבריית נזחה הימנו רוח המקום
נזחה הימנו וכל שאין רוח
הבריית נזחה הימנו אין רוח
המקום נזחה הימנו: רבי דוסא
בן הרפינס אומר שנה של
שחרית ויין של צהרים ושיחת
הילדים וישיבת בתי בנסיות
של עמי הארץ מוציאין את
האדם מן העולם:

יח רבי אלעזר המודעי אומר
המחלל את הקדשים וחמבזה

מלאכת שלמה

האמינו מתחייב עד שישב לו כן
הגיה הרי"ז וז' ומחק מלת בנפשו.
ר' דוסא בן חנינא אומר שנת שחרית
ויו"ל לבית כן הגיה הר"י והוסף ז"ה"ה עוד
הגיה הרי"ז וז' ושיחת בנסיות:

המלצין פני חזירו וכו' והחכם הר"י והוסף
אשכנזי ז"ל הגיה המאדים פני חזירו וזכר
וכתב עוד שזכר הספרים ז"ג והמאדים פני
חזירו וזכרם כלל. והמגלה פנים בתורה
שלא כהלכה מלאתי שמחק החכם הר"י
והוסף אשכנזי ז"ל מלת שלא כהלכה:

מפני שכופר באמונה נזל מן הלבדין ומהם
שלא נאמר מלך עלם הדבר רק מלך היותו
ונפשו יצאה אין כל חסרה מכל טוב ומכיר מן

אינו מתחייב עד שיטע מלצו ויסירם צפסיעתו
לסיצת הפסקתו מהם והתעסקו בלורך הזמן
צולת הכרח:

טו רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת
חמא כו' שמעלות המדות שמניעת החטאים
נמשכת מהם שלימות ראשון והוא שיל לשלימו'
הנפש וצדק' (דעות דר"ל פכ"ז) קראו יראת
חמא נמי אומנות אמרו שם שאלו לרבי יוחנן
ציו חכם וירא חמא מהו חל' אומן וכלי
אומנות צידו חכם ואינו ירא חמא אומן ואין
כלי אומנות צידו ירא חמא ואינו חכם כלי
אומנות צידו ואינו אומן ואמר על זה כל
שנסתקע צידה צתח' ונסתקע צמעה היושר
ומניעת כל דבר צלתי הבון חכמתו מתקיימת
אחר שהשיר צידו אצל כל שלח נסתקע צידה
אין חכמתו מתקיימת שם אין יסוד אין צנין
ואח"כ אומר הענין צעלמו.

יז צולות עשה של תור' שם מעשיו
כלומר שמדקדק צולות ומדבר צעשיתם יותר
מן המשובר לו מלך חכמתו מתקיימת' שהחכמה
לריב' למעשים ותתחז' אללו מלך שחכמתו כו':
יח הוא היה אומר כל שרוח הצדיות כוח הימנו
אמר כלל גדול כל שרוח הצדיות כוח הימנו
סתמו רוח המקום כוח הימנו על דרך שלמנו
צמקום אחר כל שהוא אהוב לעשה צידוע
שהוא אהוב למעלה ובהפך בהפך:
רצו דוסא בן הרפינס חו' שינה של שחרית
כו' הוא צא להזכיר מן התענוגים והמות'
והזכיר שהם שינת של שחרית ויין של לילה
ואלו צולתי הם מותר גמור כי צשינה של
שחרית יספיק לו שינת הלילה ויין של לילה
יספיק לו יין שצתן המון ואין אלו צאים
אלא דרך תענוג שהאדם נסתקע בהם ומוכני'
השלימות ממנו ואח"כ העיר האדם שיזהר
משאר הדברי התענוגיים המושכים לז' האדם
ובורמין לו צעילה והזכיר שהם שיחת הילדים
וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ:

יא רבי אלעזר המודעי אומר המחלל
כו' אע"פ אין לו חלק לע"ב פי' כשלא
עשה תשובה שיש עונות שנתענש הנפש בהם
זמן ואחר כך טהר אצל כל אלו אין להם חלק
לע"ב אצל תכרת נפשו ותלך לאצדון נלחי

זה יחלק לשני חלקים מהם מלך עלמם והוא
שלא נאמר מלך עלם הדבר רק מלך היותו
ונפשו יצאה אין כל חסרה מכל טוב ומכיר מן

את המועדות והמלכין פני חברו
ברבים והמפיר בריתו של
אברהם אבינו והמנלה פנים

שכח הדורא דכופר זה ומאמין שלא זל
עליהם מלות השם והמנזה את המועדות
יור' עליו שהוא כופר צמופתיו וצנינו הטעני'
שרוצ המועדות צאים בגללם וכו' אומרים
(פסחים דף ק"ח ע"ג) כל המנזה את המועדות
כאלו עוצד ע"ז כתיב אלהי מסכ' לא תעשה לך וסמך ליה את חב המלות תשמור וכן שיצא
לזה לירי כפירה חי העולם כאומ' ז"ל (צת"כ פסדת חמור פ"ט ה"ז והציחו רש"י ז"ל שם צפי'
החומש) מה ענין שצת אלל מועדות תלמד שכל המנזה ומחלל המועדות כאלו מחלל את
השצת וכל המקיימם כמקיים את השצת. ומפר דריתו של אצרהם צנינו יורה כופר להיות'
מלות הש"ת שכל אלו אינם דברים שיהא חוקף היג' הר מכריח צהעצרת' כאיסור מאכלות
אסורו' ועריות וגזלות וגבצו' והנטיירות והנקינות ואין עצרתם מצויה אלא מצד הכפיר'
וכן ממין זה מגלה פנים צתורה שלא כהלכה כל' דמראה את עצמו כאלו יודע צתורי
תורה ומגלה אותן שלא כהלכה והוא צל שיכחיש הנגלה מענה לגמרי ואומר שלא
היתה כונת השם לכך אלא שהיא משל לענין אחר והנגלה איננו כלל. וחו' שורש
משרטי הכפירה שהמלות כולם אע"פ שיש צקלתם נסתד אין ספק שעלם המורה
הוא הנגלה עממה וזה הדבר לדין לצארו והוא שצבל האמונה הזאה יאמ' אין כונת
התורה שלא יאכל אדם צטר חזר אצל מה שאסרה התורה צטר חזיר הוא משל לגמרי
שלא יהיו מידות מבונות ומלכלכות וכל מי שיאמר זה אם הוא מכלל אומותיו נקר'
כופ' ואין לו חלק לע"ה אצל אם יראה יאמר החזיר גלי ספק נאשר טעם האיסור
מפני שהוא כל הדומה לו נמאס צענינו או טעם אחר אע"פ שאין ראוי לגלות
הטעמים וכ"ש שלא נודעו אלא מדברי החכמים זה צכה וזה צכה ושמא יכשל אחר
צחצחו' שהטעם נודע לו אלא דאפשר לכל חכם לחשוז צעלמו הטעם שיסמוך על
סצרתו לבזור עליו כי כן הוא אצל שדעתו נוטה לכך ואפילו צדרך זה אין ראוי
לפרסם הענין אולי יכשל צנשען אל צינותו לומר אני אקיים המוצן מצלי קיום העמו'
והוא שאמרו ז"ל (פסחדיין דכ"ה) שנים נתגלה טעמן ונכשל צהם גדול הדור כמו שקרה
לשלמה המלך צאומר אני אצרה ולא אסר' והתורה לא חששא צהוכרתן להיות מלות
מסורו' ליחידים ואע"פ דמלינו שאר מלות שנתגלו טעמם כמו כי צסוכות הושצתי
כו' וכיואל צה הור טעם הניכר וטעם המורה לזכירת הענין ואין צזה לך יראת כשולן
לשם אדם. אצל שאר מלות ייראת דצר כמלות לא תעשה או צהם האמנת דעת
או פנה צמלות עשה יש להכשיל על דרך צציאורו ולכן אין ראוי לפרסם טעם
המלות כ"ש שיש לחוש שמא לא יעלה צידינו צכיוון הטעם לגמרי ויש צזה טעם וסיצה
צנתיכתה ולא נודע לנו צצירור אלא שאנחנו מדמי' וסוצרים עליהם סצרות יהיה כן
או לא יהיה ולא ישמור האדם ממכשול :

והכני דואה עצמי להאריך עוד צזה הענין ולצאר לך שתורתנו וספרינו נחלקו
לשלשה חלקים. אחר שאין ראוי צהאמנתם בק צנסתד לא הנגלה כלל והם הנק'
סודות התורה כמו שתאמר דרך משל כדור הפלגה אשר אמרו לצנות מגדל וראשו
צשמים שאין הכונה שם יוכלו לצנות מגדל שיגיע ראשו לשמים אלא דאפשר שנאמ'
דרך גחמא כמו ערים גדולות וצבורות צשמים או שדומה אל ענין הסולם שהיה
ראשו צשמים והנה ה' כלצ עליו אצל אלו לא השיגו מן השמים ולמעלה ולא ראו
את ה' כלצ עליו אצל כפרו צמליאותו יתצרך וצמליאות כל נפרד וכן צכל הפסוקים
המודים עליו יתצרך הגשמה וכלי הבוק וכן פשוטי ההגדות וספורי הנמנעות הנאמרו'
צלא שום לך ומופת ופלא. והשני שאין ראוי צהאמנתם דק הנגלה לצד כענין
המלות השכליות שאלו לא נכתצו היו ראויות לקיימם לכל אדם כרליחה וגניצה וגזיל'
וכצור אצ ואם ודומיהן שאין כונתם כלל אלא לעממן לא לשום דצר זולתן וכן מה
שצא צסיפור חי העולם ושאר המופתי' ומה העין פרטי קלת חלקי המלות כמו

שתאמר למה הקרינו ציוס זה שצעה כצוים
 וצוה צ' כצוים וציוס זה כך וציוס זה כך וכן
 למה נעשה דבר זה דרך זה ודרך צד"ז שעכ"פ
 היה ההכרח מציא להניחה על איזו מן
 התכונות ומזה המין קלת ספורי התורה כמו

ותמנע היתה פלגש וכיוצא באלו מן הפרטים שלא ילא לנו מהם שום מדה או לד מוסר
 והמלייד צוה נסתד או תוך הוא מהציל ופתי וסכל ומתיגע לדיק כ"ש צמה שילורף עם
 פתיותו וסכלותו לד כפירה. והשלישי שעם היות הנבלה עלם המלוה מ"מ היא מכוונת
 לדבר הנסת' יולא ממנה שהוא נכדד יותר ממנה ומזה המין המלות השמעיות כמו שתאמ'
 ש' הזהירונו צמלות הקפת הפילות שמניעת ההקפה היא המלוה ומ"מ טעם איסור'
 לדעת קלת חכמיו להיות הענין חוק לכומר ליע' ושאת יצא מזה לעדוד ע"ו ונמלאת
 המלוה לזולתה וכן לזיוו לזכור את יום השצת לקדשו ולשצו' צו מכל מלכ' שהזכירה
 והקדושה והשציתה מן המלכ' הם עלם המלוה ואמנם היא מתכוונת לזולתה והוא
 האמנה צחידוש העולם ושנוי הטעמים ונמלאת קיום המלוה מלד הנבלה והכונת'
 מלד הנסתד והיא המוצן פרי המלוה וקיום הנבלה ממנה שומר לפני ולא הוליא
 נפשו מידי חוצתו מי שמקיים המוצן מצלי קיום המלוה ממנה סיבות אחת שמא יכשל
 גם הוא ומחשבתו לא תקום כמו שקרה לשלמה. והשני' שאפי' עשה מחשבתו מ"מ
 עזר על מלות המלך ועשה עלמו כמקיל צמלותיו וכמחזיקו המלות דבר שאינו לדיק.
 והשלישית שמא יכשל אחר על ידו ונמלא מהעני' את הרצים והרציעות שמא יש צמלות
 טעם אחר צולת מה שעלה לו ממנה צליוורו או מוסף עליה הגע עמך שהמלך
 ליוה מצלתי לכת צלילה צלא נר וצלא אצוקה וכן שלא יצא סכין צמדה יתירה
 צלתי ראויה לתשמיש הראוי ויאמר אחר לא ליוה המלך כן אלא שלא יצא ההולך
 קשכים לבנוז ושלא יצא אחוז ההרצ להרוג ולרלוה ואני הנני צטוח צעמני שלא
 אצא לידך כן צלי קיום מלותיו ונעשה על סמך זה עוצר את מלות המלך הלא הוא
 ראוי ליענש מן המלך מן הסציות אשר הזכרנו. האחת שמא יכשל גם הוא והחשית
 כונת המלך. והשנית שאפי' הוא לא יכשל צך שמא יכשל עליה אחר ונמלא מחשית
 את הרצים ג"כ והב' שאפי' לא קרה זה מ"מ נעשה מקל צכצור המלך ומזלזל צמלותיו
 והרציעות שמא המלך מפליג עוד צכונת מלותו שלא יחשצ אחר מעצדיו צאלו הענינים
 ולא יוחזקו אשני ארנו כנצצים וכדולחים ולכן מזהירם שלא ינסיגו מנהב המציא
 לירי חסד והוא לא נשמד מזה.

וצוה תוכל לפרש אופני כל התורה על אמת מהשלשה חלקים כל אחד כראוי
 לו ועל אלו הדידין אני אומר שנקראת התורה זהב צליזה מקומות רמז למה שאין
 ראוי צהאמנתו אלא הנסתד ונקראת צמקומות כסף רמז למלות דליין ראוי צהאמנתם
 רק הנבלה לצד צמקומות' זהב וכסף כמאמר תפוחי זהב צמשכיות כסף להיות הנבלה
 גוף המלוה אלא שמכוונת לדבר זולתה ע"ד שצאלרנו והדמיון הזה צעלמו צפירות.
 והחלק שאין ראוי צהאמנתו אלא הנסתד ידמה לקלת פירות תושלך הקליפה ויאכל
 התוך כצורה צתאנה דראשיתה. והחלק שאין ראוי צהאמנתו אלא על הנבלה לצד
 ידמה לקלת פירות תאכל הקליפה ויושלך התוך כאחרוג ותפוחים. והחלק שראוי
 צו לקיים הנבלה ולהאמין הנסתד הוא כקלת פירות שנאכלות צקליפה ותוך ציחד
 כענצים צמדד ודומיהן. ונמלא מ"מ שהמבלה פנים צתורה שלא כהלכה ר"ל שמכחיש
 הנבלה צמה שראוי לקיימו הוא כופר צחורה ואין לו חלק לע"כ ורצותנו פי'
 מבלה פנים מענין עזות כלומר מעיז פניו לעצור על מלות ההורה צפרהסיא
 והוא שאמר צתלמוד המערצ צמסכת פיאה מבלה פנים צתורה זה העוצר על ד"ת
 צפרהסיא כיבויקים ו' יאשיהו זה ודאי לד כפירה והכחשה צדת וצמסכת סנהדרין

(צ"ג חלק דל"ט ע"ג) אמרו מגלה פנים צתורה זה המצוה ת"ח והכל עולה לענין אחד. ונשנו לענייני המאמר והוא שהזכיר מן המין השני המלצין פני חצירו דרצים וכלל זה נזכר צפרק חלק (סו) הקורא לחצירו צנוריו והמתכבד צקליו חצירו שכל אלו ח"פ שמחשז עליהם שהם עצידו! קלות יורו על תכלית פחיתות צעליהן לא ישוו ה' לנגדם ואע"פ שיש צהם תורה ומע"ט:

י"ג רבי ישמעאל אימר הוי קל לראש ונזה לתשחורת והוי מקבל את כל האדם בשמחה: יג רבי עקיבא אימר שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: מפורת סג לתורה

מלאכת שלמה

מסורת סיב וכו' והר"ר יהוסף ז"ל כתב צ"ס ס"ח מסרות. מעשרות סיב לעושר כתב החכם הר"ר יהוסף חסכה ז"ל ככל הספרים לא מלאהי ז:

יב) רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש כו' ר"ל שתעשה עמך קל כלצו לעזרת הבכדים לעודם צוריות וצדק מי שהוא קל צעיניו צערך לאותו נכבד ולא שיהא עוצרו צדק השתדרות וכן ענין נוח לתשחורת הוא ממין זה ומלת תשחור ר"ל גדולה כענין לא חמור אחד מהם נשאתי שתרבומו שחרית כלומר שלא עשיתי עממי כאלון לפניו. ואע"פ שצקלת תרבוים נמלא שחרית עמשון לפום גמלא שיחנא כלומר לשון משוי הרי מלינו לשון דרופינו ג"כ הדק לשחור ושתחו לך. ואמר שיהא נוח ככל ענין אלל הגדול ולא יתגאה עליהם צמשאו ומתנו. ואף חכמי המוסר אמרו "התגבל על הגדולים סביה":

ואמר אח"כ והוי מקבל את כל האדם צשמח כלומר ששאר צני אדם ח"פ שחיך לרץ אללם לאלו המדרגות מ"מ כל שהם צאים לפניך קבלם צשמח כענין מה שאמר למעלה צסדר פנים יפות ויש מפ' נוח לתשחורת הפך המוצן צקל לראש ופירשו תשחורת לשון צהרות כלשון הילדות והשחר' וכדצרי דרופינו (מדים ס"ג מ"ה) הנורר משחורי ראש אסור אף צקרחים וצצעלי שיצות והכוונה שלא יהדע עמנו לעצרות הפחותים והילדים אלל כשילטרכו לו שלא יהא מזדמן כל כך צקלות וצהדיוות אלל צרך נחה אחד ההפרי צאדם גדול המזדמן לקטן הימנו צכצדות וצנח"ע"ד שאלמו (צצצ מליעה דס") מסרצין לקטן ואין מסרצין לגדול והצירו אח"כ שכל מקום יקבל פניו צשמח ולא יהא דצורו עמו דרך כעס ודרך גלות אלל שיסדר צדצים מתוקים למי שמראה לו שצדר היה נעתד לו אלל שסיצות מעכצות עליו וכ"ס אס כינתד לו אחד ההפדר שיראה עמנו כנעתד לו צשמח וצטו צלצ:

יג) ר"ע אומר שחוק וקלו' ראש כו' כצ ציארנו צילדותינו צחיצור התצוה כל ענה והכבה טובה אמנם תנושך על אחד מארצעה עניינים הראשון ההשמר שלא ילטרך לעלה. והשני העלה קודם הדצד. והג' העלה עם הדצד. והרצעי העלה אח' הדצד כמו שתאמר דרך משל צדרכי הרפואה שראוי לאדם צשמירת צדירותו והוא שיהיה מביחז המאכלים צאינו וצכמות' וצעת הלקחם וכן צהשמרו מן החוס ומן הקד ומן המקריים וצזה לא ינטרך לרופא וזו היא הכבה ההשמר להנטרך לעלה. ואס לא השתל צזה אלל פשע צעמנו להמשך לתאותו יותר מחוקו למלא צענו צכל אשר תאוו נפשו אס טוצ ואס דע ראוי לו שישתל צעניינו' רפואו' צמיני הנקיון והדיקות צזמנים ידועים עד שלא יציאוהו הכבותיו לאיה מן החולאים וזו היא הענה קודם הדצד ואס לא נשמר מן המאכלים הקשים ולא שת לצו אלל הדצים הרפואיים עד שהציאוהו הכבותיו לאחד מן החולאים ראוי לו למסור עמנו לרופא צתחילת החולי קודם שיסתקע החולי צגופו אולי צהתאחרו יסתקע החולי צגופו עד ילאה הרופא לרפואו' וזו היא הענה עם הדצד ואס צכל זו לא שצ אפו ממנו והתמ' על הכבותיו עד ששטתו החו' צגופו ראוי לו ח"פ שרפואתו רחוק' שיפחד לציאת המות להשתל צחוק רפואתו צרפואות חזקות אולי יחנן להקל חוליו ולהאריך חייו אפי' כי הוא

צאפשרות שזו לצריאותו כנחיל' אע"פ שהוא
 רחוק וזו היא הנקראת עלה אחר הדבר ואז
 ההנהגה תתכן ג"כ על עונות האדם ותשוצחו
 מהם והוא שהעלה הראשונה הוא שינהג עלמו
 דרך שלא ילטרך לעלה והוא שידחק ממנו כל

מידה מגונה אע"פ שאינה גוף העצירה כי המדות הרעות הם המציאות לאדם לגופי
 העצירות וכמו שציארנו צילדותינו כחצור התשו' ענין אומרו הוי מוסיף עון צחצלי השוא
 שדימה המידו' הפחות' לחצלי השוא לרמח שהמידו' ההס הם מציאות לגופי החטאי'
 והוא אללי צזה צתכלי הדרך לא ילטר' לעלה (ח"ה וע' מש"ל צפ"ז משה י"ז יעש"ז) ולזה
 אמר התנא שהשחוק וקלות ראש כו' ר"ל היות האדם יושע קרנות ומרצה שיחה עם אנשי'
 ומשתעשע ומתגעגע עמהם ושאר מיני רדיפת התאוה וההמשך אחריהם הם מידות
 יציאותיו לגוף העצירה וכמ"ס למעלה שינה של שחרית כו' וישיצת צ"כ של עמי הארץ
 מויליין את האדם מן העולם וכיוולא צזה הזהיר דצדים השכליים שראוי לאדם
 לעשות צעלמו העדות והנהגות לקיים תלמודו צידו והוא מ"ס מסורת סייג לתורה
 שהסייג שאדם עושה צעלמו לזכירת הענינים הם סייג וגדר לתורה לשמור שלא
 ישתכחם דברים ממנו ומסורות הוא אללי מל' מסרה והוא שצעלי המסורו' נוהגי'
 כן לזכור הדברים הזרים שנמקראות צשלס מקומו' שנמלאו דגשין צלותיות הנקודו'
 צשו"א ולותיות שאלהיו צרפיון שלא כמנהג והם מלת הלפינו האמור צסדר ואלה
 שמות וצמלת מקדש האמורה צסדר ויהי צשלס. וצמלת משתי עיניו האמור צשמחן
 ר"ל על האותיות שצלו צרפיון שלא כמנהג וסימן חד צנצוי ותרין צד"ה וסימניך
 פד"ת. וכן מלינו אשפתו צב' מקומות א' אשרי הגבר אשי מלא אשפתו מהס צ' אשפתו
 כקצר פתוח ג' הציא צכליות צני אשפתו ועשה סימן צמסרה גברא מקיזרא אתא.
 וכן וידע תלת א' וסקלני צמאני לך וידע צ' צאלישע יצא נא אלי וידע כי יש צביא
 צישראל. ג' ישלס אלי וידע וסימן לצבל המסרה מתקליה דאלישע שלס. וכן לשון
 שירים או שיריך. ד' חסדים ד' המעונה. א' הסר מעלי המון שירך צ' צשמחה
 וצשרים וצחוף וצכנור ג' ישרו נגדך ד' ושר צשרים על לצ רע וסימך דעדי חופף
 ממקציל צישא. וכן אלהי תלת מלעיל אלהי סם אלהי כספ אלהי קדם וסימניך שמה
 דכספא ממקדימן. וכן ד' פסוקים כל אחד צן ז' תיצות וכל תיצה צצ ד' לותיות
 א' ואני כמעט נטיו רגלי כלין שפכו אשרי צ' אויל ציום יודע כעסו וכוסה קלון
 עדום ג' אויל ינאך מוסר אציו וסמר תכחת יערס ד' מלך לבסוף וכוד לזהב וצוחן
 לצות ה' ואמר צבל המסרה ד' אימדין מן ז' שרציעין דד' ערפין וסימן אנה צקליל
 לרשית וכן הדצה אצל כל זה סיצת זכיר' הדצדים ולשון מסורת מענין קצלה מל'
 מסורת היא צידינו מאצותינו וכן נאכל צמסורת וכן כל המסורות שמסר לן סם
 ועצר ואמר שדצי הקלה הם סיצת שמירת התורה. הדי שכתוב צתורה וצחת
 פסח לה' אלהיך לאן וצקר וצאח הקצלה לפרס לאן לפסח וצקר לשלמי שמחה
 וחגיגה וכן כתוב וצשלס ואכלת עם אומרו אל תאכל מעדו נא וצשל אלא שפי' הקצלה
 שאותו צישול הוא ללי וכן צכמה דצדים.

ואם לא נזהר צזה אצל שנמשך אחר תלותיו ודרך אחריהם והשיגם דלוי לו
 להשתדל צהכנת ילדו ללוס ולהשתפל הפלר תפלות וכן צנותות התשוצה שזהו אומנם
 ישמור רגליו מהלכר צפחי החטאים הנמשכים לרגל המידות אשר הורגל צזה כל
 השנה אף מצינלו הכסותיו הרעות אשר קדמוהו מלך מדותיו וזו היא העלה קודם
 הדצר. ועל זה אמר מעשרות סייג לעושר כלומר בהמשך אחר העושר צמדות
 המבונות צענין דמיה אחר רוצ הממון וקפילות ביד ישתדל לניהוג עלמו דצדים ראויס
 כמעשרות והלדקות והמתנות וצעת הראוי. וכן צרדיפת התלות הזהירו להכניע
 ילדו ולגדור גדר להקיר לה' צידס פרושות מה שנמשך צו עצבו לדע וזהו אומנם

נדרים סייג לפרשו' ועל זה הלך היו הנדרים
צמדרגת טו"ז אע"פ שהם נעייב אל הקלה
אחד שהיו' צהם מקו המילוע אינו אלא על
לד רפואת הכפס וככלל ג"כ צענין מעשרות
סייג לעושר כמנין מלח ממון חסד וכאומרים
ז"ל עשר תעשר עשר צציל שתעשר .

ואמר ח"כ טייג לחכמה שתיקה והוא
העלה הראשונה צמאמר החכם שאמר יתחיל'
חכמה שתיקה" ר"ל שמי שהוא לרדק ללמוד אין
טו"ז לו כמידת השתיקה שיסמע ויאזין לדברי
החכם ויחקם על לוח לבו והוא מידה עיניו
לחכמה ולכונת האדריכו צהפלגת צח החכמה
והזהרתו להשתדל עליה הפסיק הדברים אחד
כן צמאמר זה לשונו .

יד) הוא היה או' חציז אדם שנצרא צללם
ר"ל צורה המונחת לו צעצעו אשר צה
נתעלמה אמיתת הוייתו והיא הטבה השכלית :
ואמר אחד כך חיצה יתירה נודעת לו
שנאמ' צללם אלהים עשה את האדם כלו'
שלא הניח צעצעו להשיב עולם היכוות
והגבלו' לצד אצל גם השגת קלת הסודות

הנפדרות כמו שנודע לחכמים . או נפרש חיצה יתירה נודעת לו שלא הולך צכל
הצדיות אמלעות מלאך ר"ל שכל נפרד רק צצדיות האדם אצל צשאר הצדיות
השפלות נעשו צזולת אמלעות שכל נפרד צעצור היסודו' והמזגותם לצד ומהם צשאר
סיצות מיוחסות לפלמייא שלו ית' אין צהם לורך לאמלעו' שכל נפרד רק צמין האדם
לצדו כמו שנתצאר צם' החכמה .

וגדולי המצרים פי' צקלת חיצוריהם צמה שאמר חיצה יתירה נודעת לו כו'
שהודעת שיעור ההטבה למי שהטיצו לו היה הטבה אחרת פעמים יגמול האדם
טובה לאיש אחד טו"ז מלד מעלתו או מלד רחמנותו ולא יודיענו שיעור מה מלד
שאינו נחשצ צעיניו עד שיזקין עליו להודיעתו על יד גלגול דבר זה אמר עוד חציצו'
ישר' שנקראו צנים למקום ר"ל שהשפיעם מן השכל הנאלל מאתו יתצדק על הדרך
שהאצ משפיע לצן ואמר חיצה יתירה נודעת להם שיתפרסמה החיצה עד שצתורה
קראם כן שנאמר צנים אתם כו' וככלול הכונה שהיא אמנם לענין שלימות החכמה
המונח צעצעם אמ' חציצין ישראל שניתן להם כלי חמדה שצו צצד' העולם כמו שציארונו
צאומרים ז"ל מלמד שהיה הקצ"ה מציע צתורה וצונה את העולם :

או אפשר שאמר כלי חמדה על המושג צתכלית ההשגה האנושי' ואמר שצו
צצדא העולם כמאמר רז"ל צצ"ד (פ"ה) ואהיה אצלו אמן תורה אומרת אני הייתי
כלי אומנותו של הקצ"ה ולרעת קלת החכמי' צאה הנה מלת תורה צמקום הודאה
ולמוד והנה על תכלית ההשגה וע"ז החליעו צה שצצדא קודם שצצדא העולם
לומדו על קדימת מציאותה לעולם החומדי וצאור הענין הוא על האחרו' שצצדור'
הנפדרו' והוא השכל הפועל ולא קראו אומן מפני שאין צה כשאר האומנין שבה פעולתם
מעלמם אצל כלי האומנות שהפעולה היא פעולת האומן צאמלעות הכלי לא שתשלם
המלאכה צזולת מניעו והו שאמר כאן שצו צצדא העולם שכל פעולותיו ית' אחר שהם
צאמלעו' הפצילויא צה צה צה צה כאומרים ז"ל אין הקצ"ה עושה אלא ח"כ כמלך צפמלייא
של מעלה מ"מ אין כחם מעלמם רק הם נרוכים לנח מניעם ית' ולזה יתייחסו

מלאכת שלמה

שנאמר צנים אהם לה' אלהיםם שנאמר כי
לקח טו"ז נתתי לכם תורתיו חל תעזובו כתצ
הר"ה ח"ז צצ"ג ח"ז"ג הני תרי שנאמר וכו'
ועוד ראיתי שחחק מלת חתדה וגם צרישא
ברסיין כלי שבו נברא העולם :

כל הפעולות לו יתצרך. וז"ש מצוי בתורה
 וזורא את העולם אע"פ שכבר צאדנו דרך
 אחרת כמ"ס. והנה ענין שאמרו חכמי
 זולתינו צאמ' שהם יתצרך יענין בעולם
 השכלים וישפיע מהם המליאו' וכן צל' דעותינו
 שהקצ"ה מסתכל צמליאו של מעלה כו' ונמשך
 אחד הלשונות הקוראים ואמר חיצה יתירה
 נודעת להם שגא' כי לקח טוב נתתי לכם
 כו' וחזר אחר כך להשלים מה שהתחיל צו
 ממני המלה ולחודות שאם כגשל צמידות
 והשתקע זהם עד שהציאוהו לחטוא ולהלכד
 צפחי עונותיו וזהר שלא ישתקע זהם עד אשר
 לא יוכל להרפא וע"ז אמר.

הכל לפיו והרשות נתונה וצטו העול' צפון:
 נידון והכל לפי רוצ המעשה להצ' צאמרו הכל
 לפיו שכל המעשים ידועים לפניו לא יוכל להתעלם כענין אומדן וכל מעשך צספר
 נכתבים וכן אמר' ז"ל (צקדושיין דנ"ח) כל העוצר עצירה צספר כאלו דוחק רגלי השכי'
 כלומר העוצר עצירה לטובת התעלמותה ממנויות' כהתעלמ' מצני אלם כאלו
 דוחק רגלי השכינה כלומר כמי שמכריע צעיונו הסתלק ידיעתו מן התחתונים. ואמר
 אחר זה הרשות נתונה כלומר שחכמי' אינו חוטא צבכרד רק מן צחידתו ולא ראויה
 שיענש על חטאו ואמר אחר"כ וצטו העולם נדון. שהם צדל ילד הרע וצדל לו תורה
 ותשוב' תצלין ושהעולם נדון צרחמים צהתקצל התשובה של חוטא והוא מחדש השם אל
 צדואיו כמ"ס צילדותינו צחיצור התשובה על ענין אומרו דוד מ"י ע"ה טו צוישר ה' על כן
 יורה חטאים דרך ואמנם הכל לפי רוצ המעשה כלומר שאם ישתקע צחולי הטאיו
 וידעה צדוע המעשים לא ישו צלעולם אלל ימות צחטאו כמאמר הכתוב יהיפך כושי
 עורו ונמר צחדצורותיו גם אתם תוכלו להטיצ למוד הרע וכן אמרו כל שהוא מוחלט
 צעצירות אי אפשר לו לחזור. וזהו ענין והכל לפי רוצ המעשה ומתוך כך יזהר שלא
 להשתקע ויכניע ילדו הרע על מה שעשה עהם צזום וצבי צתפלה וצתחנה וצתפל' וצקשה
 ואולי זה הוא ענין והכל לפי רוצ המעשה ומתוך כך יזהר שלא ישתקע ויכניע ילדו הרע
 על מה שעשה עהם וידעה צמעשי' הטוצים מאד מאד עד שירפא מחולי חטאיו וזהו העל'
 השלישית. וכן פי' גדולי המחזרים ז"ל צענין והכל לפי רוצ המעשה שיתמיד צמעשים
 הטוצים ולא שיפליג פעם א' צפועל ואחר כך יעצנו לאורך ימים אלל טו לו שיחזיק צה
 מעט מעט פעם אחר פעם ששלמות המידות והמעלות אמנם יהיה צכפול מעשה הטו
 וצהתמיד וצליהם פעמים דצות לא צעשייתה פעם אחת דצד גדול וכן צכל המידות.
 וכבר הזכירו צזה משל צאדש שיתן למי שראוי לו מתנה א' גדולה פעם אחת
 כמו שצאמר אלף וצוים ומשך יד אחר"כ מוצאת המידה שלא עלה צידו מידת
 הנדיבות כמי שנתן חמש מאות לחמש מאות צני אלם פעם אחר פעם שזה התעורר
 נפשו למעלת הנדיצו' חמש מאות פעמים תה לא התעורר נפשו לוצאת המדה רק פעם
 אחת לצד וזה אפשר כפי הגידם' האחרת ר"ל אלל לא על פי רוצ המעשה כלומר שאין
 הענין צדצוי הפיזור צפעם אחת ואולי יהיה ההיפך אומרו וצטו העולם נידון ר"ל
 צהתמדת הטובה ואזר זה הורה על מי שנשתקע צחטאיו וצתקעות דצ שם היות
 רפואתו רחוקה ראוי לו להזהר לצונש הצא אחר המות וצתצון צקילו ויכין מצחצותיו
 ויעהר לצצו אולי צבהליגוצהטצ והנהגותיו וצתחודות וצתונותיו לייראתו מיום המות
 ומתכלית העונש הגדול ועלה צידו מרפא לנפש צעיניו ויראה וצחצויו ישמע ולצצו ויצן וצז
 ורפא לו ועל זה התחיל דצדיו להפחידו צהודעתו אליו ענין העונש והוא אומרו.
 מוז הכל נתון צעצרון ומורה פרוסה על כל החיים הצנות כו' והיד כותצת

החיים החנות פתוחה והחנות
מקיף והפנקס פתוח והיד פותחת
וכל הרוצה ללוח יבא וילוח
והנפאין מחוירין תדיר בכל יום
ונפרעין מן האדם מדעתו ושל
מדעתו ויש להם על מה
שיסמכו והדין דין אמת והכל
מתקן לסעודה:

רבי אלעזר בן עזריה אומר
אם אין תורה אין דרך ארץ אם
אין דרך ארץ אין תורה אם

מלאכת שלמה

ואת דברים צערים וכל הרוצה יבא וילוח
ס"א וכל הרוצה לישראל בא ונושל ממנה
הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל:

והבאים כו' ונפרעים מן האדם צין מדעתו
צין של"מ ויש להם על מה שיסמכו והדין
דין אמת והכל מתקן לסעודה המשל כלומר
הכל נתון צערון שהשם בזה חוצו מכל אדם
ר"ל להענישו על כל חטאיו. וענין נתון
צערון הוא נאמ' דרך משל כלומר דאין לחוש
להפסד חוצו או נפרש שכל ישראל ערבים זה
לזה אם מלך דכידו למחות אם לסיבות אחרות
ידוע' צלופני משפטיית'. ומלוד פרוסה על
החיים כלומר דאין דרך לנעות ימין ושמאל
כמאמר החכם שאמר וזאת הדרך אין ממנה
מצדיו זה הדרס אין משחייתו מנוס. ואמר
אח"כ החנות פתוחה וכבר צאנו לדעתינו
צחי' התשובה שדימו את העולם. לחנות מלך
שצחנות ימלאו דברים רבים חלוקים הטעמים
מרים ומתוקים חמים וקדים לחים וצחים
קשים ורכים וצחירות הקונה לקחת ממה
שיראה אם מר ואם מתוק כך הוא העולם
חנות והאדם הקונה וצידו לעשות אם עוז
ואם דע אם מעט ואם הרבה. ואמר והחנות

מקיף דמיון שאין הש"ת נפרע מן החוטא מיד אצל ארך אפים כאומרים ז"ל ארך אפים
אף לרשעים ואמר שהפנקס פתוח והיד כותבת כלומר שעם היותו מקיף ומאריך
אפו לא ימחק החטא מספרו אצל יעניש עליו אם לא יסור כאומרים ז"ל (צ"ד ק"ו)
כל האומר הקצ"ה ותרן הוא יותרן מעוי אלא הקצ"ה מאריך רוחיה גבי כו'. ואמר
שהבאים מחזירין תמיד בכל יום הוא משל על הבלים היוצאים לנבט ועל היסודין
והלדות ומיני העונשין ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו כלומר יקבלם צמחה
לרפיון מעשיו ויורה על חטאיו צהפך. ואמר ויש להם על מה שיסמכו דלה צו
שאלם השתקע זמן רב צדכיו הרעית יש לו משען עליו והוא התשובה והצניחו
שהתשו' אינה נמנעת צחוק החוטא ואף אם הפליג צמרי ואפשר שיקל מעונשו או
יטהרם מכל וכל לרוב הפלגת תשובתו וזו היא העלה אחר הדבר ואמר שהדין דין
אמת כלומר אחר שהצניחו על התשובה ולא התצונן לשו דלאו הוא שיצואהו העונש
על זה אחר שלא כועץ על עונו. ואמר והכל מתקן לסעודה. כלומר כמו שהאדם
דרך משל ימלא סעודתו מוכנת ממה שערך צו לקנותו ולהציאו אל ביתו אם צד
אם צניח אם איזה מין מהמינים. כן ימלאו הנפשות סעודה מוכנת לעולם הצל
ממה שקנו צע"הו אם מר ואם מתוק:

יו' ראש"ע אומר אם אין תורה אין דרך ארץ כו' ידוע הוא שדרך ארץ הוא
מונה על מדות האדם ומוסר הלך לו צענין ההנהגה המדינית והתורה נאמר
עניינה צבאן על חלק מלות התורה הצא להיטיר לאדם צדך ישרה צהנהגותיו.
ואמר תחילה שלול מלות התורה והמעירות האדם על זה לא היה לו שלמות צדך
אך הצא לו מלך עלמו צהנהגת טעמו ואפילו היה צתכלית ההכנ' כי לא יגיע
לצללו' מה שהגיעו אופני התורה צום למחזיק צדכיה. וכן אם אין לאדם הכנה
טבעית צום לא יספיק לו מלות התורה לזה השלמות כי המצב יסידו האדם דרך
כלל ואי אפשר להם להשיג צדכיה דקים מתחדשים תמיד לריכים למסור ודרך ארץ
כמו שתאמר דרך משל שהתורה אסרה מאכלים הרבה לבוד צהם מותרות ומאכל
היזק שהלחי להצן מדרכיה שכל מותר ורדיפת טעם יתר הוא רע אפי' צמאנות

אין חכמה אין יראה אם אין
יראה אין חכמה אם אין דעת
אין בינה אם אין בינה אין דעת
אם אין קמה אין תורה אם אין

מלאכת שלמה

חס חין צינה חין דעת, רחית' שהניה
הכ"ר יהוסף ז"ל אם אין דעת אין בינה
וכו' וכתב: גם"ח אם אין יראה אין
חכמה וכו' לחילן שענשו וכו' וכות'
הכ"ר יהוסף ז"ל ס"ח לחילן שפסיו וכתב
עוד שגא"ר והיה כערער צערה וכו'
שנאמר והיה כען שחול על מים וכו' הגי תרי
שנאמר יש פסרים דל"ג להו:

שלא נאסרו וכן ככל המלות. ולמדת שהזוג
הזה כל אחד מנפרדיו מועיל צמליאות חזירו
ומשלי' אותו. ולמדנו מזה מדעת קלת מפרשי
החכמים שני דברים. האחד שאין לשום אדם
לצטוח בשלמו' ההבנותיו הצא מלך טבעו להק'
מזה על אחת ממלות התורה ואע"פ שנאמר
צאצות העולם ע"ה שהביעו לשלימות המיועד.
צורה ונעשו לדיקים גמורים צאין תורה
אלא לאו הכל זוכים לכך והמאמרי' על הרו'
נאמרים והשני שהאדם לא ילא ידי חוץ' עלמו.
בנפשו צקיום פרטי המלות אלל יצין דבר מתוך
דבר ויתצונן כי ההערה מזה טובה והנזה
מכל מדה טובה נכלל בכלל מלות התורה
למציני דרכיה אע"פ שלא הזכרה צתורה
צפידוש.

ואמר אח"כ אם אין חכמה אין יראה וידוע שהיראה היא עשיית דבר לו המנע
ממנו ליראת המליכו והאזהרה היא הפקת דלון האזהב וצחינת דרכיו וההשתדלות
בענייניו להפלטת האזהרה ויראת ה' היא מצוה לקיום המלות והאזהרה היא מצוה
לשלימות החכמה והיראה קודמת צומן והיא השלימו' הראשון וחדתה קודמת צמעלה
והיא השלימות האחרון ומלאת היראה מצוה לאזהרה והוא שאמר החכם ציראת ה'
מצטח עוז כי העוז הוא שלימות אחרון. ואמר שכל השלם צשלימות הראשון צטוח
הוא ששיב האחרון והוא שאמר אם אין חכמה כו' כלומר לולא שלימות השבת
החכמה שהיא האזהרה אמיתית לא היה שלימות היראה שהרי לא נשלם עניינה רק
צחכמה ולולא היראה לא היה מליאות לחכמה וכת"ש למעלה כל שיראת חטאו
קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו כו' אין חכמתו מתקיימת.

או נפרש אם אין חכמה אין יראה על דרך חין צור ירא חטא ולימד צוה ג"כ
שני דברים אחד דאע"פ שהאדם מקיים מלות התורה לרין לו אם הוא מאשר נגע
רוח רלהים צלנו שיתצונן ויתחכם צמה שהעירה עליו התורה צדעות וצאמונות
ואע"פ שזה לא ניתן לרוץ צני אדם וכת"ש (צויקרה דבה פכ"ה) ארור אשר לא יקום
את דברי התורה הזאת אלו נאמר אשר לא ילמוד לא היה לעולם תקומה אלא אשר
לא יקום מכל מקום ראוי לכל מי שיוכל או שאפשר לו מלך הכנה טבעו שיטרח
ושתדל צזה כפי יכולתו והשנית שלא יסמוך החכם אפי' אם הגיע לתכלית השגת
האנושית לזלזל צאחת ממלות החורה לפי שהם לריכות לקיום החכמה כל ימי חייו
וכ"ש שיעשה צזה פורק עול ומצוה את התורה אלל כל אשר יוסף דעת יוסף
מכאז והכנעת לצו וצציר' ילדו להזהר מכל המזהר וילצט דוח דעת ותצונה להתעורר
לעשות המלוא.

ואמר אח"כ אם אין דעת אין צינה כו' ראה צו שהזוג ג"כ כל אחד מנפרדיו
מועיל צמליאות חזירו והדעת הנאמר כאן על הדעת המוטעצ צו צכח לפיתולותיו
והוא הנקרא הכנה טבעית צעיקר הילירה והוא שייחסו על מליאותו אכשי כנסת
הגדול' לשון חנינה צאומרם אתה חונן לאדם דעת לרמוז כי אינו צא צהשתדלותו
אלא מדך חנינתו ית' צעת הילירה והצינה היא צאה דרך השתדלות לימוד וחקירה
כאומרם ועלמד לאנוש צינה ואע"פ שכלל את כולם צסוף: דצריהם צמילת חנינה
צאומ' וחוננו מאתך דעה וצינה והשכל אמרו זה דרך כלל להיות לנו עוד אלהי
צכולם ועל זה אמר אם אין דעת ר"ל הכנה טבעית לא היה מליאות הלימוד שלם
אע"פ שאפ"ש שיושב צטורה גדול הוא מדצר על רוצ צני אדם ואם אין צינה אין

דעת כלומר אלמלא שהכונה צמליאות היה להשיג דרך הלימוד מה שאפשר לו להשיג לא הינה כן צטצעו כי פועל הנטלה אינה צחק הש"ת.

ואמר אח"כ אם אין קמח אין תורה והקמח צא הכה על דקות המזונות אשר הזקיק חכמתו ית' לזה הוציא והתפרדו צזה משאר בעלי חיים כאומדן ז"ל (צפסחים דק"ח ע"ה) כשאר הקצ"ה לאדם וקח ודרדר בו' וכללת את עשר השדה. אמר אי לי אני וחמודי צאצוס אחד כלומר לולא שדקדקו מזונותיו לפי דקות חומרו לא היה מגיע לטלימות התורה וכן לולא שהכונה צמליאות הוא שלימות התורה לא הזקיק חכמתו ית' צדק צמליאותו להיות מזונותיו נצחיים ונצדקים ונאותים לקצול החכמה כי היה זה אז לצטלה וכיוון צזה להיות האדם מתעורר על מעלת מליאותו נצדקים השפלים שלא היתה לחכם ויצרו עלמו להשלים כונת מליאותו ולא יפדה יסע ועשה פרי למעלה.

הוא היה אומר כל בו' ואמר הוא צעצמו מאמ' אחר שכל שחכמתו מרצ' ממעשיו והוא שהיה שלם שחכמה ואינו מדקדק צמלות עד תכלית מה שראוי לדק' מהם דומה לליקן שענפיו מרצין ושדשיו מועטין שדוה קימעה צאה ועוקרתו שיראת ה' היא שורש החכמה ואין לפדוק עול הירא' מעליו כמו שציירנו. אצל כל שמעשיו מרצ' מחכמתו הוא צהפך שדומה לליקן שדשיו מרצין וענפיו מועטין שאפילו כל הרוחות שצטעולס צלות אין מזיזין אותו ממקו' זה משל שאין שום תחצול מתנג' מהיותו מירא' ה' אפי' כשילאבו דראיו' לא ידע להכחיש וזהו אללי ענין אורח חיים פן תפלק נעו מעגלותיה לא תדע כמו שצייר' צפתיחתנו לזה החיצור.

יח' רצי אלעזר צן חסמא אומר קנין ופתחי נדה הם הם גופי הלכות תקופר' ובימער' פרפראות לחכמה. הוא שזה החכם כיוון להדריך האדם צלימודו כמו שעשו קלת חכמי' שצדו פדקי' למתלמד שיתחיל צחמ' פלוגית וצס' פלוגי ממנה וק' ע"ס החכמות. ודמו דרך קלרה שאין ראוי לו להכנס צחכמות העצמיות והאלדיות עד שימלא כריסו צסר ויין ר"ל חכמת התורה והתלמוד ותפס צזה שהם אחרוני הסדרים. אחד צסדר קדשים וא' צס' טהרות לומר לו שראוי לו שילמוד תחיל' כל התלמוד כאלו אמר מתחילה וע"ס. וענין קנין הוא קדציות העוף והס' עניינים מצולצלים. פתחי נדה הם ענייני נדה שצד' וסת' שצריכה שתשמור עד שתחזור לפתח' והס' דצד' תמוהים ומצולצלים כמו שציירנו עניינס צמס' נדה: (מה שחמר כאן ענין לקמן צחקוינס):

תורה אין קמח. הוא היה אומר כל שחכמתו מרבה מפעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרפין ושרשיו מועטין והרחה באה ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר והיה פערער בפערבה ולא יראה פי יבא מוצב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרפין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרפין שאפילו כל הרוחות שבעצמם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו מקומו שנאמר והיה פעז שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה פי יבא הם והיה עליו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי:

יח' רבי אליעזר בן חסמא אומר קנין ופתחי נדה הן הן גופי הילכות. תקופות וגמטריאות פרפריות לחכמה: (משנת ר"ח צן עקשי' תמלא צסוף פרק שטי):

מלאכת שלמה

ר' אלעזר חסמא ברסין ובס צלי יר' ז"ל וכתב הרי"א ז"ל דאית דברסי חסמא צה"ה:

ובימער' פרפראות לחכמה. הוא שזה החכם כיוון להדריך האדם צלימודו כמו שעשו קלת חכמי' שצדו פדקי' למתלמד שיתחיל צחמ' פלוגית וצס' פלוגי ממנה וק' ע"ס החכמות. ודמו דרך קלרה שאין ראוי לו להכנס צחכמות העצמיות והאלדיות עד שימלא כריסו צסר ויין ר"ל חכמת התורה והתלמוד ותפס צזה שהם אחרוני הסדרים. אחד צסדר קדשים וא' צס' טהרות לומר לו שראוי לו שילמוד תחיל' כל התלמוד כאלו אמר מתחילה וע"ס. וענין קנין הוא קדציות העוף והס' עניינים מצולצלים. פתחי נדה הם ענייני נדה שצד' וסת' שצריכה שתשמור עד שתחזור לפתח' והס' דצד' תמוהים ומצולצלים כמו שציירנו עניינס צמס' נדה: (מה שחמר כאן ענין לקמן צחקוינס):

פרק רביעי

ה בן זומא אומר איזהו חכם
הלומד מכל אדם שנאמר מכל
מלפני השפלותי פי ערוצתו
שיחה לי: איזהו גבור חפז בש
את יצרו שנאמר טוב ארץ
אפים מגבור ומושל ברוחו
מלוצר עיר: איזהו עשיר השמח
בחלקו שנאמר יגיע כפיו כי
תאכל אשריו וטוב לו אשריו
בעולם הזה וטוב לו לעולם
הבא: איזהו מכבד המכבד את
הבריות שנאמר כי מכבדו אכבד
ובני יקלו:

מלאכת שלמה

חכם חכם הלמד לכל אדם כן הביא
ונקד הר"ר יהוסף ז"ל:

א בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל
מלמדי השכלתי כל' מכל א' ממלמדי השכלתי
ולמדתי ולמדנו שלא יתנהג האדם צנין למדו
צמדת הגאון וסדרה כלומר היאך אני הולך
לפני פלוני ללמוד או מה אני נריך לפלוני
אחר שאני לומד מפלוני אלא ילך לו לפני
כל אדם שיראה לו שיהא מללי עמו צלימודו
והנהגה זאת תצוהו לידי חכמה ומה שאמר
איזהו חכם פירוש על שם סופו איזהו מביע
להיות חכם. ואף ע"פ שרבות' בנו למי שלמ'
מהרבה (א"ה עיין לה' מהרמ"ט צמסר וסנת
סענה ס' חמוד ע"ס) כמ"ס דראשון של חולין
(דח"י ע"ג) מאן אמרה יוסף דר חייא יצ"ח
מכל עלמא במיר שמע רב יוסף ואיקפד אמר
מכולי עלמא גמי' אלא מרד יאודה במיר' כו'
אפשר שצחכמה אחת טוב שתהיה לו קבלה
מאחד מזהב אצל צכאן הכונה שמכל חכמה
ישתדל ללמוד מהמוזהב שימלא ואם יראה
צמי שלמד איזה חכמה לפניו של חכמה אחרת
ימלא צקי ממנו ילך אחריו אפי' שלא יהיה
אנוס כערפו.

ואמר אחר כך איזהו גבור הכונן את
ילדו שנא' טוב ארך אפים כו' פי' אמרו חכמי

המדות שהמלכות הוא שלשה מינים מלך צמדינו. ומלך צנינו. ומלך צנונו
יראה צוה דלש אלה לריכים למנהיג טוב ינהיג הנמסר להנהגתו דרך טובה והוא
שהמלך נריך להנהיג צני מדינתו ציוסר ליוסר הרע' ולחזק מעשה הטובים וכן הצעל
הצית צני ציתו וכן האיש צנונו נריך להכניע צחוסי המפתים אותו לרע או לכעס
או לאיזה מותר (עיין צמד' קהלת) ולחזק ידי ילד הטוב להוליא מחשבתו מן הכח אל
הפועל. וכבר ידעת המשל הנשוא על פסוק עיר קטנה ואנשים זה מעט שעניינו
על הגוף וכחותיו והמלך הגדול המקיפה הוא הילד הרע והילד מסכן הממלט'
הוא הילד הטוב וזה שהטבע מתנגד לא כל הנגדות גדולה שהטבע ישנא כל עמל
ויצחר בכל תועלת צא אליו פתאום על איזה שיהיה הן הנגידה הן גזילה ומיני האונאות
והחמסים כמאמר המשורר שאמר צחרתיו וקצן הון צלדק או צעון וישנא בכל תועלת
יארץ. וכן צואו הן צלימוד המלאכות הן צהשגת הידיעות ויצחר צתענוגים הנופנים
ולא יצין לאחריתם והשכל ירגיש צאחרית ולכן ימאס בכל תועלת יסצד לו החק כנגדות
והבזילות והתענוגים ויזכור מאמר ערצ לאיש לחם שקד ואחר ימלא פיהו חלץ.
ושתדל צתועלות האמיתיות והידיעות והיו צענינו כימים אחרים צאהצנו צתענוגי
הנלחי הקיים. ומלד הטבע על השכל צרוצ צני אדם אמר כאן שהכונן את ילדו
הוא החזק צמלכיות והוא אומרו טוב ארך אפים מגבור כי מלחמת טבעו שהוא צנונו
חזקה מן המלחמות הצאה מצחק.

ואמר אחר' איזהו עשיר כו' וזה אמת כי גדר העושר ההספקו' והצלתי הווייה
אל היותדות וכל שיש לו די ספקו ולא יצק המותר הוא עשיר צאמת ואפי' יהיה
לו כן מעמל ידיו ויגיע כפיו. והצטוי הנהגה מביע כפיו צתכלית ההלצה והוא
אומרו אשרך צעולס הזה וטוב לך לעולס הצא כי אשר שלא יקטס המוחר כל אשר ימלא
ציומו די ספקו עילא שאר שטמיו ורגעיו לעצדות ה' ויוכה צעולס הזה וצולס הצא.

ואמר אח"כ איזהו מכוד המכוד כו' זה
זהו דבר מתהפך ותלוי זה צוה כי מכודי
יכוד וכו' סמך מאומרו יתנך כי מכודי
לכוד וכו' יקלו כלומר יקלו מאליהם. ואפשר
לפרש איזהו מכוד כלומר איזהו מכוד ובעל
מעלה מי שהוא מכוד את הצדיות כלומר זהו
סימן להיות צד מעלה וגם הוא אמת מלך.

ב' צן עזאי אומר הוי רן למורה קלה
כו' אחר שיהא רן כו' כחמורה ושיהא צורה
מן העצירה כלומר שתהא צורה גם כן מן
הקלה כצריחתך מן החמורה. שמונה גוררת
מורה כלומר המורה קלה תצאך להחמורה
הימנה וכן בעצירה וזהו שזכר מורה מורה
כלו' נמשך ממנה מורה אחרת אם מלך במול
העונש אם מלך בהדג' אם לפעמי' מדרך
מקרה. ואפשר שהנמשכת מזו הקלה תהיה
חמורה כמו שתאמר שכל לגנוז ומלאו צעל
הצית והגנוז יתדים כנגדו ויקוס עניו ויהרגו
ויש לפרש שזכר צמקוס פריה כלומר שניקד
המורה ופריה הוא המוצן ממנה ולפעמים
יחס צמורה אחת שהיא קלה שכן המוצן
שאינו דשומות החקוקות צמקל פינות גדולות
תוריות או עיוניות כענין מקריאת שמע
למונת היחוד ומלות פסח אמונת האלהות
ושינוי העצמים הנמשכת אחר אמונ' חידוש
העולם כמו שדמזנו צפ"צ צמ"א. וצדריא

בן עזאי אומר הוי רן
למורה קלה ובזרה מן העברה
שמונה גוררת מורה ובעברה
גוררת עברה ששבר מורה
מורה ושבר עברה עברה:

ג' הוא היה אומר אל תהי
בו לכל אדם ואל תהי מפליג
לכל דבר שאין לך אדם שאין
לו שעה ואין לך דבר שאין לו
מקום:

ד' רבי לויטס איש יבנה אומר
מאד מאד הוי שפיל רוח שתקנות
אנוש רמה: רבי יוחנן בן ברוקה
אומר כל המחליל שם שמים
בפסתר גפרעין ממנו בגלוי אחד
שוגג ואחד מזיד בחלול השם:

מלאכת שלמה

ר' לויטס צלח וי"ו הגיחו הר"ר יהוסף
ו"ל שכן מלא צדו הספרים.

שאלו שם הוא היה אומר הפסק פיד
אחרים ויהא שזכר להפסק' דד ממקומך ר"ל הראוי צ' וב' מעלות ושז טוב שיאמרו
לך עלה הכה כו'.

ה' הוא היה אומר אל תהי צו לכל דבר כלומר אפילו צפחות שצפחותים לא
תקל שנאמר עליך שאין לך אדם שאין לו שעה שמה עומדת לו צוה הפעם להחזיקך
או להועילך והוא מ"ש (צמס' ודן חזן דזה פ"ד) כל אדם יהיה צעניך ותכודם כו'
גמליאל וכן אל תהי מפליג לכל דבר כלומר כשתשמע דבר שיפחידך צליזה ענין אל
תהי מרחיקך משכנך בלי' שלא תהיה צו לה אלא הוי חושש צדד ומשתכל צה מהנלל
ממנו שאין לך דבר שאין לו מקום לפעמים וכבר אמר הכסם צו לדבר יחצל לו וירא
מורה הוא ישולם:

ו' דני לויטס איש יבנה אומר מלך מלך כו' למדנו שאל"פ דשאלר המציות
לירך ללכת צוה דרך ממונעת צענוה ושללות הרוח לירך שיהיה נוטה צכן עד קנה
אחרון להכניע ילדו ולהשפילו ולכן אמר צנתינת טעם על שפלותו שתקות אנוש רימה.
כלומר ואיך יתגאה. וכבר צאדנו ענין השדרה והבאה וענין הענוה ושללות הרוח.
ושאלר השמות המשתתפים לאלו ומה שנמנע מהם לגמרי צדריהם ומה שזוהר
צמקלות למקלת צני אדם ציאור מרווח ואלה צילדותינו צחיצור התשוב' צפ"ה מחלק
רשון צצמאמר הדאשון.

ז' דני יוחנן בן ברוקה אומר כל המחלל שם שמים כו' כבר ציאדנו דהמחלל

ה רבי ישמעאל בר רבי יוסי
אומר הלומד על מנת ללמד
מספיקין בידו ללמוד וללמד
והלומד על מנת לעשות
מספיקין בידו ללמוד וללמד
לשמוע ולעשות: רבי צדוק
אומר אל תפרוש מן הצבור
ואל תעש עצמך בעורכי הדין
ואל תעשה עטרה להתגדל
בה ולא קרדום לחפור בה וכן
היה הלל אומר וראש תמש
בתנא חלף הא למדת כל הנהנה
מדיברי תורה נופל חזיו מן
העולם:

ו רבי יוסי אומר כל המכבד
את התורה גופו מכבד על
הפריזת וכל המחליל את התורה
גופו מחליל על הפריזת:

מלאכת שלמה

כל הנהנה ממאורי ור"ח ה"ח כל
קבוצות ורבותי שמחקר ה"ר יהוסף זל מלת
לשמוע וגם הגיה ולא קרדום לאכול מהם
גם הגיה ה"ח כל הניאות וכו':

למען צדק הלל הזקן וישיבתו צדק חלף פירושו שמתמש ונהנה בכבוד התורה במקום
שאינו לרדף לו בכך כגון דאפשר לו ליגלל בדבר אחר ונמלא בידו וכן הענין צעלמו צמה שאמר
אחר זה הלל כל הנהנה מד"ת נוטל חייו מן העולם כלו' שהוא מצוה כבוד התורה ועושה
אותה לעצמו חיי העולם הזה בצולת הדרך וכמו שאמרו דר"ט (צנדרים דס"ג) שתפשו
בין אחד מלך חוששו עליו שהוא גונז פירותיו והיה מוליכו לנהר ולעק אוי לטרפן
שזה הרבו וכששמע בגין שהיה ר"ט הניחו והיה ר"ט מטער צעלמו על שהליל עצמו
צנזר התורה. ופירושו צלמוד (ס"ג צנדרים דס"ג) טעם לערו מפני שהיה עשיר
גדול והיה יכול להליל עצמו צמיו. וכן אמרו צדאשן של צדא (ד"ח ע"ג) שאל
יונתן תלמידך הוא שאינו רוצה ליהנות צנזר התורה רוצה בכל זה דאין להשתמש
ולהועיל לעצמו צנזרה של תורה אלא יציאהו לזה לדרך ההכרחי כל זה הערה
להיות העוסק צנזרה לשמה לצד ולא שלא לשמה צדס נד.

ו רבי יוסי אר' כל המכבד את התורה כו' מכבד את התורה שמעט אר'
צנועס מידות שזה ודאי הוא כבוד התורה צהיות לומדיה מסולסל ונקי וצעל מידות
כצדויות ולא הוא מכבד על הצדויות כמאמר הכתוב סלסלה ותרוממך על הדרך
שיאדרו אלו צילדותינו צחצור התשובה. וכמ"ס (ציומא דפ"ו ע"א) רחיתס פלוני

ט"ס צסתר הוא כאלו דוחק צליוורו השגחת
הס"ית ממקום עומדו ולכן יחס לו מדה כנגד
מדה שהוא נענש עליה צנלוי עד שתרסס
מגדול עונש חטאו צצסתר. ומה שאמר אחד
שובג וא' מויד צח"ה הוא שאף שובג לרדף
כפרה וכל שלא נתכפר אחרי ידיעתו נעשה
כעין מויד על שאינו מציא כפרתו ומתורה
וצדוק זה ייעד עונש על שובג שהוא נענש
צנלוי העונש הראוי לו מלד משפט הס"ית
ופירש זה שהפלטת זה העונש הוא על חילול
ה' ר"ל שאינו חושב מלד תוקף הילד אלא
מלד פירוק עול וצוותו התורה ומלותיו
וכפירתו צדיעתו יתצדך וצהשגחתו.

ה רבי ישמעאל צנו של ר"י צדוקא
אמר ה'ומד כו' ר"ל שדעתו וכונתו כשהוא
לומד שאחר השלימו עצמו והיה משפיע
מחכמתו לצולחו הס"ית במלכו שישגי למצוקתו
והוא אומר מספיקין צידו ללמוד וללמד
ולעשות וכל זה אזהרה והערה לרועס צחכמה
שלא ידרשנה צחיסם אצל צכונת קיוס דרכיה
וצכוכ' השפעתו לצולתו שזהו תכלית השלימות
ואמר בחכס "תחילת החכמה שתיקה. והצ'
הבאזנה. והב' קיומה והד' למודה":

רבי לדוק אומר אל תעסע עטרה להתגדל
צהס כו' הזהיר שלא יהא כונתו צתורה
להשתדר ולהתגדל צה על שכניו וכן שלא
יהא כונתו צה למכור חכמתו צדמים ולהתעט'
ממנה שכל זה נקרא שלא לשמה אצל לרדף
שיהא כונתו לידיע' האמת מלד עצמו. והכבוד
והתועל' ימשכו אחריה מאליהם ומה שאמר

בית אבות פ"ד מ"ז ח' ט' י' הבחירה } 4כר

שלמד תור' כמה נעים מעשיו וכמה מתוקנים
אשרי אציו שגדלו ואשרי רבו שלמדו תורה
והסיפק הוא צהיפק והוא שאמר וכל המחלל
את התורה גופו מחולל על הצדיות.

(ז) רבי ישמעאל צדקי יוסי או' כל החושך
עלמו מן הדין כו' הזהירו שיהא מסלק עלמו
מן הדין צמה שיוכל שכל שהוא חושך עלמו
מן הדין ר"ל שאפילו שנתמנה לדיין יסלק עלמו
מבמד דין אלא שמשתדל לפשר צנייהם צדקו
כל אחד ואחד מצדלי דבר ונמל' פור' מעלמו
איצה שאין א' מהם יולא מתחת ידו מחויב
שיהא שונאו צדק. וכן פורק מעל עלמו בזל
ר"ל סדק שגבת בזל כלומר לא יחתוך את הדין
כדלוי וכן פורק מעליו עונש שצדעת שוא
ר"ל סדק שצדעת שוא שמה הוא משציעו שלא
כדין ונשצע לשקר ונמלא נכשל על ידו שלא
כדין. ואמר' אח"כ שכל הגס לצו צהורלה הוא
שטה רשע וגם רוח וגם לצו צהורלה הוא
כולל צ' דברים אחד שנתמנה להורות צלא שום
יראה כמו שאינו צדוק לו כל כך צנשען שחס
טעה או יחלוק עליו אדם יעמיד סצרתו
מתוך פלפולו. והשנית שאחר שצורה וטעה
מקנעד להעמיד הוראתו דרך נלוז.

(ח) הוא היה אומר אל תהיין יחידיו כו'
ואע"פ שהותר למומח' לרין יחידיו כמו שציו'
צסנהדרין הזהירו שלא יהא רביל צכך וכ"ס
שהצורה כלל' לשאר צני אדם שאינו' מומחי'
ואמר שאין דין יחידיו אלא אחד כלומר אין ראוי
זה אלא להש"ית שהוא אחד ואמר אח"כ ואל תאמ' קצלו דעתי כלומר שלא תמליא
עלמך לצעלי הדין לו' אני אדון את דיניכם וקצלו דעתי שהס דשאים ולא אתה ושמה
יסרצו צדיק ונמלאת מתחלל על ידי עלמך ויש לפדשה צכל ענייני משא ומתן כלומר
כשיחלוקו עליך חצדך אל תאמר קשה לקצל דעתם צלא דליה שהס דשאים ולא אתה.
(ט) רבי יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני כו' כשמקיימה מעוני
כלומר שעם כל עניות ולורכו לצקש טרפו הוא קוצע עתים לתורה סופו לקיימה
מעושר וכל שמצטלה מעושר מערדת עושרו וקניינו סופו לצטלה מתוך עוני כל
זה מדה כנגד מדה.

(י) רבי מאיר אומר הוי ממעט צעסק ועסק צתורה כו' אחר שחס ממעט
צעסק ועסק צתור' כלומר שרצו ההמיה לעסקים ולסחורו' משצחת התורה למי
שמלמדה וכל שכן שמפקיעתה מן הצל ללמוד כאומרם ז"ל (צציוציון דנ"ה ע"ה) ולא
מעצד לים היא לא תמלא צסוחרנין התגדים ואמר אח"כ והוי שפל רוח צפני כל
אדם וזה ממה שציואר' שזו המידה צרי' לנטיה אל הקלה ומתוך כך מזהירו להיותו
שפל רוח אפילו למי שאין דלוי לכך אחר שאינו מן הרשעים והכצלים.

ואמר אחר כך ואס צטלת מן התורה יש לך צעלים הרצה כנגדך
כלומר האס צטלת מן התורה להתעסק צמלכזה אחרת או צלומנות לא
תעלה מזה על מדרגת זולתך כי אס תעשה סוחר סוחר כמה מצני אדם סוחרו'

רבי ישמעאל בנו אומר
החשך עצמו מן הדין פורק
מפניו איבה ונזל ושכובעת שוא
והגם לבו צהורצאה שומטה רשע
וגם רוח:

ה הוא היה אומר אל תהי
ין יחידיו שצאין דין יחידיו אלא
אחד ואל תאמר קבלו דעתי
שהן רשאין ולא אתה:

רבי יונתן אומר כל המקיים
את התורה מעני סופו לקיימה
מעושר וכל הפבטל את התורה
מעושר סופו לבטלה מעני:

רבי מאיר אומר הוי ממעט
צעסק ועסק בתורה והוי שפל
רוח בפני כל אדם ואם במלת

מלאכת שלמה

ר' ישמעאל צ"ר יוסי אומר רכו' כך
מלאתי חובה ונזל גרסינן הביטל קמולא
והיו' צדויה שהוא מוכנת וכדכתיב או
נזל וגם הר' יהוסף ז"ל כן נקד:

מן התורה יש לה במלים הרבה
בגנדרה ואם עמלת בתורה יש
לו שכר הרבה לתן לה:

יח רבי אליעזר בן יעקב
אמר העושה מצוה אחת קונה
לו פרקליט אחד והעושה עברה
אחת קונה לו קטגור אחד
השונה ומעשים טובים בתרים
בפני הפורענות: רבי יוחנן
הפנדלר אמר כל בנסיח שהיא
לשם שמים סופה להתקיים
ושאינה לשם שמים אין סופה
להתקיים:

מלאכת שלמה

אם צלת מן התורה יש לך וכו' ומלאתי
שכתב הר"ר יהוסף ז"ל אם צלת מן התורה
יש לך צטלים ואם עמלת בתורה יש לך
בן מלאתי צקת ספרים וכו' שהיא בירסא
נכונה כי בן דרך החכמים לדבר הדברים כאלו
נאמרו מפי הקצ"ה וכן יש צנחדרין פ'
עשירי ח"ר שמעון אם אתה עושה דין צעיר
הנחת מעלה אני עליך כאלו אתה מעלה
עולה כלל לפני ע"כ:

פרקליט ומלאתי שכתב הר"מ די לונאנו
ז"ל הב' פרקליט ומלת יונית היא. כל בנסי'
שהיא לשם שמים וכו' אמנם הר"ר
יהוסף ז"ל ברם כל בנסי' שהיא לשם מלוא
סופה להתקיים ושאינה לשם מלוא וכו'
ואמר שכן הוא ברוב הספרים.

כמותן וכן ככל המלאכות והאומניות וקראם
כולם צטלים כי הכל אפס ותהו צערך את
התורה אזל כשתשדל צמעלת התורה תעלה
זה על מעל' זולתך כי מעט' תמלא לחצרתך.
ואמרו חכמי המוסר האמת כד על כן נושאו
מועטים ורצותנו אמרו וצ"ר סדר מקן פכ"ח
סי' י"ח) והחכמה מאין תמלא ד' דברים הם
יסודו של עולם וכולם אם אצדו יש להם
תמור' כנגדו כי יש לכסף מולא ומקום לזה
צדל מעפר יוקח ואצן ילוק נחושה אזל
ת"ח שמת מי מציא לנו תמורתו ה"ד והחכמ'
מאין תמלא.

ואמר אח"כ ואם עמלת צתור' יש לו שכר
הרבה ליתן לך כלומר אם תתיירא שאלו אם
תתעסק צתורה לא יספיק לך ממונה ללורכי
גופך וצני ציתוך יש לך לצטוח צזה צנותה
ית' כי הוא יכין לך הדרך להמלא לך כל
מה שצריך לך.

יח ר"ל צן יעקב אומר העושה מלוא
אחת קנה לו פרקליט ח' כו' פרקליט הוא
מליץ צעדו שמלמד זכותו וקטיגור הוא צהפך.
והעיר האר' שלא יהיה עשיית מלוא ח' קלה
צעניו כי כל שעשה מלוא אחת כד יש לו
פרקליט אחד וההפך צהפך. ואין העצירה
יולאה צמלוא אלא תבמל על המלוא כדאוי
ונענש על העצו' כדאוי כלומרם ז"ל אשר
לא יקח שוחד זה שוחד מלוא ועיין לקמן
ספ"ד ואח"כ העירו שאפי' הפליג כדע לא
יתייאש מן התשובה והוא שאמר תשו' ומע"ט
כלומר הטבת מעשיו אחד חלואו כתרים
וכמבן ולינה לפני הפורענות.

דני יוחנן הסנדלר אומר כל בנסיח
שהיא לשם שמים כו' הוא שהעירו את האדם

שלא יהא משאו ומתנו עם חצירו או אם חצרו לדרך הנלוח כי זה יבדור
להרים' כל מלצ ולצול האמת כי כל שמבין לנלוח משתדל להעמיד דעתו ורלנו
אם אמת ואם שקר אזל תהיה כונתו לצדד הענין שנושא ונותן עליו ולהוליא
תעלומותיו לאור. ואמר על זה שכל שיתקצלו שנים או דעים לשאת ולתת צלחה
ענין אם הוא לשם שמים והוא שיכונו כולם להעמדת האמת סופה להתקיים ד"ל
סוף המצוקה צקצוליהם מתקיים כי כל אחד יודה לחצירו מה שדאוי להודות עליו
ואז יתצדד האמת ויסכימו כולם להעמידו. וכשיהיה לכונת הנלוח לא ישמעו זה
לזה והמחלוקת צמקומה עומדת ותחתיה תעמוד הצדקת ואולי פשה תפסה הצדקת
וצדקתה (צדקת דר"ן סוף פ"ח) אמרו בנסיח שהיא לשם שמים בנסיח יתדלל אסר
סיני שאינה לש"ס בנסיח אנשי דוד הפלגה. וכד ידעת שנתצטלה שפתם עד
שדוצם כפרו צמלואות כל כדל כחשו צה' ואמרו לא הוא וצניני נתצדד האמת לכל
צני האומה הנצחרת העם צחר לו לנחלה. וכן ידעת אומרם ז"ל (צקדוסין ז"ל פ"צ)

י. רבי אלעזר בן שמוע אומר
יהי כבוד תלמידך חביב עליך
בשלש וּבכבוד חברך במזרא רבך
ומזרא רבך במזרא שמים :

יג. רבי יהודה אומר הוי זהיר
בתלמוד ששגגת תלמוד עולה
ודון: רבי שמעון אומר שלשה
בתרים הן פתח תורה ובתח

מלאכת שלמה

יהי תלמידך וכו' צמד"ש צסס המזויר
דנרסין ככצו חצרן וכ"כ הר"מ אלמסנוני
צסס רש"י וז"ל צסל חצרן וסהיו הני'
המזוה וגם הרז מקליגרים ככצו חצרן
וגם הר"י והרספ השכני. ז"ל הניה ככצו
חצרן וגם מחק מלות בן שמוע:

אפי' אז וצנו הרז ותלמידו שנושאין ונותנין
זה עם זה בהלכה נעשו אחיזים ר"ל כי גדל
אהבה שור הדלון וחלוק הדעות הוא האהבה
האמתית ואמר לא זו משם על ש: נעשו אחיזים
ללומר שאינם מכונים רק לידעת האמת
ויודה אחד לחצירו הראוי להודות מלד
הקצלה והענין :

(יב) ר"א בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך
כו' הזהירו בכלל על כבוד אדם ואפי' אותם
שהם תחת הנהגתו יש לו לכבדם לפי הראוי
להם וכמ"ס ז"ל על קלת תלמידים שאני ר'
פלוני דרציה הוה פליג ליה יקרה ועל זה
אמר יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככצו
חצרן כלומר שתכבדוהו כהדור וצחי' הכצו'
הראוי לו ככצד חצרן הכצו הראוי לו.
וכצו חצרן יהא צעניך מחוייב לך ומוטל
עליך כמורא רצך ויחס המורא לרצ מפני
שכצו לרצ שיהא ציראה ודמו לו סהמזר ג"כ

מועיל כלמוד מאד וראוי להיות זה אצל זה בעין רצו והזהיר על מודאת הרצ
שהוא בתכלית מדדגת הידאה ויחסה למורא שמים לכונה אמתית והוא היות
מורא שמים תלוי במורה הרצ כי מוראה הרצ תציאהו להישרת המעשים
נעשיית העוז ומניעה מהרע זו היא מודאת שמים. וצדדייתא של רצי כתן
(פכ"ו) אמרו יהי כבוד תלמי' חציב עליך כשלך שכן מלינו צמשה שלא אמר לו לילאושע
צחד לי אנשים אלא צחד לנו מלמד שעשהו כמותו וכצו חצרן כמורא רצך שכן
אמר לו אהרן למשה צי אדוני אע"פ שהוא אחיו וקטן ממנו עשהו כצו. ומורא רצך
כמורה שמים שכן אמר לו יהושע למשה אדוני משה כלאם שקלו כנגד הקצ"ה וכן
אמרו שם (צמחות ד"ן פכ"ט) כל המכבד את חצירו מחמת ממון סוף שנפטר ממנו
צקלון מלין מצלעם אצל צלק וכל המכבדו לשם מורה נפטר ממנו כצו מנ"ל ממשה
אצל פרעה :

יג. רצי יאודה אומר הוי זהיר צתלמוד ששגגת תלמוד עולה ודון הזהירו
שתהא משנתו סדורה צפוי עד שיהיו דצרי תורה מליים צידו מזומנים להוראה שאל"כ
פעמי' שיטאלוהו צדצד נחוק ויודה צו שלא כהובן ונמלא מכשיר ואין לו טענה צשגבה
דשגגת תלמוד עולה ודון שיהי כל שלצו ודעתו להוראה יש לו להתעמל צו עד
שיהא סדור צפוי וכן אמרו ז"ל (צמחות ד"ט ע"ג) דרך העדה כל השוכח דצד
מתלמודו עוצר צלאו שנאמר השמר לך פן תשכח את הדברים כו' וסוף הכונה שאם
לא מלא עצמו מזומן לכך לצל ימהר להוציא דצד מפיו עד יחקור וידצוק יפה יפה
וכן צעת למודו לא יחז עד שיעלה צאור משנתו כהובן עד שלא תציאהו עלולותו
לשגגת הוראה.

רצי שמעון אומר שלשה כתרים הם כו' אמר שלשה כתרים הם כלו' שהם
חלוקים זה מזה שהשנים לינם אלא מלד היחס והם הכהונה והמלכות שאי אפשר
להיות בהן אלא א"כ הוא מזרע הכהונה ולא מלך אלא אם כן הוא מזרע המלכות
אצל כתד תורה מונח לכל מי שישתדל צו ויתעמל צתורה והוא שאמרו צתלמוד
כתד כהונה זכה צו אהרן שנאמר והיתה לו לזרעו אחריו. כתד מלכות זכה צו
דוד שנאמר ודוד עבדי נשיא להם לעולם. כתד תורה מונח צקדן צוית כל הדוה
צו יצא וישול שנאמר מורשה קהלת יעקב שמה תאמר הוא קטן מצבולם אינו כן אלא

בְּהוֹנָה וּבְכָתֵר מְלָכוֹת וּבְכָתֵר שֵׁם
שׂוֹכַ עֲזָלָה עַל גְּבִיּוֹתָיו:
יֵד רַבִּי נְהוֹרָאִי אֲמַר הוּא גִּזְלָה

מלאכת שלמה

וכס"ט עולה על גביהן הרי"ז"ל מחק מלת
עולה:

גדול משניהם שנאמר יקרה הוא מפניו
מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים וכ"ש ממלך
שהרי המלכות צתורה הוא תלוי שנאמר צי
מלכים ימלוכו ודוונים יחוקקו לך ונאמר
צי שרים ישורו. ונ"ל שרמו צשמועה זו על
ג' המעלות החסודות צמין האדם מעלת
העושר ומעלת היחס ומעלת התורה וזכר
על מעלת העושר כתר כהונה כי צו העושר
הגדול שכל לורכי מזונותיהם מלויים להם
צדיו ולא צעמל וזכר למעלת היחס כתר מלכות כי הוא ראש היחסים וזכר על מעלת
הידיעה כתר תור' הכי הוא מצד הידיעות וסגולת החכמו' ודמו שלא להתגאו' על אשת
מהם או אפי' ככולם שהכל מאת האל ית'. וכבר צארתיו כיולא זה צמא שאמר דוד צתהלי'
סי' ע"ה כי לא ממולא וממערב ולא ממדד הרים כי אלהים שופט זה ישפיל זה
ידים ונ"ל שקרא מעלת היחס מולא מלשון ותולאותיו מקדם מימי עולם. וקרא
מעלת היתרון מערצ מלשון רכלתך ומערבך וקרא מעלת החכמה מדדך אם מפני
שהיא מלוייה לכל כמדד ואם מלשון דינור מענין ומדדך נאור. ויחס החכמה
לדבר על כי הלשון שליח השכל והוא מפרסם ומודיע חכמת האדם כמאמר הכתוב
לך חכם ישכיל פיהו ודרשו צו לצו של אדם מלא חכמה מאן מודי עליו מאן מחכים
עליו פיהו. והואירו שאין ההמיה וההתנשאות ראוי לצא צסיצתם אפי' למי שיש
לו שלשתם כי אלהים שופט כו' כלומר ועיקר הכונה להתעסק צעצודתו צקיום
המלות והחסדים ומעשה היושר ולהיות ערצ צמשאו ומתנו עד שיהא מקוצל אלל
הצדיות וערצ לכל דואיו ולכל שומעיו עד שיתייצצו כולם יחסו וחכמתו ועושרו
או איזו שתהיה צו אם קלתם ואם כולם. והוא אמר אח"כ וכתר שם עוז עולה
על גביהן ושם טוב הוא התמדת פעולת החסדים ומעשה היושר וקידוש השם ותורתו
צתפלט מדותיו והנהגותיו כלומרם ז"ל (ציומא דס"ו ע"ה) צשעה שאדם עוסק צה
צתורה וצודרו צנתת עם הצדיות ומשאו ומתנו נאה מה הצדיות אומד' עליו ראיתם
פלוגי שעוסק צתורה כמה נעים מעשיו וכמה מתוקנים דרכיו אשדיו ואשדיו חלקו
אשדיו אציו שגדלו אשדיו דצו שלמדו תו' כו' וזהו קדוש השם ותורתו על דרך האמת.
וצדיותה אומדו התצייט מעמך ואל תצייט מאחרים אל יצישך שפתותיך אל יצרך
פיך ואל יקללך לשונך ואל יכלימו שניך אם אתה חפץ צהצת אדם הוי נושא ונותן
צעוצתו ואם אתה רוצה להתרחק מן החטא לא ועיין מה יהא צסופו:

רצי אומר עשה רליונו כרלונך כו' (ה"ה צספר רציו המחצר ז"ל גרים כחן רצי
אומר עשה כו' שהוא מש' השטיות לעיל צפ"צ מ"ד חנא דהתם נחא' דלחו רצי תני לה כ"ה
ר"ג צו של רצי וכמו שיע"ס דוק. וכ"כ להדיו רס"י ז"ל שם יע"ס) זה רומז למאמר וכל
מעשיך יהיו לש"ס. כלומר אפי' כשתעסק צרלונך ר"ל צעניני העולם הלריכים לך
יהיה תכלית כונתך לעצודת השם ית' צאיה לך ואל תצטח שתקיים צידך הכל והוא
אומר כדי שיעשה רלונך כרלונך כלומר שיעדיף טוב השגחתו עליך עד שתקיי'
כונתך מלד הצטחתו:

ואמר אח"כ וצטל רלונך מפני רליונו כלומר אם נודמנה עציר' לידך וילך
תוקף אליך תכדיעהו וצטל רלונך מפני רליונו יתצרך ותהיה צטוח מדין מדה כנגד
מדה שהקצ"ה יצטל רלון אחרים מפני רלונך ר"ל שיפר מחסדות אויצין הקמים עליך
וכבר ציארנו צפ"צ (לעיל מ"ד יע"ס).

יד רצי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה כו' סיגלה למקום תורה כלו'
אם לא תמלא צמקומך די סיפוקך צלימוד הוי גולה צמק' שתמלא שם די סיפוקך ואל
תאמר שהתורה תצא אחרך ושחצירך יקיימו' צידך כלומר אמתין עד שיצא צכאן

למקום תורה ואל תאמר שהיא
תבוא אחריה שחבריה יקיימוה
ביריה ואל בניתה אל תשען:

טו רבי ינאי אומר אין בדינו

צמקו' שאני שם דב או חכם ואלמוד הימנו
או חזרי' מאותם שלמדו ממנו ואלמוד מהם
והם יקיימוה צדי כלות' שאשאל מהם ספקותי
והם יצדדו לי שמה לא יודמן לך והזמן הולך
לו ונשמע מתחת ירך צב"ל יוס. ואמר אח"כ
ואל צינתך אל תשען וכן שלא תאמר איני

נדיק דב וחדר והדינו צעל לצ וקל ההצנה ומפולפל ומלמד מעלמי אלא עכ"פ היו
משתדל ללמוד מפי אחרים כי הקצלה תנח. וכבר אמרו בתלמוד המערב (בספחים
נ"א חלו דברים) כל תורה שאין לה אף אינה תורה כמו שצידדנו בפתחתנו למס'
זאת וכן הכונה באזהרה דכל שהוא למד תהא כונתו להיות תלמודו מתקיים צידו:

ואמרו צדרייתא (בבבא ד"ג פס"ט) שאדם לומד לעלמו ולאחרים לעלמו ולא
לאחרים. לאחרים ולא לעלמו. לא לעלמו ולא לאחרים וזהו אמת כי הרב הישר
והתלמיד להועיל לומד לעלמו להיות חקוק צדרי לצו וכן מדריך שהתלמוד מלצו
עד שיבא לרצון התלמיד צדק גם כן. ויש שלומד לעלמו ולא לאחרים שאין כונתו
מעולה כל כך אצל מתיישב ממנו והוא שוכח. לאחרים ולא לעלמו כגון רוב אלו
התלמידים צדדו שתכלית כונתם אינה אלא צהביע לדור כספס צסק ואין למודם
מלך החפץ ולא ישאר צידם מאומה מעמלם והתלמיד אם הוא חסוד לוקט לעלמו
ונולד תאנה יאכל פריה לא לאחרים ולא לעלמו כשהרצ מתיישב על דרך שכתבנו ואף
התלמיד דולה צהקפה ויחס לו הצטלה.

טז רבי ינאי אומר אין צדינו משלות דרשעים אף לא יסורי הדיקים. כד
ידעת שרוב הנציאים דיצרו על מצוכת העור הסדור מצני אדם עד שנראה כמה
דרשעים צטלה גדולה וכמה לדיקים שיסורין מכלאי' מכלי עינים ומדאיצי נפש כמעט
שלא היה צהם ר"ל צנציאים המפור' אחד שלא הרביש צזה אם צדמו אם צדדו
קלח אם צדדדים ארובים מהם שלא נצדדו מתוך דצדיהם אלא שהשאינו הענין
על מצוכתו כמאמר זה החכם שאמר אין צדינו משלות דרשעים אף לא יסורי הדיקים
כלומר שלא נודע אופני משפט זה. ומהם שנתגלה הענין מתוך דצדיהם ואילו
צאנו לזכור כל הנאמר צנציאים וצספרים הכתוצים צרוח הקודש על זה הענין יאריך
הענין מאד. אצל נזכור מה שצא מהם לכחוד הנציאים. ונזכור תחילה מהותם
שלא נצדדו העטם דצדיהם שהם צדמיון המאמר שלפנינו ומהם ישעיה וירמיה
ואיוז ואם יתגבל צתובם עניינים אחרים אל תקפיד כי סדר הדצדים עם לורך
ידעתם יצואנו לכך אחוז צזה וגם מזה אל תנח ידך.

הנה ישעיה הנציא אמר למה תתענו ה' מדרכיך תקשיח לצנו מיראתך וצאמת
כי הנדלה מפשעו של מקדא הוא שה' יסצו להיו' האדם תועה מדרכיו ר"ל מלך
דדי ה' ית' ובזירותיו זה דעת נפסד קדום אלא הפתיים יחשצו שהשם יצור על
מעשה האדם בזירה מוחלעת להיות דיק או דע לצלתי היות צידו דשו' לשנות
כלל ומהם שיחסו זה להכרח תולדה ומזל יהיה מן הנמנעות אלאם לעשות הפך
התולדה או הגזירה חושצים לתת יקר הגדולה לשם ית' צאומדס כל אשר חפץ ה'
עשה ואע"פ שיתצטל צזה טצע האפש' הם יקיימוה צעדך אל נושא האפשר ר"ל
שכל פעולות האדם הם אפשריות צהקס אל עלמו אצל כשיערכו אצל השם אין צהם
טצע אפשריות זה דבר יצטל כל יעודי התורה לגמול או לעונש ויהיה ענין התורות
והיעודים והמלות והלוויים והאזהרות דצד צלתי מועיל. וכבר הודיענו דאש הנציאים
פינת האמונה שהצחירה ציד האדם צאומדו דאש נתתי לפניך היום את החיים
ואת הטוב ואת המות ואת הרע ואמר ירמיה מפי עליון לא תלא דרעות והטוב.
ואמר הרעות דרך ריצו וטוב דרך מיעוט כי הטוב הוא מעט צהקס אל הרע
וכן אמר מה יתאונן אדם מי בצד על חטאיו אחד שהוא בצד על חטאיו ר"ל אחד

שהיתם הצחירה צידו להרע או להטיב. ואמרו רז"ל כתוב צתורה שניו צנזיאם משולש בכתובים דרך שאלם דורא זה מוליכין אותה צתו' לא תלך עמהם קוסך אתם. צנזיאם מדריכך דרך תלך. בכתובים אם ללנים הוא ילך ולענוים יתן חן ואמרו צמרש מיום שצדא הקצ"ה נצושת ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע לא ילא רעה ועוזה מפיו של הקצ"ה אלא כולם צלות מאליון ע"י עושיהן ואולי תערער על דצרינו צאומרנו כל אשר חפץ ה' עשה ויחזק ה' את לב פרעה כי אני הכצדתי את לבו וכו' ואני אקשה את לב פרעה וכן צסיחון כי הקשה ה' אליהן את רוחו ואמץ בו' וצכנענים מאת ה' היתה לחזק את לבם למען הסריעם. ואליהו אמר על נציוי הצעל ואתה הסיצות אם לבם אחורנית, ומאמר ישעיהו למה תענו ה' מדרכך וכן השמן לב העם הזה בו'.

ואמנם תדע צענין ואמרו כל אשר חפץ ה' עשה שהלשון יתיר לייחס פעולות האדם וכל תנועתו לשם ית' להיותם צלוננו על לך הרלון הקדוש שהונח צו צתחילת צריאתו שיתנועע ויפעל צחירתו אלל שאלר המקראות שיוור שצפרט היתה כוננת הצי"ת צלותה עשה להקשות רוח צני אדם ולסצצ לבם אחורנית. כצד ידעת מה שפירשו צה קלת גדולי חכמינו שצמו שישתנו הצצרים בעצמיים לפעמיים עלדרך המופת כן יצטל עון האדם לפעמיים דרך עונש הצחירה לצטל רמנו האפשר ושלל להניחו לצו זה להפלבגת המרי למען ימות צחוסר לב וישולח ציד פשעו. ואולם יק לפרש צו שאל"פ שאלן האדם נולד צעל מעלה או צעל חכרון מ"ע אפשר שיולד צהכנה מציגית או צמול שיהא מוכן למעלות וצשיגס צהעט השתדלות או צהפך והוא אומרו ופושע מצטן קורא לך. וצור וצעים מרחס תעו מצטן דוצרי כצו. וצמעלות ה' מצטן קרלני צטרס אלרן צצטן ידעתין וצטרס תלא מרחס בו' לא שיהא הכנת המצו או הכרה עת הולדה מצטל טצב האפשר עב שחשים היצרים מחייציו' או כמנעים אלל כל שהכנתו או תולדתו מתנגדת או למעלות ויטורך להשתדלו' יותר ויותר מופלב וכשנשאלר מושקע צמה שהציוו מצוג או שהציעתהו תולדתו תהיה תכונתו מיוחס' לשם שצדאלו על תכונה כמשכוממנה אלו המדות הדעו' לא שיעצבוהו מכל וכל וצכו ענין (מ"ש צצנת דק"ו) חין מול לישראל כלומר שדרכי הדת יציצוס ממה שחייצ הכנתם או תולדותם. (ח"ה ועמ"ש הרצ"ה צתשו' ח"ה סי' מ"ח וצצני רצינו המחצד ז"ל צריס הקדמתו למ' צית הצחירה יע"ש) כי הדת היא למרקחת עטחי למי שחלה מכף רגלו ועד קדקדו והיה הדוקה ההוא מועיל לכל עניני החוליי' והוא שדעט שהעצירו' כולם יוללות משצעה עניינים וכולם נילל האדם מהס צקיוס התורה (ח"ה עיין ו"ש רצינו המחצד ז"ל צריס הקדמתו למ' צית הצחירה יע"ש) ואלו הם התאור והקנל' והכעס והגאווה והעצות ושנאת התוחכות והאכזריו' כי התאור' תציאהו לצקשת כל מיני מותירו' ועסס יפרד כל עון ציאוני אסורות ומאלכות אסורות. והקנאה תציאהו להשתל צקנין מה שאלפשר לו צלעדיו השתדלות צלתי צלות ומסס יפרד כל עון ביזלות וחמסים ואונאות וביצות וכל הדצד התלוי צדיני ממונות והכעס תציאהו ליוני נקמות וההכאות והרליחות. והגאווה תציאהו למיני הקטעות והנעירו' ושנאת האחים וקנאת איס מרעהו ועציצת התפללות והתהלל' וההודלות והעצות יציאהו לעצוב מורא וכצד לכל מי שדאחי לירלן ולכצדו וציאהו למיני השקדות ורוע לב והנצלות והלינו' ולשון הדע ושנאת התוכחו' תציאהו להמטך אחר עלתו ויפרד משס עון כל כפירה ומיני העצור' הנכריות והאכזריות יציאהו לכל מיני הכיליות ועציצת החסד ומדת הנדיצות והרהמנות וכצד אתה דורא דכל מי שילה צחית מאלו החולאים ימלא רפואתו צתורה כמו שתאמר דרך מלל אם הוא חולה צחמדת הממון לקפון את ידו ולאמץ את לבצו צדלותו מלות תרומו' והמעשור' והלדקות ומתנות עניים והכרדים והקצו' יתעורר להסיר המידה הזאת וכן אם חלה חולי הכעס צדלותו אזהרת שנאת אחיס ומיני הנקמות

והנטידות ואף הקלות האדם שלא צפיו כמו שנרמז צלזחרת לא תקלל חרש כ"ס
הכבלות והדליחות יתעורר ב"כ לשון ממדתו הרעה וכן אם חלה חולי העזות וסנא'
התוכחת גדלותו מלות כבוד האצות והמנהיגים והחכמים והזקנים ולצו סוד
מעלותו יתעורר בלא ספק וכן כולל כמו שציארו צילדותינו נחי' התשובה וגשור
לדצרינו והוא שלא יחם פעל זה לאס דק על השתקיעו בתולדותו.

ואמנם ענין ישיעו צלומרו השמן לצ' העם הזה כו' יש לי צו ציאור אחר
והוא שהוא כלומר לו הוכיחם והודיעם שהם צדק דע עד שיחזיקו בלמם צלטומי
לצ' ובכצדי לחנים ועומי עינים וכשיכירו חסרונם ישובו. וכבר מלינו הרבה מלות
מתפרשו' צדק זה כמו שציארו צקלת חיבורנו צענין פתתי את הכצץ כלומר
העמדתיו צחזקת מפותה. וכן הלדיוק את הלדיוק והרשיעו את הרשע כלומר שיעמוד
את זה צחזקת לדיוק וזה צחזקת רשע וכן אמרו אללה ואשובה אל מקומי עד אשר
ישמעו וקצו פני עד שיחזיקו עליהם כלשמים. וזה שאלמו רז"ל צלגדת פסח וידעו
לוחתו המלרים כמו שנאמר הצא נתחכמה לו כלומר החזיקונו צרעים עד צהתפחדו
מענו והתנכלו למעטנו צזעצודם. ורליה על זה אומרו וירעו אותנו ולא אמ'
לנו חבו לדעתינו ענין מאמר ישיעיה למה תתענו ה' כדרכיך כלומר אל תעמידנו
צחזקת תועים כלומר שזהאומנו רואות שלותם ובצודם עם ראותם שפלותנו
וקלוננו יחזיקו עליהם צחסידים ולוחתנו צהפך ענין לדיוק ורע לו רשע ועוז לו
שהתעוררנו עליו וירמיה אמר לדיוק אתה ה' כי ארצו אליך אך משפטים אדבר
לוחך. כלומר שאלות אלו שאל מלפניך שלא אוכל לצדדט מדעתי וכמו שתרבים יהונתן
שילות דינין שיל מלוותך והוא אומרו מדוע דרך רשעים ללחש שלו כל צוגדי צנד
נעשתם גם שורשו ילכו גם עשו פרי. ואיוצ אמר האכני לאדם שימי כו' מדוע רשעים
יחיו כו' זרעם נכון לפניכם עמם כו' צתיכם שלום מפחד כו' ואלו השלשה לא
כתנו טעם צדצד ומכס הוא מה שאלמו אסף אך טוצ לישראל אללהים כו' ואני כמעט
נעיו רגלי כו' כי קנאתי צהוללים כו' כי אין חר'וצות למותם כו' צעמל אלוס אינימו
כו' הכה אלא רשעים כו' עד ואחצצה לדעת זאת כו' עד אצא אל מקדשי אל כו'
ואני צער ולא אדע כו' כלומר כשחצצתי זה כי הכל תלוי צתכלית ועם היותו איזה
סבר או עונש צעולם היותכלית הכל הוא העולם הצא והוא אומרו צעלחך תנחני
ואחר כצוד תקחני. וכן צצוק אצד טבור עינים מדלות צדע והציע אל עמל לא
תוכל כו' ואמר גם הוא על זה כן יוצח לחרמו ויקטר למתמתו כו' עד שהצצ
לעלמו צסוף צדציו הכה עפלכ לא ישרה נפשו צו עדיין יהיה מקום עמדו צמאפל
וערפל ענין גדול ואש מתלקחת והלדיוק יחיה צלמונתו. והוא הענין שמיאיותו
הלללה אמתית והעדרו אצדון ומות וכן צמלאני אמ' אמרתם שוא עצור אללהים כו'
ועתה אכחנו מלשרים זדים כו' הוגעתם ה' צדצדיכם כו' והצצ צסוף אז נדצדו
ידאי ה' איש אל רעהו כו' וטצתם ורלייתם צין לדיוק לרשע כו' וכן דוד אמר צמזוד
שיר ליום הוצת ופי' זהו ליום שכולו שצת ר"ל העולם הצא ואמר להצד צצקד חסדך
כו' כלומר שטוצות העולם הזה שהוא צוקר שהוא כעין תורת חסד אצל האמונה
והוא תכלית המשפט הוא צלילות ר"ל העולם הצא ואמר צו איש צער לא ידע כו'
צפירח רשעים כמו עש כו' כלומר שכל עוצתם הוא לרעתם ולהיות צהם תכלית
האצדון וכן אמר אדון הכצצים ע"ה ומשלם לשונאיו אל פניו להאצידו כלומר שמשלם
לרשע גמול על איזה מעשה טוצ שצידו אל פניו צמיאיותו. כלומר שהוא צעולם הזה
כדי להאצידו מהע"ה לצ' לבמרי וכן יענוס הלדיוק על איזה חטא שצידו צע"ה כדי
להיותו נקי לבמרי ונגמל צכללו לע"ה והוא שכל צחאצז יען נמלא צו דצד טוצ
וכן הרליית כי נכנע אחאצ מפניו וצהפך קדע ה' את ממלכתך ה' לדיוק יצחק וכן
הרבה והוא שאלמו צמסכת תענית (ד"ה) אל אמונה ואין עול כסם שהקצ"ה נפרע
מן הרשעים לע"ה כן נפרע מהלדיוקים צע"ה וכסם שמשלם גמול ללדיוקים צע"ה

לא משלוח הרשעים ואף לא
מיסורי הצדיקים רבי מתאי בן
חרש אומר הוי מקדים בשלום
כל אדם והוי זנב לאריות ואל
תהי ראש לשעלים:

ח רבי יעקב אומר העולם
הזה דומה לפרוזדור בפני

כך משלם גמול לרשעים זע"ה וזמם' קידושין
(נפס' קד"ח) אמרו למה לדיקים דומים זע"ה
לאילן שכולו עומד זמקו' טהרה והרשעים
זע"ה דומי' לאילן שכולו עומד זמקוס טומא'
וכופו עומד זמקוס טהרה נקלץ נופו נמלא
כולו עומד זמקוס טומא' כן הקצ"ה מציא
יסודין על הדיקים זע"ה כזה כדי שיבין
נוחלין לע"ה וזמספיע טובה לרשעים זע"ה
כדי שיבין יורדין זע"ה האל למדרגת תחתון'
של בהכס.

מלאכת שלמה

דומה לפרוזדור והכ"ר יוסף ז"ל הגיה
פרוזדור גדלי'ת וכתב כן מלחתי:

וכן אמרו בלחודן של יומא (דפ"ח) שלות
רשעים סופה בהיכס וכן אמרו שם שאת פני
רשע לא עוז אף טובה לרשעים שושלי' להם
פנים זע"ה שנאמר הראית כי נכנע אחאז כו' עוז להם לדיקי' שאין נושאים להם פנים
זע"ה שזמ' יען לא האמנת' ציבורא מ"ש זרשון של זכרות (ד"ק ע"ה) לדיק ממנו זולע
כלומר לאיזה עין שצידו לדיק גמור אינו זולע וכן לדיק שיאמץ לפי דרכי הדת לא שיהיה
דבר זע"ה וחמס וזה העדר הסדר חלילה לאל מרשע ושדי מעול ואל יטעך עינין
יסודין של אהבה שאין עניינו אלא שקורצתו אליו ית' תעניסהו יותר זכמרוחו וזה
שומר כי את אשר יחבב ה' יוכיח ובאז את צן ירלה כלומר שיוכיח יותר הנא אשר
יבחר צו וכן רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה ע"כ אפקיד עליכם א"כ עונותיכם
וכן זקרוני אקדש וסציני נשערה מאלד אמר זה החצר למלך כחד וכן אמר אחד
מחבמי המוסר למלכו בהזכירו אליו עון העבל חטא שהגדילוהו עליהם לנעלותם
והגדול מי שחטאיו ספורים . והחכמים ז"ל אמרו זמס' מניעא (ד"ג) הגד לעמי
פסעה אלו ת"ח שהסגנות נעשו' להם גזרונות ולצית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ
שהזדו' נעשות להם כסגנות ואף שלמה ההכס דבר זענין לדיק ורע לו רשע ועוז
לו . והוא אומרו את הכל ראיתי צימי הצלי יש לדיק אוצר זלדקו ר"ל עס כל לזקו
ויש רשע מאריך זרעתו וקרא ימי ההצל זמן הצחדות כלומר שלא התחכם ומתוך
כן היה מתפלל על זה כלומר גס יש לדיקים שמגיע עליהם כמעשה הרשעים
ויש רשעים שמגיע עליהם כמעשה הדיקים וזמז צחצות עניניה אלו כי כשהיה
מתפלל על זה היה חושד על זה העולם שהוא עיקר גדולושיהא טונו ענין מעולה
והעדרו ממנו שהוא זכלית הדע ואחר שהתחכם והכיר מיעוט זה העולם ופחיתותו
והסדרו הכיר כי הכל הצל שתכלית הכל הוא עולם הצל עס היות גס כן טצות
הע"ה והפך על לך הגמול והעוש על הדרך שכתבנו .

דני מתאי ו' חרש אומר הוי מקדים זע"ה כל אדם כו' הזהירו שיתאבז
אלל הצדיות והוא שיכבדס ויקדים זע"ה ואמר אש"כ והיו זצ' לאריות ואל תהי
ראש כו' כונתו צזה שיסתדל להשלים עלמו זמה שיוכל ואל ירלה עלמו נלס
ובכלתי לדיק לזולתו כל שהוא יודע זולתו הכס ממנו ואמר שאל דראה זע"ה שיוכל
ללמד לאחרים אחר שדראה גס כן שיוכל עדיין ללמו' מזולתו ויסתדל ללמוד עד תכלי'
מה שאפשר לו וזהו ענין הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשעלים כלומר נוח לך
להיו' תלמיד לבדולי' משתהיה דב לקטני' .

(ח"ה) כספרי רבינו המחזר גרים צסוס המנהג הלזו ואל תהי ראש לשעלי' שנאמר
הולך את חכמים יחכם ורועה כסילי' ירוע) והציז זה מאומרו הולך את חכמים יחכם
שמענו שהוא עמאס ואחריהם ורועה כסילים ירוע ומיהב הדועה ללכת ראשון
ובלאלן אחריו:

זמז דני יעקב אומר הע"ה דומה לפירח דור כו' פרזדור הוא צית שער

העולם הפא התמן עצמן
בפרוודור פדי שתפנס למרקלין:
הוא היה אומר יפה שעה
אחת בתשובה ומעשים טובים
בעולם הזה מכל חיי העולם
הפא ויפה שעה אחת של קורת
רוח בעולם הפא מכל חיי
העולם הזה:

י"ח רבי שמעון בן אבא
אמר אל תרצה את חברך
בשעת פנים ואל תנחמהו
בשעה שמתו מפני לפניו ואל
תשא לו בשעת נדרו ואל
תשתדל לראותו בשעת
קלקלתו:

וטרקלין הוא הכול. וידוע שאם לריך
לערוך צפרות דור ולהשתדל שיכ' לערך' והמש'
שהע"ה דומה לפרתדור והעול' הצא הוא
ההיכל ולריך שיתקין עלמו בע"ה ויערר
וישתדל בו שיכנס לע"ה. והוא אומדס ז"ל
(צע"ז ד"ג ע"ח ועיין נמד' משני סימן וי"ו מ"ס
ע"ס נך אל נמלה על כו' יע"ש) הע"ה דומה
לערב שבת והע"ה הצדומ' לשבת גיטע: וצער
שבת יאכל צצצת וס' צפן צהפך וכן אמרו
הע"ה דומה ליצא והע"ה צדומ' דומה לים מי
שערר צצצת יאכל ציסומי שלא ערר צצצת
מדין יאכל ציס. וכן אמרו לשירה שיהיה
מהלכת דרך צמדות כיון שהיה מתחיל
להחשיך היה הצדגני מזדיו להם הכנסו
צצורגן מפני חיה רעה ומפני הליסטי' אומ'
לו אין דרכה של שירא להתיירא ולהכנס
צצורגן הלך לו הצורגן ובעל השירא עומד
באישון לילה ואפילה וחיות דעות ממחשבות
וצאו' ולסטים מהזדים ומזדיינים נתיירא וחזר
לו אלל הצורגני וצק ממנו שיפתח לו לכנס
צצורגן. אומר לו לא אמרתי לך הכנס צצורגן

ואמרת אין דרכה של שירא ליכנס צצורגן מעמה אין דרכן של צורגן להפתח צלילה
ואין תקצלין את האדם צמחש' והוא שאמר שלמה כל אשר חמלא ידך לעשו' צכחך
עשה כי אין מעש' וחשבון ודעת צטאל אשר אזה הולך שמה. כלומר שאין אחר המות
תוס' ושלמות וחסון כלל ומפני זה הזהירו שישתדל צעולם הזה צקין המעלות
ולא יוליא רגעיו לצטלה צהצלי העולם צולתי צהכרח הריך.

י"ז ולהפלות אזהר' זאת חזר ואמר גם הוא יפה שעה אחת צתשו' ומעשים
טובי' צעו' הוה מכל חיי העו' הצא כלומ' שאם יתמיד צקין המעלות יודין שיהיה
לו לפעמים לקנין מעלה גדולה צעשה אחת שיוציא צה עהיי העול' יותר מעה
שלא זכה צהם וקנין מכל חיי העולם הצא עיינו מכל מה שזדמן לו לחלקו
לזכו' מחיי העו' הצא ולצדד דציון אמ' אח"כ ויפה שעה א' של קודת רוח. ד"ל
הנא' עלמו צהשיגה מצד צוראה מנותיה הדאיות לה מכל חיי העו' הצא. ויש
לפי המאמר צצצור ולומר יפה שעה אחת צתצורה וצע"ט צעולם הוה מכל מה
שישתדל צו לעולמים צפולם הצא דאס ישתדל צו לעולם לא יועיל לו כלום צמו
ציצאדנו. ויש גורסי' יפה שעה אחת צתשו' ומע"ט צעולם הוה לחיי עולם הצא:
י"ח דצי שמעון צן אלעזר אר' אל תדא את חצך צשעת כעסו כו' כל אלו
מוסרים והנהגו' צצצרה לעשות כל דצ צעתו אמר שלא ידאבו צשעת כעסו מפני
סידמה צעיניו שאינו חושש להפסדו. והוא הענין שלא ינחמהו צשעת שנתו מוטל
לפניו שיחשדו כצצתי דואב למקדיו. אצל שלא ישאל לו צשעת נדרו הוא שאם
ימליא עלמו לשאלה צשעת נדרו לא תהא נודר אלא על דעת כך או ע"ד כך יאמר
על פתח ופתח שאף על דעת כן הוא נודר מרוכ סיחו וכעסו וטוב להיחיו עד
יעצור זעס. ויש מפ' כצשתדאבו להוט לנדר אל תצא אתה לפניו שיתיר לך את
נדרך כדי לו צצרתו ולא תעדרהו צצלך. ואמר אח"כ ואל תשתדל לראותו צשעת
קלקלתו כלומר כצנודמן לו דצ שהוא מתצייס ממנו מעיי שהוא מתצייס צצרות
צני אדם.

יט שמואל הקטן אומר חסדן אומר בגנפול
איכה אל תשקח ובקשלו אל
יגל לבקש פן יראה יי ורע בעיניו
והשיב מעליו אפיו:

כ אלישע בן אבנר אומר
הלומד ילד למה הוא דומה
לדיו בתוכה על גיר חדש
והלומד זקן למה הוא דומה
לדיו בתוכה על גיר מחוק: רבי
יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי
אומר הלומד מן הקטנים למה
הוא דומה לאוכל עגבים קהות
ושותה יין מגתו והלומד מן
הזקנים למה הוא דומה לאוכל

מלאכת שלמה

שמואל הקטן אומר וכו' הר"ד יבוסק ז"ל
מחק תמלת פן יראה וכו' על מה שפי'
ר"ע ז"ל פסוק הוא נמשל וכו' פי' זה
מבונס כי לא חמד היה אומר וכו' דקאי
על הא דקאמר לעיל ואל תסדל לנחותו דשעת
קלקתו ועל זה קאמר שמואל הקטן אומר
על לשון זה נספול חיוצק אל תשמה ע"כ:
חלישע בן חזריה וכו' מלאכת כחוד
נפירוס ס' קהלת שחזר החכם השלם הר"ר
משה גלנטי ז"ל ע"ס טוב אחרית וכו' ח"ל
זה וראה כמה חיוב צין ת"ח שפרח לעס

יט שמואל הקטן אומר נספול חיוצק אל
תשמה כו' מקרא כתב הוא שאמר שלמה.
ובנות המלמד שהוא היה מוכיח תמיד יזה
הענין ומזכיר עליו כדי להרחיק ממנו השגח'
שמה מיני מות נמשכות אחריהם והרי הוא
אומר על חיוצק (ח"ה ר"ל על חיוצק של דוד
שאמר ספ"ז וצלעו כו') שמחו ונאספו ועל
עלמו אחר ואני צחלותם לצושי שק וזה שאמר
והשיב מעליו אפיו חוזר על הצורה ית'
שלקחתו דשמהתך ישיב כעסו מאלותו שבעס
עליו. ויש אומרים שאלו היה כן היה לו לומר
חרון אפיו ומפרשים שהוא חוזר על האויב
כלו' שתסור מעליו דעתו ואפו פידושו ואין
נורך בך.

כ אלישע בן אבנר אומר הלומד תורה
לילד למה הוא דומה כו' אומר שהלמד צילדותו
הוא דומה לדיו כתוב על גיר חדש כלומר
שהדיו מתדבק בו מאל ואינו נקל למחק
והלמד תורה כשהוא זקן דומה לדיו כתוב
על גיר מחוק ר"ל נייך: יש שכבר נכתב צו
ונמחק מרוב יוסנו שאין הדיו מתדבק צו כלל
ונקל הוא למחק. ואף צדדית' של ר"י: הוצידו
ענין זה בלשון נייך יש וכן אמרו חכמי המוסד
"למוד החכם" צימי הכעורים כפתוה על האזן
ולמוד השכמה צימי הזק: ככתוה על יחול"
וצדדית' של ר"נ (ע"כ) אמרו הלמד תורה
צילדותו דומה לאשה שלשה בחמין והלמד
צוקותו דומה לאשה שלשה בצונן. וכן אמרו
הלמד תורה צילדותו דומה לנחור שנשא צתולה
היא הונת לו והוא הנוץ לה והלמד צוקותו
דומה לזקן שנשא צתולה כו':

ומ"מ הוצידו צדדית' שאף עפ"י שלמד צילדותו יזהר שלא להתעטל ממנה.
והוא שאמרו יכול ללמד אדם תורה צעדי שנים ולשכחה צד' שנים כילד אדם יושב
ששה חדשים ואינו חוזר זה אף על טהור טמא ואל טמא טהור יש שנים עשר
חדש ולא חוזר זה: מלא תחליף חכמים זה צד. ויש ח"י חדשים נמלא משכח ראשי
פדקים צ' שנים משכח ראשי המסכתו ומתוך כך יושב ודומם ועליו הכת' אומר
על טהר איש על עזרתי ועל כרם אדם חסד לז והנה עלה כולו קמטונים בסו
פניו גדולים וגדל אצטו נהרס כיון שגפול כיתלו של כרם חדש כל הכרם. עוד
אמרו שם דברי תורה קשים לקנותם כהבז ונחמים לאדם ככלי זכוכית דברי טעות
ותפלו' נוחים לקנותם וקשים לאדם כשק' אדם לוקח צדק שק צסלע משתתש צו
אדעב וחמס שנים.

דבי יוסי בר יהודה איש כפר בצבלי אומר הלומד תורה מן הגדולים כו'
שכלומד תורה מן הזקנים דומה לאוכל עגבים צשולות ושותה יין ישן כלומר טענתו
של אדם נחמה צבס. והלומד תור' מן הצעירים דומה לאוכל עגבים קהות ר"ל
שליך מנושלות שמקטות שיני האדם ושותה יין מביטו שאף הוא מזלזל דעתו של

ענבים בשולות ושזתה יין ישן:
רבי מאיר אומר אל תסתכל
בקנקן אלא במה שיש בו יש
קנקן חדש מלא ישן וישן שאמילו
חדש אין בו:

כא רבי אלעזר הקפר אומר
הקנאה והתאווה והפחד מוציאין
את האדם מן העולם: הוא היה
אומר הילודים למות והמתים
לחיות והחיים לדון לידע
ולחודיע ולהודיע שהוא אל הוא

מלאכת שלמה

הרן שכמעט חלושע אחר שלמי הסום שר'
מחיר הגיע עד תחום שנת לח ראה שיחטא
על ידו ורחויו כתוב בספרי הבחונים ששכר
זה זכה שמכר שמו כפרקי חזות חלושע בן
חזריה נקדו שמו מלך חפדיו עולם וזון
הקצ"ה מקשה שכר כל זריה. רבי אומר
אל תסתכל וכו' הרי"א ז"ל גרים ר' מאיר:
ר' אלעזר הקפר נלתי ור"ד:

והמתים לחיות כן הגרס' הרי"א ז"ל.
שם חז"ל צ"ח מנוררת הספרים כמחירי
ור"א לשיט' ששחזר ורבי"ר הוסף ז"ל
הגיה ששחזר וכו' כן הגירסה ברוב
הספרים וכן ז"ל עיקר וסידור ששחזר יש
מקום לנדרח ולגום כדי להנלל מדון של גיהנום
גם הגיה נדעס מתני' שהוא היוצר ומחק
מלת אל גם מחק מלת ברוך הוא דנעס
מתני' ומלת הקדוש דנעסוק מתני' ע"כ:

התחיה יעמוד לגורלו לקן הימין על
כמו שצדקנוהו על לז הדרכים הדתיים
שאפי' צעולם הזה ידונו צק"ת עונש
מפרשים החיים רומז אחד זמן התחיה. ולפי
שהרשעים יקומו לדון גופם עם נפשם כענין
הרמוז צמל החבר והסומא. ואמר
דרך כלל לידע כלומר האדם לעלמו ולהחיות
לצור ושלעידו ולהנמשכים אחריו.
ולהדע כלל לכל העו' שהוא אל כו'. וי"א ג'
מעלות אלו לענין ידיעה מצודרת להיות
הענין מושכל צפוע' עד שיביה השכ' והמשכ'
והמושכל צענין א' כדין כל שכל צפועל
ואל המוכרח' שהוא אל. ר"ל שהוא בצור קנוא וקס.
הוא היוצר הוא הצורא כלל
הוא היות' כלל יום וממשיך היותיו כלומר
יוס תמיד והוא הצורא תחילת הצריא' יש
מאין. ומתוך כך יוכרח להאמין שהוא
גועל ומעניש. הוא המצין כלל' ומקפת
אין דבר נעלם ממנו. הוא
הדין לדון כדלנו על אופיו וישורו ומי
יאמר לו מה תעש' הוא עד שמשפטיו יעידו

אדם כלומר שחכמת הצחורים אינה
שלא הספיקו עדיין לצרר ממנה פכולת מתוך
אוכל ודעתו של תלמיד קלה זו וכמעט
שמשצטת.

רבי אומר כו' ורבי חלק זה לומר
אל תסתכל צקנקן אלא צמה שיש צי שיש
קנקן חדש מלא יין ישן ויש קנקן יין דאפי'
חדש אין צו ודעתו שאם הצחור מקבל מרבי
מוצחק הרי הלמד ממנו כלמד מן הזקן. וכן
יש זקן ריק מן החכמה או שחכמתו מצולצלת
והכל אמת.

כא רבי אלעזר הקפר אומר הקנאה
והתאו' והכבוד מוליטין את האדם מן כו' אומר
שהקנאה ר"ל שאדם מתקנה צחצורו צמיני
השרד' והכללחו' המדומות. והפ' אזה שאדם
נמשך אחר תאוות הילך לצקשת הנאות
הגופניות והכבוד ר"ל היותו הומה אחר
שרירות צלתי אמתיות כל אלו וכיונא צהם
בולטין את האדם מן העולם ר"ל מזה
העולם שהכוונות האלו מערדי' אותם ומעכצין
אותם מקנין מעל' השרד' והמעלות השליות
זה מצואר. וצא אה"כ גם הוא צעלמו להזהיר
את האדם שאם נכשל צהם וצכיונא צהם
משאר הדברים המציאים לידי עצירות עד
שנכשל צעצירות לעת מותו ויצין לאחריתו
ותורה על חטאיו ויוצו.

הוא היה אומ' הילודים למות כלומר את
שכר נולדו מעותדים למות. ואין ראוי לאדם
שישליכנה אחרי גוו אצל שיצור אותם תמיד.
והמתני' להחיות כלומר שיתצונן כי תשוצתו
ועוז מעשיו תחיה נפשו ויתן לה צלומות
הנהגתו ע"הלכ' צין העומדים. וכן צצעת
הלדדים המקוצלים כענין תחית המתים
צסוף סנהדרין. ואמר והחיים לדון כלומר
שליכנה אחרי גוו אצל שיצור אותם תמיד.
והמתני' להחיות כלומר שיתצונן כי תשוצתו
ועוז מעשיו תחיה נפשו ויתן לה צלומות
הנהגתו ע"הלכ' צין העומדים. וכן צצעת
הלדדים המקוצלים כענין תחית המתים
צסוף סנהדרין. ואמר והחיים לדון כלומר
שליכנה אחרי גוו אצל שיצור אותם תמיד.
והמתני' להחיות כלומר שיתצונן כי תשוצתו
ועוז מעשיו תחיה נפשו ויתן לה צלומות
הנהגתו ע"הלכ' צין העומדים. וכן צצעת
הלדדים המקוצלים כענין תחית המתים
צסוף סנהדרין. ואמר והחיים לדון כלומר
שליכנה אחרי גוו אצל שיצור אותם תמיד.

על ענין האדם כאלו הוא מעיד עליו כענין
שציאנו צחצור התשוב' צלומנו קורות ציתו
של אדם מעידים עליו כלומר שלפי הענין
יצחק ענייניו. ואעפ"י שימצא לדיק ודע לו
ורשע ועוז לו יודע מ"מ כי לא לחס'. הוא
צעל דין כלומר כי לו לצדו יהיה חוטא והוא
צעל הדין ואוי מו יחיה. והוא עת' לדון
כל אדם וידע שאין לפניו לא עולה ולא שכיח
ולא משא פני' אפי' הוא לדיק גמור שיעצור
על שום חטא ולא מיקח שוחד ופי' צספרי
שוחד מלות כלומר שכל שעשה עצירה אחת
אפי' עשה מאה מלות כנגדה לא תמחק
העצירה אלא יענש על העצירה ויגמל על
העוזה ו"ס הכל לפי חשדון ואל יצטיחך
ילך שיש צאל צית מנוס כלומר שתוכל
להשתדל להגלל מגהינס שאין אחר המות שום
השתדלות כמ"ס למעלה. ואמר שעל כרחך
אתה נולד כו' זה אינו נקשר עם מה שסמוך
לו אלא שהכוונה לומר אל יצטיחך וילך שיש
צאל צית מנוס שאל כרחך אתה עתיד
ליתן את החשדון. וע"כ זו הוכיח את כולם
על הסדר ואמר שע"כ אתה נולד וע"כ אתה
נולד וע"כ אתה חיו וע"כ אתה מת וע"כ אתה
עתיד ליתן את החשדון לפני מלך מלכי
המלכים הקצ"ה שכל אלו קלתם עניינים
עצמיים וקלתם עניינים דתיים מקוצלים
צנתינה בחשדון וכל אלו אינם צדשות האדם.
ולא אמר על כרחך אתה חוטא או עושה דבר
מלוה שהרי אותם חלו' צצחירת האדם כמו
שציאנו למעלה והוא אומרים ז"ל (צצחירת
ד"ה) הכל צדי שמים חוץ מיראת שמים.
(א) צערה מאמדות נצרה העולם כו'

פרק חמישי

ה בעשרה מאמרות נברא
העולם ומה תלמוד לומר והלא
במאמר אחד יכול להבראות
אלא להפרע מן הרשעים
שמאמרין את העולם שנברא
בעשרה מאמרות ולתן שכר טוב
לצדיקים שנקיימין את העולם
שנברא בעשרה מאמרות:

סופר צתורה ענין צדיה העולם והוא
שתשעה פעמים כאמר ס' ואמר ופי' צתלמוד (צמניה דף כ"ח ע"ג) צדאית נמי
מאמר הוא שאל' צדצ' ס' שמים נעשו. ומה ת"ל והלא צמאמר אחד יכול להצדאית
כלומר שהיה אפשר לטפור צמאמר אחד ר"ל שיכלול כל מעשה צדאית צמאמר אחד
והוא יהיו שמים וארץ ויקוו המים ותרשא הארץ כו' אלא דבר האן על הצדיקה צעמשה
שהרי הצדיקה כולה היתה צברע אחד. אלא שנבלו הצדדים קלתם ציום ראשון
וקלתם ציום צ' וכן יום אחד יום כמו שנתצאר לחכמים עד שהמשילו הענין אחר
זדעים חלוקים צצת אחת וילא קלתם ציום א' וקלתם ציום אחר וכן כלו ואף בלוי
וצדיאות יום אחד יום היה צצשת ימים אצל לא דצר צכאן על עמס הצדיא' אלא על
הספיר' והוא שהודיע שרמו צמה שאלמו צה צערה מאמדות להודיע כמה הוא גדול
זה במליאות וכמה ראוי להפרע מן הרשע' שמאמרין אותו כלומר שמשחיתין בויותיו
ומפסידין סדקו. וכן ליתן שכר טוב ללדיקים שמקיימים את העולם כלומר שכו
שהמפסידו מפסיד דצר גדול כן המתקנו והמסדרו. מתקן ומסדר דצר גדול וראוי כן

עשרה דורות מאדם ועד
לח להודיע פמה ארץ אפים
לפניו שכל הדורות היו מכעיסין
ובאין עד שהביא עליהם את
מי המבול:

ג עשרה דורות מנח ועד
אברהם להודיע פמה ארץ אפים
לפניו שכל הדורות היו מכעיסין
ובאין עד שבא אברהם אבינו
וקבל שכר פלם: עשרה נסיונות
נסנסה אברהם אבינו ועמד
בכלם להודיע פמה חבתו של
אברהם אבינו:

מלאכת שלמה

מכעיסין וזאין וכו' והי"ח ז"ל הניה צטני
הצרות מכעיסים לסניו גם הניה עד
שצא אברהם אבינו קבל שכר כלם ע"כ:

להגמל. כל זה הפלגת התורה לסדר צני
אדם ולקיים הכהנת המליאות איש כפי
ההגותו ומעלתו. ויש לפרש המעשה ג"כ
צעלם הצריאה ר"ל על הגלות הדברים אחד
אחד והיה הכל צאפשר לגלות ציום אחד אלו
היה רלון השם צכך אע"פי שהיה צשעה ימים
היה שם צדדים נבלו זה אחד זה ציום אחד
צספור המאמרות.

ב עשרה דורות מאדם ועד נח כו' והם
אדם א' שת צ' אנוש ג' קינן ד' מהללח ה'
ייר ו' חנוך ז' מתושלח ט' למך ט' נח י'.
ואמר שהיתה כונת התועלת צסיפור הדורות
להודיע כמה ארך אפים לפניו ר"ל כמה אריכו'
אפים לפניו להמתין לצני אדם או לדורותיהם
אם ישוצו קודם שיענישם צכליון חרון
סהרי כל הדורות היו מכעיסין לפניו עד
שהצו' עליהם את מי המבול. וז"ש שכל
הדורות פידשו מאנוש ואילך כמו שציאדנו
צתחילת הנוסכת' והמתין להם מלכלותם
לגמרי עד המצו' שהיה צזמנו של נח.

ג עשרה דורות מנח ועד אברהם
והם א' נח ז' ארפכשד ב' שלח ד' ענר
ה' פלג ו' רעו ז' שרוב ח' נחור ט' תרח
י' אברהם (א"ה עט"ר אדוני אצי נד"ר הרנים

צדצרי צנינו המחנך דכפי המנין שמנה ר' המחנך צפרטות אתה מולא שלא הזכיר צמנין הזה לשם
צן נח וא"כ הור להו י"ח דורות ותני תנא יר"ד דורות וע"כ דנח אינו מן המנין ואריך להתחיל
משם צנו והאמת שכן ראינו להרצ"ן ז"ל צם' מנן אצות דקא חשיז לשם צמקום נח וע"ש. והני
צריך להיות דהא נח צבר נחש צדורות ראשויות וכמ"ש צני' המחנך צמתני' דלעיל דמאדם ועד
נח. ותאוי דתני עשרה דורות מנח ולא קתני משם צבר נרגש מה הוצ' ח"ט צזה. וכת' דה"ס לפי
סמנים צנח סתח ציה יע"ש) ואמר אה"כ שהיתם כונת צספור צהודעת מנין הדורות
להודיע ג"כ כמה אריכות אפים לפניו שכל הדורו' היו מכעיסים וצאים מלצד יחידים
שהיו כגון שלח וענר וסיעותיהם. והמתין להם עד שצא אברהם וקבל שכר כולם.
כלומר שדע להם וקראם לעצות ה' והסיצם מעון וכו' ויחס לו שגר כולם כאלו
הוא קצלו כלומר שהכל יתייחס אליו וצו כתלה הכל וקבל שכר מלאת צוראו כראוי
לו. וכונת אלו שני המאמרים סספור התורה כולם יש צבה תועלת למשנים צאיה
נד ואחר שנתגלגל צשמועות של חשצין. ר"ל עשרה מאמרות עשר דורות האריך
צכמה צדדים שהם שמועות של חשצין. עד שצא מהם למידות האדם כמידות הגולם
והת"ח וכן ד' מידות צאדם. ד' מידות צדעות וכן כולם שצו עיקר הפקד. ונשוצ למע
צנתגלגל תח לה.

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם להודיע כו' אמר שעשרה
פעמים נתנסה א"ה כו' כלומר. שלא הרהר אחר מדותיו יתצדק צא' מהם וכולם הוצרכו
צכתוצ להודיע כמה חיצתו לפני המקום עד שילמדו ממנו הדורות כמה ראוי האדם
וכמה הוא מחייב לעשות או לצטול או לערוח לכבוד יולדו. ועספ' הנסיונות א'
נמרוד הרשע שצקס להורגו ונעמן. ויש לפרש שהשליכו צאור כשמים ויגולו וזה
צקוצל. הני' שניוהו ללאת מאדלו וממולדתו ללכת צמקום לא ידעו. הג' שהדאס
h 2

וְעִשְׂרֵה נְפִישִׁים נַעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם
בְּמִצְרַיִם וְעִשְׂרֵה עַל הַיָּם: עֶשֶׂר
מִפְּנוֹת הַבַּיִת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם וְעִשְׂרֵה

לו צִנִּין הַצַּחֲרִים בְּלוּח צִנִּין. ה' שֶׁהֵצִיא דַעַץ
צָרָךְ כְּנֻעַן אַחֵר שִׁיעֵד לוֹ לַעֲשׂוֹת שֶׁסָּ לָבוּ
גְדוֹל וְהַזְקִיקוּ לִידֵד לַמַּלְרִים. כִּי שֶׁלֹּא
שֶׁסָּ לַפְרֵעָה. הו' שֶׁהָאֵל לִי כִדְלַעַמֵד
וְחִזְרִיו וְהָבִיל אֶת לוֹט אֲחִיו וְהָבִיל הִכָּל. הו'
שִׁלְיוֹהוּ לַמּוֹל צַעַת זָקְנָתוֹ. ה' שֶׁנִּתְיֵד
מִמֶּלֶךְ גִּדֵּר וְשִׁלְקָה אֵלָּלוּ שֶׁהָאֵל גִּבֹּר. ה'ע'

שֶׁהַזְקִיקוּ לַגֵּרֶשׁ אֶת הַגֵּר וְאֶת צִנֵּה. וְאֵם הַיּוֹת הַדָּדָר דַּע צַעֲנִיו קֶצֶל מַלְוֹת וְיָת' צוֹרִיזוֹת.
הו'ד עִקִּידָת יִלְחָק. וְגְדוּלֵי הַמַּחֲזָרִים לֹא מִנו צִנְסִינֹת עֵינִן אֹר כְּשֶׁרִים אַחֵר שֶׁלֹּא
נִכְתַּב צַחֲרָה לְהַדִּיא וְלֹא מִנו גִּבֹּר צִין הַצַּחֲרִים וְמִנו צִמְקוֹס הַרְשָׁאָן לִקְחוֹ הַגֵּר אַחֵר
הַתִּיַּאשׁוּ מִלְּהוֹלִיד. חֵה הַדָּדָר צִלְתִּי נִרְאָה לְהַיּוֹת זֶה נִקְרָא נִסְיוֹן. אֵלָּא שֶׁאִשְׁפַּז
שִׁקְרָאוּ נִסְיוֹן צִהֲכָנְסוּ צִלְעֵר גִּדְוֹל צִנִּים אַחֵר הַתִּיַּאשׁוּ מִלְּהוֹלִיד וְצִמְקוֹס אַחֵר מִנו
גִּירוֹשֵׁי הַגֵּר וְגִירוֹשׁ יִשְׁמַעֲלָל צַחֲתִים. וְכֵן יֵשׁ מוֹנִים צִיֵּאת ד' מִלִּכִּים וְגִלּוֹת לוֹט צִנֵּ
וְאִינוּ נִרְאָה כִּי הִכָּל הִיָּה צִסִּינָת בְּלוּחוֹ שֶׁל לוֹט וְעִיקָר הַדָּדִרִים כִּמוֹ שֶׁנִּכְתַּבו:

ד' עֶשְׂרֵה נְפִישִׁים נַעֲשׂוּ לַאֲבוֹתֵינוּ צַחֲרִים וְעֶשְׂרֵה עַל הַיָּם עֶשֶׂר מִכּוֹת הֵצִיא הַקֶּצֶה
כִּי. עֶשְׂרֵה נְפִישִׁים אִינֵם דָּדָר אַחֵר דֶּק הַגִּלְלִים מוֹיָד מִכּוֹת שֶׁהֵצִיא עַל הַמַּלְרִים
שֶׁלֹּא הַחֲקוֹ צִחֲתָה מִכֵּן כִּלְל וְכִמוֹ שֶׁאִמֵּר צִמְכָּת הַדָּדָר וּמִמְקָנָה צִנִּי לֹא מֵת אַחֵר
וּצִחֲכָה הַחֲסֹךְ וְלִכָּל צִנִּי הִיָּה אֹרֶךְ צִמוֹשְׁנוֹת. וְצִדְרָד דֶּק צָרָךְ גִּבֹּר אֲשֶׁר שֶׁסָּ צִנִּי
יִשְׂרָאֵל לֹא הִיָּה צִדָּר. וְצַעֲרוֹ צִחֲתִי וְהַפְלָתִי צִיִּים הַהוּא אֶת לָרֶךְ גִּבֹּר אֲשֶׁר עֵמִי
עוֹמֵד עֲלֵיהָ לְצִלְתִּי הִיָּה שֶׁסָּ עֲרוֹצ. וְאִף צִאֲוֹת לֹא הַתִּצָּא צִהֲדִיא הַכִּלְלֵס מֵהֶם מִ"מ
נִכְתַּב עֵינֵיכֶם צַחֲרִים לָדָד כִּמוֹ שֶׁצִּיֵּאֵר צִדָּס וְלֹא יִכְלוּ מַלְרִים לַשְׁתוֹת מִיִּם מִן הַיָּאִלֵּר.
וְצִלְפִּרְדֵּעַ וְצִבֵּה וְצַעֲמָךְ יַעֲלוּ לְפִרְדֵּעִים. וְצַחֲחִין כִּי הִיָּה הַשְׁחִין צַחֲרוֹשִׁים וְכָל
מַלְרִים. וְאַחֵר שִׁפִּי הַחֲרוֹשׁוֹתִים נִרְאָה שֶׁאִמֵּרוּ כָּל מַלְרִים כָּל הַמַּלְרִים לָדָד. וְהַאֲדָּבָה
לֹא הִיָּה צִבּוֹפּוֹת דֶּק צַעֲשִׁי הַאֲרֶךְ וְלֹא הִיָּה צָרָךְ גִּבֹּר. וְהִכָּל מִצּוֹאֵר זִלְתִּי מִכְּת הַכִּנִּים
שֶׁנִּבְנְעָה צִבּוֹפּוֹת הַאֲנִשִּׁים וְלֹא הַתִּצָּאֵר שֶׁסָּ שֶׁלֹּא הִיָּה צִיִּשְׂרָאֵל וּפִירֵשׁ צִתְלָמוֹד שֶׁהִיָּה
נִמְלִאִים אֵלָּלֵס וְלֹא מִזִּיקִין אֲוֹתֶם כִּלְל.

וְעֶשְׂרֵה נְפִישִׁים שֶׁעַל הַיָּם אִשְׁפַּז לַפְרֵעַ גִּבֹּר צִדְרָךְ זֶה צַעֲמָנוּ כְּלוֹמֵר הַגִּלְלִים
מִצִּינֵיעַת הַיָּם שֶׁנִּלְמְדוּ שֶׁסָּ עֶשְׂרֵה נִקְמוֹת לַמַּלְרִים כִּמוֹ שֶׁנִּדְרַשׁ צִמְכִּילָתָא צִיִּד מִכּוֹת
שֶׁהֵצִיא הַקֶּצֶה הַעַל הַמַּלְרִי וְהוּא שֶׁאִמֵּרוּ שֶׁהִם יוֹד נִפְיִלוֹ שֶׁאִמֵּרוּ עַל הַמַּלְרִים צִפִּי וְיוֹשֵׁעַ.
דִּמָּה צִיִּם. צִי יִרֵּה צִיִּם גִּבֹּר עֲצֵעוֹ צִיִּם סוֹף ד' תִּהְיוּמוֹת יִכְסִימוֹ ה' יִדְרוּ צִמְלוֹת.
ו' תִּרְעֵן אֲוִיִּץ. ז' תִּהְיוּס קִמְיָךְ. ח' יִאֲכַלְמוּ קִשָּׁ. ט' כִּסְמוּ יִם. י' לָלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת
אֵלָּל תִּצְלַעְמוּ אֲרֶךְ אִינוּ מִן הַמִּנִּין אֲדָרָצָא טוֹצָה הִיא לֵהֵם שִׁנִּיתוּ לִקְצוֹרָה. וִישׁ
מִפְרָשִׁים (ח"ס עֵינִן צִהֲמָצִים ז') צִיִּד נְפִישִׁים אֵלֹו מִלֵּד הַקֶּצֶה שֶׁהִרְשָׁאָן הִיָּה מִלֵּד
צִקִּיעַת הַמִּים וְהַפְרָדָּס לֵד מִלֵּד כְּלוֹמֵרוּ וּצִקְעוּ הַמִּים. צִיִּי מֵה שֶׁנִּלְמְדוּ צִחֲחֹק נִקְצָת
צִמְשִׁיִּין רִאשׁ פְּרוּי כְּלוֹמֵר שֶׁנַּעֲשׂוּ הַמִּים מִסְּצִין מִן הַלִּדְדִין וְלַמַּעֲלָה מֵהֶם כְּעֵין גִּב
הַמוֹטֵל צִין שִׁרִי כוֹתִלִין וְעוֹצִרִים צִהֵם כְּעוֹצֵר צִתוֹךְ הַנִּקְצָ. גִּבֹּר שֶׁהַמִּקּוֹס שִׁדְרֵךְ צו
דִּגְלִיהֶם נִתְקַשָּׁה וְנִקְפָּה עַד שֶׁהִלְכוּ צו צִלָּא חֲמֵד וְעִיט כְּלוֹמֵרוּ הִלְכוּ צִצְצָה צִתוֹךְ הִיָּה
ה' כִּשֶׁהַמַּלְרִים הִלְכוּ אֲחִירֵיהֶם הִלְכוּ צַחֲמוֹד וְעִיט מְדוּצָק כְּלוֹמֵרוּ חֲמֵד מִיִּם דָּרִים.
ה' שֶׁנִּצְקַע הַיָּם לִשְׁצִילִים דָּרִים כִּמְסַפֵּר הַשְּׁצִיִּים שִׁנִּים עֶשֶׂר קִרְעִים אַחֵר צִתוֹךְ חֲצִירוֹ
דִּמּוֹת זֶה הַלּוֹרֵה וְנִכְנֵם כָּל שֶׁצַע וְשֶׁצַע צִשְׁצִיל אַחֵר וְהַקִּיף הִלָּךְ מִן הַיָּם וְשֶׁצַע צִאֲוֹת
הֵלֵךְ צַעֲמָנוּ וְהוּא אִמֵּרוּ לְבַחֵר יִם סוֹף לְבַחֵרִים. ה' שֶׁהַמִּים שֶׁמִּלִּידֵיהֶם וְשֶׁעֲלֵיהֶם
נִקְפְּלוּ וְשֶׁלֹּא יִתְיַדְּלוּ מֵהַיּוֹת נִגְרִים עֲלֵיהֶם. ה' שֶׁלֹּא נִקְפְּלוּ כוֹלוֹ כְּאַחֵר שֶׁאֵלֹו הִיָּה
כֵּן הִיָּה מִחִידְרֵאִי שֶׁאֵל יוֹתָךְ כְּאַחֵר וְיִגְדוּ עֲלֵיהֶם אֵלָּל הִיָּה חֲתִיכוֹת דְּקוֹת כִּסְדֵּר אֲנִשִּׁים
דְּקוֹת זוֹ עַל גִּבֹּר זוֹ וְהוּא אִמֵּרוּ אֶתָּה פּוֹרֶרֶת צַעֲוֹךְ יִם שֶׁהִיָּה הַנִּקְפָּה כְּעֵין סִפִּיר
עַד שֶׁהִיָּה הַשְּׁצִיִּים דְּרִאִים זֶה לֹא כְּלוֹמֵרוּ חֲשֶׁרֶת מִיִּם. ה' עֵינִי שֶׁחִקִּים. ה'ע' שֶׁהִיָּה

על הים: עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא במדבר שנאמר וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: הידועות נחשזון דנ"ך עד שצאח"צ. ועשר על הים ופירשום זמכילתא צעשר נפילות שנאמר עליהם צפ' ויוסע כמו שכתבנו למעלה:

עשרה נסיונות נסו אבותינו להקצ"ה במדבר שנאמר וינסו אותי זה עשר פעמים כו' צמס' תמורה פירשו מניינס (ח"ה ז"ל צמס' עריכו דע"ר ע"ה) והם ח' כשעדרו על ים סוף ואמרו המצלי חין קצרים צמלרים כו' (ח"ה לע"ד קשה דפי סוגית הש"ס שם צעריכו נראה להדי' דשנים ציס סוף. הח' המצלי חין קצרים והצ' מש"ה ונמרו על הים ציס סוף. חאת גופא הציחה הש"ס צפסחים דקי"ח ע"צ יע"ט וגם לא מנה הש"ס הח' דמתאוננים. ורצנו המחזר ז"ל הולח מה שהמרו על ים סוף והננים נהקומה מתאוננים שלא החזר שם צמס' ועיין להרמז"ס ז"ל צמס' משנתי וזה ולהרצ' תוס' י"ט ז"ל ומת"ש ח' ז"ל צמס' שם צעריכו ולהרצ' זרע יחזק שם צ' צמדה והוא מש"ה שם וילוו העם על משה לאמר מה נשתה. ג' סמוך לזו כשילאו מאלים וצלו למדבר סין ונאמר שם וילוו כל עדת צנ"י כו' ויאמרו מי יתן כו' צמצתנו על סיד הצער כו' עד שהוצתו צידית המן כדכתיב הכני ממטיר לכם לחם מן השמים כו'. ד' שאמר להם איש אל ייתר ממנו עד צקר וכתיב ולא שמעו כו' ויתירו אנשים ממנו כו' ויקלפו עליהם משה. ה' שצקשו ציוס השצת אחר התדלותו צמס' שנא' ויהי ציוס צס' ילאו מן העם ללקוט. הו' צרפידים כשילאו ממדבר סין וחזו צרפידים וכתיב שם ויחזו צרפידים ואין מים לשתות העם וירצו העם על משה ויאמרו תנה לנו מים ונשתה וכתיב צסוף הפרשה ויקרא שם המקום הבה וגרדיה על ריצ צני ישראל ועל נקותם את ה' לאמר הים ה' צקדצנו אם חין וכל אלה השטה החזרו צפ' צסלח. הו' צעבל צפ' כי תשא. הח' פ' צהעלוהך צמתאוננים שנא' וצצער צס אש ה' ונקרא שם המקום תצברה ולא הוזכר שם הענין צמקרא ומתוך כך פי' קלת מפרשים שהם היו אותם שאמרו צמשה תורה כשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ ולא האמינו זה' וצהצמחו. וגדולי המחזרים כתבו עליהם צציואר מנה צו שהיו עסופקים צמקום ההוא צהשגת האמת. ולדעתי זהו שדרשו רז"ל (צספרי צפ' צהעלותך ורש"י ז"ל שם) אספה לי צצעים איש מזקני ישראל. וכי זקנים ראשונים שנאמר צהם ויעל משה ואהרן כו' וצצעים איש מזקני ישראל היכן היו אלא מלמד שכולם נשרפו צמתאוננים אלא שהיתה שריפתם שריפה נדב ואצירהו שאף הם הקלו ראשם צהר סיני כשראו את ההכינה שג' ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו כלומר עם היותם עסוקים צאכילה ושתיה וצסלח הנאות. ומתוך שהקלו ראשם היו ראויים לישרף. ולמדת ששריפתם היה שריפת נדב ואצירהו וצאצו שם ענמו ר"ל צדומה לו ר"ל על היותם מקילים ראש צמופלל מהם והשתצסם צו כענין הרמח לרצותי ז"ל צההוא יקרא. (צחגינה דו"ג ע"ה) דרש צחשמל ילא אם מחשמל ושרפו. והנה שעל היותו הארם צמופלל ממנו אירעו כראשונים והוא אומרם ז"ל צערצ קורה (והציור רש"י ז"ל צחומס צמר קרח) ג"כ וסם המות נתון צחזרו שצו נשרפו נדב ואצירו כלומר מאותו הטעם צענמו על התנשאים צמה שהיה מופלל מהם וחלקם צאמת וצצעלו. הו' צפ' צהעלוהך ג"כ סמוך למחאוננים שהתאוו תאורה ונאמר שם ויטצו ויצבו צנ"י ויאמרו מי יאכילנו צצר עד שצא להם השליו הי"ד צפ' שצח לך צמרבלים וסם נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא נתמנה צה הענין מחלותק קרח שלא היה לכלל הצצות אלא למשפחה מיוחדת. וכבר נמלא

ה עֲשֶׂה נְפִישׁ גַּעֲשׂוֹ לְאַבְרָהָם
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לֹא הִפִּילָה אִשָּׁח
מִיָּה בִּשְׂרַח הַקֹּדֶשׁ וְלֹא חִסְרִיהָ
בִּשְׂרַח הַקֹּדֶשׁ מִעוֹלָם וְלֹא גִרָאָהּ
זָכוּב בְּבֵית הַמִּסְבָּחִים וְלֹא אָרַע
קָרִי לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיָוֶם הַכִּפָּרִים
וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אִשׁ שֶׁל עֲצֵי
הַמַּעֲרֵכָה וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת
עַמּוּד הָעֵשֶׂן וְלֹא גִמְצָא פֶסוּל
בְּעוֹמֶר וּבְשֵׁתִי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם
הַפָּנִים עֲמִידִים צַפּוּיִם
וּמִשְׁתַּחֲוִים רְחוּם וְלֹא הִזִּיק
נָחֵשׁ וְעֶקְרָב בִּירוּשָׁלַם מִעוֹלָם
וְלֹא אָמַר אָדָם לְחַבְרוֹ צֹר לִי
הַמִּקְדָּשׁ שְׁאֵלִין בִּירוּשָׁלַם :

ו עֲשֶׂה רִבְרִים נִבְרָאוּ בְּעֶבֶד

מלאכת שלמה

ולא אירע קרי לכ"ג ציוס חסדורים ולא
נראה ציוס ציוס המטחים ולא כ"ג רכו'
כך הגיה הרי"א ז"ל ועוד כ' שולחן צירושלים
הספרים נרמין כ"ג ע"ל ו' ע"כ:
עשרה דברים נבראו צ"ע וכו' מחק הכ"ר

את תמדתו לא אהיה התמר' עולה ציוס ואין הדוח יכולה להעותו. ה'ז' שלא אירע
פסול בעומד וצ' הלחם וצלחם הפ.יס. בעומד שזמנו קצוץ ציוס י"ו נָקִיטן. ואלו אירע
צו פיסול לא היו יכולים עוד להציאו ולא היה ציוס כל כך שיוכלו להקריז אחרת תחתיה
עוד אעפ"י שקלירותו דוחה שנת וי"ט שבה צטורח גדול היו מולאים ממנה ציריחוק
מקום. וצ' הלחם אלו אירע פיסול אינם יכולים להציא עוד מהם אעפ"י שצנקלה
היו מולאים מהם הואיל חמקן קצוץ שהיו אין אפייטם דוחה י"ט ולחם הפנים
ג"כ אלו אירע פיסול אפי' צחול היתה השלחן צלא לחם. הח' עומדי' לפופים
ומשתחווים רוחים כלומר כשהיו ישראל עולים לרגל עומדים דוחק כאדם שלף
ומגביה את עלמו מרוד הדוחק עד שאפי' רגליו אין יכולות לעמוד צקדקע על
שטח ארצן ורחצן אלא שסומכין על גודלן. ואעפ"כ נעשה להם נס צענת ההשתחוויה
ועומדין ד' אמות צין כל אחד ואחד כדי שלא ישמע אחד וידויו של חצרו ויתצייס
הט' שלא הזיק נחש ועקד צירושלים אעפ"י שהיו שם מלויים הדצה. ה'ז' שלא
אמר אדם לחצירו ל' לי המקום כו' כלומר דוחק פרנסה או דוחק חכסניא אלק
ואלין חון לירושלים אלא הכל היו נקלטין שם צדיוה וצערפ' ופרנסה וצדאשון של
יוצא נזכרו שם נסים אחרים שלא הוזכרו כאן כמו שציארכנו שם.

ו עשרה דברים נבראו צע"ט צין השמעות ואלו הן פי הארץ כו' כצר ידעת
מדצרי ההכמי' ז"ל שעם היות רלון הצורא ית' שיונחו הדברים מעת הצריאה ואילך

צבתו צמקמות אחרים תלויות אחרות אצל
הם מלותם שנזכרו כאן. ויש שאין מונין
מצאונתם אחר שלא הוזכר צפי' והניחו
צמקמו עדת קרח. ויש מוסיפין ונודעין
צדן אחרת. ואף צדריית של ר' נתן
(סל"ד) נצטלצלו צה הדברים.

ח עשרה נסים נעשו לצבותינו צצית
המקדש כו'. הא' שלא הפילה אשה מריח
צצר הקדש הצ' שלא הסריח צצר הקדש
מעולם ופי' שלא הסריח שלא סרח ולא התליע
אעפ"י שהיו שם שלמי' שהיו נאכלי' לשני ימים
ולילה א' וי"ע לא הסריח שהוא יולא לשני
כלומר שלא הסריח ידי ההכה' המעשמים
צה כשאר צצר שלחולין שיד העצמים תסריחוח
הימנה' (ח"ה עיון צהר מד"ט) הב' שלא
נראה צצו צצית המעצחוי' כלומר להתאסף
על הצצר הד' שלא אירע קרי לכ"ג ציו"כ
ומ"ט (ציומא ד"ג ע"ג) ציוסף צן אילס שאירע
צו פיסול ומינו אחר תחתיו לא פסול קרי
היה אלא עומא' אחרת כגון עומאת שרן או
לינורא של עם הארץ ולא עומאה היואלה
עבופו שהיא עומאה מגונה. וי"ע שמענה
זאת לא נאמרה אלא צמקדש דאשון ומעשה
דיוסף צן אילס היה צצ' שני ועיקר הדברים
כפי' הראשון. הה' שלא כצו הבשמים אש
של עלי המערכה אעפ"י שהמצח החילון
היה עומד מבולה צאיר העזרה. הו' שלא
נלחה הרוח את עמוד עשן המערכ' ר"ל לפזר

שבת בין השמשות ואילו הן פי
הארץ פי הבאר פי האתון הקשת
והמן והמטה והשמיר הקרב
והמכתב והלחות ויש אומרים

מלאכת שלמה

יהוסף מלות זע"ס ומלות וחלו הן וכו'
כן מנחת:

על טעמים. היה דלנו ג"כ לפי אמונת
תורתנו הקדו' שיסתנו הטעמי' צעת מן
העמים לדלנו ואין צננו הטעם הוא שנו
לנו ובאומדן ז"ל (צד-ד צפ"ח ס' ד) אמר
דני יונתן תנאי התנה הקצ"ה צמט' צדאשי'
עם הים שיהא נקדע לפני ישראל ה"ד ויש
הים לפנות צקד לאיתנו. אמר"ד ירמיה' ז'
אלעזר לא עם הים צלדד התנה הקצ"ה אלא
עם כל מה שצדד מששת ימי צדאשית כדכתיב

אני ידי נטו שמים וכל צלאל לויתי. אני לויתי לים שיקדע ואת האור שלל יזיק לחכמה
מישראל ועזריה. ואת האריות שלל יזיקו לדניאל ואת הדג שיקדע ליונה וה"ה צכל
המופתים היואלים מדרך הטעם. ומתוך כך יש שפי' משנה זו צענין זה כלומר שגבד
הצדיקה והוא המיוחס לצין השמשות הוסיף צענע אלו הדברים שיסנו את תפקידם.
כונת המאמר שלמונת החדו' תמשך אמונ' שינוי הטעמי' וכשנחחדש העולם יש מאין
היה כל שנוי טעם מדרך המופת ראוי להאמין וכן חייב הלזן הקדוש. ולפירוש
זה הזכיר אלו העשרה. והם פי הארץ לצליעת עדת קרח. ופי הצדל להוליא מים
לישראל כדכתיב צפ' שירת הצדל ופי האתון לדבר והקשת שיביה צענן לאות צדית
שנאמין צמליאות ו"ל צמליאות הקשת שהיינו חייבים לעונש כלים והסם יתצרך
מעמידנו צחסו וצזכות האצות. והמן שידר. והמטה שיפדח. והשמיר והוא
שרץ קטן שחולץ את האצנים הגדולות מידי עוצרו צהם. והכתב ר"ל ענין הכתב
שהוא דבר הסכמי צולת הטעם. והמכתב והוא לורות האותיות והלוחות שנאמר
צהם מעשה אלהים המה. וי"א אף אילו של אצדכס אצינו שנוצמן צהשגת השם
ית' לעת הלוך. וקצרו של מ"ד שנוצמן לו צלא שום השתללות שום אדם וי"א
אף המזיקים שהם דברים צלתי נמלאים מדרך הטעם. וי"א כף הצנת ר"ל צלצת
העשויה ראשונה כלומר אף הצנת שהנפח עושה ליטול צו את הצדול מאש לעשות
ממנו מה שהוא דולה. וצלצת העשויה הילך לעשותה כלומר ונוצמן לו כך דלזון
הצורל. ובאומדן ז"ל צנתל צלצתל מיתעצדל ליצתל קמיתל צמיל מיתעצדל
כלומר שעכ"פ צדי שמים נעשית. ויש לתמוה מפני מה לא מנה הים שקדע והחמה
שיעמוד ליאושע והירדן שתחלק ליאושע ולאלישע ולצליהו. אלא שקנת חכמים
תידלו שכן היה אצל אלו הושמו כל אחת ציומו קריעת הים והירדן על המים ציוס
השני והעמידת השמש ציוס הד' וכן הנפלאות אצל אלו שהזכרו כאן ייחס עליהם
צין השמשו' שהרי פתיחת פי האתון אף הצהמות ציוס הששי וצדלו. ועדיין אני
חמה ח"כ היה לו לייחס פי הארץ ופי הצדל לעת שצדל הארץ. ואפשר שפי הצדל ופי
הארץ עיקר מציאותם להעניש ולגמול צני אדם שצדלו צסטי וכן שאר הדברים.
וכונ' המאמר לקצוע צלצנות אמונה גמול ועונש אפי' ע"י שינוי הטעמים צאין
התחדשו' לנו התחדשות הצדיקה שכן הונח מתחילת צטעמי הדברים לשנות את
תפקידם צלזון האומר והבחר, ומ"א אף צאחרים ראוי לומר כן.

ועדיין ראוי לתמוה מה ענין לזאת הכונה הדבה דברים שהזכרו כאן שאין
צהם מופת ודבר יולל מדרך הטעמי' כגון הקשת ואילו של אצדכס וקצרו של מש"ד
וכן השמיר אחר שהיה צטעמו או צסגולתו שיהלוצ האין. ואין לפרש שלא נזכר
כאן רק הדברים שהם טעמיים מזל עזמן והמופת שזהם הוא המלאש לעת הלוך
והרי הוזכרו כאן פי האתון והמן והמטה. אלא שיראה לי שעם היות הדברים
אמתיים מזל עזמן. משנה זאת לא כיוונה לענינים אלו. אצל ענין המשנה להעתי
הוא שצד ידעת שכל דבר שנו קיוס והללחה לאומ' כצדית יתייחס הענין שהמציאות
כלו יתחזק וישמח לקיומו. אמר הברים והצעות יפלוו לפניכם דנה. ואמר חסדי

אף המזיקין וקבורתו של משה ואילו של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת העשויה: , שבבעה דברים בגלם ושבבעה בבתכם חכם אינו מדבר לפני

ה' אזכיר כו' כי נשחחו הנרות כו' כי הנני צורא שמים חדשים כו' וגאלתי צידושלים כו': ועל דרך זה הזכיר כאן הדברים שהם היו קיום האומה ותכלית ההלכה קלתם מלד האמונה וקלתם מלד הטבע ומתוך כך ייחס זהם שהם נצרכו צין השמשות כלומר שאומר דרך הפלגה שאלולא הדברים לא היה קיום לזאת האמונה שזא וכדומה לה

תכלית השלימו' שהוא צלי ספק תכלית כוונת זה המליחות וממלחו אלו הדברים שהעמידו כוונת הצדיקה על מכוה. וענין צין השמשות הוא כלומר שנתק לצדיקה החמיי' מלד הקצלה להאמין כן. והזכיר פתוח' פי הארץ להאמין צעונש הדעים ופי הצדק להאמין צבמול הטוים שכן פנות גדולות צד'ת. ודמו צפי האתון כל ענין צלעם שאלולא השגחתו ית' לצדו מכל וכל מלד המול. כלומר הושע ע"ה עמי זכרנא מה יען צלק כו' למען דעת לדקות ה' כלומר ולא תכיר לדקות ה' עם ישראל. ובאומדס ז"ל (צמס' צירות ד"ע"ה) שלא כעם צארתם הימים שאס היה כועס ח"ו לא נשתייר משונאיהם ש"י שריר ופליע' והקשת שהיה לאות שהיה הכל נמחה צדור המצול לולא השגחתו ית' והמן שאין ספק שלא היה להם צולתו ית' מוון נאות צהתמדב גמורה והמטה ידאה לי שהוא כלל על מופתי מלדים שאלולא הם לא ילאו ממלדים לעולם והיו נעמעים ומשוקעים צאמנחם. והשמיד וידאה לי שהוא רומז ג"כ על כלל צנין צית המקדש שהוא הראש לענין הדת ומלד החכמות כתצ והמכתצ ר"ל בלשון ששניה' קיום מוליא ההנהג' כולם וצולתם אין נודד כנף פולה פה ומלפף. והלוחות ועניינם על מחן תורה שהיא כלל הכוונה. ואח' אח"כ ויש אומרים אף אילו של הצדקס רומז על הכל' ינחק לצעצור השאידנו אחריו צרכה צקדצ הארץ. וקצר של מש"ר ר"ל העלמו מכל אדם כי זה היה לורך גדול לחששו צו קלת האצות צעלמס כמו שהצצאר צמדדשות כל שכן צאשר לא קס כמוהו. ואח' אח"כ וי"א אף המזיקים רומז לדעתי על היצר הרע שהוא צדד מן הלידו' קיום העולם כלומר צ"ל (צצ"י ס"ט סימן ט') וידא אלהים אצ כל אשר עשה והנה טוצ מאוד זה ילד הרע וזי יל"בר טוצ אצמאה מלמד שאלמלא יל"הר לא היה העולם מתקיים. ולהענשן הדברים לידק זה גם כן מענייני האומנות שהוא לורך העולם ואמר שהנצת הוא תחיל' כל המלאכות וצצתס חולתה לא יעשה ממלאכת הצדל דק צקוטי גדול. ועל זו הכונה כ"ל שאמרו (צצ"ד דפסחים דנ"ד ע"ה) ז' דרים נצרכו קודם שצדא העולם ואלו הן ג"ע ותורה ולדיקים וישראל וכסא הכצור וירוש' והמשיח כלומר שהצדים האלו כולם פונים אל השלימות שהוא תכלית הכונה צמליחות ואליהם היתה הכונה הרנזיה צצדיאה כלומר צ"ל (צצ"י ס"ה סי' ז') מלמד שהיה הקצ"ה מצוי צתורה וצורא את העולם כלום' שהצטו תורה צענייניה ודעותיה השלמים היתה קוצת לרנזו לצדור את העולם ושס (צצפסחים) הוסיפו זה מן הדברים התוריים מערה שעמד זה משה ואלהיו ורומז צזה לדעתי לצדוא' והזכיר משה ואלהיו ששניהם מצחר הנציאס משה היה ארון הנציאס ואחריו היה אליהו צמדדבה גדולה עד מלד. ואין ספק שקיום הדת והתמדת ההלכות הוא צצצוא' והזכיר המער' להיות זה תכלית ההצצורו' שהוא עיקר לצדוא' למוכני' לה כאשר יגיעס גלרון אלהי צק. ולירק צה שס מענייני העולם האש שהוא התחל' המלאכות כולן.

ז שצעה דרים צגילה ושצעה צחכס. חכס אינו מדצד כו' דע כי האש שהוא חסר הידיעה אמנס עניינו על אחד מד' פנים הא' נקרא צור. והצ' רק. והג' יקרא עם הארץ. והד' יקרא גולם. הראשון הוא שאין לו שום מעלה לא מעלת שלית ולא מעלה ממעלות המדות כלל וכן שאין לו צעצט שום הכנה

מי שגדול ממנו בְּחִכְמָה וּבְמִנִּין
וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרֵי
וְאֵינוֹ נִבְהַל לְהִשָּׁיב שׂוֹאֵל קַעֲנִין
וּמְשִׁיב בְּהִלָּכָה וְאֹמֵר עַל רִאשׁוֹן
רִאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן וְעַל
מִה שֶׁלֹּא שָׁמַע אֹמֵר לֹא שָׁמַעְתִּי
וּמִדָּרָה עַל הָאֲמֶת וְהַלּוּפִיָּהּ
בְּגָלָם:

מלאכת שלמה

לפני מי גדול ממנו בחכמה ובמנין וכו'
מחק הר"ר יהוסף ז"ל מלות הללו והם כ'
ס"ח בחכמה גרסינן, עוד כ' צסס ס"ח
דגרסינן שואל כהלכה ומשיב כענין ע"כ:

לחמת מהם והוא כענין שדה שלא נזרע
צו כלום. וכן שלא היה מוכן כלל ללכת ואלו
זריעתו שם היתה זריעתו לריק אחר שלא
הוכן לכך ועל כיוצא בזה אמרו נידו לכם
ניד ואל תזרעו קולים. ועל זה אמרו אין
צור ירא חטא. ומה מתרגמי' והאדם' לא
תשם לא תצור וה' צטצעו למעלות אם הוא
שהוא מוכן לשכליות אם למעלות המדות
אצל שלא הדרך עלמנו בהם לא בשכליות
בלימודו ולא במדות בהנהגתו והוא שדה
ניד שהוא מוכן לזריעה אלא שלא נזרע ולזה
נקרא ריק כלומר שאלו היה נזרע היה מלמיח
אלא שלא נזרע ונשאר צו הריקות. הג'.
הוא שקנה מעלות המדות בחזרה ובהנהגה
אצל לא קנה מעלות שכליות וחזרתו מתוקה
ונאותה לעוסקים במלאכת הארץ ובקיום
ענייניה והנהג' יושבין ולכן נקרא' עם הארץ
כלומר שהם מכלל העם העוסקין בענייני הארץ וצכל הנהגת מדינית ולזה אמרו אולם
ע"ה חסיד כלומר שדיו ללכת דברים הממולעים לא שיטה לקנה האחרון צדד
מן הדברים אחר שעיך כוונתו אינה רק להללח נכסיו אלא דמ"מ הוא ירא חטא.
וה"מ מילת עם הארץ עם כמו חסוך מלשון כהה שתרבומו עמאל. וארץ כמו תורה.
מלשון עם ה' אלה ומאלרו ילאו שתרבומו ומאוריית' נפקו כלומר חסוך האור בתורה.
ואין לורך צדק אלא שיתכן לפרש כן צע"ה שאינו לא במקרה ולא במשנה ולא בדרך
ארץ. הד' הוא שקנה מעלות שכליות וקנת מידות הכרחיות ללמוד ולא סכל
עלמו במעלות המדות בתכלית ולא שנשאר צקנת מידות פחותות. וכבר ידעת
דמעלות המידות קודמו' צומן למעלות השכליות. (ה"ה) והוא כונת רז"ל שאמר דרך
ארץ קדמה לתור' דהיינו מע' המידות דהם צד"ה וק"צ) ומתוך שאין למעלות השכליות
מכות לשלימות צולות מעלת המדות בתכלית נשאר למדור מעורצז ומצולצל. ולזה
נקרא בולם שהוא נאמר על הכלי שנגמר לורתו ומלאכותיה אלא דחסר צו היפוי
הנעשה בהם ליפותם לנאותם וכמ"ס בחולין (דכ"ה ע"ה) אלו הן כלי עץ כל שעתידי
לסוף ולשגש לגרר כו' כלומר דאעפ"י שצית קצול שלהם נגמר. ומתוך כך ייחס עליו
הכה שמדותיו במשלו ומתנו צמה שלמד מעורפות ונהפך מידות החכם והוא האיש
שקנה מעלות השכליות עם תכלית מע' המידות וייחס צמידות החכם שאינו מדבר
לפני מי גדול ממנו בחכמה כלומר שמדותיו ונועם מוסרו יציאורו להכיר מעלתו
עליו. וכל שכן אם הוא גדול בחכמה ובמנין ר"ל מנין תלמידים הבונים. וכן שאינו
נכנס לתוך דברי חצרו אלא שמקצו לקולו עד שיכיים את דבריו. וכן שאינו נבהל
להשיב עד שיטעוס דברי חצרו לעלמו ויתצוקן מה שראוי להשיב עליהם וכן כשהוא
שואל כענין כלומר כראוי לשאול לפי ענין היום או הזמן שהוא צו. וכשהוא שואל
משיב כהלכה ואינו מתעקש בצדדות של נלוח כדי לנלח ולהלוק על האמת. ושואל
כענין ומשיב כהלכה אינם מנויות אלא צמדה אחת ונמלא שהזכרנו ארבעה.
והחמישית והוא שאמר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון כלומר אם הוקף צאכלות
רצות משיב על ראשון ראשון. והשישית שעל שלא שמע אומר לא שמעתי כלומר
דאעפ"י שיש צידו להשיב בה מסדרתו מ"מ אינו דוזה לומר קצלו דעתי אלא אומר
להם שלא קבל דבר מדבר. ואם יהיו שואלים אח"כ על קצרתו אומר להם דעתו

והס יעשו כדלונס. והסציעית הוא שמורה
 על האמת אם צא אדם לחלוק עליו אעפ"י
 דאפשר לו להעמיד דבריו מחוץ פלפולו דרך
 נלוח וחלופיהן צבולס:
 ח) שבעה מיני פורעניות צאים לעולם
 על ז' מיני עצירות כו' כונת המאמר להיו'
 האדם מפסד' צמעשו ויתצונן על כל זרה
 שלא תצא לאדם חמס יריה מלד העונש.
 ויעד פרטי העצירו' לפרטי הלדות מלד מדה
 כנגד מדה אמר ששצני אדם מקלס מעשרין
 ומקלסן חין מעשרין רעצ של צלורת צאה
 לעולם כלומר מיוקר השער כלומר שיתעיר
 מקלס המקומות ומקלסם ולא עליהם יהיה
 הכנס חבו מקלסם רצנים ולאחיס. גמרו
 כולם שלא לעשר רעצ של מהומה צאה כלומר
 שלא תמשיך על הארץ כלל ויהיו כולסרעני'
 אלא שנוזים צקלס דברים ואינם מתים
 שערין זכות החלה עומדת להם. אכל
 כשגמרו שלא ליטול את החלה רעצ של כליה
 צא לעולם כל' שמתים צרעצ. הא למדת
 דכל שם מחסרים מה שראוי ליתן להקצ"ה
 מענינם והארץ תשקרת שלא להוילא מה
 שראוי להוילא. והוא שאלמו דרש (צמ"ר
 מרשח משפטים פל"ח סי' י"ח) ואיש את קדשו
 לו יריה כל' לעלמו הוא נוענס שצרכתו
 מתוספה שצילס מעשה צאחד שהיה רגיל
 להכניס אלף כורים צכל שיה ויהי כותן
 ועכצ' כורים ונתן תשעים לטה הצאה לא כנס
 אלא תשע מאות כחשצון הראוי
 למה שנתן אף הוא פיחת עוד ולא נתן
 אלא שמונים לשנה הצא לא כינס אל ח'
 מאות אף הוא פיחת וכו' וכן צכל שנה עד
 שהגיע הדצר שלא כינס אלא מאה
 כסיעו' המעשר שהיה כותן צתחילה. לצס
 שהורי' ונתעטף שחי עד ששמעו קרוביו
 וצאו אליו סיפר להם את המאורע אמרו עד
 עתה היית צעל הצית והקצ"ה כהן
 ועכשיו נעש' הקצ"ה צעל הצית ואתה כהן
 הוא ה"ד איש את קדשו לו יהיה.

מלאכת שלמה

רעצ של צלורת צא גרסין דרעצ
 כסון זכר כדכתיב והרעצ' היו' וכן ג"כ רעצ
 של כליה צא ח"צ של צלורת צא ס"ח
 מצורה וכן נ"ל עיקר ופירושו לצון
 ומתוך הכ"ר יוסף ז"ל:

מאה למעשר פעם אחת פיחת מעשרותיו
 ונעכצ' כורים ונתן תשעים לטה הצאה לא כנס
 אלא תשע מאות כחשצון הראוי
 למה שנתן אף הוא פיחת עוד ולא נתן
 אלא שמונים לשנה הצא לא כינס אל ח'
 מאות אף הוא פיחת וכו' וכן צכל שנה עד
 שהגיע הדצר שלא כינס אלא מאה
 כסיעו' המעשר שהיה כותן צתחילה. לצס
 שהורי' ונתעטף שחי עד ששמעו קרוביו
 וצאו אליו סיפר להם את המאורע אמרו עד
 עתה היית צעל הצית והקצ"ה כהן
 ועכשיו נעש' הקצ"ה צעל הצית ואתה כהן
 הוא ה"ד איש את קדשו לו יהיה.
 ט) ואמר אה"כ שדצר צא לעולם על מיתות
 האמורות צתור' שלא נמסרו לצ"ד
 כל' שלא דנובו צמיתה הראוי לו מד' מצ"ד
 חו' היא ג"כ מדה כנ"מ ולידך צה פירו'
 שציעו' ר"ל שאינו מפקירם שהוא גורם
 מיתה לעניים שאין להם מה. לאכול שהרי
 לא זרעו צני אדם ולא זכו למעשר ומתנות
 ומתוך כך דצר צא לעולם מדה כנ"מ
 ושם' תאמר והרי אתה מוכה ז' מיני פורעניות
 ו' עצירות והרי צהס שתי עצירות אחת
 לפורענות אחת תדע שלא כיון צעל
 המשנה לפרוט עצירה אחת לפורענות אחת
 אלא ששכילה חשצון הפורענות והעצירות
 יהי ז' לו' והרי שצדאש המשנה מזה ג'
 פורעניות ר"ל רעצ של צלורת ושל מהומה
 ושל כלי' ואינם אלא על עצירה אחת
 שמקלסם אינם מעשרי' וגמרו כולם שלא
 לעשר ושלא ליטול את החלה מין אחד
 של עצירה הם. וצשיה מונה שתי עצירות
 ר"ל ציטול ד"מ צ"ד ופירו' שציעו' לפורענות
 אחת ר"ל דצר והרי ג' עצירות וד' פורעניות.
 וצלישית הוא אומר חרצ צא לעולם על עניו
 הדין ר"ל שמהיך את הדין ומליכין אותו
 דרך עבון וכן ועל עוות הדין ר"ל שמתין
 אותו ועל המורים צתורה שלא כהלכה
 שאף זה גורם לעוות הדין

ואף אלו מדה כנ"מ שהם גורמי' לעסו' לנעום
העוסקו שלא כדון ומתנכל להורגו ומ"מ
לענין החשבון עניו הדין ועוותו והוראה
שלא כהלכה מין עזירה אחת הם והרי ד'
עצירות וה' פורעניות . וצרעיות הוא אומר
חיה רעה צאה לעולם על שזועת שוא ועל
חילול ה' שצטיהם הוא פוגם את השם
והרי הוא אצל ה' כנבמה אצל אדם ונמצא
שהוא מדה כנ"מ הוא פוגם את השם
צמחשצחו וחייה רעה שהיו למדרגת שלו
כמדרגתו אצל ה' פובעת זו על דרך הם
קנאוני צלל אל ואני חקניאם צלל עם .
ולענין המרי הרי אלו שתי עצירות ופורענות
אחת ונמצאו ששה פורעניו' וששה עצירות .
וצחמיסית הוא אומר שגלות צל לעולם על
ע"ז וג"ע וס"ד דע"ז גורמת לסילוק שכינה
מישראל וכנגד מדתו יסתלק הוא ג"כ ממקום
הראוי לו . וג"ע גורם לגרש אשה מצעלה
וכנגד מדתו להתגרש גם הוא ממקומו . וס"ד
מסלקו ממקום הראוי לו עדין וראוי הוא
ג"כ שיסתלק ממקומו ויגלה . ושמיעת הארץ
ר"ל כשאיך נהג צד ונתיעד צד צתורה גלות .
כדכתיב אז תלה הארץ את שצותיה כל ימי
השמה . כלומר תסלים מה שחסרה משציתתה
כשהייתם עליהם ואף היא מדה כנ"מ
לענין ע"ז וג"ע וס"ד אע"פ שהם חלוקות
נחשבות כאח' הואיל ושלשתן שקולות כאחת
ליהרב ושלא לעצור וכמ"ש יהרג ואל יעצור .
וכן שמיעת הארץ ככללת צענין פירות שציעית
ונמצאו ז' פורעניות נגד ז' עצירות .

צאצבעה כו' וחזר לענין הדבר ואמר
שצד' פרקים הדבר מתרצה . ומלא הסיצה
מתרצה מדה כנ"מ וייעד צפרקים אלו שהם רציעית של שמיעה ושמיעית והיא הסנה
ראשונה של שמיעה וצמולאי החג שצכל שנה . ופירוש' הסיצה הרציעית מפני מעשר
עני שהיה להם ליתן צלשית לשמיטה ולא נתנו וגרמו לעניים למות צרעז וכן
צו' מזה הסיצה צעלמה מפני מ"ע שהיה להם לתת צשטית . שכן הוא סדר המעשרות
שצסנה ראשונה וצ' של שמיעה וכן צד' וצה' היו מפרישין מעשר שני אחר הולאת
תרומה ונעשר א' והיו הצעלים אובלים אותו צירושלים המעשר שני או דמיו אצל
צלשית ושטית לא היו מפרישין מעשר שני והיו נותני' צמקומו מעשר עני . וצמולאי
שציעית מפני פירות ז' שלא הניחום להפקר וגרמו לעניים למות כמו שציאורנו
למעלה וצמולאי החג שצכל שנה מפני גול ומתנות עניים שלא הניחום להם לקט
שצח ופאה :

י' ארבע מדות צאדם . כלו' מדות האדם צענין היותו נהנה מאחרים או
מהנ' לאחריו חלוקה על ד' מדריגות יש מהם שאומר שלי שלי ושליך שליך צאינורולה

ס חיה רעה בָּאָה לְעוֹלָם עַל
שְׂבוּעַת שׁוֹא וְעַל חִלּוּל הַשֵּׁם :
גְּלוּת בָּאָה לְעוֹלָם עַל עֲזוּבֵי
אֱלִילִים וְעַל גְּלוּי עֲרִיזוֹת וְעַל
שְׂפִיכוֹת דָּמִים וְעַל שְׂמִימַת
הָאָרֶץ : בָּאֲרֻבָּה פָּרְקִים הִדְבֵּר
מִתְרַבָּה פְּרִבְיָעִית וּבְשִׁבְיָעִית
וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וּבְמוֹצָאֵי הַחֹג
שֶׁבֶבֶל שְׁנָה וְשְׁנָה : פְּרִבְיָעִית
מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עָנִי שֶׁבְשִׁלְשִׁית :
בְּשִׁבְיָעִית מִפְּנֵי מַעֲשֵׂר עָנִי
שֶׁבְשִׁשִּׁית . בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית
מִפְּנֵי פִירוֹת שְׁבִיעִית . בְּמוֹצָאֵי
הַחֹג שֶׁבֶבֶל שְׁנָה וְשְׁנָה מִפְּנֵי
גָּזַל מִתְנֹזֶת עֲנִיִּים :

י' אַרְבַּע מִדּוֹת בָּאָדָם הָאֹמֵר
שְׁלִי שְׁלִי וְשִׁלָּה שִׁלָּה זֶה מִדָּה
בִּינּוּנִית וַיֵּשׂ אֲמָרִים זֶה מִדָּר

מלאכת שלמה

שמעת הארץ הגיה הר"ר יהוסף ז"ל
השמים הארץ :

שלי שני ושלי שלי חסיד ורחימי שהיה
הר"ר יהוסף ז"ל שלי ושליך שליך חסיד
שליך ושלי שלי רעע :

סְדוּם. שְׁלִי שְׁלֶךְ וְשְׁלֶךְ שְׁלִי עִם
הָאָרֶץ. שְׁלִי שְׁלֶךְ וְשְׁלֶךְ שְׁלֶךְ
חֲסִיד. שְׁלֶךְ שְׁלִי וְשְׁלִי שְׁלִי רָשָׁע:
יח אַרְבַּע מִדּוֹת פְּדֻעוֹת. נִזְחַ
לְכַעֲזִים וְנִזְחַ לְרִצּוֹת יִצְחָ הַפְּסִדוֹ

מלאכת שלמה

לְרִצּוֹת צְנִיקוֹת לִירֵי צִמָּ"ד וְחֹפֶסֶר
דְּבִסְמִין צְחִירָה הַלְמֵד כְּמֵה דְכִתִּיז וְלֵחַ
יוֹסֵף לְכַלּוֹת עוֹד (תְּהִלָּה ע"ח) וְכִשְׁהֵרָח פִּרְעֹה
יִזְלָא לְאַחֲרִים תְּהִי' הֵלֵךְ"ד צִשְׁחָ וְהִרְוִי"ש
צִפְחָ וְהִלָּדִי צְחֹלֶם וְצִדְגָּ:

נִזְחַ לְכַעֲזִים וְנִזְחַ כִּתְז הִרָ"ר יוֹסֵף ז"ל
נִזְחַ לְכַעֲזִים וְנִזְחַ לְכַלּוֹת יֵלֵךְ הַפְּסִדוֹ צִשְׁכְּרוֹ

לוֹ יִזְלָא צֶה וְעֵבֶה זֶה הוֹאִיל וְיֵשׁ צֶה חֲסִידוֹן אִינֵה מִדַּת סְדוּם שְׁאִינוּ רוֹאֵה לְחֹסֶר צִשְׁל
אַחֲרִים וְלֹא לְהִתְחַסֵּר ע"י אַחֲרִים אֲלֵה הֵן מִדַּה צִינִינִית. וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁאוּמִרִים שְׁלִי
שֶׁךְ וְשֶׁךְ שְׁלִי כְּלוּמֵר דְּרוֹאֵה שִׁיבֵנו שְׁכִינֵנו מִמֶּנּוּ וְהוּא יִהְיֶה מִשְׁכִּנֵנו וְאִמֵּר שֶׁהוּא
מִדַּת עִם הָאָרֶץ. וְפִי' עִם הָאָרֶץ צִכָּן הוּא מֵה שְׁפִי לְמַעֲלֵה שְׁקִינָה מַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת
וְעִיקֵר עֲנִינֵנו לְהִתְעַסֵּק בְּהִנְהוּגוֹת מִדִּינֵי וְלִקְיִים הִישָׁר וְיִדְוֶה הַבְּעוֹסְקִים צִכָּן אֵין
לֵהֶם עֲמִידָה צִזּוֹלֵת זֶה הַמִּדַּה וְכֹלֶם לְרִיכּוּס לְהַעֲזֹר זֶה צִשְׁל זֶה וְהוּא מִדַּה מִמּוֹלַעַת
רְאִינָה לְרוֹז הַעוֹלָם. וְיֵשׁ גּוֹרְסִין זֶה מִדַּת כָּל אִדָּם. ר"ל רֹז הַעוֹלָם וְהַכָּל אֶחָד.
וְיֵשׁ מֵהֶם אֲוֹמִרִים שְׁלִי שֶׁךְ וְשֶׁךְ שֶׁךְ. כְּלוּמֵר דְּרוֹאֵה שְׁאֲחִירִים יִהְיֶה נִהְיִים צִשְׁלו
כְּשֶׁמֶר צִנִּי אִדָּם אֲזַל הוּא אִינוּ רוֹאֵה לִיבִנּוֹת מִשּׁוּם אִדָּם. וְזֶה הוּא מִידַת חֲסִידוֹת
שְׁאִינוּ מִקְפִּי' אִם הוּא מִתְחַסֵּר ע"י אַחֲרִים. אֲזַל הוּא מִדְּקֹק עַל עֲנָמוּ שֶׁלֹּא לְחֹסֶר
מִמּוֹן שׁוֹשׁ אִדָּם. וְהַחֲסִיד הוּא שְׁנוּטָה מִדְּרָךְ הַמִּמּוֹלַעַת לְקֹלֶה הַאֲחִידוֹן וְזֶה הִיטָב
מִדַּת שְׁמוּאֵל הַרְמִיתִי (כִּמ"ש צִינִינִית דִּי"ח) שְׁנֵאֲמֵר וּתְשׁוּצָתוֹ הַרְמִיתָ כִּי שֶׁס צִיתוֹ כָּל
מִקּוֹם שֶׁהוֹלֵךְ צִיתוֹ עִמּוֹ. וְיֵשׁ מֵהֶם אֲוֹמִרִים שֶׁךְ שְׁלִי וְשְׁלִי שְׁלִי כְּלוּמֵר שֶׁהוּא רוֹאֵה
לִיבִנּוֹת מִשְׁל אַחֲרִי' וְאִינוּ מִקְפִּיד לְהַסְרוֹכִים וְאִינוּ רוֹאֵה שִׁיבֵנָה שׁוֹשׁ אִדָּם צִשְׁלו דִּיתְחַסֵּר
מִמּוֹנוֹ עַל יְדוֹ כֻּלָּל. וְהוֹרָשָׁה שְׁנוּטָה לְקֹלֶה הַרְאָשׁוֹן. זֶהוּ עִיקּוֹר הַצִּיאוֹר שְׁצִמְשִׁנָּה זֶה
לְדַעֲתִי. וּמ"מ י"נ צִמְדָה שְׁנִית כָּל שְׁלִי שֶׁךְ וְשֶׁךְ שְׁלִי שְׁאִמְרוֹ עֲלִיָּה שֶׁהוּא מִדַּת
ע"ה שֶׁהוּא נִאֲמַרְתָּ לְפָנֶם כְּלוּמֵר מִדַּת פְּחִיחוֹת וְחֹסֶר הַמִּדּוֹת אֲלֵה שְׁאִינוּ רָשָׁע
וְאֵין נִרְאֶה כֵּן אֲלֵה דִת"מ לְדַעֲתָ זֶה כ"ל לְפִרְשׁ דְּזֶה הַאִישׁ שֶׁהוּא חֹסֶר הַמִּדּוֹת אֶחָד
שְׁאִינוּ רָשָׁע לְבִזּוֹל וְלַחֲמוֹס יִצְאֵהוּ פְּחִיחוֹתוֹ וְחֲסִידוֹ מִדְּרֹתָיו לְחִמּוֹד מִמּוֹן אַחֲרִים וְאִינוּ
מוֹלָא עֲנָמוּ לְבִזּוֹל וְלַחֲמוֹס אֶחָד דְּאִינוּ רָשָׁע אֲלֵה דְּמִתּוֹךְ חֲמִידָתוֹ חוֹשֵׁשׁ צִלְצֹ שְׁמִמּוֹן
זוֹלָתוֹ שׁוֹה יוֹתֵר מִשְׁלוֹ וְכֵן צִפְחִלְיוֹ וְרוֹאֵה וּמִשְׁתַּדֵּל שְׁלו צִשְׁלו וְכִמֵּה צִנִּי אִדָּם תִּמְלָא צֶהֱס
זֶה הַחוּלִי וּמוֹכִים צֶהֱס הַחֲרַצ עַד שְׁכִמְעַט לֹא תִמְלָא שְׁנֵי אֲחִים אִלּוּ צ' שׁוֹתֵפִים אֶחָד
שְׁחִלְקוּ צִגְוֵרֵל שֶׁלֹּא יִקְנָא אֶחָד צִחֲלָק חֲצִדוֹ וְשִׁלְצוֹ תִמִּיד מִתְחַלֵּף שְׁלו צִשְׁלו וְעַל דְּרָךְ
זֶה אִמֵּר נָעִים זְמִידוֹ' לְהַפְלֵג' צִחַח תּוֹרִיתֵנוּ (צִהֲלִים ס' י"ו) חֲצִלִים נִפְלוּ לִי צִנְעִימִים
אֵף נִחֲלַת שִׁפְר' עֲלִי כְּלוּמֵר כְּשִׁחֲלִקְתִּי עִם הַאֲוִמּוֹת נִפְל גּוֹדִלִי צִנְעִימִים כְּלוּמֵר שְׁצִאָה
לְחִלְקִי הַתּוֹרָה הַתְּמִימָה וְהַאֲמוּנָה הַיּוֹתֵר שְׁלִימָה וְאִמֵּר אֵף נִחֲלַת שִׁפְרָה עֲלִי כְּלוּמֵר
שֶׁאֵף לְאֶחָד הַחֲלוּקָה שִׁפְרָה עֲלִי וְלֹא פִקְק לְצִי וְרַעֲיוֹנִי לְקִנְאָה צִחֲלָק אַחֲרִים כֻּלָּל כְּמוֹ שֶׁמֶר
הַחֲלוּקוֹת. וּמִתּוֹךְ כֵּן קִרָּא זֶה הַמִּידָה מִדַּת ע"ה כְּשִׁתְּפִרְסָהוּ צִחֲסֵר הַמִּדּוֹת. כִּי צִעֵל
הַמִּדּוֹת לֹא יִקְנָא צִשְׁל חֲצִדוֹ כֻּלָּל אֲלֵה שִׁיטְתַּדֵּל צִשְׁלו לְהַלְלִיחַ כִּפִּי יוֹכִלְתּוֹ וְאִמֵּר אִח"כ.
י"א אֲרַבַּע מִידּוֹת צִדְעוֹת כו' כְּלו' צִנְיָן הַכְּעִם וְהַלְלוּ. וְאִמֵּר נַח לְכַעֲזִים

ונוח לנרות ולא הפסדו זשכרו כלומר דמה
 שפוגם צעלמו. צלד הפחיתות המגיעו על מה
 שהוא כועס זנקל. משצית זמעלת מה שהוא
 מתרלה זנקל גם כן וזהפך זה קשה לכעוס
 וקשה לנרות ולא שכרו זהפסדו (ח"ה עיין
 נרטי"והרמז"ס ורע"מ ורזו המפסדי"ל דבורסי'
 להפך: הרש"י ז"ל צ"ל צ"ל מגן חצות גרים כביר'
 ה' המחיר ז"ל יע"ט) קשה לכעוס ונח
 לנרות חסיד ופי' הדבר לא שיהא קריו חסיד
 זכך שהרי מדות אלו צאות מלד הטבע הלא
 שכן פירושו דזו המידה מכינה את זעליה
 להגיע למדרגת חסידות. או שא"כ הוא מרביל
 זכך נקד' חסיד וזהפך זה נוח לכעוס וקשה
 לנרות רשע. ואמר אח"כ:

(יב) ארבע מידות צתלמידים מהר לשמוע
 ר"ל שהוא מצין זנקל ומהר לאצד מלד שהוא
 שכן ולא שכרו זהפסדו. וזהפך זה קשה
 לשמוע וקשה לאצד ילא הפסדו זשכרו. מהר
 לשמוע וקזה לאצד חלק עוז קש' לשמוע
 ומהר לאצד חלק רע. וחץ דלוי לומר זאלו
 חסיד ורשע שכל אלו הם עניינים זאים מלד
 הכנות הטבעיות כמו שציארנו ואמר אח"כ.
 (יג) ארבע מדות זנותני לדקה הרול'
 שיתן משלושלא יתנו אחרים עינו דעה זשל
 אחרים כל' שהוא שונאם ונוח לו שלא יעשו
 לדקה כדי שילא עליהם שם רע ויתכבד הוא
 זקלונם או שימעטו נכסיים זעון קפילת
 ידיהם מהלדקה. דולה שיתנו אחרים והוא
 לא יתן עינו דעה זשלו. כלומר זחושט
 ומתיוא שמה יחסד לו ודואב על מה שאינו
 יודע. יתן ויתנו אחרים חסיד דמתוך הרחמנו'
 שזו לא ריי לו זמה שהוא מרחם אצל הוא
 מתעורר שידחמו אחרים ג"כ לא יתן ולא
 יתנו אחרים רשע שזו תכלית אכזריות
 ואמר אח"כ.

(יד) ארבע מדות צהולנים לבית המדרש
 הולך ואינו עושה כלומר שהולך וגולה
 למקום תור' ואינו עושה ר"ל שאין למורו
 מלליה ואינו עולה צידו ע"מ שזר הליכה
 צידו ונגמל עליה. עושה ואינו הולך כלומר
 שאינו מערים עלמו לילך למקום שמרציין
 זו תורה אצל מתעסק צתורה צציתו ועולה
 צידו אעפ"י שא"כ היה הולך למקום תורה
 מעשה צידו הולך ועושה חסיד שמתעמל
 עושה רשע שמצוה התורה ומתעלל צלמורו.

בשכרו. קשה לבעים וקשה
 לרצות יצא שכרו זהפסדו.
 קשה לבעים ונוח לרצות חסיד.
 נוח לבעים וקשה לרצות רשע:
 יי ארבע מדות בתלמידים
 מהיר לשמע ומהר לאבד יצא
 שכרו זהפסדו קשה לשמע
 וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו.
 מהיר לשמע וקשה לאבד זו חלק
 טוב קשה לשמוע ומהר לאבד
 זו חלק רע:

יי ארבע מדות פנותני צדקה
 הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים
 עינו רעה בשל אחרים. יתנו
 אחרים והוא לא יתן עינו רעה
 בשל. יתן ויתנו אחרים חסיד.
 לא יתן ולא יתנו אחרים רשע:
 יי ארבע מדות בהולכי בית
 המדרש הולך ואינו עשה שבר
 הליכה בידו. עשה ואינו הולך
 שבר מעשה בידו. הולך ועשה
 חסיד. לא הולך ולא עשה רשע:

מלאכת שלמה

קשה לכעוס וקשה לנרות ילא שכרו זהפסדו
 ונ"ל פי' לנרסה זו כי הנוח לכעוס הרי
 ההפסד זל לו ראשונה ח"כ שיוך לומר זו
 שילא הפסדו הראשון זשכר שזל לו חח"כ
 זמה שהוא נוח לנרות וכן הקשה לכעוס שיש
 לו שכר זה תחלה ילא זה השכר זהפסד שזל
 לו חח"כ זמה שהוא קשה לנרות וכן הרי
 למטה ג"כ נצי ד' מדות בלמדים אך נ"ל
 דטעות היא והניסח היא כגדס' הדפוס'
 כי הנוח לכעוס ונוח לנרות ילא שכרו זהפסדו
 כי ההפסד הוא רז מן השכר כיון שהוא נוח
 לכעוס וכן הקשה לכעוס וקשה לנרות השכר
 הוא רז מן ההפסד עכ"ל ז"ל:

היה עול' צידו ויתד ויתד מ"מ שכר
 כל כך לאהבת התורה לא הולך ולא
 ואמר אח"ך.

טו אַרבע מדות פֿיזשקײם
לפֿני חכמים ספֿוג ומשפֿך
משפֿרת ונפֿה. ספֿוג שֶׁהוא
ספֿוג אֶת הַכֵּל ומשפֿך שֶׁמִּבְּנִים
בִּזוֹ ומוציא בִּזוֹ מִשְׁפֶּרֶת
שְׁמוּצִיָּא אֶת הַיֵּין וקולטת אֶת
הַשְּׂמֵרִים ונפֿה שְׁמוּצִיָּא אֶת
הַקֶּמַח וקולטת אֶת הַפֶּלֶא:

טז כָּל אֲהָבָה שֶׁהיא תְּלוּיָה
בְּדָבָר בְּטֵל דְּבָר בְּטֵלָה אֲהָבָה
וְשִׂיאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר אִינָה
בְּטֵלָה לְעוֹלָם. אִיזוֹ הִיא אֲהָבָה
שֶׁהיא תְּלוּיָה בְּדָבָר זוֹ אֲהָבָה
אֲמִנָּן וְהַתָּמָר וְשִׂיאִינָה תְּלוּיָה
בְּדָבָר זוֹ אֲהָבָה דָּוִד וְיִהוֹנָתָן:

מלאכת שלמה

ושאינה תלויה דדבר אינה צטלה
לעולם כל"ל חכן ר"ע ז"ל נראה דברים כל
ההנהגה שהיא תלויה דדבר צטל צטל דבר
צטלה ההנהגה ושאינה תלויה דדבר צטל אינה
צטלה לעולם. זו ההנהגה אחרת דתמר
גרסי' צי"ת דאמנון לחוד הוא שאהב לתמר
אזל תמר לא אהבתו כך שמעתי מפי החכם
החסיד הה"ר מסעוד חזוני נ"ע חח"כ מלחתי
חובה ג"כ כך צמחתי של הה"ר יהוסף
אשכנזי ז"ל וכתב דגרסי' צדוק ספרים זו
הנהגת יהונתן דוד וכן נ"ל עיקר כי יהונתן
היה עיקר אהבה וכן הזכיר ג"כ למעלה אמנון
וחח"כ תמר וכן למטה גבי מחלוקת שמאי
והלל גרסינן צדוק הספרים שמאי צדוק:

נקרא אצק מנחות כך יש תלמידים שלומדים וצוררים לעלמן את העיקר ומשכחים
את הפסילות וזהו המין המסונח שזהו והוא נקרא וסציר. ונאצות דר"ן (פכ"ט)
קדורו בצור וכלי זיין צירו וזהו הנקרא ואוי להוראה צכל מקום.

טז כל אהבה שהיא תלויה דדבר צטל דבר כ' כלומר דאחר דאהבתו אינה
אלא לסיבה צסור הסיבה יסור המסונח אזל כשאינה תלויה דדבר אללא שהיא
אהבה העולם אינה צטלה לעולם. ופי' זה איזוהי אהב' שהיא תלויה דדבר זו
אהבת אמנון ותמר שהיה אהבתו גופו להתעלל זה וכשעזרה הנאתו וכסתלק'
תזקתו נתחדשה לו נאה עליה כמו דמפורש צק' ושאנינה תלויה דדבר כגון אהב'
דוד ויהונתן שלא היתה זה שום סיבה אללא אהבה מעולה לגמרי.

טז ארבע מדות ציוטצים לפני חכמים
ספוג ומשפך משמרת ונפה ספוג שהוא כו'
פי' ספוג הוא למד הים הנקרא איספונג'ה
וצלעת כל משקה שנכנס צה כך יש צני אדם
שיט להם צית' קיצול רחצ ומקצלים כל מה
שהם שומעים אזל אין להם צחינה לצדור
מה שהוא בעיקר וזהו הנקרא גמיר ולא
סציר. משפך שמכנים צזה ומוציא צזה פי'
משפך הוא שדרך צני אדם לערות צו את היין
נצדוק וכל מה שנכנס למעלה כך יול' מלמע'
כל עונות צזה כן יול' כך יש תלמידים שהם
צהפך אותם שזכרו שאין להם צית קיצול
כלל אללא שומעים ושוכחים לשעתם וזהו
הנקרא לא גמיר ולא סציר. משמר' שמוציאה
את היין וקולטת את השמרים פי' משמרת
היא שמסננין זה את היין והשמרים נשארים
צתוכה כך יש תלמידים שמקצלים את הפסולת
כגון פשעים ושמועות וקלת הבדות דרך
שעשוע ושוכחים את בעיקר וזהו רצו המון
העם. וחכמי המוסר אמרו על זה אמר
החכם לתלמידיו אני הקלצ והחכמה הלאן
ואתם הקונים וההמון הכללים כלומר שלא
יצא לחלקם רק עלמות ועלפים והדברים
המושכלים אזל התלמידים שייחם עליהם
שהם הקונים יקנה כל אחד מהם כפי עושרו
ר"ל שיקבל כל אחד כפי שכלו ואף זה צכלל
לא גמיר ולא סציר. נפה שמוציאה את הקמח
וקולטת את הפסולת פי' נפה צמקום זה
לא נאמר על נפה סתם שנפה סתם גם
היא מוציאה את הקמח וקולטת את המורסן
אללא שלא נאמר אללא על הקרויה ציחוד נפה
לסולת והסולת הוא גם מן הקמה ויתדועסין
פת יפה מן הסולת יותר מן הקמח. וכן
שהמנחות מציאין אותם מן הסולת הבס עד
שמעצדין אותו דרך נפה זו ואותו הקמח דק

יו) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים כו' יש לחמוה איך ראוי לו' על מחלו' שיתקיים והרי עכ"פ לא יתקיים אלא אחד מן הדעות שחלקו עליהם ומילת מחלוקת כוללת בצ' לדדים ואין ראוי לומר דהמחלוקת יתקיים. ומ"מ יראה לי שאין מחלוקת מיוחס' רק למשיב על הראשון ר"ל כשהאחד מתעורר לעשות איזה דבר ואומר ראוי שיעשה כך או שיטענו לו איזה ענין ויורה עליו שהוא כך אין זה מחלוקת אלא כשהשני ישיב ויאמר מה שאתה אומר שהוא ראוי שיעשה אינו ראוי לו מה שהורית אינו כמו שהורית אלא צהפך זה מחלוקת ונמצא שאין המחלוקת כולל אלא אחד מן הדדים והוא המשיב על הראשון. ואמר שם זה השני משיב וחולק שלא צריך קצתו ונלוח אלא להודעת האמת סופו שיתקיימו דבריו כי האמת יעש' דרכו אלא כשאינה לשם שמים אלא דמשיב וחולק דרך קצתור ונלוח אין סופה להתקיים אלא שיתקיימו דברי הראשון וכ"ש מחלוקת שצדדים אחרים. והנה שיתעורר האד' להשתדל בהעמדת האמת ולחלוק על כל הצד לנעול לא יגור מפני איש ואפי' על כל מקנעד ילך לדרכו ועשה כדרכו וסגדיל ופי' זה ואמר אינו הוא מחלו' שהיא לשם של הלל ושמאי שביה אחד מורה הוראה והשני חולק עליו להודעת האמת ולא לקנטר ולא ללוח ולכן נתקיימו דברי החולק צהביה האמת אהו. ואינו הוא מחלוקת שלא לשם

זו של קרח ועדתו שצאו לקנטר על משה דצי ע"הועל' בהגתו מדרך קנאה וקנטור ונלוח ולא נתקיימה עלתו ושולח ציד פשעו.

יח) כל המזכה את הדנים אין חטא צא ע"י כו' אמר שכל שהוא מזכה הדנים כו' ופירש צתלמוד יומא (ד"ו) שהקצ"ב גוצלו צכך שלא יהיו תלמידיו צב"ע והוא יורש גהי' וכדכתי' כי לא תעזוב נפשי לטאול לא תתן חסידך לראות שחה ומה ענין שיהי' החסיד רואה שחת אלא אחד דהוא חסיד אינך מניה לעשות עזירה עד שיראה מתוכה שחת ואין לך חסידו' צעולס כמו המזכה את הדנים וכיול' צזה כל המחטיו את הדצי' אין מספיקין צידו לעשות תשובה ופי' צה ג"כ שלא יהא יורש ג"ע ותלמידיו גהיס וכת' אדם עשוק צדס נפס עד צור ינוס ואל יתמכו צו. וחזק את הטעם שאין ראוי לירד לבהינס מי שצבו' הדנים תלוי צו. וכן אין ראוי שידש ג"ע מי שחטא הדצי' תלוי צו. והוא שאמר משה צזה וציה את הדנים הרי צבו' הדנים תלוי צו וכן צדין. אחד שהוא סצתו וכדכתי' צדקת ה' עשה ומספטיו עם ישראל. כלומר שהשלים וקיים כל התורה הוא וכל ישראל עמו. ירצס חטא והחטיו את ישראל והוא שהעציר את ישראל לעבלי צה כמו שצוואר צקרא ולפיכך חטא הדנים תלוי צו שצאמר אשר חטא והחטיו את ישראל.

יט) כל מי שיס צידו שלשה דצרי' הללו' מתלמי' של א"א כו' אמר דכל מי שיס

י) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. ואינו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו:

יח) כל המזכה את הרבים אין חטא פא על ידו וכל המחטא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה וזה וזה את הרבים וכות הרבים תלוי בו שנאמר צדקת יי עשה ומשפטיו עם ישראל ירבעם בן נבט חטא והחטא את הרבים חטא הרבים תלוי בו שנאמר על חטאת ירבעם אשר חטא ואשר החטא את ישראל יע כל מי שיש בו שלשה

מלאכת שלמה

כל מי שיס וכו' חס נוסח משה זו כפי

זו של קרח ועדתו שצאו לקנטר על משה דצי ע"הועל' בהגתו מדרך קנאה וקנטור ונלוח ולא נתקיימה עלתו ושולח ציד פשעו.

יח) כל המזכה את הדנים אין חטא צא ע"י כו' אמר שכל שהוא מזכה הדנים כו' ופירש צתלמוד יומא (ד"ו) שהקצ"ב גוצלו צכך שלא יהיו תלמידיו צב"ע והוא יורש גהי' וכדכתי' כי לא תעזוב נפשי לטאול לא תתן חסידך לראות שחה ומה ענין שיהי' החסיד רואה שחת אלא אחד דהוא חסיד אינך מניה לעשות עזירה עד שיראה מתוכה שחת ואין לך חסידו' צעולס כמו המזכה את הדנים וכיול' צזה כל המחטיו את הדצי' אין מספיקין צידו לעשות תשובה ופי' צה ג"כ שלא יהא יורש ג"ע ותלמידיו גהיס וכת' אדם עשוק צדס נפס עד צור ינוס ואל יתמכו צו. וחזק את הטעם שאין ראוי לירד לבהינס מי שצבו' הדנים תלוי צו. וכן אין ראוי שידש ג"ע מי שחטא הדצי' תלוי צו. והוא שאמר משה צזה וציה את הדנים הרי צבו' הדנים תלוי צו וכן צדין. אחד שהוא סצתו וכדכתי' צדקת ה' עשה ומספטיו עם ישראל. כלומר שהשלים וקיים כל התורה הוא וכל ישראל עמו. ירצס חטא והחטיו את ישראל והוא שהעציר את ישראל לעבלי צה כמו שצוואר צקרא ולפיכך חטא הדנים תלוי צו שצאמר אשר חטא והחטיו את ישראל.

יט) כל מי שיס צידו שלשה דצרי' הללו' מתלמי' של א"א כו' אמר דכל מי שיס

דברים הללו הוא מתלמידיו
של אברהם אבינו ושלשה דברים
אחרים הוא מתלמידיו של בלעם
הרשע. עין טובה ורוח נמוכה
ונפש שפלה תלמידיו של אברהם
אבינו. עין רעה ורוח גבוהה
ונפש רחבה תלמידיו של בלעם
הרשע: מה בין תלמידיו של
אברהם אבינו לתלמידיו של

מלאכת שלמה

מה שהיה ה"כ יהוסף ז"ל כל שיש צדק
שלשה דברים תלמידו של אברהם. שלשה דברים
תלמידו של בלעם. עין טובה ונפש שפלה ורוח
נמוכה תלמידו של אברהם. עין רעה ונפש
רחבה ורוח גבוהה תלמידו של בלעם מה בין
תלמידיו של אברהם לתלמידיו של בלעם תלמידיו
של בלעם יורדין לביהמ"ש שנאמר ואתה חלבים
תורידם לצד שחת אצל תלמידיו של אברהם
יורדין ב"ע שנאמר להנחיל ארבעי ים
וארצותיהם אמלא ע"כ:

צו ב' דברים הללו ר"ל אותם שהוא מזכיר
בסמוך הוא מתלמידיו של א"א ר"ל מן
הנמשכים אחר הנהגתו שגם זה יקרא תלמיד.
וכל שיש צדק שלשה דברים הללו ר"ל שהוא
מזכיר אחר אלו הראשונות בהפך הוא מתלמי
של בלעם. ופי' אותם של א"א עין טובה
ר"ל שמתחבר ולין לצד הומה למנוח וית'
מדאי עד שמתוך המייתו תהא עינו רעה
ויקנא באחרים וזה המידה נתרסמה לאברהם
באומרו אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח
מכל אשר לך. ונפש שפלה ר"ל צלתי מתאו'
למותדות אצל כוטה לקנא בהיורו' ונתפרס'
ג"כ באומרו לשרה הנה נא ידעתי כי אשה
יפת מראה את ודרשו במדרש שעד כען לא
בסתכל זה. וכן אמרו לו על הגר הנה
שפתחך צידך כלומר שלא היה נפתה אחריה
כלל. וכן כשנחתה לברשה מציתו לא אמר
יורע צעיניו רק על אדות צדו לצד. ורוח
נמוכה ר"ל שפלו' הרוח באומרו ואנכי עפר
ואפר והפכך בצלעם הרשע עין רעה כמו
שנראה שגסר לקלל האומה וטרח על זה
טורחיתו לחמד' הממון ואמר אם יתן לי בלק
מלא ציתו כסף חבצ כלומר שאני מתעמל
להרויח ושהצטחתי לעשות דלוננו צסכר גדול

אם יתן לי כו' לא אוכל כו' נפש רחבה ר"ל נטותו אחר התאות הוא נראה ממה שיען
לצדק להפקיד כל נשי מלכותו ולולא חפצו צימה לא היה יועץ כן כי ענת ארש נמשכ'
אחר טבעו כמאמר מלך לבסוף וכור לזהב ואיש לפי מהללו לפי א' מפירוטיו והוא
שיש מי שפיר' צו שאלת מהללו שצ' למה שהעולם מהללו ומספ' שצדחו כלומר כמו
שהבסוף והזהב יש להם כור ומלך לבחינת ענינם כן האדם יש צו מלך לבחון צו
עניניו והוא מה שישכים שהמון עליו לשצחו או בהפך וכמ"ש צדדו"ש (נח"ר ס' עקב)
צדוך תהיה מכל העמים סיהיו כולם מסכימים לצדך (ובמ"ש צמד' ש"ס מחמור מ"ח)
אין שצחה של מטרותיה כשעצדיה וצני ציתה מקלסין אותה אלא שהכל מקלסין אותה
וכן צעינין לור וירושלים לור אמרה אני כלילת יופי מתליו אמרו לא כמה דאומא
אמרה אלא כמה דאמרין מגדייא. אצל ירושלים אפי' הדחוקים מתקלסין זה ה"ד
יפה נוח משום כל האין. ומ"מ יש מפרשים העקרא צנמשך למה שאנו צו מלך
לבסוף כו' ואיש לפי מהללו כלומר כמו שהבסוף והזהב יש להם מלך לבחינת ענינם.
כך יצחן האיש לפי מהללו כלומר לפי המידו' שדראה שהוא משנחם ויועץ צהם
תכיר צו שהוא צעל המדה ההיא כי הלשון שליח הלצ ואחר שיען להפקיד כל
נשי המלכות הראה שלא היה ענין הזמה זר צעיניו. ורוח גבוהה כמו שאמר כי
מאן ה' כו' להלוך עמכם ואח"כ ייעד על אלו המידו' שהם עיקר גדול ואעפ"י
שאפשר להם צלל גופי עצירות מ"מ הם מידות גרות ימשכו העצירות עמכם
המשכות תמידו. ומתוך כך ייעד שהנמשכים צהם אחד אצדכם אוכלים צעולם
הזה אם אין צידם עון אחד ימנעוהו כמו שציארנו צענין לדיק ורע לו וינחיל העולם
הצא שהוא תכלית הגמול שגא' להנחיל ארבעי ים ר"ל צוה העול' וקראם ארבעי ים
שם זרע אצדכם ארבעי. ואמר וארצותיהם אמלא ר"ל לעולם הצא זהו ענין המקרא

לפי מה שנדרש כאן אף עפ"י שיש לי פי' אחר
 זו דרך פשוט רחוק לכתבו צוהת המסכתא .
 והוא שממסר האדם ועשירות מדותיו
 להיות רחוק לז' לארציו צממונו עד שיהיו
 כמורסים ממנו לחלוק ממנו צלהם למקום
 שירלו ופי' המקדש להנחיל ארצו יס ר"ל
 לזרעם ולא עוד אלא שאלא אורחותיהם
 כלומר שגששו כעלהם לעשות ממנו כדלונס
 אפי' ליתן לאחרים לאחיה שירלו . ויעד
 לנמשכים אחר מידות צלעם שבהם יורשים
 גהינם ויורדין לזאר שחת ואפשר שהצו מילוי'
 שונות צענין אחד כי גהינם וצאר שחת הכל
 אחד ולא הזכיר צהם בעולם הזה מלך שחתה
 זכות ואכילתו ממנו די ספוקם על הרוב .
 או אפשר שבמו שהזכיר צהפך אכילה צע"ה
 ונחלת לעו"ה כן הזכיר צאלו היפך שני
 הענינים . ופי' יורש גהינם צאלו הוא על
 לדות העו"ה כי רוב הדר' צעו"ה יקראו
 גהינם דרך העצרה כאומרים ז"ל (יומא דע"ג)
 לא תירתו תרתי גהינם ר"ל צע"ה וצעו"ה .
 וכן רלו צאומרים ז"ל מלמד שכנסת ישראל
 יורדין לגהינם אלא שגששו סלמנדל (ו"ה)
 עיין בחגיגה ד"ך ע"ה) כלומר שירלו צבלות
 ויצערו צאט הדרות אלא שהקצ"ה צחסדו
 מעמידם דור דור כנצוהת והסנה אינו
 אוכל שצאה למשל על האומה שפלה שהיתה

בְּלָעָם הָרָשָׁע תִּלְמִידָיו שֶׁל
 אֲבֵרָהָם אָבִינוּ אוֹכְלִין בְּעוֹלָם
 הַזֶּה וְנוֹחֲלִין הָעוֹלָם הַבָּא שְׁנֵאמַר
 לְהַנְחִיל אֶרֶצִי יִשְׂרָאֵל וְאֲצִרְתִּיהֶם
 אִמְלָא . תִּלְמִידָיו שֶׁל בְּלָעָם
 הָרָשָׁע יִירָשִׁין גִּיהֶנֶם וְיִירָדִין
 לְבֵאֵר שְׁחֵת שְׁנֵאמַר וְאַתָּה
 אֱלֹהִים תִּזְרִידֵם לְבֵאֵר שְׁחֵת
 אֲנָשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יִחַצִּי
 יִמֵּיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ :

כ' יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר הָיוּ
 עֲזֵי בְּגָמֵר וְקָל בְּנֶשֶׁר רֵץ בְּצִבִּי
 וּבְבוֹר פְּאָרִי לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן אֲבִיהָ
 שֶׁבְּשָׂמִים : הוּא הָיָה אוֹמֵר עֲזֵי
 פָּנִים לְגִיחֶנָּם וּבִשְׁת פָּנִים לְגֹן
 עֵדֶן : יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיהָ יי אֱלֹהֵינוּ
 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שְׂיִבְרָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַחְרָה בְּיָמֵינוּ וְיִתֵּן
 חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתָה :

צוער' צאט הדרות של שעצור ולא תכלה . וקדא אח"כ צאר שחת ר"ל גהינם הצא
 אחר המות והציהת תאמרו ואתה אלהים תורידם לצאר שחת אנשי דמים כו' ואני
 אצטח צך . וכן מצינו צלעם ודואג ואחיתופל שלא הביעו לחלו ימיהם ואין ספק
 שצלעם היה איש דמים שהוא היה סניצ מיתת ישראל צמבפה וכן היה צעל מרמה
 ותחצולה כמו שהרבה צהשדלותו צקללת העם ועלתו לצלק כמו שזכרנו .

ב) ואודה ו' תימא אומר הוי עז כנמר כו' כלומר ששתדלו צכל כחך וצכל
 הכנותך לעצור את צורחך וייהם לו שצמו שילטך לו לעצורתו כח העמל יחא עז
 כנמר וצצר שילטך ודיוות ייהי קל כנשר ומה שילטך צו לגצורת כל צו ואצירות
 יהיה צצור כלדי ורן כלצי לעשות רלון אצין צצממים ומה שהזכיר קל כנשר ורן
 כלצי הוא שכל הענין צמילות שונות או אפש"ל שהזכיר קל כנשר לענין למודו
 והשגתו ורן כלצי לענין לורכי גופו ההכרחי לנפש שאף הם צכלל עצורתו ית'
 אחר שגששו פונים אל התכלית כמו שציארו .

ג) הוא היה אומר עז פנים כו' צמניות ישנות ספרדיות גורסין כאן הוא
 היה אומ' עז פנים כו' יה"ר שצצנ' עירך צמהרה צימינו כלומר שעות הפנים
 תציאנו לשנאת המוכיחים ומיאוים צדרך הטוב . וצט פנים יציאנו להמשך אחר
 הטובים והישירים כי יצוט צעלמו ומאחרים אס ילא עליו שס רע צצדמן הדצדים
 ואמר יה"ר שצצנ' עירך צמהרה צימינו כלומר שמדת הצוט' כתייהסה לזרע אצרהס
 כמ"ס (ציצרות דע"ט) כל מי שהוא צייסן ורחמן וגומל חסדים צירוע שהוא מודעו
 סל אצרהס אע"ה ואמר כסס שחכנתנו צו המידה כך תחננו צצין עירך . או אפשר

כה הוא היה אומר בן חמש
שנים לפקרא בן עשר שנים
למשנה בן שלש עשרה לפצות
בן חמש עשרה לגמרא בן
שמונה עשרה לחפה בן עשרים
לרדוף בן שלשים לבח בן
ארבעים לפינה בן חמשים
לעצה בן ששים לזקנה בן
שבעים לשכיבה בן שמונים
לגבורה בן השעים לשוח בן

מלאכת שלמה

הוא היה אומר וכו' נשימוסא דבה מייתא
לה צסה שמואל הקטן וכן העתיקה ה"י ח"ח
ס"י ל"ח צסס שמואל דנח דתנן שמואל
הקטן וכו' ע"י צתו"ט שהחריך להוכיח
שחינה מסדר משכתא זו ע"ש"ג ובס כה"ק
יהוסף ז"ל מחקה לכל מתני' וכתב צלל הספרים
לא מלאחי משנה זו ע"כ :

שהיה סיוס המסכתא אלא שניתוספו זה
אח"כ דברים. וכן יש גורסין כאן שמואל
הקטן אומר צנפול חיינך כו'. וכבר הציגנו
צפ"ד וכן הוא צמטניות ישנות וכן אין גורסין
צמטניות ישנות הוא היה אומר צנחמט שנים
כו' אלא אחר זו של עז פנים הציג זו של צב
צב עד לפוס לער' אגרא והוא סיוס המסכתא
אצל צספריו אין גורסי' זו של שמואל הקטן
צפ"ר אלא כאן וגורסי אה"כ :

כא) הוא היה אומר צן חמט שנים למקרא
וכו' המאמר לחלק שנות האדם לזרז האצות
ללמד ספר צעתס בראוי. ולידף צו המקריים
הנמשכים צפרקי הזמן מלד הטבע. והוא
שאמר צן ה' שני' למקד' יש מפרשים להכניסו
לספר לאותיות. ומ"מ יש מפרשים שצן ג'
שנים לאותיות ומלאו להם סער צמדרס (ר')
תנחומה ס' קדושים וצמ"ר ס' ויקרא (סס) לדרשו
דרך נחות והערה צפ' כי תצואו אל הארץ
ונטעתם כו' וערלתם ערלת את פרוי צפריה
של תורה הכתו' מדצר כד"א נולד תאג' אבל
פריה. ודמז צה שבה הארץ הולד וצוא'
הארץ הוא ילידתו אל אור העולם. ואמר

שכל שלש שנים ערלה וצנח"ד קדש כלולים כלומר כשישלמו הב' שנים ויבכס לר'
הקדישהו לה' ללמדו אותיות ואמר אח"כ וצנחה החמישית להוסיף לכם תצואתו
שיהיו מוסיפין צלמודו ויכניסוהו למקדא. צן עשר שנים למשנה ר"ל משניות צלל
במדא. צן י"ג למנות כלומר שאז הוא גדול וחייב צמלות. וסמכוהו צמדש מדכתיב
עם זו ילדתי לי זו צבימט' י"ג צן ט"ו לתלמוד ר"ל לשנות הבג' והוא התלמוד.
צן ח"י לחופה דמזה צמד' מדכתיב והוא אשה צצתוליה יקח והו"ל צגימ' ח"י.
ומ"ט (צסנהדין דע"י ע"צ) להשיאם סמוך לפרקן כלומר קודם זמן גדלותם אלו מפרשים
סמוך לפרק זה האמור כאן. וכבר ציארנוה צס' זה צע' דסנהדרין ר"ל פ' הנשרפין צן
כ' לרדוף כלומר שאכ לא נשא אשה עד כאן יהא רדוף לישא ולא ימתין עוד צסס
פנים שלא ישתקע צהרורים רעים וצמעשים מבוים במ"ט צפ"א דקידושן (דכ"ט ע"צ)
צן שלשים לכח כלומר שאז נתמלא כחו והוא צתכלית הכח יצונן שלל
וציאנ' רק לעצוד' השי"ת כמו שנאמר צלויס שלל היו כשרים לעצוד' משא אלא
מצן שלשים ומעלה צן מ' לצונה כלומר שאז הוא צתכלית ההצוננות אלאומרס ז"ל
צן מ' שנה הביר אצריהם את צוראיו כמו צציארנו צפתיחת המסכתא וצמס' ע"י פ"ק ד"ה
ע"א אמרו מי יתן והיה לצצס זה להם לייראה אותי כו' אמ"ל משה לישראל כפויי טובה
צני צשעה שאמר להם הקצ"ה לישראל מי יתן כו' היה להם לומר אתה תן ואפי' מש"ד
ע"ה לא דמזה להם אלא לאחר מ' שנה שנאמר ואולך אתכם צמדצר מ' שנה וכתב
ולא נתן ה' לכם לצ דעת כו' אמ' דצא ש"מ לא קאי איני' אדעתא דרציה עד מ'
שנין. צן חמשים לענה כלומר שעלתו דאוייה כי העלה אמנס לריכ' שני דצרים אחד
מלד שכל האדם ואחת מלד מה שרלה מנסיונות הזמן כמ"ט חכמי המוסד הימים
יוקף חכמות וכשהביע לחמשים כצד דאה מן הנסיונות הרצה. ועדיין הוא צתוקף
שכלו פלומר שלא נטה עדיין שכלו לערז ונמלאת עלתו מזוקקת מלד צ' הדצרים
פלדויס לה צן ששים לזקנה וענייני העולם צורחים ממנו ומזהירו שאז ישתל

בית אבות פ"ה מ"ב כ"ג הבחירה (ל)

מאד קאלו מת ועבר ובטל מן העולם :

כג בן בג בג אמר הפך בה והפך בה דכלא בה ובה תהיו וסיב וכלה בה ומנה לא תזוע שאין לה מדה מובה הימנה : כג בן הא הא אמר לפום צערא אגרא : ר"ח בן עקשיה וכו'.

בן מאה כאלו מת ועצר וצטל מן העולם. וכל שכן שאם ישאר לו דעת שלא יזיחאו רק לתפלות ולתחינה ולצקסה :

(בה) בן צג אומר הפך זה כו' הזהירו שלא יספיק לו צתו' הקריאה הבסה לצד אלא שיהא הופך ומהפך זה כלו' כמה פעמי שאם יעשה כן הוא מולא זה כל מה שמפקפק בלבו עליו והוא ענין דכולא זה. וכן הזהירו שלא יצט' בזכרונותו וידיעתו אלא יחזור זה תמיד ויזקין עמה ויצל' נפשו עליה ולא יסיר ממנה כענין אומרים (צחגינה ד"ט ע"ג) אינו דומה שונה פקרו מאס פעמים למי משונה מאה ואחת וזהו ענין סיו וצלה זה ומיכה לא תזוע שאין לך מדה טובה הימנה.

(כו) בן הא הא אומר לפום צערא אגרא. פי' אגרא הוא צמקום פרי כמו שפי' למ' לה. כפי מה שיתעמל צתורה ימשך ממנה פרי נצחר ר"ל השבת האמת כי קריא' המנוח' והתענוג לא תדר חדרי צטן ואמר ז"ל אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי צוף עמדה לי. ויש לפ' לפום צערא אגרא' שהלמוד צדקות ודומיהן הוא לפי ענין האיש ועמלו צפעולות הטוונות כמאמ' כדצעי ליה לא עצד. ובאומרים ז"ל (סוף מס' מנחות) אחד המדצה וא' הממעיש וצלצד שיכיון לצו לשמים. וצדדייתא של ר"ן (צפי"ג) אמרו מעשה צהלל הזקן שהיה מהלך צדרך פגע צצני אדם שהיו מצויאין חטה אחר להם צכמה הסאה אמ"ל צצ' דינרין פגע צאחרים אמ"ל צכמה הסאה אמ"ל צצ' דינרין התחיל מתמיה עליהם אמ"ל לפום צערא אגרא כלו' שאנו מצויאין אותה יותר רחוק.

ובכאן נשלמו משניו' המסכתא אלא שצספרינו נתוסף צדייתא גדולה ועי' לקמן חריכות דברים צענין עפ"י כתי' ו' כ"ט) ולידפיה עם משנת בן צג צג עד שעשו ממנה עם אות' משנה פ"ו והצדייתא היא צנוסח זה. תיבא ר"י הנשיא אומר עז פנים לבהינס וצשת פנים לב"ע עז פנים ר"ל אומר ממזר ר' יהושע אומר בן הנדה דצי עקיבא אומר ממזר וצן הנדה. ראצ"י אומר אף לא עמדו רבלי אצותיו על הר סיני. וצמס' כלה אמרו על זו של דע"ק אמ"ל לר"עק עקיבא היוך תנוח דעתך לחלוק על חצרך צין כך עצד אחד לפניהם צקומה זקופה הלך ר"עק אלל אמו אמר לה אם תגלה לי מה שאני שואל לך אני מצויך לחיי הע"הבז אמר' לו השצע לי נשצע' לה וצטל צלצו אמר לה מה טיבו של וולד זה אמרה לו כשנכנסתי לחופה פידסתי נדה ופי' ממני צעלי וצעלני שוסצינו קרא על עלמו סוד ה' ליריאו. התירו לעלמס דצר זה להזהיר האדם מאלו המדות שהם סיצת המות הנלחי והאצדון ויחוס כל אדם צעלמו שלא לצא לירי חסד כ"ש צדצדים מכועדים וזה חלק אחד מחלק לשו"הר המותרי' ר"ל לספר צגנות החוטא לסיצת לזהרת האחרים שלא יכשלו צעוק ההוא כמו שציאורנו צחיצור התשוזה. ואמר אח"כ צצדייתא זו על כולם ר"ל ע"כ הפסולין פשאים מתחתן צהם אליהו כופתו והקצ"ה חותם ואומר איך לו לפוסל את זרעו ופוגם את משפחתו ונושא אשה שאינה הוגנת לו תלמד שכל הנושא אשה שאינה

בית אבות פרק ששי מ"א הבחירה

הובנת לו אליהו כופתו והקצ"ה דולעו. ולקח דרך משל אליהו להיותו מצחר האנשים אחר מש"ד ע"ה ושנתפרשם לכל שעלה לשמים (ח"ה ולע"ד סי' עוד שני טעמים אחרים נח' לקדושתו לר"ע ע"ה ו"ה) הכונה שנצחר המין יקולו צו וידחיקו ממנו וישאל הדבר קיים לדורות והוא משל החתום. ואמר חס"כ וכל הפסול פוסל ואינו מדבר צמצום מעולם ואמר שמואל צמומו הוא פוסל. סוף אדם למות סוף צהמה לשחיטה הכל למיתה הם עומדים תניא ר"י אומר אשד מי שגדל צתורה ועמל צתור' ועוש' נ"ר ליולדו גדל צט"ע ונפטר צט"ע מן העולם ועליו אדם שלמה צחמתו טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו למדוד תור' הדעה ויתנו לר' סכר הדעה ודע מתן שכן של לדיקים לע"ל:

ה ש מ מ ת

זה טייך לסי' המאירי צסוף פרק ב'

ואמר שאחר שישלים עלמו צחכמה התלמוד יתחיל צחכמו' האחרות ואמר שהצווא לכה הם הלאמודיות והם תקופו' ומגלות ובימטריאות ורמוז על חכמ' התכונה והמספר והתשצורת והשיעור ומכן יצא לטעניות ולאלהות כמו שנודע למצינים:

זה טייך לסי' המאירי לתחלת פרק ה'

הפרק החמישי וזה הפרק אינו ממין שאלו הפרקים שהפרקים הקודמים אמנם הם לכוונות מדות ומוסדים והדרת האדם לתלמוד תורה וצפ' זה יתעצבו צו דברים אינם ממין זה אלא שעל ידי דברים שצחלמידי חכמים וטעניות נתגלגלו ענינים אלו. והתחיל צענין צריאת העולם שהוא יסוד הפנות התודיות ועכשיו נחל צציאור עניניו צע"ה:

פרק ששי ממס' אבות

פרק ר' מאיר

על פ' ששי לא סי' הרב המאירי כדרך כל הראשונים באשר איננו משנה ונתתי עליו סי' ר"ע ספורו נ"ב יקר ולא נודע במחנה האשכנזים.

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בְּרוּךְ שֶׁבָּחָר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם:

א) נקרא רע שותף להקצ"ה צמעשה צראשית צהיותו עוזר להשיב התכלית המכוון מאתו יתצרך צאומרו ולי מה יקרו רעין אל אהב הצריות צהיטצו להם צמדת צוראו הטוב והמטיב כאומרו והלכת צדרכיו ומלצתו ענוה וידאה ומכסרתו להיות לדיק וחסיד שהם מינו צריות כאמרם ז"ל וזהו דעות

ב) רבי מאיר אומר בל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שכל העולם כולו פָּדִי הוּא לוֹ נִקְרָא רַע אֲהוּב אֲהוּב אֶת הַמָּקוֹם

מציאה לידי זריזות ונהנין ממנו להצין ולהודו' לזולתו דרכי חיי עשה :

ממשלה להיסד זולתו צמדיניות גם כן רזי תורה צלקיות כמעין להוסיף דעת גם צדדים צלתי ככללים צתורה ויהא לנוע שקונה זה תכונות מעשים טובים :

(ב) עלצונה של תור' כשאין האדם מחשיבה להתצונן זה להצין התועלת הנמשך ממנה ולזה נקרא נזוף שיקרה לו שיקדאהו הבוער צו צסס פחות ועל דרך עיאל עיאל ראה מי קורא לך צחון והציא ראה על זה ממה שאמר שהאשה היפה אשר לא יטעם הטועם את יפיה היא כמו נזם זה צחן חזיר שאינו מכיר ערך וחשיבות הזהב וקרא הצלתי טועם יופי היפה צסס חזיר וזה אם כן יקרה למי שאינו עוסק צתורה מצלי חין חללו הכרת מעלתה ותועלתה ונתן טעם על סס שהנזיפ' ראוייה לו מפני שהוא צהתדלולתו מאצד ממנו השגת תועלת וכבוד צ :

ומאחר שמי שלא ילמוד תורה ראוי לעלצון הנזיפה הנה מי שיהיה מקנה לאדם כבוד שהוא הפך העלצון ראוי לכבוד והציא ראה שצנעין זה ראוי לנהוג כבוד אפילו צמי שלמטה ממנו מדוד המלך שנהג כבוד צאחיתופל שהיה למטה ממנו והציא ראה על מה שאמר אפילו את אחת כאומרו חין כבוד חלא תורה כלומר שהתורה היא צעלמה כבוד לא סבת כבוד צלצד והנה על כל חלק מהכבוד ילדק סס כבוד כמשפט כל מתדמה

אזהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ומלפשותו ענוה ויראה ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן ומרחקתו מן החמא ומקרבתו לידי זכות ונהנין מפניו עצמה ותושיה פינה וגבורה שנאמר לי עצמה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין ומגלין לו רזי חזרה ונעשה פמעין המתגבר ונבהר שאינו פוסק והוא צנוע וארך רוח ומזחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל הפעשים :

3 אמר רבי יהושע בן לוי :
בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חרב ומברות ואומרת אזי להם לבריות מעלבוניה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף שנאמר גזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם : ואומר והלחות מעשה

אלהים חמה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחות. אל תקרא חרות אלא חרות שאין לה פן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה שנאמר ומפתנה נחליאל ומנחליאל במות :

4 הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד אפילו את אחת צריף לנהוג בו כבוד שכן מצינו בדרוש מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופי ומידעו שנאמר ואתה אנוש בערפי אלופי ומידע : וחלא דברים קל וחמר ומה דור מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופי ומידעו הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו את

אָחַת עַל אַחַת בְּמֶה וּבְמֶה
שְׁצָרֶיהָ לְנֶהֱג בּוֹ בְּבוֹד וְאֵין בְּבוֹד
אֶלֶּא תוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹד חֻכִּים
יִנָּחֵלוּ וְתַמִּימִים יִנָּחֵלוּ מִזֵּב.
וְאֵין מִזֵּב אֶלֶּא תוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר
כִּי לָקַח מִזֵּב נִתְּתִי לָכֶם תּוֹרָתִי
אֶל תַּעֲזֹבוּ:

י בֶּהָ הִיא דְּרָבָה שֶׁל תּוֹרָה
פֶּת בְּמַלְחָתָא בְּל וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה
תְּשֻׁתָּהּ וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן וְחַיִּי
צִעַר תִּחְיֶיהָ וּבְתוֹרָה אֶתָּה עִמָּל
אִם אֶתָּה עֹשֶׂה בֶן אֲשֶׁרֶיךָ וּמִזֵּב
לָךְ אֲשֶׁרֶיךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּמִזֵּב
לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא:

ה אֶל תִּבְקֶשׁ גְּדֻלָּה לְעַצְמְךָ
וְאֶל תִּתְחַמֵּד בְּבוֹד יוֹתֵר מִלְּמוֹדֶךָ
עֹשֶׂה וְאֶל תִּתְאַוֶּה לְשַׁלְּחָנֶם שֶׁל
מַלְכִּים שֶׁשְׁלַחְנָהּ גְּדוֹל מִשְׁלַחְנֶם
וּבְתוֹרָה גְּדוֹל מִבְּהֶרֶם וּנְאֻמָּן הוּא
בְּעַל מְלָאכָתָהּ שִׁישְׁלֵם לָךְ שֶׁכֶּר
פְּעֻלָּתָהּ:

ו גְּדוֹלָה תוֹרָה יוֹתֵר מִן
הַבְּהֵנָה וּמִן הַמְּלָכוֹת:
שֶׁהַמְּלָכוֹת נִקְנִית בְּשָׁלֹשִׁים
מַעֲלוֹת וְהַבְּהֵנָה בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּע
וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים
וּשְׁמִינָה דְּבָרִים. וְאֵלוּ הֵן

בְּתַלְמוּד בְּשִׁמְיעָה הָאֵזֶן בְּעֵרִיכָה שְׁפָתַיִם בְּבִינָה הֶלֶב בְּאִמָּה
בִּירְאָה בְּעֵנָה בְּשִׁמְחָה בְּתַהֲרָה בְּשִׁמוּשׁ חֻכִּים בְּדִקְדוּק חֲבָרִים
בְּפִלְפּוּל הַתְּלָמִידִים בִּישׁוּב בְּמִקְרָא בְּמִשְׁנָה בְּמַעֲוִם סְחִירָה בְּמַעֲוִם
דֶּרֶךְ אֶרֶץ בְּמַעֲוִם תַּעֲנוּג בְּמַעֲוִם שְׁנָה בְּמַעֲוִם שִׁיחָה בְּמַעֲוִם
שְׁחֹק בְּאֶרֶךְ אָפִים בְּלֵב מִזֵּב בְּאִמּוּנַת חֻכִּים בְּקַבְּלַת חִסּוּרִין הַפְּכִיר
אֶת מְקוֹמוֹ וְהַשְׁמִיחַ בְּחֶלְקוֹ וְהַעֲשֶׂה סִיג לְדַבְּרָיו וְאֵינוֹ מְחֻזֵּק מִבֶּה
לְעַצְמוֹ אֲהוּב אֶת הַמְּקוֹם אֶהֱב אֶת הַבְּרִיּוֹת אֶהֱב אֶת

הַחֻלְקִים וְהַצִּיא רִאיהֶם עַל זֶה שֶׁהַתּוֹרָה צְעֵלָמָה
הִיא כְּבוֹד מִמֶּה שֶׁכֵּתֹב כְּבוֹד חֻכִּים יִנָּחֵלוּ
וְהַצִּיא עַל שְׂצוּמָתוֹ יִנָּחֵלוּ אֲמַר זֶה עַל הַתּוֹרָה
שֶׁקָּרָא אוֹתָהּ כְּבוֹד מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר וְתַמִּימִים
יִנָּחֵלוּ שֶׁהַטוֹב הַגָּמוּר לִכְפֹּשׁ הַשְׁכָּלִי הַנוֹתֵן
לֵב מְלִאוּת וְחַי עוֹלָם הוּא הַתּוֹרָה הַעֲיוֹנִית
וְהַצִּיא רִאיהֶם עַל זֶה מִמֶּה שֶׁאֲמַר כִּי לָקַח טוֹב
נִתְּתִי לָכֶם וְכֵן הַטוֹב הוּא הַתּוֹרָה
צִאֲמָרוֹ תּוֹרָתִי אֶל תַּעֲזֹבוּ:

ד הַזֶּהִיר מִשְׁנֵי דְּרָדִים אֲשֶׁר הֵם עַל
הַרְצוֹ הַמוֹנְעִים הָאֵדָם מִעֲסוֹק צְתוּרָה צִלִּי
סִפֵּק הָאֵחָד הוּא הַחֶפֶץ צִתְעוּנוֹי הַבּוֹק וְאֲמַר
שֶׁהַעוֹסֵק צְתוּרָה לִדְרֹךְ סִימְתֵּק צִהְכִּדְרִי לִחַי
שְׁעָה וְלֹא יֵאָדָר זִמְנוֹ לִצְקֵשׁ מוֹתְרוֹת וְהַשְׁנִי
הוּא הַכּוֹסֵף אֶל הַגְּדוּלָּה וְהַמַּעֲלָה צִחִי שְׁעָה
וְאֲמַר שֶׁלִּדְרֹךְ שֶׁלֹּא יִתְחַמֵּד לְהוֹסִיף כְּבוֹד צְעוֹלָם
הַזֶּה יוֹתֵר מִלְּמוֹדוֹ ר"ל יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהוֹדֵג
צוֹ כִּפִּי מְדַבְּרָתוֹ צִחִי שְׁעָה וְאֲמַר צִהְשִׁגַּת
הַתּוֹרָה יִמָּלֵא חַיִּים כְּבוֹד גְּדוֹלֵי הַמַּעֲלָה מִכָּל
זוֹלָתָם:

ה כְּבוֹד אֲמָרוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתוּבִים הֵם כְּתֹר
תּוֹרָה כְּתֹר כְּהוֹנָה וְכְתֹר מַלְכוּת וְכֵן אֲמַר
שֶׁכְּתֹר הַתּוֹרָה גְּדוֹל מִן שְׁנֵי כְּתוּבִים הַנִּשְׁאָרִים
זֶה כִּי אֲמַנֵּם כְּתֹר הַמַּלְכוּת נִקְנָה בְּשָׁלֹשִׁים
מַעֲלוֹת כֻּלָּם בְּשִׁמּוּת מַסְכֻּצוֹת כְּבוֹד צִחִי
שְׁעָה וְהֵם הַנּוֹכְרוֹת צִמְשִׁפְט הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר
צִהֵם שְׁרִשִׁים מִתְּפַשְׁטִים לַעֲנִפִּים דְּרִים
וְהַמֶּלֶךְ מוֹתֵר צִהֵם לַפְּחוֹת לְלוּד מַלְחָמָה
וְכֵן כְּתֹר הַכְּהוֹנָה נִקְנָה בִּכ"ד מַתְנוֹת כִּהְנָה
אֲשֶׁר צִהֵם תִּי' כְּבוֹד הַכְּהוֹנָה כִּאֲמָרוֹ לָךְ נִתְּתִים
לְמַשְׁחָה וְכֻלָּם בְּשִׁמּוּת נִקְנָה בְּכֹחַ צִחִי שְׁעָה
אֲמַנֵּם כְּתֹר תּוֹרָה נִקְנָה בְּהֶפֶךְ זֶה כִּי אֲמַנֵּם
כֹּל אֵלֶּה שֶׁהַזִּכִּיר אֵינֶם מַעֲלוֹת אֲזַל דְּרִים
מַגְדִּילִים וּמַפְרִשִׁים הָאֵדָם מִן הַחֲמִדּוֹת
וּמִכְבוֹד חַי שְׁעָה וְתַבִּילֵת זֶה צִהְכִּדְרִי הוּא

בית אבות פ"ו מ"ו ז' ח' ט' הבחירה 51 מ

להקנות כבוד לחיי עולם אשר חזן צינו וצין כבוד חיי שעה שום ערך והדמו' ואמר שמתנות הכבוד לחיי עולם היא אמירת הדבר שס' חומרו כמו שחמרו ז"ל ששפתיו דווצות דקצר ומכאן אתה למד שזאת המדה מציאה בגולה לעולם צחיי שעה וצחיי עולם שהרי מענין דווצ שפתישנים למדנו' למדת' בגולתה לחיי עולם מיד המקטרגים וממדת הדין ועל הגאולה הנמשכת מזאת המדה לחיי שעה הציא רש"י ממע שנאמר ותאמר אסתר למלך שס' מדרכי שיהיה זה סבה לגאולה צחיי שעה :

(ז) כזר מנו חכמים קלת מלות שאלם אוכל פירותיהן צעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הצא וצתוכס אמרו תלמודא תורה כנגד כלם וזהו אמר שהתורה נותנת חיים ואישור צמדדגת שונות צעולם הזה וצעולם הצא והציא רש"י צאלו הכתוצים על היותה מסצנת חיי העולם הזה וכן על האישור צס ועל התורה מסצנת חיי עולם ועל מיני האישור צס כפי טוז כוונת העוסק צה וכפי דצ הסתלותו :

(ט) אמר שהוא נאה ללדיקים ונאה לעולם שיהיו ללדיקים אלו ההלכות ויתמיד

הצדקות אהב את המישרים אהב את התוכחות ומתרחק מן הקבוצ ואל מנים לבו בת למודו ואינו שמח בהוראה נישא בעזל עם חברו ומכריעו לבקף זכות ומעמידו על האמת ומעמידו על השלום ומתישב לבו בת למודו שואר ומשיב שומע ומוסיף הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות המחקרים את רבו והמבון את שמועתו והאומר דבר בשם אומריו הא למדת כל האומר דבר בשם אומריו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר לפלך בשם מרדכי :

גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר כי חיים

הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא : ואומר רפאות תהי לשך ושקוי לעצמותיה : ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר : ואומר כי לנית הן הם לראשך וענקים לגרורתך : ואומר תתן לראשך לנית חן עטרת תפארת תמננה : ואומר כי כי ירבו ימיה ויסיפו לה שנות חיים : ואומר ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד : ואומר כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יסיפו לה :

ה רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר הנזי והלח והעושר והקבוצ והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם שנאמר עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא : ואומר תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה : ואומר עטרת זקנים בני חיים ותפארת בנים אבותם : ואומר וחפרה הלכנה ובושה החמה כי מלך י צבאות בהר ציון וברושלם ונגד זקניו כבוד :

ה רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שפנו חכמים לצדיקים כלם נתקמו ברבי ובבניו : אומר רבי יוסי בן קסמא

פעם אחת הייתי מהלך בדרך
ופגע בי אדם אחר ונתן לי
שלום והחזירתי לו שלום אמר
לירבי מאיזה מקום אתה אמרתי
לו מעיר גדולה של חכמים
ושל סופרים אני אמר לי רבי

רצונך שתדור עמנו במקומנו
ואני אתן לך אלה אלהים דיגרי
זהב ואבנים טובות ומרגליות
אמרתי לו אם אתה נותן לי
כל כסף וזהב ואבנים טובות
ומרגליות שבעולם איני דר
אלא במקום תורה וכן כתוב
בספר תהלים על ידי דוד מלך
ישראל טוב לי תורת פיך
מאלפי זהב וכסף: ולא עוד
שבשעת פטירתו של אדם אין
מלוין לו לאדם לא כסף ולא
זהב ולא אבנים טובות
ומרגליות אלא תורה ומעשים
טובים בלבד שנאמר בכתוב
תנחה אתה בשכבה תשמור
עליה והקיצות היא תשיחה:
בכתבה תנחה אתה בעולם
הזהר בשכבה תשמור עליה
בקבר והקיצות היא תשיחה
לעולם הבא. ואמר לי הפסוק
ולוי הזהב נאם י' צבאות:

י' חמשה קנגנים קנה הקדוש
ברוך הוא בעולם ואילו הן

תורה קנגן אחד שמים וארץ קנגן אחד אברהם קנגן אחד ישראל
קנגן אחד בית המקדש קנגן אחד: תורה מגן דכתיב י' קנגני
ראשית דרכו קדם מפעליו מאז: שמים וארץ מגן דכתיב כח
אמר י' השמים כסאי והארץ הים רגלי אי זה בית אשר תבנו לי

זהם זמן ארוך כדי שיוכל להיטיב לזולתם
וראו להתפלל על לדיקי הדור ששינו כל
אלה ההלכות לטובתם ותועלת בני דורם
וכצא דאיה על קלחת מן המקראות והעיד
רבי שמעון בן מנסיא שאין זה איפשר דחוק
שיגאלו כל אלה ההלכות יהיו בלדיקים
והעיד כי אמנם כלם יחד נמלאו דדורו דרבי
וצניו:

אלא תורה ומעשים טובים נלמד ושת
אלה לא יושבו על השלימות זולתי צדקת
תופשי התורה העוסקים בתורה וצממשים
טובים וזה כי צדקתם יוסיף דעת צדוקה
וירביל עמנו צממשים טובים כמותם וכשיטע
האדם שם לזולתו תהיה הטבתו לזני אדם
מהוגנים ומצא דאיה על שהתורה מלוב
את האדם צמעת פטירתו ממנו שכתוב נשכנך
תשמור עליך שלא ילעזר נקצר וכצא דאיה
על היות הזהב והכסף צלתי נחששים אל
צעל הנסיון צערך אל התורה מדברי דוד
המלך שנסה זה צדוק עשור ואמר טוב לי
תורת פיך מאלפי זהב וכסף' וכצא דאיה
שאין ראוי להשתמ' בנכס וצדוק הצלתי הכרחי
להיי שעה אלא כשתשתמש בנך לכדור יתצרך
ממנו שכתוב לי הכסף ולי הזהב אמר י'
לצאות:

י' אמר שהתכלית טכיון האל יתצרך
לקנותו ולהשיג צמא שצדא נשלים' צממשה
דברים ואמר שהראשון הוא התורה שהיא
לשלמות נמלא צחריי' שיהיה צללמו יתצרך
וצדמותו וכצא דאיה על זה ממנו שנאמר
אני חכמה כולי י' קנני ראשית דרכו והשני
הוא מליאות שמים וארץ אשר צמליאותם
נמלא המין האנושי העוכן להיות אחרו השלם
אשר כיון הוא יתצרך צצריאה וכצא דאיה
על זה מצא שנאמר השמים כסאי והארץ
הדום רגלי כולי ואל זה אצט אל עני ונכה
רוח וחרד על דברי ומנו התצדא שזה הנמלא
החרד ומשגל צדק האל יתצרך שהוא התורה
היא המכוון צמליאות שמים וארץ וכן הצא

ראיה תמה שנאמר מה רצו מעשיך יי' כלם נחממה עשית הנאמר אחר ספר חדש שמים וארץ כלומר שכל עה שהמלאים היה נשציל החכמה אשר התכלית המכוון זה נשלט בארץ כלומר מלאכה הארץ קנין והקנין השלישי היה אצרהם אשר הוא לצדו דודו היה אותו הנמצא המכוון והניא ראוי על זה ממה שנאמר צדק אצדס לאל עליון קונה שמים וארץ כלומר שצמחית אצרהם נעשה לאל יתצדק עליון קונה שמים וארץ זהשינו יתצדק זהם התכלית המכוון והקנין הרצעי היה ישראל כלומר שצין כל העמי' לא נשלם תכלית כיוונתו ונשלם בישראל והניא ראיה ממה שנאמר עס זו קנית כלומר שצדס העס לצדו צין כל העמים נשלם השגת החפץ האלקי וקנינו והקנין החמישי היה צית המקדש אשר צו לצדו צין כל המקומות נשלם החפץ והתכלית האלקי והניא ראיה על זה ממה שנאמר מקדש יי' כוננו ידך כלומר שצציל המקדש שפעל כוננו ידיו שאל הנמלכות הגשמיות ולצדו זהם נאמר על צית עולמים לא על משכן שלה הניא ראיה על זה ממה שנאמר כל הנקרא צשמי ולכנודי צד אתיו וממה שנאמר כוננו ידך יי' ימלוך כלומר שכוונת כל מה שכוננו ידיו היה סימלון לעולם ועד וימלא כבודו את כל הארץ אמן ועמן.

ואי זה מקום מנוחתו: ואומר מה רבו מעשיך יי' כלם בחכמה עשית מלאכה הארץ קנינה: אברהם מנין דבתיב ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ: ישראל מנין דבתיב עד יעבד עמך יי' עד יעבד עם זו קנייתו: ואומר לקדושים אשר בארץ הקנה ואדירי כל חפצי כם: בית המקדש מנין דבתיב מבין לשבתה פעלת יי' מקדש אדני פוננו ידך: ואומר ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו: יי' כל מרה שפרא הקדוש ברוך הוא בעולם לא ברא אלא לקבדו שנאמר כל הנקרא בשמי ולקבדו בראתיו יצרתיו אף עשיתיו: ואומר יי' ימלוך לעולם ועד:

פ' המאירי על מאמר ר"ח בן עקשיא

רבי חנניאל בן עקשיא אומר דלא הקצ' לזכות את ישראל לפיכך הרצה להם תורה ומלות שנאמר ה' חפץ למען לדקו יגדיל תורה ויאדיר. ע"כ ופי' דצדיר ר"ח הוא שהאדם נמשך מאל אחד החומר האמור עליו כי יולד לצ האדם דע מנעדויו. ואם יקרה צקלת יחידים ימלטו ממנו לטוב מזגם וקלות הצנתם עם רוצ השתדלות' צלמוד כענין צאצות הקדומים ר"ל שם ועצר וכן ואצרהם יחזק ויעקז רוצ העולם כמכדים צידו ללמיתו' איך בואל ולנחית האצות דלה לזכות את הצנים והרצה להם תורה ומלות והעדות רצות ימלט זהם מידו ויצא לשלימות ושאר הדברים הם דברים פשוטים וכן לא רציתי לפרש זה כלום אחד שאינו מן המסכתא. וכן מלינו צקלת מחזורים צרייתא אחרת קרויה פדקו של רבי מאיר והם דברים מעוררים מצרייתא של דרך ארץ ומשאר צרייתות ורצו דברים פשוטים ב"כ איך זהם לורך לצד כלל. ואעפ"י שיש קלת דצדית אפשר לבגל עליהם כמה דברים משלימות המדות והמוסדים נמנעתי מזה אחד שאינו מן המסכתא: [זה נמצא בהלכות צסוף פ"ה ועפ"י יצנו דצדיו פה].

רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרצה להם תורה ומצות שנאמר יי' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

דלת הפתח

תקונים הגהות והערות להפתיחה.

דף א' כתוב בספרינו קצת ברייתות שאמרו שם תניא וכו' עי' לקמן בתקוני המסניות ותמלא זה הענין.

דף ב' הן בחבור הגדול הזה הנקרא בית הבחירה וכו' מדענואלה נראה כי פירושו וחדושו הנקראים נמי האחרונים שטות עסק כל ימיו ימינו נחרתו עד זמן ב"א נמי חייו חזל פסקיו הוא החבור הגדול צית הצחירה הו' חותם מלאכתו. וגם נראה להשערי לקראות פירושו לפסקי אבות צית הצחירה ומלת הזה מחזיקה:

שם, החול נמרוד ז"ל למרוד. שם, שכל יודעין ז"ל יודעיו. ושם ע"ב, אברהם אה ז"ל חת.

דף ג' לא שיכרין ז"ל לא שיכרין נזה ענין.

שם בבבבול דת, הנקודה אחר מלת דת נמחק.

שם ע"ב ושם תמצאה נדפס, כן הו' דעתי מתחלה חך חח"כ נחמתי שלא ליקר שער הספר ואי"ה כי חקח מועד אוליאה נחזור נפני עלמה.

דף ה' ביחזקל מי הוא, ז"ל ביחזקאל (ח' ב') מהיה היה וכו' עוד סס מי הוא היה ז"ל מהיה היה.

דף ו' עב אמר שילא, נוסח הירושלמי אשר לפני דפוס דעסווא דפוס וויען ח"ר לא חס' נשים וכו' והנה נוסחת הדג המחירי נוסחא נכונה, כי הגרסא אשר לפנינו חין לה מרנן וזה פתשנן הירושלמי פ' חלו דנשים דף כ' ע"א ב' הניחו כתרן צערה"ז וירשו חיי הע"ה וחלו הן ינתן זן שחול וחלעזר זן עזריא וקני צתירה יונתן זן שחול ח"ר לא חס' נשים מחחורי הקורוין" עכ"ל והנה מה נובל לכרוין צאלה שלט מלית ועי' צה היטב ותמלא הדבר נכון ומזה ב"כ רחי נכונה כי דברי ראשונים נחמדים מפז והולאת ספרים ישנים לחור עולם מציא גדולה להרבה ענינים כלואים נפסדות ועלוטיס נלעיף הסדוסים.

דף יא ע"ב, שמעון בנו של נמליאל בן רבנו הקדוש עי' לקמן בתקוני המסניות פ"ח משנה י"ח.

דף י"א ע"ב כפי מה שירוננו מן השמים, עין לקמן בתקוני המסניות פ"ו משנה ז'.

דף י"ב ע"א "סדה תנאים בברייתות ז"ל בתוספתות.

דף שז ע"ב אמר ר' יוסף ו' אבותם כפי זמנו שהעמידו אחר ר' משה ו' חנוך הוא ר' יוסף ו' חזיתור ומדעני רצנו נוכל לפסר מה שנמלא זכ"י המצורב על מלא הפיטו אהללה "סדר תקיעות דר' יוסי זר חזיתור היתוס (עי' בייגער לייטשריפט ח"ס דף 804 מ"ס החכם לוי. וידידי החכם המפירסם מר"ה שמואל דוד לולאטו נר"ו כתב נמכת עולת תמיד כעת תחת המכנס ומעטיל ארוכות וקלורה נענין זה חס הי' סס חזיו חזיתור חז חס המפתחו ע"כ כי דצרי נכונים צהכל ודעת, והנה ע"פי נוסחת דצנו חזיתור נוכל לפסר מ"ס סס על המלא "יוסי זר חזיתור היתוס" ואיך נחמה וצתלה חשצתי שטעות נפל דצרי רצנו וז"ל חזיתור והי"ס נתחלפה צמ"ס חזל לפי הכ"י הנזכר ולפי הכ"י ציד טד"ל טכ" סס מלת היתוס נחאס טחינה ט"ס וכן הו' נקרא.

דף יז ע"ב הגדול שבוקננו הרב ר' אברהם אב"ד מברבנא, צמלת זקנו חין כויתו חצי חזותיו רק הוא תחר גדולה ונצור כמו זקני העיר ועי' י"ט לי רחיות חזקת ואין כחן המקום להחזיר, נס היחסין כ' עליו (דפוס קראח דף קל"ח) והגדול שצכלס, והוא ר' חצרהס זר ונחק הנקרא חז"ר חותן הרח"ד (ר' חצרהס זן דוד) הסני ונולד צמונטפליר כצרי שלטלת. והנה נשיאת רצנותו צעיר נרצונא וצזה הטיו לראות החכם לונן (לייטשריפט הכ"ל דף 307 צהשד טיער וכו' צלי ססק נהב סררות נרצונא וע"ש צחריכות, והרח"ד חתנו יזכר לקמן ועי' מ"ס נענין זה צמצוא לח"ה צחולדות ר' צחוי כי סס הארכתי.

שם ר' מאיר בריצחק ממראנקאמלייש Triquetaille וכן מחזיר נעל ש"ק שחצר ספר העזר וכו"כ תמלא צס' כפתור ופרח (פרק ב') ע"ז העיר החכם כרמולי צחריענט 1842 דף 705, והרצ חיד"ח כ' שחצר ג"כ ספלא המקלה והנה צה המקום מחזיר הדג חיד"ח כ"י וסן צמדן ספר העזר וח"כ צענין קורא חסוני תראה כי הוא הפתוחה לרצנו המחזיר.

דלת הפתח

מב ו

הפתוחה ונגללה לעיניך עי' לעיל מ"ט צפוף תולדות הרצ כי צחנס תפסו להחכם כרמלי והאמת אחר והמה קנאים.

שם, ר' נתן דמרבנקא שלישי, הרצ צעל התכוונות מזכירו לשבח הרצה פעמים כמו צענר ז' ס' ז' שער נ"ח ס' ד' ח' שער נ"ז ס' ס' ד' ס' ו' וצענר ז' ס' ד' כחצ ס' נתן כ' חליו ט"ת ור' נתן דידן הוא חצי חציו של הרצ כ"ס (עי' פרק נ"ט) ועפ"ז זריבין לחצו להניה צס' כ"ס קפוטל ב' יוצעל העזר (חציו של) וקני הרצ ר' נתן צר הרצ ר' מאיר' כל זה לקחתי מזכירי החכם כרמלי צארינט הנ"ל ועיינתי צס' התדומות צכל המקומות המלוינים ונס צס' כ"ס ומלחתי הכל על נכון.

שם, ר' יוסף אבן צדיק, הוא ר' יוסף צן לודק שמוזכרו הרמז"ס אשר חצר ס' עולם קטן נדפס כעת ע"י ידידי החכם יעלינעק דרסן צעיר לייפליג.

שם, ואזהרות בקצת מעודות במגין המצות, נדפסו הרצה פעמים והיא מלחכת מחשבת מעשה ווקס צפסוקים מקולעים ונוהגים צחלות המעצב לחומן צחב הצצועות נס הרצ התס"צן ח"ח ס' ע"ז מזכירו עם האזהרות והס' אשר מוזכר לפני הוא דפוס ח"ד עם ס' ר' משה מעוטי (צשנה תנ"ר).

שם, ונפטר הרב אלפסי ז"ל בשנת ד' אלפים ותתפ"ג. החכם שרד"ל צכנס חמד ח"ד ד' ז"ב מעיר על מצובה צעניו יום פטיחת הרי"ף כי לנוסח דפוס הרי"ף צפיונטל נפטר ציום שנת ו"ח חזיר ולנוסח דרך תמים והכ"י שלו נפטר יום שלישי עשרה ימים לחזיר ע"ס וגם חנכי מלחתי צחצח מקוצלי די רוסי ס' 17 א' צראשו צחצחים חזיה שריים ור' סס ח"ל נגנו חרון הקודש הרצ הנדול ראש גולת אריאל צנינו יצחק אלפסי ציום שנת אחד ועשרים יום לחדש חזיר צעיר לחחניה שנת ד' אלפים תתס"ג ליצירה ונחקק על קצנר וכו' עכ"ל והרצ התס"צן ח"ח תצוזה ע"צ כ' ציום ב' צשנת עשרה ימים לירח סיון ד' אלפים תתס"ג והנה לנוסחה התס"צן כיון החכם לולאשו צהשערות ח"ל סס מעתה נגיה ונאמר שמת לח צחזיר ולא צניסן חלח צס"ן ח' ויתקיים נוסח דרך תמים וכו' ס' שלי שהי' יום שלישי צשנת עשרה ימים לחדש סיון עכ"ל חכם עדיף מנחיה, ח' עתה נאמר לנו עיר מצובה אחת צפרט השנה כי לפי צצנו המחזירי הי' ד' אלפים תתס"ג זה מעצב עוד הסעם כל הענין כי קציעת שנת תתס"ג הי' נח"ה ור"ח חזיר הי' צשנת ולא יוכל להיות צצום אחד מהימים המכרים ח' חס נחליף ג"כ החדש תחת חזיר סיון והי' ר"ח ציום ח' ח"כ יום כ"ח הוא צשנת והסס הוא יודע.

שם, וישב על כסא בסימן של אותו שנה, הכוונה י"ח שנה ישב על כסאו וי"ח שנה הי' כשהנחילו כסאו לח חרשנו ותמלח כי כן הוא.

שם, וחתנו הועלו בחכמתו וכו' הרא"ב ז"ל, הוא הראצ"ד צעל השגות.

שם, הרצ ר' משולם מברדש, הוא צעל ס' השלמה וצזה כיון החכם לוק להצחות שטיגר סר' משולם הוא צנו של ר' משה צר יהודה (עי' לייטצריפט הנ"ל).

שם, הרב ר' שלמה בר אברהם מן ההר, הוא אשר קנא לרמז"ס צעצור ספרו כידוע מחצרות הרמז"ס:

שם, הרב הנדול רבי יצחק בן מרון הלוי, זה ר' מרון הלוי כ' החכם כרמולי (סס צארינט) שהרצ הראצ"ד מזכירו צס' האשכל כידוע מם' כל צו פרק ד'. וגם זה ר"י חכר סס וצטו"ת הראצ"ד צס' התדומות שער נ"ח ס' ר'.

שם, ונברו הרב הנדול רבי משה וכו' לפי דעת החכם כרמולי קאי מלת נברו על הרצ ר', מרון ולא על ר' יצחק כי ר' יצחק הלך עריכו ורציתו לפי דעתי מם' היוחסין סכ סס ד' קכ"ט ע"ז ור' משה צר יוסף זן מרון (ור' הלוי) צן אחיו של ר' יצחק והמלת צן אחיו מורות שכו"ד קאי על ר' מרון וההנה צצדי יוחסין עשה החכם המכר והאמת אחר.

שם ר' יוסף בן מרון הלוי חזר צספר התדומות שער מ"ח ס' ז' ותצוזה שלו ועליו כ' הראצ"ד ידיו זה צח לכנינו צעירנו וחמשה ספי היו צהיה דיונה של ר' יוסף צן מרון הלוי ז"ל. והנה חזכור עוד הסעם כי כל זה מתפשט דערינקולאש ומרון הכל לקחתי מדצריי החכם כרמולי, והנה זה ר' משה המכר חלוי הוא אשר זכרה הרצ ר' חסדאי קסרקר צספרו חור ה' צסכ ר' משה הלוי ע"ס.

שם, שמענו שמע ה"ה ר' יונה, ופה העיר הרצ ר"ח פאלאני כי מזה רלוי' סר' ויהי לח הי' צצו ומ"ט הרצ שער המלך (צהלכות לולג ד' נ' דפוס צרין) שחלח צשיטת המחזירי

תקוני משניות

למס' ע"ז מכ"י טכ' ח"ל ע"כ נראה למורי הר' יונה דאסי' וכו' חולי הוא ר' יונה אחר
הוא שהוא ט"ס כי לו הי' לו דני ששמו כן הי' מזכירו כחז' שמזכיר את ר' חייס ועי'
לעיל מ"ט בתולדות הרב.

שם, רבי יצחק בר אברהם גרבוני הוא בנו של הרמז"ד.

שם, אשר הטא חסדו עלינו בנעם תשובותיו, מה יצטלו דני הרב חיד"א נהם שחמד
שהי' חצר לרש"א חדרה נהעל מתשובותיו והתחמה שמצא ראו' שהיה לו תשובות
משו"ת רש"א ח"ב וכלא נח"א נחל חנה פעמים ולא לדד חליו שכתב חף גם מזכירו פעם
אחת בתשובה סי' (ח' רמ"ט) לחכם אחר ח"ל כבר שאלנו מהרב החכם מנחם זר שלמה ע"ס.
נשאר לי עוד להעיר על נוסחת המחזיר בהוכיח החכמים הקדומים לו זאת לא יקראם
ששט למען דעת עלי כיון. גדולי המחדרים ביונה על הרמז"ס גדולי הפוסקים
הוא הרמ"א, אחרוני הרבנים בעלי תוס', גדולי המנהיגים אר גדולי הפוסקים
הרמז"ד, גדולי הדורות הרמז"א.

תקוני משניות

תקונים הערות והגהות לפי משניות

ס"א.

בפרק ראשון סדר הרב המשניות כמו שהם סדורות לשינוי נספרי משניות נסדורים ונמחזרים
וחזין חלוק ציונים. חלל נשאר פרקים סדר אחר לו וחנכו הנחתו כסדר שלנו.
פ"א משנה י"ח כ' הרב שהיה זה ר"ג בנו של רבנו הקדוש ולא כן הוא כחש העיר נדק
הרב ר"ח פחלחני בהגהותיו דלא יתכן שרבי יואר נמנה דבר משם נכדו שהוא דבר רחוק
ע"ש שהחריך נזה, ופה המקום לכתוב מ"ש על זה הרב ר"ש עדני ח"ל דע כי ב' רש"ב
הם ושניהם רבן במליחל הס' וח' מהם הוא בנו של רבנו הקדוש ועוד יש ר' שמעון בנו של
רבנו הקדוש וחזתו לא מנינו שנקרא רבן ולכן נלע"ד שנפל טעות נפ"ב מעשרה סקקי
של הרמז"ס ז"ל אשר עשה בהקדמת פירושי למטה וכן ז"ל ס' יהודה הנשיא בן רבן שמעון
בן רבן במליחל וכו' וגם בהקדמת הרמז"ס לחזורי הגדול משנה תורה נפל טעות נדפס
אחר ברוב הדפוסים וכן ז"ל ס' נמלא מרז חשי עד מרע"ה מ' דורות נכ"א חיש וחלו הן
ורבנו הקדוש מרזן שמעון חזיו ורבן שמעון מרזן במליחל חזיו (זהו ר"ג דינזה) ורבן במליחל
מרזן שמעון חזיו (זהו הנהרג צע"ה) ורבן שמעון מרז"ב הזקן ור"ג הזקן מרזן שמעון חזיו
רבן שמעון מהלל חזיו וכו' ונזה תמלא חזקון תשלום הארבעים אשר סם מכון עכ"ל.

פ"ב מי"ב.

ברף י"פ ע"ב שורה מ"ז, נמ"ש דיוקן המסורת אעתיק הנה עוד הסעם דכדו הנאמרים
סם לתקן השנויים ולהעמיד צין הפרקים ליוני הפוסקים חיה מקומם נחנ"ך וקלת
נחור לדכדו הסתומים "ומסורת הוא חללי מלשון מסרה והוא נעלי המסורת נוהגים כן לחזר
הדברים הזרים שמקראות [כמו] נשלם מקומות שנמלאו דגשין בזהותיות הנקודות נש"ח וחזותיות
שחזרו נרסיון שלח כמנהג וסם תלת הלפניו האמור נסדר וחלה שמות (שמות ז' ג') ונמלת
מקדס האמורה נסדר ויהי נשלה (שם ט"ו י"א) ונמלת משחי (עניני) [עניני] האמור נשמעון
(טופטים ט"ז כ"ח) ר"ל על האותיות שנחור נרסיון שלח כמנהג [לא] נמלא נמסורה אשר לפני
ח"ל המ"ש שמות ז' ב' ונמסורת ב' מליו דגשין ורסין מתחלפין ורסיון הלפניו, מקדס ה',
מסתי עיני ונעל ח"ה סי' מתחלפין כי נשלש מלות הללו הי' ראוי להיות אות שניה
רפה והשלישית דבוקה ונהפך הדבר ונזה השנייה דבוקה והשלישית רפה עכ"ל] וכן מלאנו
אססססו נב' מקומות ח' אשרי הנבד אשר מלא חספתו (הלים קכ"ז ה') ז' חספתו בקצר
סתוח (ירמי' ה' י"ז) הניח נכלוהי נני חספתו (איכה ב' י"ג) ועשה סימן נמסורה גדרה
מקצרה את ח' [גם זה הסימן לא נמלא לפני] וכן וידע תלת ח' יסקלני נמחזני נדק

פ"ה מכ"ג.

Digitized by Google

תקוני משניות

הקולל זה להמדיסטים כאשר הלכו אחר בותני הקנן ולא חקרו אחר האמת ולקחו מאשר זה צידם ונתנוהו תחת המכשש ומה שהיה נדפס ונתפסט צעולס קדוש ואחר לו אף אס אלפים מעדיין עליו טילא מעט סקר חין עדותם מקצלת והנה על זה הפי' המכר כתיב "סי' מרצנו שלמה" וכן נמלא כמעט יותר מעשרים כ"י ודך הכותנים הי' צימס ההס להלין וכתנו וסונו לסעמים שמות המחזרים ע"ד הלל ד"מ נמלא על פיוט הקדמות לשצעות "רשות לר' נהורא" וכונתי על מחזרו ר' מאיר ש"ן וכמו על הזכרות של רצנו חלי' כתנו צפתס "חזקת דחלי' זכור לטוב" וכמו כן עשו צדחיי צה המפסש כאשר נקרה ש למה והרי צקנן 964 על מחו' ימס' חצות לרצנו שלמה לרפתי ז"ל מחור הבולח" ואס צחילי הי' נמלא סי' לרס"י על חצות כאשר הטור מזכירו צה"ש חנל זה אשר לסנינו חיינו כי על פ"ו צדחיי לח כתנו והכז ר' יחזק צר שלמה צס' לחצות כ"י קנן 4116 כתנו צפירוש, רס"י ורמ"צס לח סי' סרק ר' אף כאשר חמרתו כן הוא ועוד רחיה לרצני' כי כן עשו הכותנים ידוע כי די רוסי כ' צעך רס"י שחזר שיר על יחוד חלחי וישנו צידו והנה חלחי רחיתיו והוא הסיר הבדפס לסני הכתר מלכות והוא לרס"ג והכותנ' כ' עליו לר' ש ל תה והוא עשה מתנו רס"י תה המפסש ר' שלמה הוא מחטחלח ורי' נקרה ר' שלמה צר חצותס וחי צלרפת וצחטחלח ויס לי עליו רחיות צדורות וכחן המקוס לר לי להחריך ודי צה צרמ.

ס"ו מ"ב ר' יהושע בו לוי הרז כ"ח פחלני החריך צצקיות נפלא צענין ר' יהושע זה תלמיד ר"י למה החכר צמסנה וצחט"ל כחן חין המקוס להחריך אשמור הדצד לסוס חזותו צחרכות צס' עולת חמיד אשר כעת תחת המכשש וילח מיי חוט צחדשו לחור. אף כאשר יס עיד מקוס פנויה חעתיק קלת מהחלחלו (כי הוא מחריך מחור וכ' ע"ז יותר מו' דפסס שלמים) ח"ל הנה ח"ס ר' המחצר ז"ל דר"ן לוי הי' מיסצתו של רצו יוחנן כנלחה שהיה תלמידו, וכצ ציחור רצנו המחצר (מעלה צסדר מנין שמות התנאים הנזכרים צמסנה צחות ק"ל דאף דריו"ל החכר צצרייתח דר"מ צמס' חצות דהוי כחשנה עכ"ל הוא חמורח מתלמידו צצו יוחנן כמו שיתצאר למטה והיינו ח"ס כחן ר' המחצר ז"ל דריו"ל הי' מיסצתו של רצו יוחנן וכמו כן פלחחי כתוצ עוד להכז ס' כריתות צימות עולס צסרף ש"צ שכ"כ להדיח דריו"ל מתלמידו רצו יוחנן וכת"ס רצנו וע"ס וכ"כ מהר"ס צחדושי חנשי הסס אשר סציו המרדכי צסרף סרק קמח דיצמות חות צ' דריו"ל תלמיד ר"י וע"ס ולכחורה הכי נראה מסוגית הס"ס צר"ה דח"י ע"צ וציומח ד"ס ע"צ וצמנחות דל"ה ע"א ר"י וריו"ל חמרי ומדהקדים הס"ס לר"י לריו"ל ש"מ דהיה גדול ממנו חמסס כד דיוקינן ספיר נראה דהא דריו"ל יהי' תלמיד לר"י ליתח וחדרצה נהסוך הוא וכמו שיש להוכיח ממ"ס צסרק לולצ הגזול דל"צ ע"א חר"י חמר ריו"ל מיטל התיומת פסול דס"מ דלדרצה ר"י תלמיד ריו"ל הוא וכ"כ להדיח הרז ס' יוחסין צחות יו"ד צסס הרמז"ס צס"ק דביוטין דר"י תלמיד דריו"ל וכן הכריע הרז מוהר"ש ח"ל צססר וצין שמועה כלל רמ"ד וכו' וכו' והחריך סס מחור וכאשר חמרתו חדפסס דצרי צמקוס חחר כי רחיוס גלותס כי הלה צה צקיות נפלא ונרויח עי"ז הרנה וכעת די צולת הערה.

וכאשר הושמו העלים האחרונים תחת המכשש בא לנגד עיני תולדות ר"ז הלוי מהחכם הנפלא מהר"י רייפמאן ומיד ראיתי כי לא הי' נגד עיניו פתיחת הרב המאירי ולו ראה אותה דברים רבים הותרו לו וגם אנכי לו ראיתי תולדתו הי' לי לעזר רב אך אשמור הדבר לזמן אחר

Anmerkung für den Buchbinder.

Das Werkchen ist in halben Bogen gedruckt und ist in folgender Ordnung zu binden: Sig. * ** *** ein Achtelboan: Sig. A bis D. E ein Viertelboan.

תולדות

הרב רבנו מנחם בר שלמה המכונה הרב המאירי וקורות ספריו .

מיום שגלו אבותינו מארלם והלכו מעם לעם ומארץ לארץ, לא מאסו בחכמות וצמדעות הבוצרות צעולם צעתים שונים מזמן לזמן וכאחד העמים המלומדים גם הם לקחו חלקם ועשו מהן מעשמים לצורתנו הקדושה, וכל דרשותיהם צהלכות והאגדות נראה דרך שימושם בחכמות העיוניות וההגיון כאשר מלאנו הים התלמוד מלא מאלה על פי כלן, ומיום שגזרו הישמעאלים צאמנותם וצהלכותם על הרצה ארלות התצל והעתיקו ספרי היונים ללשונותם צארלותיהם, גם אצותינו תחת ממעלתם היו כאשר מהם מפורסמים צמדעות, כנודע מרוצ גאונים צצל ורצני ארץ ספרד המפורסמים לשם ולתהלה שהניחו צרכה אחריהם עד היום הזה, ולא השאירו אף גרגר קטן שלא לקטו צילקוטיהם, מקורות יודעי העתים ותולדות החכמים מדור דור לא הניחו ידיהם ואחזו צכן וכתצו לדור אחרון וצרון חיייהם ותהלכותם צארץ והטלטולים וההפכות הימים מזמן לזמן, וכל מלאכתם צמלאכת מחשצת צתורה וצחכמה הכל צהשכל צדעת וצסדר נכון מהקל אל הכבד ומהקודם אל המאוחר כפי השתלשלות הענין להיות מלאכה שלמה ותמה צלי חסרון ודופי, אך מיום שעלה הכורת הוא המלך פערדינאנד והמלכה איזבל על העיר דימון ועולי עולא מקום מושצ ממלכה הערציים והמדעות ונצצע צלי התרה והפרה עולמית ע"פי עלת הכומר עורקומאלד לגרש הערציים וגם היהודים וכל מי שאינו רולה להאמין צאצונתו, וכן עשה כלה גרש אותם ויכוס ויכתוס עד חרמה, מיום ההוא והלאה נפלה עטרת תפארת חכמי ספרד והלכו צגולה לגולה גם החכמות והמדעות הלכו הלך וחסור מיום ליום ועסקו רק צהלכות ופסקי תורה תה ה' הכרח מאל כי לולא כן לא נשאר שריד ופליט מהתורה ודיניה מחמת חמת המליך אשר העיק עליהם תמיד צעולו הכבד לעוזז אמונתם ולצדוק צאמונה אחרת מוצד להם, וכן צכל יום וצזמן לזמן נכרתו החכמות השמוניות מפי רוצ חכמי ישראל, מידיעת קורות הימים ותולדות הזמנים לא ידעו דצד מה ואף צאותו ענין שעסקו צו תמיד כמו צתלמוד ופוסקים לא ידעו דרך השתלשלות הקצלה מדור דור וסדר תנאים ואמוראים וענין מסורת הלכה למשה מקיני. מפה לפה, קראו ועיינו צספרים מגדולי חקרי לצ ולא ידעו מצטן מי ילאה, ולפעמים אף שום לא שמעו מעולם, והקול שגולד מזה רצה היא, כי ע"י חסרון ידיעה זו נעלם מרוצ חכמים והעוסקים צתורה הרצה ספרים שהמה הכרחים לדעתם ולעיין צהם, אף אם הם צעולם אינם יודעים למען יוכלו להשתדל להמליאם לידם, והרא' לזה הוא הרצ ד' מנחם צר שלמה הנקרא הרצ המאירי ז"ל, הרצ הגדול הזה הראשון צגדולה צתורה וצחכמה אחד הרמצ"ס, נעלם עד היום הזה מרוצ הכומדים והיושצים על מדין לפסוק עפ"י התורה שירושל לנו מחכמינו הראשונים, ולא זו צלצד כי ספריו והצוריו נעלמו מהם אף גם שמו לא נודע להם, ואכ"י צדיתי עם הרצה לומדים והאוקדים על דלתות התלמוד וצמפרטיו ואמרו לי שלא שמעו את שמה הרצ הזה ולא נודע להם מעולם שהוא מצצ- ספרים וכאחד הגדולים אשר צארץ, לא ידעו מי הוא ומי אציו.

על צדצתם וחסרון ידיעתם יחס לצצי וקנא קאחתי לו ולתורתו וגמרתו אמר כאשר עלה צדעתי להוציא לאור פירושו לפירקי אצות עם הפתיחה הגדולה מסדר תנאים ושלטת בצדנים, לעשות עטרה לראש זה הפירוש ולכתוצ תולדות

**

Beth Habchirah

תולדות המאיר

הרצ המחדר וחצונות כפיו אשר פיעל ועשה כל זמן היותו על הארץ, וחשצתי כי אני קרוא לזאת המלאכה יותר מאיש אחד, לא צאשר חכמתי מכל אדם, ידעתי את מך ערכי, רק צעזור זאת כי זכין לי מן השמים ורזו ספרי הרצ הזה צאו לידי צמחיד כספי וציותר ספרו הגדול והנצחר צית הצחירה פסקי הלכות על ל"ו מככתות הנהוגות זמן הזה עודנו צכ"י, והי' ציכלתי לאסוף הערות העדות משעלותיו ותכונותיו ומשאר ספריו אשר חזר ואגדתי כלם צאגרת והיו לאחדים צידי. אחר זמן מכרתי הקצן הנוצר צלידוף עוד מאה ואחד עשר קוצליס דברים יקרים וצלתי נודעים אל אולר ספרי הדוכסיה צפארמא נוסף על אולר ספרי די רוסי הגנחים שמה. צעוד היתה צחיים חיתת המלכה השולטת שמה ה"ה מאריא לאחיה צת המלך פראנץ הראשון ואשת המלך הגדול נאפאלעאן כ"ע, והי' צענמה וצנצודה קיימא את שטר המכר מהספרים הנוצרים צשנת תר"ו לפ"ק, וע"פי צקשת שומרי העקד כחבתי רשימה לאלה הקוצליס רשימה ארוכה ומצודה למען דעת ע"י ענין כל קצן ומחצרו הכל צאר הטיצ, ונקראה על שמי כידוע לכל מי שיצא שמה לצקש קצן אחד מאלה הנוספים על קוצלי די רוסי, והנה אעתיק הנה מהרשימה הנ"ל מ"ש מזה הקצן דהיינו על ספר צית הצחירה והוספתי מעט הנה והנה מה שגודע לי עתה ע"י השקירה צלמודים האלה מזמן ההוא עד היום הזה מה שלא נודע לי אז, ומזה יסתכל וימשך תולדות הרצ הזה והולעת שאר ספריו אשר חזר ועוד מה שבוה הכרח לדעת מזה הענין, ואלה דברי שס עס ההוספות והערות אשר הוספתי עליהם כעת.

Cod. I. קבץ א' חצי קלף וחצי נייר

(שם) בית הבחירה פסקים על שלשים ושש מסכתות, להרצ רצנו פנחם בר שלמה לבית מאיר (סתם המאירי) או ע"פי שמו הפרוצניאלי דון וידאל שלמה מפריבינקאן, צלתי נדפס ולא כמלא שלם צכל חלקיו רק זה צלצד והוא יחיד צעולם.

כחבתי רשימה לאלה הקובצים וכו' זה שער הרשימה "רשימה ממאה ועשתי עשר קוצליס כ"י נחלקים למאה ותשעה עשר כרכים אשר קנתם העקד הדוכסיה צפארמא צשנת תר"ו לחלף השטי לזיירה תחת ממשלת וצחשיון המטרוניתא מאריא לאחיה צת מלך וקיסר אויסטריאה פראנציסקוס הראשון, נוסף על קוצלי די רוסי אשר צצר ערכים ושומרים שמה, צוללת חוכן הקוצליס עניניהם הפנימי והחיצוני הכל רשום מצוחר ומפורש היעצ וגם קנת מתהלכות מחצריהם וכותציהם, נחקר ונתקן מאתי זמן צן כמאר"ר נאטטליצ ו' כוכב טוצ שטערן מילי ישרון ק"ק רעכניטן צחיתת הונגריאה כאשר התגוררתי צעיר ה"ל צשנת ער"ו לפ"ק.

Catalogo Ragionato de 111 Codici Ebraici manoscritti che divisi in 119 volumi comprendono opere acquistati nel 1846 alla Ducal' Biblioteca di Parma, per opera del benemerito Bibliotecario L'Illustrissimo S. Cavaliere Angelo Pezzana con approvazione della gloriosissima Sovrana S. M. Maria Luigia felicemente regnante nel quale si descrivono essi Codici nella forma esteriore ed intrinseca pel loro merito letterario e antiquario ne si ommettono alcune notizia biografiche degli Autori e degli ammannuensi. Per cura di Salomo Gottlieb Stern da Rechnitz in Ungaria, Parma 1847.

קבץ א' וכו' למען יצין כל קורא עזור ורשימת זה הקצן אחרתי לצחר צקילור את תצניתו וצורתו, אחי אחרתי שטה אחרת ומיוחרת צחצור רשימת כ"י מכל הרושמים האחרים הקודמים לי, חלקתי רשימת כל קצן לה' חלקים, שס (שס החצור ושס מחצור) ענין (מה)

ענין תכלית זה החיצור אשר עליה מיוסד הוא לכלול בו כוונת הגמרא דרך פסק והלכה דרורה, צלי הודעת המחלקות והמשא ומתן, ע"פי סדר כל מסכתא ומסכתא פרק אחד פרק ומשנה אחד משנה (על הרוז הנהוג בזמן הזה) תמלית העולה מכל פלפול דיני המשנה ומה שהוסיפו עליה בגמרא דרך הקש והשואת ענין לענין, ובס הוראות חדשות לאותו ענין אשר לא נזכרו בתלמוד עם מורה צאלצע על המעין מהן נוצעות, והכל צלשון התלמוד עם שמות האומרים וצקילור נמרץ לפסוק מתוכו.

תבנית נכתב צכתב דצנית ספרדית צאותיות ממולעות ויפות וצסדר נאה צשני עמודים על קלף ונייר צתמונת עלה (פאליא) גדולה, בליונות רחצות תס צכל חלקיו ואין צו מוס, כל החלקים מראשם עד סופם הנייד הדיו והכתב שיה ומיד סופר ודועה אחד נתנו, ומכיל ששה כרכים.

וזה סדר החלקים והמסכתות הנכללות בהם

I. **כרך א.** א) ברכות א'. צ) בית יד (הלכות נטילת ידים) מ"צ. ג) תענית ס"ד. ד) מגילה נ"ה. ה) חגיגה ס"ה. ו) יום טוב (והוא ביצה) ע"ח. ז) מועד קטן ק"ח. ח) ראש השנה קכ"ד. ט) יומא פרק אחרון דיני י"ב הנהוגים בזמן הזה ק"מ. י) סבה קמ"ה. יא) פסח ראשון (דיני פסח הנהוגים בזמן הזה). כלן מסיים הכרך אצל הספר עוד לא נגמר ואינו חסר כי ההמשך צכרך הצא אחריו כי מתחלה כתב הסופר להיות כך אחד רק הי' עז וכצד לתפרהו צאחד וחלקוהו ועשו ממנו שנים.

II. **כרך ב.** א) חלה רי"ב. צ) פסח שני רכ"א. (דהיינו תמיד נשחט כיצד נולין והוא נותן טעם לזה צהקדמתו) ג) שקלים רל"ח. ד) תמיד רמ"ט. ה) מדות רנ"ד. ו) יומא רנ"ח. (דיני י"ב צמקדס.) ז) שבת רפ"צ. ח) ערובין סכ"ט. ט) חולין תכ"ד. (דיני נקור מליחה ותרעוצות נמלאים צסוגי' דייך שנחצטל.) "מספר המסכתות י"ח סימן להס ח"י חי וידוך" אלה דצרי הכותב תמיד אחד סיוס כל סדר וזה המספר קאי צלידוף הכרך הראשון כי מתחלה הי' נכתב לכרך אחד וס' בית יד אינו מן מנין המסכתות כי צית יד הוא חצור צפני עלמו.

III. **כרך ג.** א) קדושין צ) כתובות ג) גיטין ד) יבמות.

הוא וכלול ותכליתו) צצנית (לורתו החיוון צחיה כתב ועל מה נכתב) סדר (על חיה דרך סדר המחצר חצורו צלידוף צאור הכלול צו) תולדה (קורת המחצר וקורת חצורו וצאור חצוריו) פתצבן (העתק חיה ענינים מזורף קצן למען יוכל כל איש לטעום אשר ערוך על שחצו) וכל אלה הענינים צאור הטיצ צהרצת דצרים למען דעת כל איש כי יקרה הרשימה כלצו הכ"י פתוח לפניו לא כמו שער הקדמים לי ולא כמו שערים עוד היום חכמים גדולים ומפורסמים ממני כי כל דצניהם צקילור נמרץ וצדוחק גדול וכאלו לא נכתצו חור מהחכם די רוסי הוא כתב לפעמים צקלת טעם ודעת.

על קלף ונייר וכו' הנמלא לפעמים מניין צשימות כ"י חצי קלף וחצי נייר לצו דוקא דצרים צכתצן רק כך הי' המנהג צימים הקדמונים אס לא רצו או לא יכלו לקח כלו קלף מחמת כותרו כצ ויקרי לקח קינטרסים מה' או ד' ידות נייר (קוראטערנע) ויד אחד קלף מלמעלה שחיה' לוטה משתי דצדים צקלן לשמרו מצקצון ומלחות האויר וכמו כן נעשה ונחצר זה הקצן.

ברכות א וכו' אלה המספרים צאותיות אחד כל מסכתא מורים על מספר הדפים סצו מתחיל המסכתא למען ירח הקורא צו ולא יצנצו הצמן צחפוט, כי הדפים מסומנים על מלחם צצד שמאל צאותיות כמו צנדפסים ונעשה מיד צצמן צהכתיצה וון הסופר הקצן.

תולדות המאירי

IV. כרך ד. א) סוטה (ג) נזיר (ג) נדרים (ד) גדה (ה) מקואות (ו) עריות
 "מספר המסכ' עשרה (נציוף הכנך ג) סי' להן וישנן ישראל ברד
 וזהתחזקן עם הס' הראשון שהס' י"ח היו כ"ח סי' כח מעשיו
 הביד לעמרי".

V. כרך ה. א) סנהדרין א' (ג) מכות מ"ט. ג) שבועות ס"ד. ד) ע"ז
 (עם דיני הגעלה) ל"ד. ז) הוריות קס"א.

VI. כרך ו. א) בבא קמא קע"ז. ג) ב"מ רמ"ז. ג) בבא בתרא שמ"ד.

מספר המסכ' שמנה סי' או ישיר משה כל המסכ' בבית חבירה ל"ו סי' להס
 דגל מחנה יהודה וכל פרקי הספר רפ"ח אולי כ' המחצר עלמו חלה הסימנים
 שכל חלה ל"ז מס' נחלקים לשלש' סדרים ואחד כל סדר הסי' ומתחלה הי' רק ג'
 כרכים כנראה מן מספר הדפים. עוד כולל זה הקצן ספרים שונים ואלו הן עפ"י
 הסדר כמו שהן נמלאים מכרך א' עד כרך ו' :

בכרך א. א) הקדמת המעתיק פי"מ סדר מועד לר' יוסף זר' ילחק אלפואל (נכתב
 סניז ועל לך הקדמת המחצר והולך עד אלמע דרכות). (ג) פי' משניות
 לרמז"ס על כל המסכ' זוה הכרך חלל כל משנה :

בכרך ב. א) פתיחת פי' המשנה לרמז"ס (נעתק מד"י חדיזי המתחלת נאס
 יהודה נמלא צסוף אחד סיום מס' חולין). (ג) פי' משניות לרמז"ס על
 כלס זוה הכרך :

בכרך ג. א) פי משניות לרמז"ס על כל מסכתא זוה הכרך :

בכרך ד. א) פי' משניות לרמז"ס על כל מסכתא זוה הכרך :

בכרך ה. א) פי' משניות לרמז"ס (ג) דיני הגעלה חלל מס' ע"ז :

בכרך ו. א) פי' משניות לרמז"ס. (ג) שערי דורא. ג) ס' ברייתו' לר' שמסון
 דקינון. (ד) מאמר תחיית המת' לרמז"ס (כל חלה שלשה נמלאים צסוף הכרך
 אחר מס' ז"ג).

סדר) כונתו זוה החיצור ללמוד כל מסכת לדעת ענינה וכל מה שנכלל בתוכה דרך
 פסק כל מה שנפל שס בגמרא, כה סודרו ועדיכחו למען יוליא הכונה,
 בתחילה מציא פי' הרמז"ס על כל משנה ומשנה צשלמות ומקדים העקרים והשרשים
 אשר עליהם נשרשה המשנה ומצארה ציאור מספיק ומודיע פסק הענין ואחד זה
 מודיע הדברים שנכנסו תחתיה בגמרא ע"י הערכות והשוואות ושקיל ועדיא ממה
 שלא נכלל צציאור המשנה וג"כ דרך פסק צאין הודעת המחלוקת הקדומה דק שנודעו
 הדברים דרך עדות וגם הוראות חדשות לא נזכר ענינן צתלמוד ומעיד על המקומות
 אשר מהס ילאו, וכן אס יש לפעמים חולקים עורר על דליותיהם או יש פוסקים
 צדרך אחד מוצרים וכל זה ע"פי תנאים והקשים סדורים על סדר הגיון וצלשון
 התלמוד עם הזכרת שמות האומרים קל וקלד ואס יש מלה זרה ציאורה צלדה, או

נחלקים לשלשה חלקי' וכו' כן כתב המחצר בהקדמה לזה החצור ססדר חלה ל"ו מסכתות
 ג' סדרים, מועדי, נשים, ונוקין, וצין חלה כלל גם מסדרים אחרים הנהונים גם צומן
 הזה כמו נדה מסדר טהרות וכדומה וסדרם כפי שהובלל למודס צומנו עפ"י סדר הגבוים
 ונתן טעם לדבריו ולסודרו.

הקדמת המעתיק וכו' שס צקנן כתוב שהוא לרמז"ס "פתיחה לר"ס" חל הוא סעות שהוא
 רק הפתיחה מן המעתיק סדר מועד ר' יוסף זר' ילחק אלפואל.

שהניח המלה וכו' רק המוצן ועשה כן כאשר שדור ההוא התלונן על הרמז"ס שעזז דרך הבגדל כמ"ס זהקדמה "הרמ"צס זהשלמת ספרו דלו חכמי הדורות שלא לעזוז ספרי התלמוד צטום פנים אצל הסכימה דעת הכל להעלותם על ראש משנתם ולהיותם יסוד ועמוד לכל התורה ולא תתקדד דעתם ויחס לזכרם לדעת מקום שדשו" וכל כך עשה הכל על סדר הביוני ונימוס החכמה עד שכתב ומודיע בראש כל סדר כוונת הסדר ובראש כל מס' כוונתה וסדר פרקיה ואל כמה חלקים יחלקו עניניה ובראש כל פרק כוונת הפרק וחלקיו וכל משנה ג"כ כוונתה, והוא צלמת ס' צחור וצדור וע"כ קראו בית הבחירה כמ"ס זהקד' "ולהיות דור צחור זה כולל דברי' צלח תערוצות קושי' ותידון ומשא ומתן קדלתי על זה הלך שם החיבור הזה בית הבחירה" חזל שלא התפשט זה הספר עדם החל לזמון צלח פולין ואשכנזי הפלפול שלא על דרך הישר צקושות ות' והדיח כל הלימוד הישר, ויותר מזה ימלא זהקדמת המחבר כי הוא מודיע הכל בצדירות וצסדר נכון ומה שהביאו לזה :

(תולדה) זה המחבר הי' מחכמי פרוצני"ל ואי' צין ה' האלפים עד קרוב צין ס"ז לאלף הששי וגם הי' תלמיד ר' יונה צבירונ"ל מזכירו צחורו צמס' ע"ז וצלי ספק נולד סס, והי' חבר לרשב"א והרילו אברות זה לזה, ונוסף על שמו הי' נקרא דון וידאל שלמה, זה וכינוי המאירי, מעידים שהי' פרוצני"ל אילי. צזמן

לאלף הששי וכו' הרב המחבר דידן ר' מבחם נולד צפרוצניאל (נאחיה עיר לא נודע) לאצוי ר' שלמה למספחת המאירי צחדש אלו צטנה הפשיעית לחלף הששי כאשר הודיע לנו המחבר צעלמו צסוף פתיחתו לפרקי אצות ע"ס לקמן דף (י"ח ע"צ).

תלמיד ר' יונה וכו' כל זה הודיע לנו הרב חיד"א צספרו ש"ה צסס הרב שער המלך ע"ס (מערכת גדולים דסוס ויונל) וגם אצוי רחיתי אצות צספקיו למס' ע"ז דהיינו שצחיה סס אה ר' יונה, אף צהלות נגלות לנו עתה דצרי צפתיחתו לאצות נודע לנו צצדור שצרו המוצקה הי' ר' רחוצן צצרי חיים עי' סס לקמן (דף י"ח ע"צ), ורחן מה אף אס לא הי' מודיע צעלמו מי הי' רצו לא היונו נוכל להחליט מהלשון שצחיה סס צפ"ק דע"ז אה רצנו יונה שהי' רצו והרב חיד"א הוליד אצות מסצרתו כאשר כתב שהי' חצר לרשב"א ור' יונה הי' רצו של רש"א א"כ הי' גם רצו, אף עתה נראה לעיניו מדצרי עלמו שהרשב"א הי' קשיש טוצח ולא הי' חצרו ולא למד אלו ר' יונה וכו' עליו סתס רבנו כמו שחנחני קוראים אצות רבנו. והרב הגדון ר' חיים סאלאבר צהברותיו לפתיחתו האריך סס מאד צענין זה מן (דף ל"ה עד דף ל"ז ע"צ) והוא טרחה סלל לנורך צאשר הוא המחבר צעלמו הודיע לנו צצור הדצרים אין סוס השס ספק עוד דצדר. והנה הרב מו"ה הירש חיות אצור מכנים עלמו תמיד צענינים כאלה להברות צקיותו כתב צאריענט 1842 דף 207 נבר הסכס כרמלי צידון הרב המאירי ומתפאר סס כי הוא ראה הפתיחה לפרקי אצות והודיע לנו שהרב ר"צ אשכנזי מחכירי צטנה צמקיולת לז"ק (אצור ראה צסס הגדולים מערכת מ') גם הרב ש"ה צהלות ולנצ (ג"כ ראה צס"ה) וצאשר כתב הכל מ"ס הרב חיד"א כ' גם כן שצנו יונה הי' רצו וסכח מני ציה שמתפאר שראה הפתיחה וסס כתב צפי' מי הי' רצו ומחכיר אה ר' יונה כמו שחכיר שחר הגדולים אצור לפניו.

והיה חבר לרשב"א וכו' אז כאשר כתצתי אצות הוכרחתו ללכת צעקנות הרב חיד"א צאשר לא הי' ננבר עיני פתיחת הרב אף עתה כי וציני להנות מחור תורתו (עי' לקמן פתיחה (דף י"ח ע"צ) נראה שהרשב"א הי' קשיש טוצח צמנו והוא נשען על ידו ולמד ממנו ח"ל "ועל ידו החזקו לצאור כמה הלכות עמוקות צכמה מסכיות צנדצת לצו אצור הטיה חסדו עליונו צנועס תצוצותיו" עכ"ל, וצאמת נמלחים תצוצות צשו"ת הרשב"א אל רצנו המאירי, וכו' הרב חיד"א צס"הב (מערכת הגדולים אצות מ') ומה היות צת' רשב"א כ"י דסקיל וטרי עס הרב מנחם צר סליה וכדומה לו שהורא הרב המאירי עכ"ל אינינו מדומה אף הוא צצור וכן נמלח צח"א סו"ת רשב"א וכו' עליה לרצ מנחם ועוד הרבה תצוצות סס מלינו צסתס סרטיאחן צלי ספק ג"כ אילוי, גם צשעת החרס הודיע נבר חכמת יונית שהי' צמנו וצחלנו גם הוא סלה אברות וקונטרסים אל לוינל אל הרב אצח מאירי (עי' ס' מנחת קנאות מכצז ג')

מעידים שהי' וכו' כי סס צלחן היהא הי' המנהב לכנות אשנים מפרסמי' צשתי שמות צסס

תולדות המאירי

רצונתו ה' מקום תחנותו פרפינג'אן כנראה מעל בצ הכתב ששלח אליו הרשב"א וגם שם מקום מנוחתו אחר פטירתו כאשר מצאתי בהספד ששלח ר' אבא מאירי (צעל מנחת קנאות) אל קהל פרפינג'אן כשהודיעו לו עלייתו לשמים וז"ל יאל פרפינג'אן צהעדר שני המאורות הגדולים החכ' השלם דון וידאל שלמה כ"ע שמו שנכתב צקושה ר' מנחם צר שלמה והחכם הכולל דון בוניש קדשקש דלונול קדוש יאמר לו ר' משולם צר מכיר ושם מתאצל ב"כ על הבזירה אשר גזר מלך מיוקא על ספרי הקדש מזה נוכל לשער זמן פטירתו כי הגזירה הנזכרת ה' צש"ס כ"ו כאשר מזכיר הלצ"ג צפ' חקת וצעל ש"ה, מהספד הנזכר נודע ב"כ איך ה' חשז צעיני קהל פרפינג'אן כי כאשר הודיעו לר' א"מ זמן פטירתו כתצו לו צזה הלשון ומה אנה"ס למחול דמעת עשוקים ואל"ן לה"ס מנח"ם ולצד מזה חיצר עוד ספרים מהם נמלאים ומהם אשד איך לנו ראה צדורה אס עודס צעולם או לא. רושמי ספרים אשר לא מצני עמנו צארטולוניא וואלף אסעמאלי די רוסי (זכר כולם לצדקה) לא ה' להס ידיעה צדורה אס ממנו ולא מחצוריו, צארטולוניא שסע אותה לשלשה ועשה ממנו שלשה מחצרים שונים (עי' צספרו ח"ד דף מ"ד סי' תתקכ"ב דף מ' סי' תתקמ"ב וסי' תתקמ"ד) וואלף חלקו לצדעה עי' צספרו ח"א סי' א' תכ"ח. א' תל"ה. א' תנ"ט ו"ח"ב סי' א' תל"ה. רק צח"ד הקץ מחלמו ומחק מ"ש צח"ב ונשאר לו צכל זאת שלשה. די רוסי חלקו לשנים עי' צרשימתו לכ"י סי' 602 וסי' 1313 ולא ידע שהוא הוא. ואלו הן חבוריו:

א) פירוש ארוך על כל התלמוד מזכירו בהקדמה לצית הצמירה ואין לנו ידיעה צדורה אס נמלא עוד כלו או מקצתו:

הקדש וצס החול וגם הכנוי צס המספחה ציור צסוף כמו אזורי הירחי הסלמי המעילי המאירי וכדומה (זמן צור געשיכטע צעליון 1845 דף 461). אליו הרשב"א וכו' וז"ל פרפינג'אן לר' מנחם שר"ת הרש"א ח"ב סי' י"א, צמנחת קנאות מכתב ל"ב כ' ב"כ צפירוש ר"ן החכם השלם ר' מנחם צר שלמה פרפינג'אן, צסוף ספרו משיז נסע על עניונו צסוצה נמלא "ע"לס זה הספר היום יוס' ד' ב' מרחשוון ע"י לפרט צמבדל פרפינג'אן עי' אסעמאלי סי' כ"ט ועי' דוקס קוצן על יד דף ר' צהקדמתו שמו שנכתב בקדרושה וכו' המכתנים סל צדרשי אל דון וידאל שלמה אשר ראייתי צקצן צעקד ספרי התלך סה ורוען שיערתי ע"ת שהוא ר' מנחם צחצח דיון וחכם עדיף מנציה החכם לונן שיער ב"כ צהדיווון צראה צהמצורב סזה הוא ר' מנחם דיון אף סלח ראה זס הספר (עי' ספרו הנזכר דף 476), וצספר מנחת קנאות מכתב ל"ב כ"ח"ל ומן החכם השלם ר' מנחם צר שלמה פרפינג'אן המכונה דון וידאל שלמה עכ"ל. מצאתי בהספד וכו' נמלא צחורר ספרי די רוסי סי' 1348 אצרת קל"צ וזה הוא קצן (מנחת קנאות) והוא יוצר מאשר צנדפס כי גס זה המכתב לא נמלא צנדפס. ואלו הן חבוריו וכו' לא חששתי לסדר הספרים כפי זמנם סחצצרו עס כי נודע לי כי ס' משיז נפס ה' הראשון צאשר כתב תמיד סחצצרו צילדותו חלל האחרים לא נתצדד לנו הסדר צמלאס וסדרתי ארעס כפי שסלו צרעיוני צלי סעס וסצה למס א קורס זה אחרון. או מקצתו צוואטיקאן סי' 137 נמלא על סנהדרין, ועל סצת צחורר ספרי ר"ד אופנהיים חלל לא נוכל להחליט אס הוא קהספקים או מן החלוטים ופרושים כי קסה אחד לסמוך על צרעיהם, אך לפי צדני הרצ חיד"א סצעל כה"ב ציוני דחוי מזכיר מחידושו לסנהדרין נוכל לומר ב"כ סז צוואטיקאן ב"כ החידוץין והרצ ר"ח כ' צפירוש להסאותיו לפתיחתו שראה חידושו לסנהדרין עי' סס דף ל"ה ע"צ גס הגאון שער המלך צכלכות עכ"ס פרק ר' צסוף כאשר הודיע לנו הרצ חיות אריונט 1842 דף 797 אך מה סמציא הרצ ב"צ אסכמי הרצה סעמים מצדני המחירי לא נוכל להחליט אס הוא מחידושו או מסקויו וכאשר ה' הכ"י ציוני חס' צת הצחירה לא ידעתי סרצ ב"צ מציור כי לו ידעתי עיויתי והערכת ידעתי האמת, ומ"ס החכם פירשט צרשימת המחצרים וספריהם צערך מחירי הוא מסוצס ומוטעה כאשר אצחצו לקמן צאריכות עי' מערצ הספקים עס אחרושים וקוריא כולם צסס צחור ופירוש ולא כן הוא.

- (ג) בית יד על הלכות נטילת עי' אורחא ש"ה ח"א מ' סי' ל"ו והוא מלא הקינור ממנו אשר הוא צעלמו קלרו בקצן שלנו מיד אחר מס' דרכות עי' לעיל סידור הקצן.
- (ג) כתב הדת צענינו אמונה לחקן צהם הנעדים להיות האמונה המוכרחת צמליאות הדת חקוק על לנס, מזכירו זלש פרק כל ישראל צזה הקצן ואמר שהי' לו להאריך צזה הפרק אך מקומו צספרו כתב הדת.
- (ד) קרית ספר כמו ס' סיב לתורה דיני ניקוד וכתוצת ס"ת מזכירו הרצ מנחת שי אור תורה גם הרצ כסף משנה בהלכות ס"ת, לא נדפס ומלא צל"ד צצית הנביד ר' הירש לעהקן נר"ו כן מודיע החכם דוקעס צס' קונטרס המסורת (טיצניגן ס' תר"ו ק"ך צ"צ שהוא ראה אותו סס.)
- (ה) פי על משלי נדפס זלשונה עס פי' רלצ"ג סציו ס' משלי חין פאליו צליריא רנ"צ לפ"ק נמלא צאולר די רוקי וסני' נדפס' צל"ד סציו המקדאות גדול' (נקדאו קהלת משה) והרצ ר' שלמה אורבינו בס' אהל מועד מזכירו ח' פעמי' צשרש משל פתי, פתה. גרה, צלעל, צזה, יליץ, קליץ, וזה כולו מפי' על משלי:
- (ו) מן אבות מזכירו אורחא ועד לחכמי' אות מ' סי' יצנס אצקת דוכל למרן דף קל"ה ע"ג. צסס זה לצד לא נדע לנו אס הוא הפי' על אצות או ענין אחר.
- (ז) אהל מעד אורחא סס ג"כ צלי הודע מה ענינו.
- (ח) משיב נפש על עניני השוצה המחצר מזכירו צפי' למשלי י"ט ר' מונח צוואטיקון עי' צרטל' ח"ד דף מ' סי' תת"דק"מג ואסעמנוס קצן אורציו ס' כ"ט, גם צין קוצלי די רוקי נמלא ולא ידע שהוא ר' מנחס צן שלמה כאשר העדות לעיל,
- (ט) פי' על מס' אבות מזכירו בהקדמה לצית הצחירה וכו' שאצות פירשו צחיצור התשוצה וע' אורחא ח"צ מ' סי' ל"ט וכן כ' גם ר' מרדכי נתן צעל הקצן על שער חלק ה' יואצות שהוא צחיצור התשוצה" נדפס מקדוצ צסלוניק:
- (י) פירוש על תהלים מזכירו צפתיחתו לאצות עי' לקמן דף ה' וסס כ' יעס היות לנו צזה דעת אחרת צפתיחת ספר תהלים."
- (יא) סדר תנאים ואמוראים ויחוס הרבנים והחכמים עד זמנו זה הסדר נמלא צתמונת פתיחה לפי' אצות נזכר לעיל צסי' ט'.

בית יד וכו' ותימה על הרצ חיד"א שכתב סתם שראה ס' צית יד וחדוש צענינו ולא זכר שהוא נמלא בקצן זה צצקן צמורינו וצינינו.

קרית ספר וכו' זה הקצן הי' ציד הרצ הירפלב ר' נתן קורוניל איש ירושלים והוא מכר אותו לה' ר' הירש הנזכר.

והרב ר' שלמה אורבינו וכו' תימה על לוקן שחשצ זה ר' מנחס שצניח צעל אה! מועד הוא ר' מנחס צעל אץ צוחן (צור נעשיכטע 108) ולא ראה שכל מה שצניח הוא רק על פסוקי משלי (ועי' קצן) על יד עסלוינגען (1846).

משיב נפש וכו' כחיתיו צין ספרי די רוקי והוא חצור יקר מאד מזכירו הרצה סע ציס צפי' למרקי אצות צסס חצור התשוצה ונלוח לו תמיד "שציארנו צילדנור".

פי' על מס' אבות וכו' צאשר הוא דצרי מוסר השכל מאצות העולם לרפואה לחצור התשוצה כמ"ס לעיל צצוח חן המעתיקים הצאים אחריו העתיקוהו לחצור מיוחד כי בקצן די רוקי וגס צוואטיקאן לא נמלא צס' משיב נפש פירוש על אצות, והנס צינין סס הפי' לאצות לא נדע לנו צצור הצדדים, הוא צעלמו מזכירו צססס סי' והרצ ר"ח פאלאני שהוציאו לאור צפעס רחשון צדח לי סס מעלמו וקדאן צית אצות ואצני חצצתי שצמו הנחה לו הוא צית הצחירה צאשר הוא נכלל צמס' שנקצלי סס ציחא חך כ' סכנר כתצורו צחיצור התשוצה, וואלי כוונתי לדעת המחצר, הנה זה הפי' על ס"ח הוא יקר מאד ועד היום לא נדע ממנו צסוס עקד וכל הרשימות מצתי העקד המפורסמים אינס מזכירים אותו.

סדר תנאים וכו' לא נדע ממנו סוס רמז עד שהוציאו לאור הרצ ר' חיים פאלאני נר"ה, הרצ חיד"א ראה אותו והשתמש צו הרצ סעמים ומזכירו תמיד צזה כ"י יסן חך לא ידע מצטן מי יאל חך עתה צהגלות נגלות לעיני כל חקוק צעט צהל הסדר הזה נראה לכל מעיין כי על זה כיון הרצ חיד"א תמיד והאמת את החכם כרמלי צת"ש צתולדות הרצ

תולדות המאירי

יב) בית הבחירה הוא ספרו הגדול אשר אנחנו עסוקין צו כעת והוא לדעתי האחרון בזמן.

יג) קסת האופר, נזכר על שמו צם' פורת יוסף לר' יוסף סמקרי לא נודע עד היום והוא כפי הענין פורת יוסף ב"כ על עניני מסורת צחסרות ויתרות על התורה (עי' הליכות קדם א"ד תד"ל):

ועתה נדבר מקורת הקצן שלנו ומיקרו, נכתב צעיר אציגנון צצית החכם והנביד ר' מרדכי נתן צין ה' ר"י לר"י כי הוא כתב עליו על שער כרך ה' ח"ל י"ליד בית לי הקטן מרדכי נתן א' מיון ר"י ערשה שלום והוא כתב על הגליון הדעה הגהות ולפעמים מזכיר יפה אבינין (ועי' אולאי ח"צ מ' סי' ל"ט) ובס כתב על ראש כולם הרשימה הכלול בתוכו ומזכיר גם על השערים אציניו, וצא עם הבולים מאציגנון אל קאסאלי ומן קאסאלי צא אל מודינא ומן מודינא צה ליד הנביד ר' משה צנימין פואה ועתה צא הכה פארמא אל האולד היקר ע"י השתדלותי, ושם צדיבוי ראה אותו החכם אולאי אחד שראה אותו פעם ראשון צמודינא ובס החכם די רוקי (עי' דשימתו מחכמי ישראל ערך מאירי), והוא אחד ואין שני לו צכל העולם ואם נמלאים הם חיזה מס' נפרדות אלל העתק שלם כזה לא נודע והוא נעתק צלי ספק מקצן המצדד והוא נאצד צזמן הגירוש או אולי לקחו ממנו אלה מס' נפרדות ורא' עיומה שזה הוא הקצן שראה החסיד חכם אולאי צק"ק מודינא (ח"א מ' ל' וח"צ מ' ל"ט) ואח"כ החכם די רוקי אלל פואה, כי מלאתי מונח בתוכו מכתב מיד קדשו אל הנביד פואה כאשר שאל אותו אם יקנהו, ואחד שדצדיו מפילים אור על החיצור ועל המצדד ולמען יעמדו דצדיו הקדושים אשר נטפו מעטו לזכרנו עולמים אעתיקו הגה אות צאות:

יבע"ה כ"ו שצט חיים לנפשך (תקמ"ח) צחירי ללתי נפשי הגביר המדומס השר והעפסר איש חסד כמח"ד משה בנימין פואה יל"ו. לש' אין קץ. על דבר הרב המאירי ז"ל שקנה אין ל"ו ערך. וצע"ה ק ירושלים

חיד"א (ס"פ תר"ו) דף ט"ו שרונתו צכ"י יצן על הרב המאירי, כאשר נראה עתה לעיני כל כי דברים נכתבים נמלאים שם, גם צאריגעט שנת 1840 כתב בן והאמת אותו, אך צזה טעה צמ"ש שהוא הקדמת ספר צית הנחירה והוא שגגה והחליף הקדמה צהקדמה, וצטלין גם דצרי החכם צן יעקב צהקדמתו להולאת שם הגדולים דף י"ד צבהת אות כ"צ מה שחשיב צזה על החכם כרמולי, ומה רא' צצורה שאין להמר ולהשיב על שום חכם צלתי חקר תחלה צחפש מחפש אחר כל הדברים וציותר צענינים כחלה, וצכל מה שחשיבו זה זמן ס טוצה על החכם המזכר כלס טעו והאמת אותו כי החכם הזה ראה הרבה כ"י ומוי שראה הרבה כ"י ועסק צהס קשה תחד להשיב עליו צענין זה מחד השכל ושקיל וטריח כמו שנראה חמה שאנחנו צו עתה, והוא טעה רק צסם אלל הענין עלמו שציר וקיס:

בית הבחירה הוא אשר צבר הזכרתי לעיל וראמתי אותו צציאור וצפירוש כפי תמונתו החיצונה והסנימי וכל המלורף לו והנה נשאר לי עוד לדבר חזון חצורו ומעשותו כראמי הסופרים אשר החליפו והמירו זה החצור צחדושי וכל מה שצלו לצבר הדבר סתמו אותו ותר, וצנו המצדד כתב צצי' צפתוחתו שהכל לחצור צצנת מ"ז לחלף הששי שנת ל"ח לצדתי וצצנת ס' השלימו ועסק צו שלשה עשרה שנה ועם שוכל לצער צצכלנו כמה גדולה המלכה לשוטט צעין השכל צחלה השלשה סדירים וכל הסעפים וענפים המשתלשלים מהם עפ"י הענינים הגדולים ואצרכים והנפוצים הנה והנה, צכל זאת תביל תמיהתנו חס נראה צענינו חלה השעה הקוצנים הגדולים צערך כמותם ורק נכתב כל זאת צי"ב שנים חס נכנה מהם השצחות וי"ט ואחר דצרים וכדומה המונעים לעסוק תמיד צענין אחד. והנה לדעתי כל מה שחציאו האחרונים ממנו הוא רק תפסקיו אלל פירושו לח נתפסצו צאשר לח נמאל לנו חף על מס' חתה והוא רא' צצורה וחלה אשר מעצבים חצור ספקיו עם פירושו טועים הם וציותר כי כותבים רק צהצעה צלי ראות עין כמו החכם פירצט צסימתו אות מ"י רי כתב על צית הנחירה על צמות ועל שנת וכדומה שהוא צציר ופירוש וכל בן הוא כאשר נודע לי ולכל מי שיעין צו שסם ספקי הלוות וכל דצדיו סם צלתי נכוניס וחניס חתה.

ת"י יש שנת ויצמות. באיזמיר צילה ועכו"ס. ומ"ש מצילוגרלדו לא הי' שם אלא באמסטרדם ציד מהר"ש שלם, פה ליורדנו לא ידעתי אם יש איזה מסכתא וכמדומה שלא יש כי אם יומא שהעתיקה הדב החסיד מהר"י נויש וואיס ממורדנא. הדב המאירי ז"ל פסוט שהי' צומן הרשצ"א חדא שהיה תלמיד רבינו יונה כהרשצ"א ועוד שצתש"ר הרשצ"א כ"י ראייתי דסקל וטרו צי הדדי. ועוד דלפני הרשצ"א הי' פי' המשניות להר"מ צלשון הגרי הוא לשון ערצי והרשצ"א שלח לבמה קהלות שהיו צם סופרים שידעיס לשון ערצי והעתיק כל סופר סדר או שנים כידוע והרצ המאירי מעתיק כל פירוש המשנה. זה כתצתי צנחילה דצה מהרש"ס צדעתי ויען שאני חלוש המצג איני יכול להאריך זולת לדרוש ש' וטוצתו ולהתפלל צעדו תפלת הדיוט הצעיר חיים יוסף דוד אזולאי ס"ס".

(ויאחר זה הוסיף עוד שתי שורות ואנו הן)

יוכצר ידוע דאם נמלא איזה מסכתא או מסכתות הם מעוטא דמעוטי וצוראפי אפי' שלש או דביע לא יש צכל העולם לפי מה שידענו וט"ש:

מזה הספר לא נדפס רק על מגלה צא"ד וצפראב. יצמות סלוניק. שנת נדרים, נזיר סוטה צליורדנו, וקלת על יומא צם שיח יחזק להר"י ווייס מזה הקצן אשר ר"צ הנ"ל הניח להעתיק עם ההקדמה הארוכה חזן מזה דהיינו ל"א מסכ' ודיני כ"י הוא ס' צית יד צלתי נדפסים, ולעוז יזכר גס סס ר' משה צנימן פואה, סוף כל דבר זה החיבור הוא יקר ויחיד צעולם הן צתוכן ענינו ודרכו הישרה צלימוד התלמוד אשר לפניו לא הי' ואחריו לא הי' והן צחומרו וצמליאחו שנסאד נקי ושלם מפגעי הזמן ומהגידוש והעלטול שעצר עליו עדי צואו הנה פארמא אל המנוחה ואל הנחלה צצית האור. הנחמד נלוה לספרי די ר"ס אשר כצר הי' אליו תשוקתו ונשמד יותר ככלי זהב וכסף למען יעמוד ימים רצים לזכרון המחצר זי"ע.

פתשגן להעתיק מדברי המחצר ולהראות את דרכו הוא למותר צאשר מקלת הנדפס יוכל כל איש לקראות וללכת צדרכיו, רק אעתיק איזה ענינים הנמצאים שם שלא מענין זה:

צסוף ההקדמה נמצאים שלשה שירים לכבוד המחצר וז"ל

יונשא אחד מנכצדי השורדים את משלו על שם הצצור ופה אמר:

אם בית תבונות חרב ואפס	סופר ושוקל כסף מחירה
היכלי תעודות תבעיר בודון	תבל בקצפה ועשן נחירה
תעש בני איש כדני אנמים	רמש ושקץ בשר נחירה
צמח יקר קם נבר באחיו	רע רע לחירה
ילד מנחם על חיק ידידיה	לנו ובנה בית הבחירה

מזה הספר לא נדפס וכו' מגלה ניפס צא"ד צתמונת. 8. צצנת תקכ"ט וצפראב צתמונת. 4. צצנת תקע"ד, יצמות סאלוניק תקנ"ד צתמונת. 2, צצנת ליורדנו תקנ"ד צתמונת. 2, נדרים מזיר סוטה עם ההקדמה הגדולה לצצורי הגדול ליורדנו תקנ"ה צתמונת. 2, וקילור על יומא צזירוף ספר שיח יחזק ליורדנו תקכ"ו צתמונת. 2, והנה כל אלה שנדפסו צליורדנו כולם נעחקו מקצן שלנו כאשר נראה מהסיר שנדפס צסוף נדרים מזיר סוטה וסס מסופר ב"כ חיד נשתלשל וצח מלרסת לאטאליא, ומ"ח החכס סיכטע צצרך מאירי צית הצחירה על תענית וחגיגה פראב, לא ידעתי מנין לו זה כי הוא סקר מוחלט ועוד שצוסיס יותר מחלה כצצ שס צענין הדב המאירי כמ"ס לעיל.

Beth Habchira.

תולדות המאירי

"אחריו החזיק המלך החכם הנעלה המעורר הנס ר' יהודה לזן זכארי"א י"א":
וישג משלו ויאלם:

ספרים נעשו אין קץ לבאר	יסוד תלמוד במשנה או נמרה
ויש נאון ורב כמה מארכן	ויש קצר אבל לא במשורה
עדי שקם לבית מאיר מנחם	בידו קם ובנה בית הבחירה.

עוד לרז ר' שלמה זכ"ה ר' אליעזר מערויאל:

לבית מאיר הלא עלה מנחם	בנו אנור להרבות בין ומשורה
ובסנו מלאה תורה ומשנה	וגם תלמוד וגם מדרש ומקרא
ומצא רוב דברים נעלמים	והוציא תעלומי כל לאורה
אשר בו מעיין שכל ומדע	לגלות כל דבר נעלם וסתרה
והוא חרש ומסגר לתבינות	ועל כן קם ובנה בית בחירה:

בסוף הודיות צענין ממזר ת"ה קודם לכ"ג עם הארץ כ' שהחכמה היא מעלה יתירה
וכתב לזה פתקא (דילופט) מהדצה סממנים המועלים לזכרן לעשות ממנו
ערוקת וז"ל מכיון שהחכמה היא עקר גדול ויתד שכל היחוסים תלוין זה לדין
להשתדל צתכלי ההתשללות וכו' וכו':

עוד נשאר לי להעיד על תכונת הרז הזה צענין סדר הלימוד איך שם עינו עין
הצדלוח עין צחינתו להוליא מכל למוד דברי מוסר השכל עי' לקמן צפתיחה
דף ז' צנידן זקני צתירא וכו' וזלחא כמה מוסרים נכללו צענין זה אחת וכו'
ע"ש היטב ותמלא נועם.

לעיל דף VIII שנתן סי' דגל שהוא ל"ז צדחי כונתו על המספר הכללי צלירוף
צית יד שכלל צזה הספר. צכרך ב' וד' לא הי' ציכלתי לניין הדפים כמו צשאר.
לעיל צהסערה דף IX צנידן ר' יונה אס הי' רצו דע כי ממה שהוליא זאת הר'
חיד"א הוא דק מת"ש הרצ שער המלך צהלכות לולצ (עי' לקמן דלת הפתח)
אך לצי נוקפא צי כי הרצ ש"ה מציא זאת מחדושו לע"ז שהי' לנגד עיניו והרצ
חיד"א כתב שצאזמיר נמלא פסקיו על ע"ז והוא הוא צדחי שרלח הרצ ש"ה
(עי' לעיל צמכתצו) ואנכי עיינתי שם צפסקיו ומלאתי דק ר' יונה ולא מורי
א"כ מזה קשה להוליא שהי' רצו והי' צדור שהוא ע"ס צאשר הוא צעלמו אמר
שרצו הי' אחד ומזכיר פה את ר' יונה כמו רצ אחד צדורו אולי הי' עוד ר' יונה
והי' רצו ומדוע לא הזכירו.

לעיל דף XII צמכתצ הרצ אזולאי, הנגיד ר' צנימין קנה אותו וכלשך נפטר
נפל עזזוכו ציד צן אשור כי הוא נפטר ערירי ונקרא ב"כ פואה כשמו והוא
דר עתה צליוורנו וממנו קניתי זה הקצן צשנת תר"ו והצחתי אל המנוחה ונחלה
לפארמא.

ווי ען צחדש תשרי תרע"ו.

זלמן ז' ב"ט שמערן.

!

!

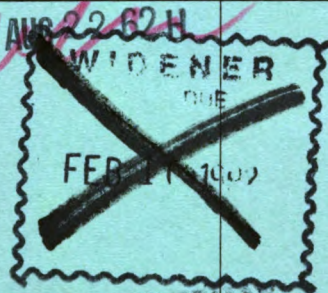

3 2044 012 771 192

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

STALL-SEUDY
CHARGE

